

A portrait of Giorgia Meloni, an Italian politician, looking upwards and to the right. She has blonde hair and is wearing a dark blazer over a white top. The background is a collage of Italian-themed elements: the Palazzo Chigi building on the left with the Italian and European Union flags; a newspaper clipping on the right with headlines like 'Italia Sovranità Europa Democrazia Identità', 'Storia Politica Società Futuro', and 'Un'idea di Nazione'; a winged statue; and a large, stylized Italian flag on the right. The name 'GIORGIA MELONI' is written in large, gold, serif capital letters across the middle.

GIORGIA MELONI

A LÁNG ÖRÖKSÉGE

Háttérgyár

A borító mesterséges intelligencia felhasználásával készült.

GIORGIA MELONI

A láng öröksége

© Háttérgyár, 2026

Minden jog fenntartva.

Kiadó: Háttérgyár

Kiadás éve: 2026

hattergyar.hu

Ez a mű szerzői jogi védelem alatt áll. Részleteinek bármilyen formában való sokszorosítása, terjesztése vagy nyilvánosan elérhetővé tétele a kiadó előzetes írásbeli engedélye nélkül tilos.

A borító mesterséges intelligencia felhasználásával készült.

Tartalom

1. fejezet - Az outsider, aki rekordot döntött	3
2. fejezet - A láng eredete	18
3. fejezet - Berlusconi kinyitja az ajtót	34
4. fejezet - A garbatellai lány	51
5. fejezet - Az MSI gyermekei	65
6. fejezet - Fini tanítványából Fini ellenfele	81
7. fejezet - Megszületnek Giorgia testvérei	98
8. fejezet - Salvini árnyékából	118
9. fejezet - „Nő, anya, olasz, keresztény”	137
10. fejezet - Fasiszta, posztfasiszta vagy radikális jobboldali?	154
11. fejezet - A hatalom emberei	169
12. fejezet - Gazdaságpolitika ideológia nélkül?	186
13. fejezet - A blokádtól Albániáig	205
14. fejezet - Kulturális ellenforradalom	226
15. fejezet - Rend, engedelmesség, tiltakozás	241
16. fejezet - Átírni a köztársaság szabályait	259
17. fejezet - Az állam figyelő szeme	278
18. fejezet - Mérsékelt Brüsszelben, radikális Rómában?	298
19. fejezet - A Meloni-mítosz	327

20. fejezet - Ki van Melonitól jobbra?	347
21. fejezet - Mit változtatott meg Giorgia Meloni?	366
Bibliográfia	383
Könyvek és tanulmányok	383
Hivatalos és intézményi források	385
Statisztikai és gazdasági források	386
Sajtó- és hírforrások	387
Jogvédő és kutatóintézeti források	388

1. fejezet - Az outsider, aki rekordot döntött

2026. szeptember 4-én Giorgia Meloni rekordot döntött. Kormánya ezen a napon töltötte hivatalban az 1413. napját, eggyel többet, mint Silvio Berlusconi második kabinetje 2001 és 2005 között, és ezzel az Olasz Köztársaság történetének leghosszabb ideig megszakítás nélkül működő kormányává vált. A szám önmagában nem mond semmit egy kormányzás minőségéről, ám Olaszországban különleges politikai jelentősége van. Abban az országban, ahol a köztársaság történetének jelentős részében a kabinetek bukása, átalakítása és újraalakítása szinte megszokott esemény volt, az 1413 nap olyan teljesítmény, amelyet Meloni hívei joggal használhattak fel a stabilitás bizonyítékaként.

Az Olasz Testvérek (Fratelli d'Italia) nem is hagyta kihasználatlanul az alkalmat. A párt ünnepi videót és kiadványt készített, a kormányfő pedig arról beszélt, hogy a stabilitás nem önmagáért való rekord, hanem annak feltétele, hogy egy ország tervezhessen, dönthessen és megtarthassa vállalásait. A politikai üzenet könnyen érthető volt: a korábbi évtizedek kormányválságai után Meloni olyan vezetőként kívánta bemutatni magát, aki rendet vitt az olasz politika

kiszámíthatatlanságába. A rekord valódi volt, de az értelmezése már a politikai küzdelem része. A hosszú hivatalban maradás ugyanis egyaránt szólhat a kormányfő képességeiről, a koalíciós partnerek gyengeségéről, az ellenzék megosztottságáról és egy olyan választási rendszer hatásáról, amely 2022-ben kényelmes parlamenti többséget biztosított a győztes jobboldali szövetségnek.

Mégis nehéz volna elvitatni Melonitól, hogy a rekord mögött politikai teljesítmény is áll. Négy évvel korábban kevesen fogadtak volna nagy összegben arra, hogy az olasz jobboldal három vezetője közül éppen ő lesz az, aki tartósan uralma alá vonja saját politikai térfelét. Silvio Berlusconi ekkor még élt, és bár fénykora régen elmúlt, személye három évtizeden át meghatározta a jobbközép működését. Matteo Salvini néhány évvel korábban az ország legnépszerűbb politikusai közé tartozott, és a Liga vezetőjeként joggal hitte, hogy ő lesz az olasz jobboldal következő miniszterelnöke. Meloni pártja ezzel szemben a 2018-as parlamenti választáson mindössze 4,4 százalékot szerzett. Négy esztendő múlva a Olasz Testvérek támogatottsága 26 százalékra emelkedett, Salvini és Berlusconi pártját egyaránt messze maga mögé utasította, vezetője pedig Olaszország első női

miniszterelnöke lett.

A két adat, a 4,4 és a 26 százalék között húzódik Meloni felemelkedésének egyik legfontosabb története. A Olasz Testvérek növekedését utólag könnyű valamiféle történelmi szükségszerűségként ábrázolni, mintha egyenes út vezetett volna a párt 2012-es megalapításától a Palazzo Chigiig. A valóság jóval bizonytalanabb volt. A párt éveken keresztül a politikai élet peremén mozgott, a három-négy százalék körüli eredmények pedig időnként magát Melonit is elbizonytalanították. A későbbi győzelemhez egyszerre kellett a régi olasz pártrendszer további eróziója, a Liga hibáinak sorozata, az Öt Csillag Mozgalom kifulladás, Berlusconi politikai erejének csökkenése és az a sajátos helyzet, amelyet Mario Draghi 2021-ben létrejött nemzeti egységkormányja teremtett.

Meloni ekkor hozta pályafutása egyik legsikeresebb taktikai döntését. Miközben a politikai mezőny meghatározó pártjai a Ligától a Demokrata Pártig felsorakoztak Draghi mögött, a Olasz Testvérek ellenzékben maradt. A döntést ideológiai érvekkel indokolta, de politikai haszna ennél sokkal kézzelfoghatóbb volt. Egy olyan időszakban, amikor a kormány mögött szinte a teljes parlamenti elit felsorakozott, az elégedetlen választó számára Meloni

pártja maradt az egyik legkézenfekvőbb országos tiltakozó lehetőség. A Olasz Testvérek úgy gyűjthette be a kormánykritikus szavazatok jelentős részét, hogy közben nem kellett felelősséget vállalnia a járvány utáni korlátozásokért, az energiaválság kezeléséért, a költségvetési kompromisszumokért vagy az Európai Unióval kötött megállapodásokért.

Ez azonban csak a felemelkedés egyik magyarázata. Meloni abban is különbözött több versenytársától, hogy a gyors növekedés éveiben ritkán veszítette el teljesen a politikai kontrollt. Salvini 2018-2019-es látványos előretörését ugyanolyan gyors visszaesés követte, miután a Liga vezetője 2019 nyarán maga robbantotta fel a Conte-kormányt abban a reményben, hogy az előrehozott választás eljuttatja a Palazzo Chigiig. A választás elmaradt, Salvini pedig ellenzékbe került, majd később belépett Draghi kormányába. Meloni ezzel szemben következetesen megtartotta azt a pozíciót, amelyből egyszerre támadhatta a technokrata kormányzást, a baloldalt és saját jobboldali versenytársait. A párt politikájának számos eleme radikális volt, de vezetőjének hatalmi stratégiája meglepően türelmesnek bizonyult.

Amikor 2022. október 25-én Meloni a képviselőházban kormánya bizalmi szavazását kérte, saját történetét

egyetlen angol szóba sűritette. „Underdogként”, vagyis eredendően esélytelen versenyzőként beszélt magáról: olyan emberként, akinek minden várakozást meg kellett cáfolnia ahhoz, hogy eljusson oda, ahol állt. A kép politikailag kitűnően működött. Meloni valóban nem gazdag és befolyásos család gyermekeként érkezett az olasz politika felső szintjére, gyerekkorának és fiatal éveinek történetében pedig több olyan elem volt, amelyet hitelesen lehetett a kívülálló felemelkedéseként elbeszélni. Egy római munkás- és kispolgári negyedben nőtt fel, apja korán eltűnt a család életéből, anyja nevelte őt és nővérét, politikai pályájának kezdetén pedig egy olyan jobboldali közeghez csatlakozott, amelyet a köztársasági Olaszország politikai elitjének jelentős része hosszú időn át gyanakvással kezelte.

Az „underdog” története ugyanakkor csak akkor igaz, ha nem tévesztjük össze a társadalmi származást a politikai karrierrel. Meloni útja a pártpolitika intézményrendszerében meglehetősen gyorsan vezetett felfelé. Huszonkilenc évesen már parlamenti képviselő volt, hamarosan a képviselőház alelnökévé választották, harmincegy évesen pedig Silvio Berlusconi kormányának ifjúsági minisztere lett. A jobboldali pártcsaládon belül nem kívülállóként küzdött valamennyi intézménnyel

szemben, hanem fiatal korától egy jól kiépített politikai szervezetben szocializálódott, mentorokat, szövetségeseket és egyre magasabb tisztségeket szerzett. A társadalmi outsiderból viszonylag korán politikai insider lett, miközben kommunikációjában mindvégig sikerült megőriznie a rendszer ellen lázadó nő képét.

Ez a kettősség Meloni politikájának később is egyik visszatérő sajátossága maradt. Egyszerre tudott a politikai elit ellen beszélni és annak legmagasabb pozícióiban működni, egyszerre ábrázolta pártját üldözött politikai hagyomány örököseként és épített ki szoros kapcsolatokat az olasz gazdasági, közigazgatási és médiavilág szereplőivel. A Olasz Testvérek a rendszerkritika nyelvét használta, miközben célja kezdettől a rendszer feletti hatalom megszerzése volt. Ez önmagában nem különleges jelenség a modern populista pártok körében, Meloni sikere azonban abban rejlett, hogy a két szerep közötti feszültséget hosszú ideig képes volt politikai előnnyé alakítani.

A 2022-es választási győzelem ezért kormányváltásnál jóval többet jelentett. A Palazzo Chigibe olyan politikai párt vezetője költözött be, amelynek történeti gyökerei az 1946-ban alapított Movimento Sociale Italianóig vezettek

vissza. Az MSI vezetői és aktivistái között ott voltak Mussolini rendszerének egykori hívei, a párt pedig évtizedeken át olyan politikai hagyományt őrzött, amelyet az antifasiszta alapokon létrehozott köztársaság többi nagy pártja nem tekintett kormányképes partnernek. A kilencvenes években Gianfranco Fini Alleanza Nazionaleja jelentős utat tett meg az MSI örökségétől a jobbközép felé, majd Berlusconi kormánykoalíciói végleg lebontották a korábbi elszigeteltséget. Meloni tehát nem közvetlenül 1945-ből érkezett a hatalomba, és pártját pontatlan volna változatlan formában fennmaradt fasiszta szervezatként leírni, ám ugyanilyen félrevezető volna úgy tenni, mintha a történeti folytonosság kérdése egyszerűen ellenzéki propaganda lenne.

A Olasz Testvérek maga sem szakított minden jelképével ezzel a múlttal. Pártjelvényében megőrizte a háromszínű lángot, amely az MSI emblémájából származik, politikai elitjében pedig számos olyan ember található, akinek pályája az MSI-ben vagy annak utódszervezeteiben kezdődött. Meloni saját politikai szocializációja is ebbe a közegbe vezet vissza. A párt ugyanakkor a 2020-as évekre nem az MSI programját másolta: nacionalista, szociálisan konzervatív,

bevándorlásellenes és erős vezetésre épülő politikája már a kortárs európai radikális jobboldal világában alakult ki. A történeti örökség és a modern populista politika találkozása éppen ezért lényegesebb kérdés annál, mint hogy egyetlen jelzővel próbáljuk meghatározni Melonit.

A 2022-es hatalomátvétel idején Európa jelentős részében elsősorban az okozott aggodalmat, hogy mit kezd majd egy ilyen múlttal rendelkező párt az Európai Unióval, az orosz-ukrán háborúval és Olaszország nemzetközi szövetségi rendszerével. Meloni ellenzéki éveiben keményen támadta Brüsszelt, szoros politikai kapcsolatokat épített ki a nemzeti szuverenitást hangsúlyozó európai jobboldali pártokkal, és az Európai Konzervatívok és Reformerek pártcsaládjának egyik vezető alakjává vált. Az olasz államadósság mérete, az uniós helyreállítási alapból Olaszországnak jutó hatalmas összeg és a piacok érzékenysége azonban olyan korlátokat jelentett, amelyeket egy ellenzéki pártvezető figyelmen kívül hagyhatott, egy miniszterelnök már kevésbé.

Meloni gyorsan felismerte ezt. Kormányra kerülve nem indított általános háborút az Európai Bizottság ellen, nem kérdőjelezte meg Olaszország NATO-tagságát,

és Ukrajna támogatásában is lényegében folytatta Mario Draghi irányvonalát. Brüsszelben fokozatosan kialakította azt a képet, hogy vele lehet tárgyalni, miközben továbbra is az európai jobboldal erőviszonyainak átalakítására törekedett. Ursula von der Leyennel képes volt együttműködni, miközben Orbán Viktorral és más nemzeti konzervatív vezetőkkel is fenntartotta kapcsolatait. Az egykor heves euroszkeptikus retorika nem tűnt el teljesen, de az olasz kormányfő számára egyre fontosabbá vált, hogy az ország az uniós döntéshozatal befolyásos résztvevője legyen, ne pedig állandóan elszigetelődő ellenfele.

E változás láttán hamar megszületett a „megszelídült Meloni” tézise. A kormányfőtől korábban tartó európai politikusok és üzleti körök egy része néhány hónap alatt jóval nyugodtabban szemlélte az olasz fejleményeket, mint 2022 őszén. A pénzügyi piacokon sem következett be az a pánik, amelytől sokan tartottak, Meloni pedig tudatosan kerülte a költségvetési összeütközést az Európai Unióval. A külpolitikai pragmatizmus valós jelenség volt, ám ebből nem következett automatikusan a teljes politikai mérséklődés. A kormány megítélésének egyik legnagyobb hibája éppen az lenne, ha a nemzetközi partnerekkel kialakított együttműködésből a belpolitikai

program egészére vonnánk le következtetéseket.

Rómában ugyanis a kormány más arcát is megmutatta. A bevándorlással kapcsolatos szigorítások, a civil mentőhajók működésének korlátozása, a családpolitikai és LMBTQ-kérdések körüli kultúrharc, a közbiztonsági jogszabályok, az állami média körüli konfliktusok és az alkotmányos rendszer átalakítására tett kísérletek azt mutatták, hogy Meloni nem azért vált pragmatikusabbá Brüsszelben, mert feladta volna politikai világképét. Inkább megtanulta elkülöníteni egymástól azokat a területeket, ahol az ideológiai konfrontáció túl nagy gazdasági vagy nemzetközi árat követelt volna, és azokat, ahol kormányának jóval nagyobb mozgástere volt. A különbség később egyre fontosabbá vált: a miniszterelnök nem mindenütt ugyanazt a politikai arcot mutatta.

A stabilitás rekordja ezért önmagában nem válasz arra a kérdésre, milyen ország lett Olaszország Meloni alatt. A hosszú kormányzás lehetőséget teremtett tartós intézkedésekre, de egyben lehetővé tette annak vizsgálatát is, mely nagy ígérek maradtak teljesületlenek. Több látványosan meghirdetett intézményi reform nehézségekbe ütközött, az igazságügy átalakításának egyik kulcselemét 2026-ban

népszavazáson utasították el, miközben más, kevésbé látványos biztonsági és kulturális változtatások könnyebben haladtak előre. A kormány tartóssága tehát nem azonos a kormány mindenhatóságával. Az olasz alkotmányos rendszer, az államfő, a bíróságok, a parlamenti eljárások, az Európai Unió és végső soron a választók is korlátokat szabtak annak, hogy a Olasz Testvérek mennyit tudjon megvalósítani eredeti terveiből.

A rekord másik oldala a koalíciós politika. Meloninak közel négy év alatt úgy sikerült együtt tartania a jobboldali szövetséget, hogy partnerei önálló politikai ambíciói nem szűntek meg. Salvini időről időre radikálisabb bevándorlási vagy külpolitikai állásponttal próbált saját teret nyerni, a Berlusconi halála után Antonio Tajani vezette Hajrá Olaszország pedig az európai néppárti, mérsékeltebb jobboldali identitást igyekezett megőrizni. A konfliktusok azonban nem érték el azt a szintet, amely korábbi olasz koalíciókat gyakran szétfeszített. Ennek egyik oka az volt, hogy a 2022-es választás után a jobboldal erőviszonyai szokatlanul egyértelművé váltak: a Olasz Testvérek messze nagyobb támogatottsággal rendelkezett, mint két partnere, és Meloni személyes népszerűsége is jelentősen meghaladta

riválisaiét.

Ebben az értelemben a stabilitás mögött hatalmi centralizáció is húzódott. A Olasz Testvérek eleve erősen vezetőközpontú pártként épült fel, amelyben Meloni szerepe messze túlmutatott a hagyományos pártelnöki funkción. A párt politikai üzenetei, stratégiája és személyi döntései nagymértékben hozzá kötődtek, a választási kampányok pedig egyre inkább az ő személyére épültek. A tudományos elemzések ezért gyakran beszélnek személyre szabott pártról. Ez nem jelenti azt, hogy az FdI mögött ne létezne valós szervezet, tagság vagy belső elit, de azt igen, hogy a párt identitását nehéz volna Meloni nélkül meghatározni.

A személyes vezetés sajátos módon erősítette azt a képet is, amelyet Meloni az „underdog” történetével épített. Minél nagyobb hatalom összpontosult körülötte, annál fontosabb lett politikai kommunikációjában annak hangsúlyozása, hogy ő továbbra is kívülről érkezett, és egy ellenséges kulturális, médiabeli vagy bürokratikus elittel szemben képviseli a hétköznapi olaszokat. A hatalomra jutás így nem vetett véget a rendszerellenes retorikának. A politikai rendszer csúcsán álló miniszterelnök továbbra is képes volt ellenfélként beszélni „a rendszerről”, amikor ez politikailag

hasznosnak bizonyult.

Ez a módszer a populista politika egyik alapvető dilemmájára mutat rá. Mi történik azzal a mozgalommal, amely az elit ellenében építi fel önmagát, amikor maga lesz az elit? Meloni válasza az volt, hogy az ellenség fogalmát folyamatosan áthelyezte. Az ellenfél lehetett az európai bürokrácia, a baloldali kulturális elit, a bírói kar egy része, az engedetlen civil szervezet, a kritikus sajtó vagy valamely nemzetközi szereplő. A kormányzati hatalom birtoklása így nem semmisítette meg a kívülálló identitást, hanem új magyarázatot adott hozzá: most már nem azért kellett harcolni, hogy Meloni bejusson az intézményekbe, hanem azért, hogy az intézményeken belül végrehajthassa azt, amire szerinte a választók felhatalmazást adtak.

Mindez mégsem teszi értelmetlenné a stabilitásról szóló érvelését. Az olasz választók jelentős része valóban belefáradt abba, hogy kormányok jönnek és mennek anélkül, hogy az ország régi problémái megoldódnának. A politikai kiszámíthatóság önmagában értékke vált, különösen az államadósság, az alacsony termelékenység, a fiatalok kivándorlása, a demográfiai válság és az észak-déli különbségek által terhelt országban. Meloni felismerte, hogy a radikális retorika mellett

kormányfőként a normalitás ígéretére is szüksége van. A 2026-os rekordünneplés ezért egyszerre szólt a régi lázadó politikusnak és az állam rendjét megtestesítő miniszterelnöknek.

A két szerep között azonban továbbra is feszültség van. Meloni 2022-ben azért kérte a választók támogatását, mert változást ígért, 2026-ban viszont már a folytonosság és a stabilitás képviselőjeként kérheti számon saját eredményeit. Az egykori ellenzéki politikusnak ekkor már nem elegendő azt mondania, mit tett volna másként az elődei helyében. Négy év után a gazdasági növekedés, az egészségügy, az oktatás, a bérek, a közszolgáltatások, a migráció és az állam működése már az ő kormányának mérlegéhez tartozik. A hosszú hivatalban maradás így politikai tőke, de egyben a felelősséget is egyre kevésbé engedi másokra hárítani.

A rekord napján Meloni mégis joggal tekinthetett vissza olyan útra, amelyet politikai ellenfelei közül sokan hosszú ideig elképzelhetetlennek tartottak. A római ifjúsági jobboldal aktivistájából miniszter, egy kis párt vezetőjéből a teljes jobboldal meghatározó alakja, az Európában gyanakvással figyelt választási győztesből pedig olyan miniszterelnök lett, akivel Washingtonban és Brüsszelben egyaránt számolni kellett. Az út azonban

nem ott kezdődött, amikor 2012-ben néhány társával megalapította a Fratelli d'Italiát. Jóval régebbre vezetett vissza, egy olyan politikai hagyományhoz, amely 1945 után vereséget szenvedett, de nem tűnt el az olasz közéletből.

Ha meg akarjuk érteni, hogyan juthatott Giorgia Meloni 1413 napig a Palazzo Chigi élére, nem elég az ő életrajzát elmesélni. Meg kell érteni azt a közeget is, amelyből érkezett, azt a pártcsaládot, amely kinevelte, azokat a történelmi kompromisszumokat, amelyek a korábban elszigetelt jobboldalt kormányképesé tették, és azt a hosszú folyamatot, amelyben az olasz fasizmus politikai öröksége előbb neofasiszta, majd posztfasiszta, végül nemzeti konzervatív és radikális jobboldali formákban alkalmazkodott a demokratikus rendszerhez. Meloni története ezért egyszerre személyes felemelkedés és politikai örökségtörténet. A rekord napjától visszafelé haladva ennek a történetnek az első állomása nem 2022, hanem 1946: az az év, amikor a háború romjai között megalakult a Olasz Szociális Mozgalom.

2. fejezet – A láng eredete

Amikor Giorgia Meloni 2026 szeptemberében már az Olasz Köztársaság történetének leghosszabb ideje hivatalban lévő kormányát vezette, pártjának jelvényében továbbra is ott égett egy kicsiny, háromszínű láng. A szimbólumot a legtöbb olasz választó jól ismerte. Évtizedeken át ez jelezte a politikai térképen azt a jobboldalt, amely a második világháború után nem akart teljesen lemondani a fasizmus emlékéről, ugyanakkor fokozatosan megtanulta használni a parlamentáris demokrácia intézményeit. Az Olasz Testvérek emblémájában szereplő láng története ezért jóval régebbi magánál a pártnál és Meloni politikai pályájánál.

A kezdethez 1945 tavaszáig kell visszamenni. Benito Mussolini rendszere összeomlott, a német megszállás alatt létrehozott Olasz Szociális Köztársaság, közkeletű nevén a Salò-i Köztársaság is megszűnt, vezetőinek és fegyvereseinek jelentős része pedig menekült, fogságba került vagy bujkálni kezdett. Mussolinit 1945. április 28-án kivégezték, Olaszország pedig a következő hónapokban egyszerre próbált kilábalni a háborús pusztításból, a német megszállásból és a polgárháborús jellegű belső konfliktusból. Az új politikai rendszer önmeghatározásának egyik alapeleme az antifasizmus

lett, miközben több százezer olyan olasz maradt az országban, aki valamilyen módon kötődött az előző rendszerhez.

Ez a kötődés természetesen nagyon különböző dolgokat jelenthetett. Voltak magas rangú fasiszta tisztségviselők, a Salò-i Köztársaság vezetői és fegyveresei, voltak az egykori párt egyszerű tagjai, és milliók éltek olyan családokban, amelyek két évtizeden át alkalmazkodtak Mussolini diktatúrájához anélkül, hogy különösebben lelkes hívei lettek volna. Az új köztársaság ezért már a kezdet kezdetén szembesült a kérdéssel, hol húzza meg a határt büntetés és politikai pacifikáció között. Teljes tisztogatás sem politikailag, sem közigazgatásilag nem volt reális, az államapparátus számos tisztviselője pedig a fasizmus idején is szolgált.

A döntő fordulatot az 1946 júniusában kihirdetett amnesztia jelentette. Az igazságügyi miniszter ekkor Palmiro Togliatti, az Olasz Kommunista Párt vezetője volt. A rendelkezés a fasiszta rendszerrel együttműködők és háborús cselekmények miatt eljárás alá vont személyek nagy csoportjai számára tette lehetővé, hogy kiszabaduljanak vagy elkerüljék a büntetést. Togliatti célja az ország pacifikálása volt, az amnesztia azonban egyúttal politikai teret nyitott azoknak is, akik nem

akarták megtagadni korábbi fasiszta elkötelezettségüket.

Közéjük tartozott Giuseppe, ismertebb nevén Pino Romualdi. Az ő élettörténete önmagában is jelzi, milyen közvetlen személyi kapcsolat vezetett a Mussolini-rendszer utolsó szakaszából a háború utáni neofasiszta politikához. Romualdi már fiatalon a fasiszta mozgalomban működött, önkéntesként részt vett Mussolini gyarmati háborúiban, majd az Olasz Szociális Köztársaság idején a Fasiszta Köztársasági Párt egyik vezetője lett. 1944 őszén Mussolini személyesen nevezte ki a párt helyettes titkárává. A háború végén halálos ítélet fenyegette, ezért illegalitásba vonult, közben azonban kapcsolatot tartott más volt fasisztákkal és megpróbálta megszervezni politikai túlélésüket.

Romualdi hamar felismerte, hogy a földalatti szervezkedés hosszabb távon zsákutca. Az olasz demokrácia ugyan antifasiszta alapokra épült, de lehetőséget adott legális pártok létrehozására, választási részvételre és parlamenti képviseletre. Ha a régi rendszer hívei hajlandók voltak elfogadni ennek intézményi szabályait, sokkal nagyobb esélyük nyílt a politikai fennmaradásra, mint titkos sejtekben vagy erőszakos akciókban. Romualdi ezért kapcsolatokat keresett a háború utáni pártokkal is, és azt igyekezett

bizonyítani, hogy a fasiszta veteránok jelentős részét rá lehet venni az új törvényesség elfogadására.

Az a kör, amelyből később az Olasz Szociális Mozgalom kinőtt, kezdetben valóban inkább a legyőzöttek közössége volt, mint kiforrott politikai párt. Összekötötte tagjait a háborús vereség, a korábbi rendszerhez fűződő kapcsolat, a Salò-i Köztársaság emléke, az antifasiszta politikai elittel szembeni sértettség és sok esetben az a meggyőződés, hogy a történelmet a győztesek írták meg ellenük. Ez az erős közösségi identitás később egyszerre lett a mozgalom legfontosabb ereje és tartós politikai korlátja. Segített megtartani egy lojális tábort, ugyanakkor megnehezítette, hogy a párt elfogadott tagjává váljon az új köztársaság politikai rendszerének.

Az Olasz Szociális Mozgalom megalapítását hivatalosan az 1946. december 26-án Rómában megtartott üléshez kötötték. Az előkészítés már hetekkel korábban megkezdődött Arturo Michelini irodájában, ahol Romualdi és más egykori fasiszták egy legális politikai szervezet létrehozásáról tárgyaltak. A párt alapítói között olyan emberek voltak, akiknek politikai életrajza közvetlenül kapcsolódott Mussolini rendszeréhez és részben a Salò-i Köztársasághoz. Ez

olyan történeti tény, amelyet a későbbi mérséklődés vagy szervezeti átalakulás sem tesz semmissé.

A későbbi Meloni-korszak szempontjából különösen fontos Giorgio Almirante alakja. Almirante a fasizmus idején újságíróként dolgozott, és közreműködött a rasszista propaganda egyik fontos orgánumban, a La Difesa della Razza című folyóiratban. A Salò-i Köztársaság idején a Népi Kultúra Minisztériumának vezető tisztviselője lett. 1945 után egy ideig bujkált, majd az amnesztia után visszatért Rómába, és bekapcsolódott az új neofasiszta politikai szervezkedésbe. Az Olasz Szociális Mozgalom létrehozásának előkészítésében is részt vett, 1947-ben pedig már a párt vezetője lett.

Almirante későbbi politikai kultusza azért lényeges, mert személye évtizedekkel túlélte az eredeti Olasz Szociális Mozgalmat. A későbbi jobboldali nemzedékek egy része nagy politikai elődként tekintett rá, miközben életútjának fasiszta szakaszát hajlamos volt háttérbe szorítani vagy átértelmezni. Meloni politikai szocializációjának idején Almirante már ennek a politikai közösségnek legendás alakja volt. Ez azonban jóval későbbi történet; az 1940-es évek végének Almirantéja még nyíltan olyan pártot képviselt, amely nem akart elszakadni Salò emlékezetétől.

Az alapítók között sem volt teljes egyetértés abban, hogy mire kellene használni a politikai örökséget. Arturo Michelini és Romualdi olyan nemzeti konzervatív párt kialakításában gondolkodott, amely az antikommunizmus révén idővel együttműködhet a demokratikus jobboldallal. Almirante és a Salòhoz erősebben kötődő csoportok nagyobb hangsúlyt helyeztek a mozgalmi identitásra, a rendszerellenes retorikára, az állami beavatkozást támogató gazdasági elképzelésekre és a fasiszta rendszer utolsó korszakának társadalmi ígéreteire. A párt első éveinek történetét jórészt e két törekvés közötti feszültség határozta meg.

Létezett ennél radikálisabb irányzat is. Pino Rauti és köre olyan nacionalista, antikapitalista, antimodern és elitista politikai világot képviselt, amelyre nagy hatással volt Julius Evola. Evola gondolkodása a demokratikus egyenlőség és a modernitás radikális elutasítására, hierarchiára és egy új elit kialakítására épült, műveiben pedig antiszemita összeesküvés-elméletek is megjelentek. Az ehhez a szellemi körhöz kapcsolódó radikálisok számára még az Olasz Szociális Mozgalom parlamenti részvétele is túlságosan kompromisszumosnak tűnhetett.

A pártot tehát már születésekor több, egymással nehezen összeegyeztethető elképzelés tartotta egyben. Egyesek a polgári-konzervatív jobboldal irányába akartak nyitni, mások a Salò-i Köztársaság állítólagos „szociális” örökségét emelték ki, a radikálisabb csoportok pedig a liberális demokráciával és a nyugati világrenddel szemben is ellenségesek maradtak. A közös nevezőt elsősorban nem egy részletes gazdasági vagy alkotmányos program jelentette, hanem az antifasiszta köztársasággal szembeni távolságtartás és az a közös történelmi emlékezet, amely Mussolini rendszerének teljes elutasítását elfogadhatatlannak tartotta.

Ez az alaphelyzet hosszú időre meghatározta az Olasz Szociális Mozgalom politikai helyét. A párt a demokratikus választásokon indult, képviselőket küldött a parlamentbe, betartotta a parlamenti eljárásokat és bizonyos esetekben más pártokkal is együttműködött. Ugyanakkor tagságának és vezetésének jelentős része olyan diktatúra emlékét ápolta, amely felszámolta a parlamentáris demokráciát, üldözte ellenfeleit, faji törvényeket vezetett be, háborúba vitte Olaszországot, majd összeomlása után a német megszállók segítségével hozott létre egy bábállamot Észak- és Közép-Olaszországban.

Ez a kettősség különösen fontos annak megértéséhez, miért pontatlan az Olasz Szociális Mozgalom történetét akár egyetlen megszakítatlan fasiszta összeesküvésnek, akár közönséges konzervatív párttörténetként bemutatni. A mozgalom parlamentáris beilleszkedése valós folyamat volt, de történeti identitásának neofasiszta jellege is dokumentálható. A kettő évtizedeken keresztül egymás mellett létezett. A párt vezetői tanultak a demokratikus politizálásból, miközben saját táboruk összetartásához továbbra is szükségük volt arra a politikai emlékezetre, amely miatt az ország többi jelentős pártja távolságot tartott tőlük.

Az új olasz alkotmány külön átmeneti rendelkezésben tiltotta a feloszlátott Nemzeti Fasiszta Párt bármilyen formában történő újjászervezését. Ezt 1952-ben a Mario Scelba kereszténydemokrata belügyminiszterről elnevezett törvény konkretizálta. Az Olasz Szociális Mozgalmat ennek ellenére nem oszlatták fel. A párt ügyelt arra, hogy formailag alkalmazkodjon a demokratikus intézményekhez, miközben politikai és jelképi kapcsolatot tartott fenn a fasiszta hagyomány bizonyos elemeivel. Az olasz államnak így újra és újra meg kellett határoznia, hol húzódik a szabad politikai szerveződés és a fasizmus alkotmányosan tiltott

újjászervezése közötti határ.

A hidegháború hamarosan további védelmet biztosított a pártnak. Ahogy a Nyugat és a Szovjetunió közötti szembenállás egyre élesebbé vált, az Olasz Kommunista Párt ereje pedig Washingtonban és az olasz konzervatív körökben komoly aggodalmat okozott, az antikommunizmus sok korábbi politikai választóvonalat átrendezett. Az Olasz Szociális Mozgalom számára ez kitörési lehetőséget kínált. A múlt helyett egyre gyakrabban a kommunizmus elleni küzdelmet lehetett a jobboldali összefogás közös alapjaként felmutatni.

Az 1948-as parlamenti választás ugyanakkor világosan jelezte a párt korlátait. Az Olasz Szociális Mozgalom alig több mint két százalékot kapott, és hat képviselőt juttatott a törvényhozásba. Jóval kisebb erő maradt, mint a Kereszténydemokrata Párt, a kommunisták vagy a szocialisták, sőt a köztársasággal szemben tartózkodó jobboldali választók jelentős része sem őket támogatta. Az antifasiszta politikai rendszer nem azért tudta elszigetelni a neofasiszta pártot, mert az fenyegette volna a parlamenti többséget, hanem azért, mert társadalmi támogatottsága is viszonylag korlátozott volt.

A területi különbségek azonban már korán megmutatkoztak. A párt különösen Rómában és Dél-Olaszország egyes részein tudott választói bázist építeni. Ebben szerepet játszott a monarchista és antikommunista hagyomány, a háború utáni társadalmi elégedetlenség, valamint az is, hogy Dél-Olaszország történelmi tapasztalata a német megszállásról, az ellenállásról és a Salò Köztársaságról jelentősen eltért Észak-Olaszországtól. A háború emlékezete földrajzilag sem volt egységes, és ez a jobboldal későbbi választási térképén is nyomot hagyott.

A neofasiszta párt politikai elszigeteltségét Olaszországban gyakran arco costituzionale, vagyis alkotmányos ív néven leírt megállapodás tartotta fenn. A kifejezés azokra a pártokra utalt, amelyek az antifasiszta alkotmányos rendszer legitim szereplőinek tekintették egymást, még akkor is, ha a hidegháború idején rendkívül éles politikai konfliktusok választották el őket. Az Olasz Szociális Mozgalom ezen a körön kívül maradt. Parlamentben jelen lehetett, önkormányzatokban mandátumokat szerezhetett, a központi kormányzásban azonban hosszú ideig nem fogadták el koalíciós partnerként.

Az elszigetelés különös következménnyel járt. Minél erősebben tartotta távol a politikai rendszer az Olasz Szociális Mozgalmat, annál könnyebben állíthatta a párt saját híveinek, hogy ők egy üldözött közösség tagjai. A kirekesztettség megerősítette a belső összetartozást, az összetartozást pedig a fasiszta múlt jelképei és emlékei is fenntartották. Ezzel olyan önmagát erősítő kör alakult ki, amelyből a párt évtizedeken át nehezen tudott kitörni: ahhoz, hogy kormányképes legyen, távolodnia kellett volna saját identitásának egy részétől, de minden ilyen távolodás belső lázadást és választói veszteséget kockáztatott.

Ebből ered a láng jelentősége is. A háromszínű láng az Olasz Szociális Mozgalom legismertebb emblémája lett, és idővel jóval többet jelentett egyszerű grafikai elemnél. Egy egész politikai közösség folytonosságát testesítette meg. A jelkép eredetéről különböző magyarázatok születtek, köztük az a széles körben terjedő értelmezés, amely szerint Mussolini sírján égő lángot idézi. Ennek szó szerinti történeti eredete vitatható, az azonban nem, hogy a párt számára a láng a fasiszta vereség után tovább élő politikai hagyomány jelképévé vált.

A későbbi jobboldal számára éppen ezért minden emblémaváltás politikai állásfoglalást is jelentett. Amikor

az Olasz Szociális Mozgalom 1995-ben megszűnt, és helyét Gianfranco Fini Nemzeti Szövetsége vette át, a láng nem tűnt el teljesen. Amikor pedig az Olasz Testvérek 2012-ben megalakult, első jelvényében még nem szerepelt a régi szimbólum. Később visszahozták, majd fokozatosan egyre hangsúlyosabb helyre került. A Meloni-párt tehát nem véletlenül örökölt meg egy hetven évvel korábban létrejött politikai jelet.

A folytonosság ugyanakkor nem azonos változatlansággal. Az 1946-os Olasz Szociális Mozgalom vezetőinek jelentős része személyesen vett részt a fasiszta rendszerben vagy a Salò-i Köztársaság működtetésében. A Meloni körül felnövő politikai nemzedék már évtizedekkel később született, demokratikus választásokon szocializálódott és olyan politikai rendszerben építette karrierjét, amelynek intézményeit nem kívánta a Mussolini-féle állam mintájára felszámolni. Ez a különbség alapvető, de nem teszi érdektelenné azt a kérdést, miért tartotta fontosnak ugyanez a nemzedék a régi közösség jelképeinek, történelmi hőseinek és személyes hálózatainak egy részét.

Az Olasz Szociális Mozgalom első évtizedei egy másik, Meloni korszakáig ható örökséget is kialakítottak: a

politikai identitás kettős nyelvét. Kifelé a párt vezetői időről időre bizonyítani próbálták, hogy felelős, törvényes, antikommunista jobboldali erőt képviselnek. Befelé azonban tovább élt a legyőzöttek közösségének emlékezete, a Salò iránti nosztalgia és az a meggyőződés, hogy az antifasiszta történelmi narratíva igazságtalan velük szemben. A két nyelv közötti távolság idővel változott, de teljesen sohasem tűnt el.

Ez segít megérteni azt is, miért alakult ki évtizedekkel később Meloni környezetében olyan erős ellenérzés az antifasizmus politikai használatával szemben. A mai Olasz Testvérek vezetői nem a Salò-i Köztársaság visszaállítására készülnek, és demokratikus legitimitásukat szabad választásokból nyerik. Politikai kultúrájuk egy része ugyanakkor abból a közösségből ered, amely saját történelmi identitását éppen az antifasiszta köztársasággal szembeni elkülönülésben alakította ki. A pártvezetés ezért gyakran nem magát a demokráciát, hanem azt a gondolatot vitatja, hogy az antifasizmusnak továbbra is kitüntetett szerepe legyen az olasz köztársaság politikai önmeghatározásában.

Az 1946-ban létrejött párt történetéből már ekkor kirajzolódott az a dilemma, amelynek megoldásához végül csaknem fél évszázad kellett. Az Olasz Szociális

Mozgalom választási párt akart lenni, de választói összetartásának egyik legfőbb forrása éppen az a történelmi identitás volt, amely megakadályozta teljes elfogadását. Ha feladja a múltat, elveszítheti saját közösségét; ha ragaszkodik hozzá, fennmarad politikai karanténja. Arturo Michelini, Giorgio Almirante és később más vezetők újra és újra megpróbálták feloldani ezt az ellentmondást, tartós siker nélkül.

Az első komoly kitörési kísérlet az ötvenes években kezdődött. Michelini egyre határozottabban próbálta az Olasz Szociális Mozgalmat a kommunizmussal szembeni szélesebb konzervatív tábor részévé tenni. Ebben a stratégiában kevesebb hely jutott a forradalmi fasiszta retorikának, és nagyobb szerepet kapott a rend, a magántulajdon, az atlanti szövetség és a katolikus társadalmi értékek védelme. A cél a Kereszténydemokrata Párt jobbszárnyával kialakítandó együttműködés volt.

A kísérlet végül az 1960-as Tambroni-válságban ütközött falba. Fernando Tambroni kereszténydemokrata kormánya parlamenti fennmaradásához az Olasz Szociális Mozgalom szavazataira támaszkodott, ami azt a benyomást keltette, hogy az addig elszigetelt neofasiszta párt közelebb kerülhet a kormányzati hatalomhoz.

Amikor az Olasz Szociális Mozgalom Genovában, az ellenállás egyik szimbolikus városában akarta megtartani kongresszusát, tömegtüntetések kezdődtek. Az ország több városában súlyos összecsapásokra került sor, a rendőrség pedig halálos erőt is alkalmazott. A politikai válság Tambroni bukásához vezetett, és hosszú időre bebizonyította, hogy a neofasiszta párt kormányzati integrációja még elfogadhatatlan volt az olasz társadalom jelentős része számára.

Az eset fontos tanulságot hagyott a párt későbbi nemzedékeire. A választási eredmény önmagában kevés a politikai legitimációhoz. Ahhoz, hogy az Olasz Szociális Mozgalom örököse egyszer valóban kormányra kerüljön, nemcsak több szavazatra lesz szüksége, hanem át kell alakítania saját viszonyát a múlthoz, elfogadható partnereket kell találnia, és meg kell változnia annak is, ahogyan az olasz jobbközép a neofasiszta hagyományra tekint. Ez a folyamat még évtizedekig tartott.

A láng azonban közben nem aludt ki. Pártjelvényen, ifjúsági szervezetek emblémáin, gyűlések zászlóin és az aktivisták politikai emlékezetében tovább élt. Az Olasz Szociális Mozgalom számára annak bizonyítéka volt, hogy a vereség nem jelentette a politikai közösség megszűnését. Amikor sok évtizeddel később Giorgia

Meloni nemzedéke ismét központi helyre emelte ezt a szimbólumot, már egészen más Olaszországban tette, de pontosan tudta, milyen történetet idéz fel vele.

A következő nagy változást Giorgio Almirante visszatérése hozta el. 1969-ben ismét átvette az Olasz Szociális Mozgalom vezetését, és csaknem két évtizeden át irányította a pártot. Az ő korszakában szilárdult meg az a politikai kultúra, amelyből később Gianfranco Fini nemzedéke, majd közvetve Giorgia Meloni is kinőtt. Almirante egyszerre próbált kapcsolatot tartani a fasiszta nosztalgiához ragaszkodó bázissal és szélesebb, rendpárti jobboldali választói rétegeket megszólítani. Ebben az ellentmondásos politikai örökségben már felismerhető az a probléma, amellyel évtizedekkel később az Olasz Testvéreknek is szembe kellett nézniük: hogyan lehet megtartani egy radikális politikai közösség identitását úgy, hogy közben egyre nagyobb részét akarják elfoglalni a demokratikus jobboldalnak.

3. fejezet - Berlusconi kinyitja az ajtót

Az Olasz Szociális Mozgalom történetének nagy részében fennállt egy láthatatlan határ, amelyet választási eredménnyel sem lehetett könnyen átlépni. A párt képviselői ott ültek a parlamentben, vezetői szerepeltek a televízióban, helyi politikusai önkormányzati pozíciókat szereztek, a központi kormányzásból mégis ki voltak zárva. Az 1960-as Tambroni-válság után kevés komoly politikus vállalta annak kockázatát, hogy országos szinten a neofasiszta jobboldal parlamenti támogatására támaszkodjon. Az áttöréshez ezért az Olasz Szociális Mozgalom változása önmagában nem lett volna elegendő. Az egész olasz pártrendszernek össze kellett omlania.

Az 1980-as évek végén erre még kevés jel utalt. A kereszténydemokraták, a szocialisták és a kisebb kormánypártok továbbra is ellenőrzésük alatt tartották a politikai intézmények jelentős részét, az Olasz Kommunista Párt pedig Európa legerősebb kommunista pártjaként az ellenzéki oldalt uralta. A rendszer működésével kapcsolatban rengeteg elégedetlenség halmozódott fel, a pártok társadalmi beágyazottsága azonban továbbra is erősnek látszott. A jobboldal

peremén álló Olasz Szociális Mozgalom támogatottsága ehhez képest meglehetősen állandó maradt. Megőrizte törzsközönségét, de nem tudott országos tömegpárttá válni.

Giorgio Almirante hosszú vezetése 1987-ben ért véget. Utódlása már jelezte, hogy a párt keresi a kiutat az örökös politikai karanténból. A vezetői posztra egy harmincöt éves politikus, Gianfranco Fini került, aki nem személyes emlékei révén kötődött Mussolini rendszeréhez. Fini 1952-ben született, vagyis ahhoz a nemzedékhez tartozott, amely a fasizmust már családi és mozgalmi emlékezetként, nem pedig saját politikai tapasztalatként örökölte. Ifjúkorában az Olasz Szociális Mozgalom diákszervezetébe lépett be, majd gyorsan haladt felfelé a párthierarchiában. Almirante benne látta azt az embert, aki egyszerre képes őrizni a közösség identitását és kivezetni a mozgalmat az elszigeteltségből.

Fini első vezetői időszakában azonban nem hozott gyors áttörést. A párton belül továbbra is erős volt az a radikális szárny, amely minden mérséklődést árulásnak tekintett, és ideológiai megújulás helyett inkább a mozgalom eredeti identitásához kívánt visszatérni. 1990-ben Pino Rauti átvette a vezetést, ám az általa képviselt radikálisabb irány sem tudott választási sikert

elérni. A következő évben Fini visszatért a párt élére. Ekkorra azonban már maga Olaszország is egészen más irányba haladt.

A hidegháború vége alapvetően változtatta meg a politikai választóvonalakat. A kommunizmus összeomlása elvette az olasz pártrendszer egyik legfontosabb stabilizáló elemét. Évtizedeken át sok választó azért támogatta a Kereszténydemokrata Pártot, mert azt tekintette a kommunisták hatalomra jutását megakadályozó legbiztosabb erőnek. Ugyanez a fenyegetés a jobboldal számára is közös identitásképző erőként működött. A Szovjetunió megszűnésével és az Olasz Kommunista Párt átalakulásával ez a régi politikai logika elvesztette alapját.

A valódi földrengést azonban nem Moszkva, hanem Milánó indította el. 1992 februárjában Mario Chiesa, a szocialisták egyik helyi vezetőjének letartóztatásából kiindulva korrupciós nyomozások egész sorozata kezdődött. A Tiszta Kezek néven ismertté vált vizsgálatok fokozatosan feltárták azt a kiterjedt pártfinanszírozási rendszert, amelyben vállalatok közbeszerzésekért, megrendelésekért és politikai kapcsolatokért cserébe rendszeresen fizettek pénzt a pártoknak. A botrány nem egyetlen politikai közösséget érintett. A régi

kormánypártok egész rendszerét aláásta.

Az olaszok számára egyre világosabbá vált, hogy a korrupció nem néhány tisztviselő egyéni visszaéléséből állt. A kenőpénzek sok esetben a pártok működésének részévé váltak, a gazdasági és politikai elit közötti kapcsolatok pedig jóval szorosabbak voltak annál, mint amit a hivatalos intézmények mutattak. A politikai vezetők korábbi tekintélye gyorsan összeomlott. Bettino Craxi szocialista miniszterelnök egykor az ország egyik legerősebb embere volt, néhány év múlva azonban korrupciós eljárások elől Tunéziában élt. A Kereszténydemokrata Párt, amely 1945 után valamennyi olasz kormány központi szereplője volt, szétesett. Az Olasz Szocialista Párt szintén eltűnt régi formájában.

A történészek és politológusok később ezt a korszakot az első és a második köztársaság közötti átmenetként írták le, jóllehet új alkotmány vagy formális rendszerváltás nem történt. A kifejezés mégis találó, mert 1992 és 1994 között eltűnt vagy alapvetően átalakult szinte valamennyi olyan párt, amely a háború utáni Olaszország politikáját meghatározta. A korábbi politikai hűségek fellazultak, választók milliói váltak szabadbá, a régi politikai elit pedig elvesztette azt a képességét, hogy megszabja, kit tekintenek elfogadható

partnernek.

Ez teremtette meg Gianfranco Fini számára az első komoly lehetőséget. A neofasiszta jobboldal addig azért is maradt karanténban, mert az antifasiszta pártokból felépülő rendszer stabilan fennmaradt. Amikor ezek közül több összeomlott, az Olasz Szociális Mozgalom különös előnybe került. A korrupciós botrányok kevésbé érintették, részben azért, mert évtizedeken át távol tartották a központi hatalomtól és az abból származó lehetőségektől. Fini így olyan párt vezetőjeként jelenhetett meg, amelynek történelmi múltja súlyos terheket hordozott, a kilencvenes évek elejének legégetőbb politikai botrányában azonban tisztábbnak mutatkozhatott a régi kormányzó erőknél.

Az 1993-as római polgármester-választás megmutatta, milyen gyorsan változik a politikai környezet. Fini elindult az olasz főváros vezetéséért, és bejutott a második fordulóba. Végül a baloldali Francesco Rutelli győzött, Fini teljesítménye mégis áttörésnek számított. Az Olasz Szociális Mozgalom vezetője egykor elképzelhetetlen támogatottságot szerzett egy nagyvárosi választáson, és azt bizonyította, hogy a párt hagyományos törzsközönségén kívül is képes szavazókat megszólítani.

A kampány idején történt valami, ami utólag az olasz jobboldal egész átalakulásának szimbolikus pillanatává vált. Silvio Berlusconi, aki ekkor még hivatalosan nem volt pártpolitikus, kijelentette: ha római választó lenne, Finire szavazna. A mondat rövid volt, politikai jelentősége azonban hatalmas. Egy országosan ismert üzletember és médiatulajdonos nyilvánosan elfogadható választásnak minősítette az Olasz Szociális Mozgalom vezetőjét. Az addigi politikai karantén egyik fala ezzel látványosan megrepedt.

Berlusconi döntését aligha kizárólag ideológiai rokonszenv magyarázta. Saját helyzete egyre bizonytalanabbá vált. Üzleti birodalma szorosan kötődött ahhoz a politikai rendszerhez, amely éppen összeomlott, különösen Bettino Craxihoz, aki éveken át személyes és politikai szövetségese volt. Berlusconi médiavállalkozásainak szabályozási helyzete is nagymértékben függött politikai döntésektől. A Tiszta Kezek vizsgálatai közben saját vállalati környezetét is elérték. Ha a régi pártrendszer eltűnik, és helyére egy olyan baloldali többség lép, amely ellenségesen viszonyul hozzá, üzleti érdekei komoly veszélybe kerülhettek.

Berlusconi ezt később politikai küldetéstörténeté alakította. Úgy beszélt 1994-es szerepvállalásáról,

mintha azért lépett volna be a politikába, hogy megakadályozza a kommunisták hatalomra jutását és megmentse a szabadságot. Az antikommunista motívum kétségtelenül fontos volt, de személyes gazdasági érdekei és vállalatbirodalmának védelme sem választható el a döntéstől. Politikai pályájának sajátossága kezdettől abból fakadt, hogy miniszterelnöki ambíciói, médiaszerepe és üzleti érdekei szorosan összefonódtak.

1994. január 26-án televíziós üzenetben jelentette be, hogy „pályára lép”. Az olasz kifejezés, a *discesa in campo* eredetileg sportból származott, és tökéletesen illett ahhoz a politikai nyelvhez, amelyet Berlusconi kialakított. Úgy beszélt, mint egy sikeres vállalkozó, aki a hivatásos politikusok kudarca után kénytelen személyesen rendbe tenni az országot. A Hajrá Olaszország nevet viselő új párt már elnevezésével is szakított a hagyományos ideológiai pártok világával: a footballstadionokból ismert biztatásból lett politikai márka.

Berlusconi olyan szervezeti eszközökkel épített pártot, amelyekre korábban kevés példa akadt Európában. Vállalatcsoportjának munkatársai, különösen a reklámértékesítéssel foglalkozó Publitalia hálózata fontos szerepet kapott a jelöltek kiválasztásában és a szervezet kiépítésében. Televíziós csatornái hatalmas

kommunikációs előnyt biztosítottak számára. A politikai kampány és a kereskedelmi marketing közötti határ elmosódott: Berlusconit ugyanazokkal a módszerekkel lehetett eladni, amelyekkel korábban termékeket és televíziós műsorokat reklámoztak.

Az új választási rendszer ugyanakkor rákényszerítette, hogy szövetségeseket keressen. Az 1993-ban elfogadott választójogi reform jelentős részben egyéni választókerületi versenyre épült, ezért a megosztott jobboldal súlyos hátrányba került volna a baloldallal szemben. Berlusconi előtt lényegében két jelentős partner állt. Északon Umberto Bossi Északi Ligája rendelkezett komoly választói bázissal, Közép- és Dél-Olaszországban pedig Fini Olasz Szociális Mozgalma erősödött látványosan.

A két párt azonban nehezen fért meg egymással. Bossi és Fini politikai programja több fontos kérdésben ellentétes volt. Az Északi Liga az északi régiók autonómiáját, időnként már-már elszakadását követelte, és a római központi államot az északi adófizetők pénzét elpazarló rendszerként támadta. Az Olasz Szociális Mozgalom ezzel szemben történetileg erős olasz nacionalizmust és központosított államot képviselt. Bossi pártja számára Róma volt a probléma, Fini számára az

egységes olasz nemzet jelentette a politikai identitás egyik alapját.

Berlusconi ezért két külön választási szövetséget szervezett. Északon a Hajrá Olaszország az Északi Ligával működött együtt, míg Közép- és Dél-Olaszországban Fini pártjával kötött megállapodást. A konstrukció politikailag furcsának tűnhetett, választási szempontból azonban rendkívül hatékonynak bizonyult. Berlusconi olyan jobboldali koalíciót hozott létre, amelyben egymással is konfliktusban álló pártokat egyetlen cél kapcsolt össze: a baloldal választási győzelmének megakadályozása és az új politikai tér felosztása.

Fini számára ez történelmi lehetőség volt. Az Olasz Szociális Mozgalom először került olyan országos szövetségbe, amelynek reális esélye volt a kormányalakításra. A párt saját átalakulását ekkor már az új név is jelezte. Az 1994-es választás előtt létrehozták a Nemzeti Szövetséget, kezdetben olyan választási formációként, amely az Olasz Szociális Mozgalom mellett szélesebb jobboldali köröket is be kívánt vonni. A név tudatosan kevésbé kötődött a neofasiszta hagyományhoz, mint az Olasz Szociális Mozgalomé, és azt jelezte, hogy Fini a politikai karanténon túli választói csoportokat akar

megszólítani.

Az 1994. márciusi parlamenti választás mindhárom jobboldali vezető számára áttörést hozott. Berlusconi új pártja néhány hónappal megalakulása után az ország legerősebb politikai erejévé vált, a Nemzeti Szövetség pedig mintegy 13,5 százalékot szerzett. Ez nagyságrendi ugrást jelentett az Olasz Szociális Mozgalom korábbi eredményeihez képest. A háború utáni olasz politikában először fordult elő, hogy a neofasiszta hagyományból származó párt nem a parlament szélén, hanem egy választási győztes koalíció egyik fontos tagjaként jelent meg.

1994 májusában megalakult Berlusconi első kormánya. A Nemzeti Szövetség politikusai miniszteri tisztségeket kaptak, Giuseppe Tatarella pedig miniszterelnök-helyettes lett. A politikai karantén, amely az Olasz Szociális Mozgalmat csaknem fél évszázadon át távol tartotta a központi kormányzástól, ezzel megszűnt. Nem lassú intézményi közeledés végén, hanem egy régi pártrendszer összeomlásának pillanatában történt meg az áttörés.

Ezért lehet azt mondani, hogy Berlusconi kinyitotta az ajtót, de a kép önmagában félrevezető lenne, ha azt

sugallná, hogy Fini pártja passzívan várta a legitimációt. Az Olasz Szociális Mozgalom már Berlusconi belépése előtt erősödni kezdett, az 1993-as helyhatósági választások pedig megmutatták növekvő társadalmi elfogadottságát. A régi antifasiszta pártrendszer összeomlása szintén önálló történelmi folyamat volt. Berlusconi szerepe abban állt, hogy üzleti és politikai érdekeinek megfelelően átlépte azt a határt, amelyet elődei fenntartottak, és a neofasiszta eredetű pártot teljes jogú koalíciós partnerként kezelte.

A döntés következményeit nehéz túlbecsülni. Amikor egy politikai erő bekerül a kormányba, állami felelősséget vállal, miniszterei tárgyalóasztalhoz ülnek más országok képviselőivel, költségvetési döntéseket hoznak és részt vesznek az Európai Unió működésében, a róla alkotott társadalmi kép is változni kezd. A Nemzeti Szövetség immár nem egy távoli protestpárt volt, amelynek hívei saját történelmi közösségük rendezvényeire jártak. A választók láthatták politikusait a kormányüléseken, minisztériumok élén és Berlusconi oldalán.

A nemzetközi reakciók ugyanakkor jelezték, hogy az áttörés távolról sem számított természetesnek. Külföldön jelentős aggodalmat váltott ki, hogy egy nyugat-európai

kormányban olyan párt utódai kaptak szerepet, amely közvetlenül Mussolini rendszerének híveiből jött létre. A Nemzeti Szövetség vezetése ezért egyre nagyobb hangsúlyt helyezett arra, hogy elfogadható európai jobboldalként jelenjen meg. Fini előtt világossá vált, hogy tartós kormányképességhez többre van szükség Berlusconi szövetségénél. Saját pártjának történeti identitását is át kell alakítania.

Az első Berlusconi-kormány rövid életűnek bizonyult. Az Északi Liga és a miniszterelnök közötti konfliktusok gyorsan kiéleződtek, Bossi pedig 1994 végén megvonta támogatását a kabinettől. Berlusconi alig több mint hét hónap után lemondott. A jobboldal kormányzási kísérlete tehát első alkalommal kudarcba fulladt, a politikai rendszer azonban már nem tért vissza korábbi állapotába. A Nemzeti Szövetséget senki nem tudta visszaküldeni abba a karanténba, amelyből néhány hónappal korábban kilépett.

Fini ezt a helyzetet használta fel történelmi fordulatainak végrehajtására. 1995 januárjában a Lazio tartománybeli Fiuggiban tartott kongresszuson az Olasz Szociális Mozgalom megszűnt, és a Nemzeti Szövetség vált a politikai örökség hivatalos hordozójává. A helyszínről elnevezett „fiuggi fordulat” a háború utáni

olasz jobboldal egyik legfontosabb átalakulását jelentette. Fini célja egy olyan modern nemzeti jobboldal létrehozása volt, amely már nem a fasizmushoz fűződő viszonyból vezeti le identitását, hanem konzervatív, nemzeti és demokratikus pártként kíván részt venni a második köztársaság politikájában.

A Fiuggiban elfogadott tézisek szakítottak a fasiszta rendszer több alapvető elemével. Elutasították a totalitárius államot, a rasszizmust és az antiszemitizmust, és a Nemzeti Szövetséget a demokratikus politikai rendszer részeként határozták meg. Fini számára ez valódi politikai átalakítási kísérlet volt, nem külpolitikai kozmetika. Tudta, hogy a kormányzásra készülő jobboldal nem cipelheti változatlanul magával az Olasz Szociális Mozgalom teljes történeti csomagját.

A szakítás azonban korántsem volt teljes. A Fiuggiban létrejövő párt vezetőinek, aktivistáinak és szervezeti hálózatának jelentős része közvetlenül az Olasz Szociális Mozgalomból érkezett. A régi párt jelképei közül a háromszínű láng is megmaradt a Nemzeti Szövetség emblémájában. Fini nem új pártot épített a semmiből, hanem ugyanazt a politikai közösséget próbálta új történelmi korszakba átvezetni. Az átalakulás valódisága

és korlátai emiatt már saját idejében heves vita tárgyává váltak.

A legkeményebb neofasiszta körök árulásként fogták fel a változást. Pino Rauti és támogatói nem voltak hajlandók elfogadni Fini fordulatát, és létrehozták saját szervezetüket. Számukra a Nemzeti Szövetség megszületése annak bizonyítéka volt, hogy a pártvezetés feladta azt a közösséget, amely évtizedeken át életben tartotta a lángot. Az elszakadás ugyanakkor segítette Finit: a leginkább rendszerellenes csoportok távozásával könnyebbé vált a mérsékeltebb arculat kialakítása.

A régi és új közötti feszültség még sokáig látható maradt. Fini a kilencvenes évek közepén sem fogalmazott mindig olyan egyértelműen Mussolini rendszeréről, mint később. Pályája során fokozatosan ment tovább az 1995-ös fordulatnál. 2003-ban izraeli látogatásán már a fasizmus faji törvényeit és a diktatúra egész történeti felelősségét is jóval keményebben ítélte meg, mint korábban. Ezzel azonban saját politikai közösségén belül újabb konfliktusokat idézett elő.

Fiuggi jelentősége Meloni története szempontjából különösen nagy. Amikor Fini a pártot a posztfasiszta irányba vitte, Giorgia Meloni tizennyolc éves volt, és már

évek óta a jobboldali ifjúsági mozgalomban tevékenykedett. Politikai nemzedéke ezért egészen más helyzetben nőtt fel, mint Almirantée. Nem kellett személyesen eldöntenie, elfogadja-e az 1946 után létrejött demokratikus köztársaságot; ez számára adott politikai keret volt. Viszont örökölt egy olyan mozgalmi kultúrát, amelyben az Olasz Szociális Mozgalom története, Almirante emléke, a láng és a „kirekesztett jobboldal” tapasztalata továbbra is fontos identitásképző elem maradt.

Berlusconi és Fini közösen oldották fel azt az ellentmondást, amelyet az Olasz Szociális Mozgalom korábbi vezetői évtizedeken keresztül nem tudtak megoldani. Fini átalakította a pártot annyira, hogy kormányképesnek mutatkozzon; Berlusconi pedig olyan új jobboldali szövetséget hozott létre, amelynek már szüksége volt erre a politikai közösségre. Az együttműködés egyikük számára sem erkölcsi gesztus volt. Fini legitimációt és hatalmat kapott, Berlusconi pedig több millió szavazót és egy országosan szervezett jobboldali pártot.

Ez az alku hosszú távon az olasz politika egészét megváltoztatta. A korábbi határvonal, amely a neofasiszta eredetű jobboldalt elválasztotta a

kormányképes konzervatív erőktől, elvesztette jelentőségét. A következő másfél évtizedben Fini a jobbközép egyik vezető politikusa, miniszterelnök-helyettes, külügyminiszter és a képviselőház elnöke lett. A Nemzeti Szövetség politikusai megszokták a kormányzást, az államigazgatást és a nemzetközi intézményeket. Egy új generáció számára már természetesnek tűnt, hogy az egykori Olasz Szociális Mozgalomból érkező emberek az olasz állam legmagasabb tisztségeit tölthetik be.

Giorgia Meloni pontosan ebben az új politikai világban kezdte felnőtt pályafutását. Tizenöt évesen még olyan mozgalomhoz csatlakozott, amely saját történelmi emlékezetében a politikai rendszer kirekesztettjeként élt. Alig néhány évvel később ugyanennek a közösségnek az utódpártja már minisztereket adott Berlusconi kormányába. Az ő nemzedéke így egyszerre örökölte a régi outsider-identitást és tapasztalta meg a hatalom közelségét. Ez a kettősség később Meloni politikájának egyik legfontosabb eleme lett.

Berlusconi tehát olyan ajtót nyitott ki, amelyet később már senki nem tudott becsukni. A politikai legitimáció ára azonban a régi jobboldal átalakulása volt, és a következő évek nagy kérdése az lett, meddig hajlandó

Fini elmenni ezen az úton. Fiuggi után egy ideig úgy tűnt, hogy ő lesz az a vezető, aki végleg leválasztja az olasz nemzeti jobboldalt a neofasiszta múlttól, és európai konzervatív pártot épít belőle. A történet végül másképp alakult. Fini fokozatosan egyre távolabb került attól a politikai közegtől, amelyből felemelkedett, és amikor szakítása Berlusconival is bekövetkezett, egy új nemzedék már arra készült, hogy saját kezébe vegye a régi láng örökségét. Ennek a nemzedéknek Giorgia Meloni lett a legsikeresebb képviselője.

4. fejezet - A garbatellai lány

Giorgia Meloni saját történetében Garbatella több mint gyerekkori lakóhely. A római városrész politikai életrajzának egyik díszletévé vált, olyan helyé, amely egyszerre jelképez társadalmi eredetet, közösséget és politikai különállást. Amikor Meloni később arról beszélt, hogy honnan érkezett, rendszeresen ehhez a környezethez tért vissza. A történet jól illeszkedett ahhoz az önképhez, amelyet hosszú évek alatt épített fel: egy apa nélkül felnövő, nem különösebben tehetős családból származó lány egy hagyományosan baloldali római negyedben lép a jobboldali politikába, majd évtizedekkel később miniszterelnök lesz.

Az életrajz tényei nagyrészt valódiak, de politikai jelentésük már nem magától értetődő. Meloni történetét éppen ezért érdemes kettéválasztani arra, ami dokumentálható családi és társadalmi háttér, illetve arra, ahogyan ő maga később értelmezte ugyanezeket az eseményeket. Susanna Turco portréja több helyen éppen erre a különbségre hívja fel a figyelmet: az ember és a politikai személyiség között nem mindig könnyű meghúzni a határt, mert Meloni sokszor saját életének eseményeit is olyan történeté szervezte, amely politikai

identitását erősítette.

Giorgia Meloni 1977. január 15-én született Rómában. Nővére, Arianna már másfél éves volt, amikor ő világra jött. Anyjuk, Anna Paratore ekkor huszonéves volt, a szülők kapcsolata pedig már válságba került. Meloni későbbi önéletrajzában különösen nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy édesanyja a terhesség idején fontolgatta az abortuszt, majd végül meggondolta magát. A történetet felnőttként összekapcsolta abortuszellenes meggyőződésével is, ami jól példázza, hogyan váltak családi emlékei politikai érvelésének részévé.

A történet legfontosabb férfi szereplője hosszú ideig inkább hiányával volt jelen. Apja, Francesco Meloni, akit Franco néven emlegettek, még a lányok kisgyermekkorában elhagyta a családot, majd a Kanári-szigetekre költözött. Giorgia és Arianna később nyaranta meglátogatta, a kapcsolat azonban Meloni elbeszélése szerint tizenegy-tizenkét éves kora táján végleg megszakadt. Felnőttként hosszú ideig azt állította, hogy az apa távozása nem hagyott benne különösebb nyomot. 2021-es önéletrajzában már egészen másképp írt róla: úgy vélte, az elhagyottság élménye hozzájárulhatott ahhoz a bizonyítási kényszerhez, amely egész pályáján végigkísérte.

Ezt az önértelmezést érdemes óvatosan kezelni. Évtizedekkel egy esemény után mindenki új jelentést ad saját múltjának, egy politikus önéletrajzában pedig még inkább összekeveredhet az emlékezés és az önbemutató. Turco rámutat, hogy Meloni korábbi interjúiban jóval kisebb jelentőséget tulajdonított az apai hiánynak, mint későbbi könyvében. Fiatal politikusként azt hangsúlyozta, hogy boldog gyermekkorra volt, és visszautasította azokat a magyarázatokat, amelyek jobboldali politikai választását az apa elhagyásával próbálták összekapcsolni. Ez utóbbi óvatosság indokolt is: semmilyen komoly alap nincs arra, hogy valaki egy családi trauma egyenes következményeként válasszon politikai ideológiát.

Az apa története ugyanakkor később olyan erős metaforává vált Meloni nyelvében, hogy már politikai konfliktusait is ezen keresztül magyarázta. Amikor 2014-ben Gianfranco Finivel vitázott a Nemzeti Szövetség örökségéről, saját politikai nemzedékét olyan gyerekekhez hasonlította, akiknek apja elhagyta a családot, és eltékozolta annak vagyonát. A hasonlat nyilvánvalóan Finire vonatkozott, de személyes élettörténetének ismeretében nehéz nem észrevenni, milyen mélyen összekapcsolódott benne a családi és a

politikai elhagyatás motívuma.

Anyja egészen más szerepet kapott Meloni emlékezetében. Anna Paratore dolgozott, különböző munkákból tartotta fenn a családot, egy időben romantikus regényeket is írt Josie Bell álnéven. Meloni később azt állította, körülbelül száznegyven ilyen könyv született. A család anyagi helyzete nem volt nyomorgó, de távol állt attól a jómódtól, amelyet a politikai elit egy részével azonosítottak. Meloni életének egyik visszatérő motívuma lett az a kép, hogy az anyja folyamatos munkájának, valamint a nagyszülők segítségének köszönhetően nőtt fel.

A családi történetben különös jelentőséget kapott egy gyerekkori lakástűz. Meloni és nővére kisgyerekként egy égő gyertyát hagyott a szobában, miközben televíziót néztek. A tűz súlyosan megrongálta a család Camillucciában lévő lakását. A történet később önéletrajzának egyik legemlékezetesebb epizódja lett: Meloni játékosan összekapcsolta azzal, hogy harmincöt évesen politikai „otthont” is újra kellett építenie, amikor részt vett az Olasz Testvérek megalapításában. Az analógia nyilvánvalóan utólagos, de jól mutatja, milyen könnyen alakította személyes élményeit politikai eredetmondává.

A tűz után költöztek Garbatellába, az anyai nagyszülők közelébe. A városrész a húszas években kezdett kialakulni, és sajátos építészeti, társadalmi karaktere miatt Róma egyik legerősebb helyi identitású negyedévé vált. Hagyományosan baloldali és antifasiszta közegnek számított, ami Meloni későbbi politikai önábrázolásában különösen jól használható ellenpontot jelentett. A jobboldali lány egy baloldali negyedben – a képlet egyszerű, könnyen érthető és politikailag hatásos volt.

A valóság ennél árnyaltabb. Garbatella sosem volt politikailag homogén terület, és egy városrész társadalmi arculata sem határozza meg lakóinak politikai nézeteit. Meloni édesanyja maga is jobboldali szimpatizáns volt, bár nem folytatott aktív pártpolitikai tevékenységet. Giorgia tehát nem politikailag teljesen idegen családi környezetből jutott el az Olasz Szociális Mozgalomig. Maga Meloni is úgy ír anyjáról, hogy fiatal korában rokonszenvezett, esetleg átmenetileg kapcsolatba is került az akkori jobboldali ifjúsági közeggel.

Garbatella jelentősége inkább abban állt, hogy Meloni számára valódi közösségi tapasztalatot adott. Saját visszaemlékezése szerint a nagyszülők lakása, az iskola, a templom és a környék alkotta gyerekkorának fő tereit. Anyai nagyapját, Giannit később úgy emlegette, mint aki

lényegében apaszerepet töltött be az életében. A családi közeg szoros volt, Arianna pedig már ekkor Giorgia legfontosabb bizalmasává vált. Ez a testvéri kapcsolat politikai szempontból is tartósnak bizonyult: évtizedekkel később Arianna Meloni az Olasz Testvérek szervezetének egyik fontos háttérszereplője lett.

A gyermekkorról Meloni olyan képet rajzol, amelyben egyszerre van jelen az erős családi biztonság és a külvilággal szembeni védekezés. Visszaemlékezése szerint zárkózott, bizalmatlan gyerek volt, akit túlsúlya és családi helyzete miatt többször csúfoltak. Ezekből az epizódokból később szintén politikai tanulságokat vont le: szerinte a támadások megerősítették, megtanították arra, hogy az ellenfelet ösztönzésként használja. Itt ismét érdemes elválasztani a gyerekkori élményt a felnőtt politikus által adott utólagos értelmezéstől. Az biztos, hogy Meloni egész későbbi politikai pályáját végigkísérte a küzdelem, az ostromlott közösség és az ellenséggel szembeni összetartás nyelve.

Tanulmányairól is kialakult egy kisebb politikai vita. Meloni 1995–1996 körül szerzett érettségit a római Amerigo Vespucci intézményben, amely később Ernesto Nathan nevét vette fel. Az iskola turisztikai szakmai intézmény volt kísérleti nyelvi képzéssel, amely nyelvi

érettségit adott. Későbbi hivatalos életrajzaiban időnként „nyelvi gimnáziumi” érettségiként jelent meg a végzettség, ami ellenfeleinek támadási felületet adott. Az ügy önmagában csekély jelentőségű, de jól szemlélteti azt a kölcsönös bizalmatlanságot, amely már jóval miniszterelnöksége előtt körülvette Meloni személyét: támogatói gyakran minden kritikában társadalmi lenézést láttak, ellenfelei pedig hajlamosak voltak kisebb életrajzi pontatlanságokból is karakterkérdést csinálni.

Meloni valóban nem rendelkezett egyetemi diplomával, politikai pályája pedig olyan gyorsan indult el, hogy felsőfokú tanulmányokat nem fejezett be. Később ezt sem próbálta eltitkolni, inkább a saját erejéből megszerzett tudás történetévé alakította. Különösen büszkén beszélt nyelvtudásáról, amelyhez saját állítása szerint a Kanári-szigeteken töltött gyerekkori nyarak és az önálló tanulás is hozzájárult. A politikai önarcképben itt is ugyanaz a motívum jelent meg: amit nem kapott készen, azt maga szerezte meg.

Tizenévesen különböző munkákat vállalt. Dolgozott bébiszitterként, ruhatárosként, a Porta Portese piac egyik zenei standján, később pedig bárokban, köztük a híres római Piper klubban. Ezek az epizódok későbbi kampányaiban jól illettek a hétköznapi életből érkező

politikus képéhez. Sem túlértékelni, sem lekicsinyelni nem érdemes őket. Meloni nem munkásmozgalmi háttérből érkezett, de valóban nem gazdag politikusdinasztia gyermekeként kezdte pályáját, és fiatalon dolgozott saját kiadásaihoz, illetve a családi költségvetéshez való hozzájárulásért.

A politikai fordulatot saját elbeszélése 1992. július 19-éhez, Paolo Borsellino szicíliai ügyész meggyilkolásához kapcsolja. Borsellino autóba rejtett pokolgépes merénylet áldozata lett Palermóban, alig két hónappal Giovanni Falcone meggyilkolása után. Az olasz társadalmat megrázó maffiatámadások olyan időszakban történtek, amikor a Tiszta Kezek vizsgálatai már a régi pártrendszer korrupcióját is feltárták. A tizenöt éves Meloni számára saját visszaemlékezése szerint ez a két válság egyetlen következtetéshez vezetett: nem akart passzív szemlélő maradni.

Nem teljesen előzmények nélkül jutott erre. Egy iskolatársa már korábban elvitte az Olasz Szociális Mozgalom ifjúsági szervezete, az Ifjúsági Front egyik rendezvényére. Melonit állítása szerint meglepte az ottani oldott, fiatalos közeg. A mozgalmat kívülről inkább agresszív szélsőjobboldali fiatalok társaságának képzelte, ehelyett olyan társaságot talált, amelyben jól érezte

magát. Ez a tapasztalat később nagy szerepet kapott önéletrajzában, mert pontosan megfelelt annak a visszatérő állításának, hogy a jobboldali közösséget ellenfelei folyamatosan hamisan démonizálták.

1992 nyarán felhívta az Olasz Szociális Mozgalom Via della Scrofán működő központját, és megkérdezte, hol található a lakóhelyéhez legközelebbi ifjúsági szervezet. A Garbatellában, a Via Guendalina Borghese 8. alatt működő Ifjúsági Front-szekciót ajánlották. Meloni tizenöt és fél éves volt, amikor belépett az ajtón. Saját könyvében ezt a pillanatot úgy írja le, mintha ott találta volna meg második családját.

Ez az élmény valószínűleg többet magyaráz politikai pályájából, mint bármilyen leegyszerűsített ideológiai megtérés. A tizenöt éves Meloni még aligha rendelkezhetett részletes ismeretekkel az Olasz Szociális Mozgalom történetéről, a Salò-i Köztársaságról, Pino Rauti ideológiai világáról vagy az olasz jobboldal belső irányzatairól. Maga is úgy fogalmazott, hogy ilyen korban a politikai választás inkább ösztönös vonzódás és közösségi azonosulás, mint kidolgozott eszmerendszer eredménye. Fontos azonban hozzátenni, hogy attól még, hogy egy kamasz elsősorban közösséget keres, a közösség politikai tartalma nem válik érdektelenné.

Az Ifjúsági Front az Olasz Szociális Mozgalom ifjúsági szervezete volt, tehát egy olyan párt utánpótlási közegébe lépett be, amelynek neofasiszta eredetéről az előző fejezetekben szó esett. A kilencvenes évek elejére ez a világ már sokat változott a háború utáni nemzedékhez képest, de saját történelmi emlékezete, jelképrendszere és politikai konfliktusai tovább éltek benne. Meloni első politikai családjá ezért egyszerre jelentett baráti közösséget és egy világosan meghatározható politikai hagyományba való belépést.

Első találkozását később anekdotikusan idézte fel. A gyűlésen szinte csak férfiakat látott, az egyik felszólaló pedig Marco Marsilio volt, aki évtizedekkel később az Olasz Testvérek színeiben Abruzzo tartomány elnöke lett. A helyi szervezet egyik vezetője Andrea De Priamo volt, aki később szintén Meloni politikai környezetében maradt. Már ez a néhány név is mutatja, mennyire tartós kapcsolati hálók jöttek létre a korai mozgalmi években. Azok közül, akiket Meloni tinédzserként ismert meg, többen három évtizeddel később is a párt vagy az állam különböző szintjein dolgoztak.

A mozgalmi élet gyorsan kitöltötte szinte minden szabadidejét. Plakátokat ragasztottak, röplapokat osztottak, iskolai akciókat szerveztek, rendezvényekre

jártak, és a szervezet fenntartására saját pénzükből is áldoztak. Meloni visszaemlékezése szerint a politikai aktivizmus szinte teljes életformává vált: a barátok ugyanabból a közegeből kerültek ki, a szabadidő, a szórakozás és a politikai munka összefolyt. Ez a fajta intenzív szocializáció különösen fontos egy tizenéves életében, mert a politikai nézeteken túl szokásokat, lojalításokat és személyes kapcsolatokat is kialakít.

Meloni saját történetében a közösségi szolidaritást emeli ki. Arról ír, hogy az Ifjúsági Frontban mindenki figyelt a másikra, a fiatalokat hazakísérték, ha szükségük volt rá, a tagok pedig családként működtek. A képet nem kell kétségbe vonni, de önmagában nem ad teljes leírást a mozgalomról. A korszak római szélsőjobbboldali és posztfasiszta ifjúsági világában az erőszak emléke, az utcai konfliktusok, a politikai ellenségképek és az előző évtizedek összeecsapásainak kultúrája is jelen volt. Meloni saját szekciójának konkrét tapasztalata ettől még lehetett barátságos és befogadó, de a szervezet történeti környezetét nem lehet csak a belülről megélt közösségi érzés alapján megítélni.

Különösen érdekes ebből a szempontból az a közeg, amelyhez Meloni rövidesen még szorosabban kapcsolódott: a Colle Oppio szekció és az úgynevezett

Gabbiani, vagyis „Sirályok” csoportja. A kör Fabio Rampelli vezetése alatt részben eltért az Olasz Szociális Mozgalom sztereotip keményvonalas világától. Susanna Turco leírása szerint a csoport sajátos, zárt közösséget alkotott, amelyben a politikai képzésnek, a vitáknak, a környezetvédelemnek és bizonyos szociális kérdéseknek is jelentős szerep jutott. A tagok állítása szerint nem túrték a horogkeresztet, a kelta kereszt demonstratív használatát vagy a római karlendítést, miközben továbbra is az Olasz Szociális Mozgalom világán belül működtek.

Ez a kettősség fontos Meloni későbbi politikai fejlődéséhez. A Colle Oppio köre egyszerre volt az olasz posztfasiszta jobboldal része és saját közegén belül részben eretnek. Érdeklődött olyan témák iránt, amelyeket a klasszikus rendpárti jobboldal kevésbé tartott fontosnak, miközben erős csoportidentitást épített. Tagjai gyakran önmagukat is külön közösségként látták a nagyobb jobboldali családon belül. Meloni későbbi politikájában ugyanez a kettősség több formában visszatért: az erős hagyományőrzés mellett folyamatos igény jelent meg arra, hogy saját nemzedéke valami újat hozzon létre.

A „garbatellai lány” története ezért nem egy társadalmi mese arról, hogyan emelkedett ki egy szegény gyerek a semmiből. Meloni családja nehézségekkel küzdött, de stabil rokoni háttérrel rendelkezett; anyja jobboldali volt, nagyszülei segítették, iskolába járt, dolgozott, és már tizenévesen egy szervezett politikai közösségbe került. Sokkal érdekesebb az, hogyan tanulta meg ebből az életből felépíteni a kívülálló politikus hiteles képét.

Az outsider-identitást nem kellett kitalálnia. Apja valóban elhagyta, nem politikai dinasztiából érkezett, a jobboldali közeg, amelyhez csatlakozott, pedig még mindig hordozta a korábbi politikai kirekesztettség emlékét. A későbbi Meloni azonban ezeket az elemeket tudatos politikai nyelvvé formálta. A családi újrakezdésből politikai újjáépítés lett, a gyerekkori bántásokból az ellenfelekkel szembeni állhatatosság, Garbatellából pedig annak bizonyítéka, hogy képes ideológiailag ellenséges terepen is megvetni a lábát.

Amikor tizenöt évesen átlépte az Ifjúsági Front garbatellai szekciójának küszöbét, még aligha gondolhatott ilyen távoli következményekre. A döntés azonban valóban meghatározta későbbi életét. A politikai közeg új barátokat, mentorokat, kapcsolati hálót és

mindenekelőtt identitást adott neki. A következő években egyre mélyebben beépült abba a római jobboldali világba, amelynek emberei később végigkísérték egész pályáját. A kamaszkori „második családból” idővel politikai elit lett, és amikor Meloni miniszterelnökként hatalomra került, több egykori mozgalmi társa már vele együtt állt az állam csúcsán.

A történet következő része ezért már kevésbé a családról és sokkal inkább erről a politikai szocializációról szól. Az Olasz Szociális Mozgalom ifjúsági világa, a Colle Oppio közössége, Fabio Rampelli köre és az ott kialakult személyes hálózat nélkül Meloni későbbi felemelkedése nehezen érthető. Itt tanulta meg a politikát nem elsősorban intézményként, hanem életformaként: olyan közösségként, amelyben a lojalitás, a konfliktus, az összetartozás és a hosszú távú személyes kapcsolatok legalább annyit számítottak, mint maga az ideológia.

5. fejezet - Az MSI gyermekei

Giorgia Meloni tizenöt évesen lépett be az Olasz Szociális Mozgalom ifjúsági szervezetébe, de politikai értelemben nem a negyvenes vagy az ötvenes évek neofasiszta világában nőtt fel. Az ő nemzedéke már a régi párt utolsó korszakát élte meg, majd szinte felnőtté válásával egy időben követte végig a Nemzeti Szövetség megszületését és a jobboldal kormányzati integrációját. Ez a generáció közvetlen emlékekkel nem rendelkezett Mussolini rendszeréről, sőt még az 1960-as és 1970-es évek legsúlyosabb utcai politikai erőszakáról sem. A korábbi konfliktusok emlékezete azonban ott volt a szervezetekben, a jelképekben, a politikai szókészletben és mindenekelőtt az idősebb aktivisták által átadott történetekben.

A római jobboldali ifjúsági világban különösen erős volt az összetartozás érzése. A hetvenes évek úgynevezett ólomévei mély nyomokat hagytak az Olasz Szociális Mozgalom közösségében. Jobboldali és baloldali szélsőséges csoportok követtek el merényleteket és gyilkosságokat, politikai aktivisták haltak meg utcai összecsapásokban, miközben a terrorizmus különböző formái az egész olasz társadalmat megrázták. A

jobboldalon saját halottak és mártírok emlékezete alakult ki, amely a fiatalabb nemzedéknek is átadódott. A közösség önmagát sokszor nem agresszorként, hanem üldözött kisebbségként látta, amelyet a baloldali politikai és kulturális fölény egyaránt fenyeget.

Ez az önkép csak részben fedte a történelmi valóságot. A szélsőjobboldali terrorizmus és az újfasiszta csoportok erőszakos akciói szintén súlyos felelősséget viseltek az ólomévekért, és több olyan szervezet működött, amely személyi vagy ideológiai szálakkal kapcsolódott az Olasz Szociális Mozgalom tágabb politikai környezetéhez. A parlamenti pártot természetesen nem lehet azonosítani valamennyi szélsőjobboldali terrorcsoporttal, és a pártvezetés több alkalommal elhatárolódott az erőszaktól. A mozgalmi közegben azonban a határ nem minden esetben volt olyan éles, mint a hivatalos pártpolitika nyelvében. Voltak személyes átfedések, baráti kapcsolatok és olyan kulturális közösségek, amelyekben a parlamentáris és a radikális jobboldal szereplői ugyanazokra a történelmi hivatkozásokra építettek.

Meloni már egy olyan korszakban csatlakozott ehhez a világhoz, amikor a politikai erőszak korábbi intenzitása jelentősen csökkent. Az utcai militancia emléke

ugyanakkor továbbra is jelen volt. Susanna Turco portréjában Fabio Rampelli éppen azért különösen érdekes szereplő, mert személye összekapcsolja a régi római jobboldali militáns kultúrát azzal a későbbi politikai nemzedékkel, amelyből Meloni kinőtt. Rampelli nagyjából másfél évtizeddel volt idősebb nála, és a Colle Oppio körül kialakuló úgynevezett Gabbiani, vagyis Sirályok csoportjának meghatározó vezetője lett.

A Colle Oppio szekció helyszíne önmagában alkalmas volt arra, hogy mítoszok épüljenek köré. A Colosseum közelében, a római romok között működő szerény helyiség távol állt egy modern pártközpont kényelmétől. Turco egyfajta barlangszerű, elszigetelt közösségi térként írja le, amelynek fizikai körülményei is erősítették a csoport különállását. A tagok úgy érezhették, hogy a város közepén, mégis saját világukban élnek. Az ilyen terek a pártpolitikán túl is közösségi funkciót töltöttek be: találkozóhelyek, vitaklubok, szervezési központok és baráti társaságok otthonai voltak.

Rampelli körét a jobboldalon belül is sajátos csoportnak tartották. A Sirályok részben a Pino Rauti nevéhez kötődő mozgalmi hagyományból érkeztek, de az évek során több irányban változtak. A csoport szociális és

környezetvédelmi kérdésekkel is foglalkozott, hangsúlyozta a közösséget, és saját politikai képzési kultúrát alakított ki. Idegenkedett attól a karikatúrától, amely minden jobboldali fiatalat kopaszra nyírt, erőszakos neofasisztaként ábrázolt. Rampelli később éppen azt tekintette Meloni egyik politikai értékének, hogy személyében teljesen más képet lehetett megmutatni erről a közösségről.

Ebben volt bizonyos tudatosság is. Egy fiatal nő, aki gyorsan beszélt, humoros volt, nem hasonlított a hagyományos militáns jobboldal férfias sztereotípiájára, kommunikációs szempontból különleges lehetőséget kínált. Rampelli évekkel később egyértelműen beszélt arról, hogy Meloni alkalmas volt a történelmi jobboldalról kialakult kép megtörésére. Ez nem jelenti azt, hogy Meloni pályáját valaki előre megtervezte volna, de mutatja, hogy mentorai hamar felismerték benne a politikai kommunikációs lehetőséget. A későbbi miniszterelnök nemcsak tehetséges aktivistaként emelkedett, hanem egy olyan nemzedékváltás jelképeként is, amelyre a jobboldalnak szüksége volt a legitimációhoz.

A Sirályok világának egyik sajátossága az volt, hogy a politikát a választási technikánál tágabb közösségi és

kulturális tevékenységnek tekintette. A mozgalmi élet eszmék, könyvek, zenék és kulturális referenciák közösségét is jelentette. Az olasz radikális és posztfasiszta jobboldalon régóta létezett az a meggyőződés, hogy a baloldal kulturális fölénye legalább akkora akadály a politikai siker előtt, mint a választási gyengeség. A kultúrát ezért olyan területnek tekintették, amelyet vissza kell hódítani. Meloni későbbi politikájában, különösen miniszterelnökként, ez a gondolat új formában ismét hangsúlyossá vált.

Fiatal éveiben azonban a nagy kulturális stratégia még sokkal hétköznapiabb tevékenységekben jelent meg. Iskolai szervezeteket kellett létrehozni, tüntetéseket és rendezvényeket szervezni, plakátokat készíteni, újságokat írni, embereket meggyőzni. Meloni már korán megmutatta, hogy ebben a gyakorlati politikában különösen ügyes. Nem a háttérben dolgozó ideológus szerepét választotta, hanem gyorsan kereste a nyilvános szereplés lehetőségét, vitázott és szervezett.

A kilencvenes évek közepén létrehozta az Antenati nevű diákcsoportot. Az „ősök” jelentésű név már önmagában is illett egy olyan politikai közeghez, amely számára a történelmi folytonosság különös jelentőséggel bírt. A szervezet az oktatáspolitikai reformok ellen lépett

fel, és Meloni ezzel fokozatosan túllépett saját helyi szekciójának keretein. Federico Mollicone, Maurizio Gasparri és más vezetők is felfigyeltek rá, Rampelli pedig támogatta előrehajtását.

1996-ban az ekkor már Nemzeti Szövetségként működő párt diákmozgalma, a Diákakció – olaszul Azione Studentesca – országos vezetésében kapott szerepet. Alig húszéves volt. A politikai pálya ettől kezdve jóval gyorsabban haladt, mint amit az „egyszerű garbatellai lány” későbbi képe alapján várni lehetne. Meloni társadalmi értelemben valóban nem az elitből érkezett, politikai értelemben azonban nagyon fiatalon bekerült egy olyan szervezeti hálózatba, amely tudatosan építette és lehetőségeket biztosított számára.

A kettő között nincs valódi ellentmondás, de érdemes megkülönböztetni őket. Egy politikai szervezetben minden tehetséges fiatalnak szüksége van támogatókra, és Meloni sem magányosan tört utat magának. Rampelli, Gasparri, Ignazio La Russa köre és más vezetők különböző időpontokban segítették. Később sok támogatóval konfliktusba került, másokat maga mögött hagyott, de felemelkedésének első szakaszát nem lehet megérteni a párton belüli patronázs és szövetségek nélkül.

1998-ban újabb fontos lépcső következett. Melonit Róma megye tanácsának tagjává választották. Még huszonkét éves sem volt. Kampányában már megjelent egy olyan politikai motívum, amelyet később országos szinten is sokszor felhasznált: a hatalommal szemben álló kívülálló képe. Egyik választási anyagának üzenete azt hangsúlyozta, hogy személye kellemetlen a hatalom számára. A megfogalmazás különösen érdekes annak fényében, hogy pártja ekkor már évek óta a Berlusconi vezette jobbközép egyik fontos országos szereplője volt. A rendszerellenes identitás tehát már jóval az Olasz Testvérek létrejötte előtt együtt élt a rendszerben elfoglalt egyre erősebb pozícióval.

Meloni helyi választási sikere azért is számított fontosnak, mert szavazatokat tudott szerezni saját garbatellai környezetében. Ez politikai történetének későbbi elbeszélésében azt bizonyította, hogy a hagyományosan baloldalinak tartott körzetben is személyes támogatást tudott kialakítani. Rampelli utóbb Meloni jelölését olyan kísérletként értelmezte, amelynek célja a történelmi jobboldali aktivistáról kialakult ijesztő sztereotípiát lebontása volt. Egy fiatal nő arca egyszerre jelezhetette a nemzedékváltást és a politikai normalizálódást.

A változás ugyanakkor nem jelentette a történelmi közösség teljes elhagyását. Éppen ellenkezőleg: Meloni erejének egyik forrása az lett, hogy kívülről új arculatot adott a jobboldalnak, belül pedig hitelesen kötődött a régi mozgalmi világhoz. Nem ejtőernyősként érkezett valamely kommunikációs irodából, hanem éveken át ugyanazokat a gyűléseket, ifjúsági rendezvényeket és pártharcokat járta végig, mint támogatói. Amikor történelmi jobboldali identitásról beszélt, saját közössége számára nem kellett bizonyítania, hogy ismeri annak nyelvét.

1998 egy másik kezdeményezés miatt is fontos lett. Ebben az évben rendezték meg először az Atrejut, a jobboldali ifjúság később országosan ismertté váló politikai fesztiválját. A név Michael Ende A végtelen történet című regényének fiatal harcosától származott. A fantasyirodalom iránt érdeklődő Meloni és köre számára Atreju alakja azt a fiatalt testesítette meg, aki egy nála hatalmasabb veszéllyel, a mindent elnyelő Semmivel szemben harcol.

A névválasztás jól illeszkedett a jobboldali ifjúsági közösség önképéhez. Ismét megjelent Dávid és Góliát története: a kis közösség szembeszáll a politikai és kulturális fölényben lévő ellenféllel. A Semmi a fesztivál

politikai értelmezésében már túlmutatott az irodalmi fenyegetésen, hanem a társadalmi értékvesztés, a konformizmus és az ellenfelek által képviselt kulturális világ jelképe is lehetett. Atreju később jóval több lett ifjúsági rendezvénynél. A Meloni-féle jobboldal egyik legfontosabb találkozóhelyévé vált, amelyre idővel politikai ellenfeleket, külföldi vezetőket és nemzetközi jobboldali szereplőket is meghívtak.

A fesztivál a Meloni által kialakított politikai stílus egyik korai műhelyének tekinthető. A hagyományos pártkongresszusnál kötetlenebb esemény alkalmas volt arra, hogy politikát, közösségi élményt és szórakozást kapcsoljon össze. A beszédek mellett zene, viták, könyvbemutatók és társasági programok is részei voltak a rendezvénynek. Az ilyen rendezvények azt az érzést erősítették, hogy a jobboldal választási párt mellett saját kulturális világot is épít.

Atreju egyben a nyitás eszköze is lett. Meloni és társai olyan ellenfeleket is meghívtak vitázni, akikkel politikailag élesen szemben álltak. Ez egyszerre erősítette a fesztivál nyilvánosságát és azt az önképet, hogy a jobboldal hajlandó olyan vitákra, amelyeket ellenfelei szerintük gyakran elutasítanak. A későbbi Meloni-kormány idején a rendezvény már a hatalmon

lévő párt látványos seregszemléjévé nőtt, de eredetében valóban egy korábban periférikus politikai közösség nyilvánosságszerzési kísérlete volt.

Meloni eközben a párton belüli generációs versenyben is egyre fontosabb szereplővé vált. A Nemzeti Szövetség ifjúsági szervezete, az Ifjúsági Akció – Azione Giovani – nem egységes politikai közeg volt. Ugyanazok a frakcióharcok, személyi rivalizálások és ideológiai különbségek jelentek meg benne, amelyek a felnőttpártot is jellemezték. Rampelli köre, Gianni Alemanno és a rautiánus hagyományhoz közelebb álló csoportok, Fini támogatói, valamint Ignazio La Russa és Maurizio Gasparri emberei változó szövetségekben küzdöttek egymással.

Ebben az összetett világban Meloni egyik legfontosabb képessége a politikai mozgékonyság volt. Mentora Rampelli maradt, de nem zárkózott be teljesen annak csoportjába. Fokozatosan olyan kapcsolatokat alakított ki más pártbeli vezetőkkel is, amelyek saját önállósodását segítették. A pártfrakciók világában ez alapvető politikai készségnek számított. Aki kizárólag egy patrónushoz kötötte magát, könnyen együtt bukkhatott vele; aki viszont több körrel tudott kapcsolatot tartani, egyre nagyobb önálló értéket képviselt.

Meloni politikai stílusának későbbi keménysége részben ebből a belső iskolából érthető meg. A történelmi olasz jobboldal frakcióharcai hírhedten személyesek és elkeseredettek tudtak lenni. A közös ideológiai eredet nem szüntette meg a vezetők közötti vetélkedést. Az Olasz Szociális Mozgalom és a Nemzeti Szövetség történetében újra és újra létrejöttek áramlatok, alcsoportok, alkalmi szövetségek és szakítások. Meloni ebben a közegben tanulta meg, hogy a politikai lojalitás fontos, de a szövetségek ritkán örök életűek.

A nagy fordulat 2004-ben következett be, amikor az Ifjúsági Akció országos elnöki posztjáért indult. A verseny korántsem volt előre eldöntött. Meloni ellenfele Carlo Fidanza volt, akit a párt több erős szereplője támogatott. A Viterbóban megtartott kongresszus szoros küzdelmet hozott. Meloni listája a beszámolók szerint mindössze tizenhat szavazattal, 227-211 arányban győzött. Huszonhét évesen ezzel a Nemzeti Szövetség országos ifjúsági vezetője lett.

A győzelemben több pártbeli szövetséges támogatása is szerepet játszott. Rampelli természetesen mögötte állt, de döntő jelentősége volt Ignazio La Russa és Maurizio Gasparri politikai körének is. Ez azért fontos, mert jelzi, hogy Meloni ekkorra már nem egyetlen római csoport

fiatal képviselője volt. Országos párthálózat épült körülötte, és olyan vezetők láttak benne lehetőséget, akik egymással sem mindig tartoztak ugyanahhoz a frakcióhoz.

Rampelli később különös nyíltsággal magyarázta, miért támogatta éppen őt. A történelmi jobboldalról kialakult kép megtöréséhez olyan vezető kellett, aki látványosan eltért a kemény arcú, kopasz, agresszív férfiaktivista sztereotípiájától. Egy fiatal, szőke, öniróniára képes nő az ifjúsági szervezet élén azt üzent, hogy a régi világ véget ért. A megfogalmazás önmagában is sokat elárul arról, hogy a Nemzeti Szövetségen belül mennyire tudatosan zajlott a politikai arculat átalakítása.

Meloni nem pusztán kirakatfigurának bizonyult. Országos vezetőként saját hálózatot épített, utazott, szervezett és egyre több médiamegjelenést vállalt. Ekkorra már hosszú aktivista és helyi politikusi tapasztalat állt mögötte, tehát nem kizárólag a neméből vagy fiatal korából fakadó kommunikációs előny tartotta a felszínen. Az Ifjúsági Akció vezetése adta meg számára azt az országos szervezeti bázist, amely nélkül későbbi parlamenti és miniszteri karrierje jóval nehezebben képzelhető el.

A politikai generációváltásnak ugyanakkor volt egy különös ellentmondása. Meloni és kortársai fiatalnak számítottak, de olyan szervezetben jutottak előre, amely nagyon erős történeti identitást őrzött. Nem azért akarták eltörölni az előző nemzedéket, mert szégyellték volna az egész múltját. Sokkal inkább azt gondolták, hogy a közösség hagyományát nekik kell modern formában továbbvinniük. A nemzedékváltás ezért nem teljes ideológiai szakítást jelentett, hanem az örökség feletti tulajdonjog átvételét.

Ez különböztette meg Melonit attól az úttól, amelyen Gianfranco Fini egyre határozottabban elindult. Fini számára a kormányképesség és az európai elfogadottság fokozatosan egyre nagyobb távolságot követelt az Olasz Szociális Mozgalom múltjától. A fiatalabb mozgalmi elit jelentős része viszont úgy érezte, a modernizáció nem követeli meg saját történelmi közösségének megtagadását. A feszültség ekkor még nem vezetett nyílt szakításhoz, de már kirajzolódott az a törésvonal, amely később Fini és Meloni között is meghatározóvá vált.

A különbség Almirante megítélésében is látható volt. Fini politikai fejlődése egyre inkább a fasizmus történeti elutasítása felé haladt. Meloni viszont később is képes volt Almirantéről a saját politikai közösségének nagy

alakjaként beszélni, miközben Mussolini diktatúrájától elhatárolódott. Ez a kettős viszony kívülről gyakran következetlennek tűnt, belülről azonban a posztfasiszta jobboldal egyik alapvető identitásproblémáját fejezte ki: miként lehet demokratikus párttá válni anélkül, hogy az egész előző mozgalmi történetet szégyellni való tévedésnek nyilvánítanák.

Meloni nemzedékének válasza hosszú időn át az volt, hogy különbséget tett a faszizmus rendszere és saját politikai elődei között. A diktatúra bizonyos elemeit el lehetett ítélni, miközben az Olasz Szociális Mozgalom történetét továbbra is tiszteletre méltó demokratikus jobboldali hagyományként lehetett bemutatni. Ennek az értelmezésnek komoly történeti problémái vannak, hiszen az Olasz Szociális Mozgalom alapítóinak és ideológiai kultúrájának fasiszta kapcsolata nem vitatható. Politikailag azonban rendkívül hasznos kompromisszumot kínált: lehetővé tette a jelenlegi demokratikus legitimitás hangsúlyozását a régi tábor teljes elidegenítése nélkül.

A húszas évei végére Meloni így egyszerre lett egy modernizálódó jobboldali párt fiatal arca és egy régi mozgalmi hagyomány belülről érkező örököse. Ez a kombináció ritka politikai tőkének bizonyult. Azok

számára, akik a Nemzeti Szövetséget modern európai konzervatív pártnak akarták látni, nőként és fiatal vezetőként a változást testesítette meg. Azok számára pedig, akik attól féltek, hogy Fini túlságosan eltávolodik a gyökerektől, Meloni olyan ember maradt, aki érti a régi közösség nyelvét.

2004-es megválasztásával lezárult politikai tanulóéveinek első szakasza. A garbatellai helyi aktivistából országos ifjúsági vezető lett. Ekkorra már ő maga is embereket választott ki, rendezvényeket szervezett, belső szövetségeket kötött és országos stratégiákban vett részt. Két év múlva parlamenti képviselővé választották, majd olyan gyorsan emelkedett tovább, hogy harmincegy éves korában már miniszteri esküt tett.

Ezzel azonban új probléma kezdődött. A mozgalmi világban könnyű volt a politikát identitás, hűség és ellenállás nyelvén elbeszélni. Az állami intézményekben dönteni kellett, kompromisszumokat kellett kötni és együtt kellett működni olyan emberekkel, akiket korábban ellenfélként határoztak meg. Meloni hamarosan közvetlenül megtapasztalta ezt az átmenetet. Pályája következő szakaszában már nem az volt a kérdés, be tud-e kerülni a politikai elitbe, hanem az, hogyan

találja meg saját helyét Fini és Berlusconi árnyékában – és mikor jut arra a következtetésre, hogy egyikük politikai örökségét sem akarja változatlanul továbbvinni.

HÁTTÉRGYÁR

6. fejezet – Fini tanítványából Fini ellenfele

Giorgia Meloni 2006-ban jutott be először az olasz parlamentbe. Huszonkilenc éves volt, amikor a Nemzeti Szövetség listáján képviselővé választották, és rövid időn belül a képviselőház egyik alelnöke lett. Ez a tisztség már messze volt attól a helyi mozgalmi világtól, amelyben pályája elkezdődött. A garbatellai aktivista, aki néhány évvel korábban plakátokat ragasztott és ifjúsági rendezvényeket szervezett, immár az olasz törvényhozás egyik legmagasabb rangú tisztségviselőjeként ült az elnöki emelvényen.

A gyors felemelkedésben szerepet játszott Meloni politikai tehetsége, de legalább ennyire az a nemzedékváltás, amelyet a Nemzeti Szövetség vezetése tudatosan ösztönzött. Gianfranco Fini számára fontos volt, hogy pártja egyre kevésbé kötődjön a régi Olasz Szociális Mozgalom férfiak uralta világához, és olyan fiatal politikusokat mutasson fel, akik egy modern, európai jobboldal arcát képviselhetik. Meloni ebbe a stratégiába kiválóan beleillett. Fiatal volt, nő, médiaképes, szervezeti tapasztalattal rendelkezett, ugyanakkor a párt történelmi közösségének szemében is hiteles maradt.

Ebben az időszakban Fini még nem ellenfél, hanem politikai tekintély volt számára. Meloni egész fiatal felnőttkora abban a pártban telt, amelyet Fini vezetett, és pályája az általa végrehajtott fiuggi fordulat után vált országos jelentőségűvé. A későbbi konfliktus fényében könnyű lenne visszamenőleg úgy ábrázolni kapcsolatukat, mintha közöttük kezdettől alapvető ideológiai ellentét állt volna fenn. Erre kevés bizonyíték van. Meloni a Nemzeti Szövetség fiatal politikusaként elfogadta azt a keretet, amelyet Fini kialakított, és saját karrierje is ennek a politikai normalizációnak volt részben a terméke.

A 2006-os választást Romano Prodi balközép koalíciója nyerte meg szűk többséggel. Berlusconi és szövetségesei ellenzékbe kerültek, de a vereség nem oldotta fel a jobboldalon belüli erőviszonyokat. A Hajrá Olaszország továbbra is Berlusconi személye köré épült, a Nemzeti Szövetség Fini vezetésével önálló identitást őrzött, az Északi Liga pedig saját regionális és autonómista programját követte. A három párt együtt alkotta a jobbközép fő erejét, miközben vezetőik között állandó vita folyt arról, milyen formában lehetne tartós politikai szövetséget létrehozni.

Berlusconi már korábban is próbálta a jobbközép pártjait egyetlen nagy politikai formációban egyesíteni. Saját politikai stílusához jobban illett egy széles, személyéhez kötődő választói mozgalom, mint több önálló párt nehézkes koalíciója. Fini hosszú ideig óvatosan viszonyult ehhez. A Nemzeti Szövetségnek saját szervezete, története és vezetői elitje volt, és aligha lehetett magától értetődő, hogy mindezt feloldják egy Berlusconi által dominált pártban.

A helyzet 2007 végén változott meg. Prodi kormánya egyre nehezebben működött, Berlusconi pedig bejelentette egy új nagy jobbközép formáció létrehozását. A kezdeményezésből később megszületett a Szabadság Népe. Fini eleinte kritikusan fogadta a tervet, majd fokozatosan közeledett hozzá. Amikor 2008 januárjában Prodi kabinetje megbukott, a közelgő előrehozott választás felgyorsította az egyesülést. A Nemzeti Szövetség és a Hajrá Olaszország közös választási listán indult, majd 2009-ben szervezetileg is beolvadt az új pártba.

A 2008-as választás nagy jobbközép győzelmet hozott. A Szabadság Népe az Északi Ligával együtt stabil parlamenti többséget szerzett, Berlusconi pedig negyedszer alakított kormányt. Fini a képviselőház

elnöke lett, vagyis az állam egyik legmagasabb közjogi méltóságává emelkedett. Meloni számára pedig ennél is nagyobb személyes ugrás következett: 2008. május 7-én tárca nélküli miniszterré nevezték ki, másnap pedig rábízta az ifjúságpolitikát.

Harmincegy éves volt. Az Olasz Köztársaság addigi történetének egyik legfiatalabb minisztere lett, és ezzel végleg országos politikussá vált. Az a pártcsalád, amelyben tizenévesként még a politikai kirekesztettség emléke határozta meg az önképet, immár nemcsak kormánytagokat, hanem egy egész új politikai nemzedéket nevelt fel az állami vezetés számára.

Meloni miniszteri posztja korlátozott hatáskörrel járt. Nem irányított klasszikus minisztériumot, költségvetési mozgástere pedig jóval kisebb volt, mint a nagy gazdasági vagy szociális tárcáké. Ez ugyanakkor alkalmas területet biztosított számára arra, hogy saját politikai profilját országos szinten építse. A fiatalok munkavállalása, lakhatása, vállalkozásindítása és közéleti részvétele olyan témák voltak, amelyek közvetlenül illeszkedtek személyes márkájához is.

Miniszterként több programot indított, amelyek közül a legismertebb a „Jog a jövőhöz” kezdeményezéscsomag

lett. Ennek részeként állami garancia segítette bizonyos fiatal párok első lakáshitelhez jutását, különösen akkor, ha jövedelmük jelentős része bizonytalan vagy határozott idejű munkaviszonyból származott. Más intézkedések a fiatal szülők tartós foglalkoztatását ösztönözték. Az egyik program alapján a munkáltatók támogatást kaphattak, ha harmincöt év alatti, bizonytalan munkaviszonyban lévő vagy munkanélküli szülőket határozatlan időre alkalmaztak.

Ezek az intézkedések nem alakították át az olasz fiatalok munkaerőpiaci helyzetét. A generációs bizonytalanság, az alacsony bérek, a rövid távú szerződések, az országon belüli és külföldi elvándorlás olyan strukturális problémák voltak, amelyek messze meghaladták egy kisebb tárca nélküli minisztérium lehetőségeit. A Meloni által kezelt programok költségvetési súlya sem volt összevethető a nagy jóléti rendszerekével. Mégis fontos tapasztalatot jelentettek számára: először kellett politikai szlogen helyett konkrét állami programokat kidolgoznia, pénzügyi korlátokkal, jogi szabályokkal és bürokratikus végrehajtással számolva.

A kormányzati tapasztalat azt is megmutatta, mennyire más a rendszerkritikus jobboldali identitás és a

tényleges kormányzás logikája. Meloni olyan kabinet tagja volt, amelynek élén egy milliárdos médiatulajdonos állt, gazdaságpolitikáját pedig alapvetően a pénzügyi stabilitás, az államadósság és az Európai Unióval fennálló kötelezettségek határozták meg. A Nemzeti Szövetség mozgalmi hagyományában időnként erős szociális és államközpontú retorika jelent meg, a Berlusconi-kormány gazdasági programja azonban inkább adócsökkentést, vállalkozásbarát intézkedéseket és költségvetési fegyelmet hangsúlyozott.

Meloni ekkor még nem épített önálló gazdaságpolitikai doktrínát. Fiatal miniszterként a koalíciós kormány tagja volt, és nem tartozott azok közé, akik a fő gazdasági döntéseket meghozták. Ez későbbi önábrázolása szempontjából sem mellékes. Amikor évekkel később az olasz politikai elit hibáit támadta, saját korábbi kormányzati szerepét hajlamos volt kevésbé hangsúlyosan kezelni. Pedig 2008 és 2011 között nem kívülről figyelte Berlusconi rendszerét: annak minisztere volt.

A korszak Berlusconi számára egyre nehezebb lett. A 2008-as világgazdasági válság Olaszországot különösen érzékenyen érintette. Az ország gazdasága már korábban is gyenge növekedést mutatott, magas államadóssággal

és alacsony termelékenységgel küzdött. A válság hatására romlott a foglalkoztatás, erősödött a társadalmi bizonytalanság, a fiatalok helyzete pedig különösen kedvezőtlen maradt. Közben Berlusconi személyes botrányai és igazságügyi ügyei egyre nagyobb terhet jelentettek a kormány számára.

Fini ekkor kezdett látványosan távolodni régi szövetségeseitől. A különbség nem egyetlen kérdésben alakult ki. A képviselőház elnökeként egyre inkább intézményi, köztársasági szerepet vállalt, és nyíltan bírálta Berlusconi politikai stílusát, a párt túlzott személyi központosítását, valamint a kormány és az igazságszolgáltatás konfliktusait. Bevándorlási, állampolgársági és társadalmi kérdésekben is liberálisabb álláspontot kezdett képviselni, mint a Szabadság Népe jobboldali többsége.

A különbség mögött egy mélyebb politikai probléma húzódott. Fini 1995 óta fokozatosan azon dolgozott, hogy egykori mozgalmát klasszikus demokratikus konzervatív jobboldallá alakítsa. A Szabadság Népébe való beolvadás után azonban azt tapasztalta, hogy saját pártja szervezeti önállósága eltűnik, miközben az új formációt szinte teljes egészében Berlusconi uralja. A Nemzeti Szövetség feladásával Fini mintha éppen azt az eszközt veszítette

volna el, amelynek segítségével a jobboldal átalakítását végrehajthatta volna.

Meloni más következtetésre jutott. Ebben az időszakban vált világossá, hogy politikailag nem követi Finit a Berlusconi-val való szakítás felé. Ez döntő pillanat volt pályáján, mert először került olyan helyzetbe, amelyben választania kellett korábbi pártvezetője és a tágabb jobbközép hatalmi struktúrája között.

A konfliktus 2010 áprilisában robbant nyilvánosan. A Szabadság Népe vezetőinek egyik ülésén Berlusconi és Fini kamerák előtt vitázott össze. Fini kifogásolta a párton belüli döntéshozatalt és Berlusconi dominanciáját, a miniszterelnök pedig gyakorlatilag felszólította, hogy ha nem ért egyet a párt irányával, mondjon le a képviselőház elnöki tisztségéről. A jelenet megmutatta, hogy a korábbi szövetség már aligha menthető.

2010 júliusában bekövetkezett a szakítás. Fini hívei külön parlamenti csoportot alapítottak Jövő és Szabadság Olaszországért néven, majd 2011 elején önálló párttá szerveződtek. Harmincöt képviselő és több szenátor csatlakozott hozzájuk. A Nemzeti Szövetség egykori vezetője ezzel megpróbálta létrehozni azt a Berlusconitól független, mérsékelt nemzeti konzervatív pártot, amelyre

már korábban is törekedett.

Meloni azonban nem követte Finit. A döntés utólag természetesnek látszhat, hiszen később Meloni éppen Fini bukásából építette fel saját politikai identitásának egy részét. 2010-ben azonban még nem volt magától értetődő. Fini évtizedeken át a történelmi jobboldal vezetője volt. Számos olyan politikus, aki az Olasz Szociális Mozgalom vagy a Nemzeti Szövetség világában nőtt fel, személyes lojalitással is tartozott neki. Meloni viszont Ignazio La Russával, Maurizio Gasparrival és a régi Nemzeti Szövetség jelentős részével a Szabadság Népeben maradt.

Berlusconi iránti hűsége csak az egyik oka volt a döntésnek. Meloni és társai egyre inkább úgy értelmezték Fini útját, hogy korábbi vezetőjük túl messz távolodott saját politikai közösségétől. Fini Izraelben tett kijelentései, társadalompolitikai nyitása, az állampolgársági reform támogatása és Berlusconival szembeni intézményi fellépése együttesen azt az érzést erősítette a régi jobboldal több szereplőjében, hogy egykori vezetőjük már nem őket akarja képviselni.

A konfliktusban a történelmi emlékezetnek is jelentős szerepe volt. Fini számára az Olasz Szociális Mozgalom

múltjától való távolodás egy modern konzervatív párt kialakításának feltétele lett. Meloni későbbi olvasatában viszont Fini nem modernizálta, hanem elhagyta saját közösségét. Ez a különbség később különösen élesen jelent meg abban, ahogyan a Nemzeti Szövetség politikai és anyagi örökségéről beszélt.

A Berlusconi mellett maradás ugyanakkor saját ellentmondásokat is hordozott. Nehéz volt egyszerre a történelmi jobboldal autonómiáját védeni és egy olyan pártban maradni, amelyet Berlusconi személyes vezetése még erősebben uralt, mint amennyire Fini valaha is irányította a Nemzeti Szövetséget. Meloni ebben a szakaszban még elfogadta ezt az ellentmondást. Miniszteri tisztsége volt, országos ismertsége nőtt, és a Szabadság Népe továbbra is a kormányzó jobboldal fő erejét jelentette.

A Fini-szakítás után különösen fontossá vált a fiatal jobboldali szervezet ellenőrzése. A Szabadság Népe saját ifjúsági szervezetének létrehozásával próbálta összeolvasztani a Hajrá Olaszország és a Nemzeti Szövetség fiatal hálózatait. Meloni ebben is vezető szerepet kapott. A korábban külön működő hagyományok összekeveredése azonban nem ment súrlódások nélkül. A Berlusconi világából érkező fiatal politikusok eltérő

szervezeti kultúrával rendelkeztek, mint azok, akik hosszú mozgalmi szocializációt hoztak magukkal a történelmi jobboldalról.

Meloni számára az ifjúsági szervezet országos hálózata stratégiai jelentőségű volt. A pártok átalakulhattak és egyesülhettek, de a személyes kapcsolatok megmaradtak. A későbbi Olasz Testvérek több politikusa abból a közegből érkezett, amelyet Meloni az ifjúsági szervezetekben ismert meg vagy irányított. Miközben tehát hivatalosan a Szabadság Népe egyik fiatal vezetője volt, fokozatosan egy saját politikai generáció központi alakjává vált.

Berlusconi kormánya 2011-re súlyos válságba került. Az euróövezeti adósságválság idején az olasz állampapírok hozamai emelkedtek, a pénzügyi piacokon megrendült az ország iránti bizalom, az Európai Unió és az Európai Központi Bank pedig egyre nagyobb nyomást gyakorolt Rómára a költségvetési és szerkezeti reformok miatt. Berlusconi parlamenti többsége Fini távozása után is fennmaradt, de egyre bizonytalanabbá vált. A személyes botrányok, a belső konfliktusok és a gazdasági válság összeadódtak.

2011 novemberében Berlusconi lemondott. Helyére Mario Monti korábbi uniós biztos vezetésével szakértői kormány került, amelyet a parlament nagy része támogatott. A Szabadság Népe is megszavazta Monti kabinetjét, így Meloni pártja formálisan nem ellenzéki szerepet választott. Ezzel véget ért Meloni miniszteri időszaka: 2008 májusától 2011 novemberéig több mint három éven át volt a kormány tagja.

A Monti-kormány támogatása azonban egyre kényelmetlenebb lett számára. A szakértői kabinet szigorú költségvetési intézkedései, nyugdíjreformja és adóemelési jelentős társadalmi elégedetlenséget váltottak ki. A jobboldal választói közül sokan úgy érezték, hogy Berlusconi pártja lemondott politikai önállóságáról, amikor egy választások nélkül hivatalba lépő technokrata kormány mögé állt. A „technokrata” kifejezés egyre erősebb negatív jelentést kapott a radikális és szuverenista jobboldal nyelvén.

Meloni későbbi politikájának több motívuma ekkor vált határozottabbá. Az Európai Unió pénzügyi szabályaival szembeni kritika, a nemzeti döntési jog hangsúlyozása, a szakértői kormányok demokratikus legitimitásának megkérdőjelezése és a politikai elit választói akarattól való elszakadásának bírálata mind

erősödött a Monti-korszakban. Ezek az álláspontok részben valódi politikai meggyőződést tükröztek, részben pedig lehetőséget kínáltak arra, hogy Meloni elhatárolódjon attól a Szabadság Népétől, amelyhez továbbra is tartozott.

Berlusconi pártjának helyzete közben gyorsan romlott. A 2008-as nagy választási győzelem után néhány évvel már komoly támogatottságvesztés következett. A Fini-féle szakadás, a kormány bukása, a korrupciós és magánéleti botrányok, valamint a Monti-kormány támogatása azt az érzést keltette, hogy a Szabadság Népe elvesztette eredeti lendületét. A párton belül újra megjelentek azok a törésvonalak, amelyeket az egyesülés csak elfedett.

Meloni, Ignazio La Russa és Guido Crosetto egyre nyíltabban bírálták a párt működését. Mindhárman más háttérből érkeztek, de közös érdekük lett egy önállóbb jobboldali politikai tér kialakítása. La Russa a Nemzeti Szövetség történelmi vezetőinek egyike volt, aki szintén Berlusconi mellett maradt Fini távozásakor. Crosetto a Hajrá Olaszország világából érkezett, gazdasági kérdésekben liberálisabb és vállalkozóibb szemléletet képviselt. Meloni pedig a fiatal mozgalmi generáció országosan ismert arcává vált.

A három politikus számára 2012-re egyre kevésbé tűnt vonzónak, hogy a Szabadság Népe belső hatalmi harcaiban próbáljon pozíciót szerezni. Berlusconi visszatérésének lehetősége továbbra is minden döntést meghatározott, a párt vezetési struktúrája pedig kevés teret hagyott egy új politikai identitás kialakítására. Meloni ekkor már nem Finivel szemben Berlusconi oldalát választotta; lassan arra jutott, hogy Berlusconi politikai rendszerén kívül kell saját szervezetet építenie.

Ez a változás fontos különbséget jelentett Fini útjához képest. Fini a történelmi jobboldaltól távolodva próbált centrista, intézményes konzervatív pártot kialakítani. Meloni ezzel szemben éppen azt a közösséget akarta újraszervezni, amelyet Fini szerinte politikailag elárvított. Nem vissza akart térni az Olasz Szociális Mozgalomhoz, hanem azt állította, hogy a nemzeti jobboldal demokratikus hagyományát nem szükséges feloldani sem Berlusconi személyi pártjában, sem egy centrista formációban.

Fini ekkorra politikailag gyorsan gyengült. A Jövő és Szabadság Olaszországért nem tudott stabil választói bázist kialakítani. Sokan, akik személyesen követték a Nemzeti Szövetség egykori vezetőjét, parlamenti szereplők voltak, de mögöttük nem állt olyan országos

társadalmi és aktivistahálózat, amely képes lett volna új pártot építeni. Fini számára különösen súlyos következménnyel járt, hogy az egykori mozgalmi közösség jelentős része nem vele ment. Az a politikai vezető, aki évtizedeken át szinte megkérdőjelezhetetlenül uralta ezt a jobboldalt, néhány év alatt elveszítette felette a befolyását.

Meloni későbbi értelmezésében Fini bukása szinte erkölcsi példázattá vált. A történet szerint az egykori vezető azért veszítette el közösségét, mert szégyellni kezdte annak gyökereit, majd személyes ambíciói miatt feladta korábbi szövetségeit. Ez a magyarázat túlzottan egyszerű. Fini valóban tudatosan távolodott az Olasz Szociális Mozgalom örökségétől, de ezt nem lehet kizárólag személyes karrierjével magyarázni. Évtizedeken keresztül következetesen próbált olyan jobboldalt kialakítani, amely teljesen elfogadható a liberális demokratikus rendszerben és az európai konzervatív pártcsaládban. Bukása inkább azt bizonyította, hogy ehhez már nem rendelkezett sem megfelelő szervezeti bázissal, sem elegendő választói támogatással.

Meloni viszont levonta a maga tanulságát. Szerinte a jobboldal akkor lehet modern és kormányképes, ha

közben nem szakítja el magát saját történelmi közösségétől. Ezt a gondolatot később az Olasz Testvérek identitásának egyik alapjává tette. A párt új volt, de nem akart gyökértelennek látszani. Demokratikusnak és kormányképesnek kívánta meghatározni magát, miközben visszanyúlt az Olasz Szociális Mozgalom és a Nemzeti Szövetség jelképi örökségéhez.

2012 végére tehát három politikai út vált el egymástól. Fini egy Berlusconi-től független, mérsékelt konzervatív középpártot próbált építeni. Berlusconi saját személyes politikai birodalmának helyreállítására készült. Meloni pedig arra jutott, hogy mindkét modelttől külön utat kell választania.

Ehhez azonban még kellett egy név, egy jelkép és néhány ember, aki hajlandó vállalni egy újabb jobboldali párt bizonytalan jövőjét. A következő lépés első pillantásra nem tűnt történelmi jelentőségűnek. Egy válságba jutott nagy pártból kiszakadó csoport új szervezetet hozott létre néhány hónappal a parlamenti választás előtt. Az olasz politika tele volt hasonló kísérletekkel, amelyek többsége néhány év alatt eltűnt. 2012 decemberében semmi nem garantálta, hogy Giorgia Meloni új pártja más sorsra jut.

A nevet az olasz himnusz első sora adta: „Olasz testvérek”. A láng egyelőre nem került vissza teljes erejével, Berlusconi pedig továbbra is sokszorosan népszerűbb és hatalmasabb politikus volt náluk. Meloni még nem miniszterelnöki posztra készülő pártvezérként indult neki ennek a vállalkozásnak, hanem egy széteső jobboldal egyik kisebb csoportjának vezetőjeként. Fini politikai gyermekéből ekkor vált végleg Fini ellenfelévé, és egyúttal saját politikai családjának alapítójává.

7. fejezet - Megszületnek Giorgia testvérei

Az új párt 2012 decemberében aligha tűnt olyan vállalkozásnak, amely néhány éven belül az olasz jobboldal vezető erejévé válhat. A Szabadság Népe válságban volt, Silvio Berlusconi politikai visszatérésre készült, Mario Monti szakértői kormánya pedig a következő választás előtt minden hagyományos pártot újrapozicionálásra kényszerített. Giorgia Meloni, Ignazio La Russa és Guido Crosetto ebben a zavaros helyzetben jutott arra a következtetésre, hogy többé nem érdemes belülről megjavítani Berlusconi nagy jobbközép pártját. Saját szervezetet kellett építeniük.

Az új párt politikailag 2012 decemberében született meg; hivatalos alapító okiratát 2013. január 2-án írták alá Fratelli d'Italia – Centrodestra Nazionale, magyarul Olasz Testvérek – Nemzeti Jobbközép néven. A jogi alapítás dátuma ezért nem mond ellent annak, hogy a politikai kezdeményezés már az előző év decemberében elindult.

A szakítás mögött eltérő személyes motivációk és politikai hagyományok álltak. La Russa a Nemzeti Szövetség régi vezetői közül érkezett, hosszú mozgalmi

és kormányzati tapasztalattal. Meloni a fiatalabb generációt képviselte, amely a történelmi jobboldal szervezeteiben nőtt fel, de már a Berlusconi-korszakban lett országosan ismert. Crosetto más világból jött: piemonti vállalkozói közegeből, a Hajrá Olaszország felől, gazdasági kérdésekben liberálisabb és kevésbé kötődött a posztfasiszta politikai családhoz. A három alapító különbözősége már kezdetben jelezte, hogy az új párt nem kíván pusztán a Nemzeti Szövetség nosztalgikus újjáalapítása lenni.

A névválasztás ugyanakkor egyértelműen nemzeti politikai identitást fejezett ki. A Olasz Testvérek az olasz himnusz kezdő szavaiból származott. Magyarul a párt neve Olasz Testvérek, és már az elnevezés is azt sugallta, hogy az alapítók az egységes olasz nemzet politikai képviselőjére tartanak igényt. Ez fontos különbséget jelentett az Északi Liga hagyományával szemben, amely évtizedeken át az északi területi identitást és Rómával szembeni elégedetlenséget állította középpontba. Meloni pártjának nacionalizmusa kezdettől az egész országra vonatkozott.

A kezdeti név hosszabb volt: Olasz Testvérek – Nemzeti Jobbközép. Az elnevezés második fele azt jelezte, hogy az alapítók ekkor még nem akarták teljesen

elvágni magukat a Berlusconi vezette koalíciós rendszertől. Önálló szervezetet építettek, de a jobbközép családon belül. Az új párt első választási stratégiája ezért nem a korábbi szövetségesek megsemmisítésére, hanem saját politikai tér kialakítására irányult.

Ez a tér kezdetben igen kicsi volt. A 2013. februári parlamenti választáson az Olasz Testvérek országosan mintegy két százalékot kaptak. A párt így éppen csak megvetette lábát a parlamentben, és messze elmaradt attól, hogy önállóan meghatározza a jobboldal irányát. A Szabadság Népe a választáson továbbra is nagyságrendekkel nagyobb erő volt, az Északi Liga pedig a gyengülés ellenére jóval kiterjedtebb szervezettel rendelkezett.

Az eredmény akár egy rövid életű párt történetének kezdete is lehetett volna. Az olasz második köztársaság tele volt kis szervezetekkel, amelyek néhány parlamenti ciklus után eltűntek, nevet váltottak vagy beolvadtak egy nagyobb formációba. Az Olasz Testvéreknek ekkor nem volt kiterjedt pénzügyi háttere, országos médiabirodalma vagy olyan vezetője, akinek személyes népszerűsége összemérhető lett volna Berlusconiével. Meloni ismert politikus volt, de még korántsem az egész jobboldal vezére.

A párt túlélését részben éppen az segítette, hogy kicsi maradt. A 2013-as választás után Enrico Letta nagykoalíciós kormányt alakított, amelyet Berlusconi pártja is támogatott. Az Olasz Testvérek ellenzékben maradt. Ez a döntés megismételte azt a mintát, amelyet Meloni már a Monti-kormány időszakában fontosnak tartott: a jobbközép nagy pártjai kompromisszumokat kötöttek a politikai középpel és a baloldallal, míg az új szervezet saját identitását ellenzékben őrizhette.

A kormányzati felelősség elutasítása ebben a szakaszban kevés kockázattal járt. A pártnak alig volt veszítenivalója, viszont minden, a politikai elit ellen irányuló elégedetlenség új szavazókat kínálhatott. Olaszországban ekkor már gyorsan növekedett az Öt Csillag Mozgalom, amely Beppe Grillo vezetésével a régi pártok egész rendszerét támadta. Meloninak tehát úgy kellett rendszerkritikus jobboldali pártot építenie, hogy a protestszavazók piacán egy sokkal nagyobb, ideológiailag nehezebben besorolható ellenféllel versenyzett.

Az Olasz Testvérek első éveinek egyik legfontosabb vitája az volt, ki vezesse a szervezetet. A párt létrehozásában La Russa rangidős politikusként meghatározó szerepet játszott, és kezdetben ő lett az elnök. Meloni azonban gyorsan egyre nagyobb

nyilvánosságot kapott. Fiatalabb volt, kevésbé kapcsolódott a régi pártelithez, és kommunikációs stílusa alkalmasabbnak bizonyult egy új politikai márka felépítésére.

2014-ben újabb szervezeti fordulat következett. A február 22–23-án megtartott pártelőválasztáson Melonit választották az Olasz Testvérek országos elnökévé; az eredményt a március 8–9-i fiuggi kongresszus erősítette meg. Ugyanebben az időszakban a párt jelképrendszerében is tudatosan erősödött a Nemzeti Szövetség örökségéhez vezető kapcsolat, benne a háromszínű lánggal.

Ez a személyre szabódás a későbbi politológiai elemzések egyik központi témája lett. Az Olasz Testvérek nem olyan párt volt, amelyben Meloni pusztán a tagság által időlegesen megválasztott vezetőként működött. A párt arculata, választási stratégiája, nyelve és szervezeti kultúrája egyre erősebben köré épült. A vezetői centralizáció ugyanakkor nem jelentette a pártszervezet hiányát. Az Olasz Testvérek egyik későbbi versenyelőnye éppen az lett, hogy a modern, személyre szabott politikát képes volt összekapcsolni a történelmi jobboldaltól örökölt aktivistahálózatokkal.

Ez különböztette meg a pártot Berlusconi politikai modelljétől. A Hajrá Olaszország létrehozásakor vállalati és médiakapcsolatok segítségével rendkívül gyorsan épült fel, de szervezeti identitása szinte teljes egészében Berlusconi személyétől függött. Az Olasz Testvérek is vezetőközpontúvá vált, ám sok helyen olyan emberekre és közösségekre támaszkodhatott, akik már az Olasz Szociális Mozgalom, a Nemzeti Szövetség vagy azok ifjúsági szervezeteinek idején is politikailag aktívak voltak.

A történelmi folytonosságot a párt jelképei is egyre láthatóbbá tették. Az Olasz Testvérek kezdeti emblémája kevésbé hangsúlyozta a régi hagyományt, mint a későbbi változatok. 2014-ben azonban a párt nevéhez hozzákapcsolták a Nemzeti Szövetség megjelölést is, és a jelvényen ismét megjelent a háromszínű láng. A lépés egyértelmű üzenetet küldött azoknak a választóknak és aktivistáknak, akik úgy érezték, hogy Gianfranco Fini politikailag eltékozolta a történelmi jobboldal örökségét.

A láng visszatérése grafikai döntésnél jóval többet jelentett. Meloni és támogatói azt állították, hogy a Nemzeti Szövetség politikai közösségének jogos örökösei. Ezzel a párt tudatosan visszanyúlt ahhoz a történelmi láncolathoz, amely a Nemzeti Szövetségen

keresztül az Olasz Szociális Mozgalomig vezetett. A későbbi években, amikor ellenfelei emiatt a posztfasiszta folytonosságot emlegették, Meloni rendszerint azt hangsúlyozta, hogy a láng egy demokratikus jobboldali közösség történetét jelképezi, nem pedig Mussolini rendszerének rehabilitációját.

A vita nem oldható fel kizárólag a pártvezetés szándékainak vizsgálatával. A jelkép történeti eredete objektív tény, politikai jelentése azonban változhat. Az Olasz Testvérek 2014-es lángja nem ugyanabban a politikai környezetben szerepelt, mint az Olasz Szociális Mozgalomé 1948-ban, de éppen azért választották újra, mert az előző közösség emlékét akarták felidézni. A párt egyszerre kívánt új és régi lenni: új abban, ahogyan kommunikál, és régi abban, hogy saját szavazóinak történelmi otthont kínáljon.

Ez a kettősség Meloni politikai önállósodásának is alapja lett. Gianfranco Fini azt gondolta, hogy a jobboldal modernizációjához fokozatosan meg kell szabadulni a régi mozgalmi jelképektől és történelmi terhektől. Meloni ezzel szemben abból indult ki, hogy a modernizáció nem követeli meg a közösségi emlékezet megtagadását. Ezzel sok olyan aktivistát és választót tudott megszólítani, aki Fini fordulatát nem politikai fejlődésként, hanem

identitásvesztésként élte meg.

A Nemzeti Szövetség öröksége a jelképeknél jóval többet foglalt magában. A párt megszűnése után jelentős vagyon, ingatlanállomány és szervezeti örökség maradt hátra, amelynek kezelését alapítványokra és más jogi struktúrákra bízták. A régi politikai család különböző csoportjai között hosszú vita alakult ki arról, ki jogosult ennek az örökségnek a képviselőjére. Meloni számára ez a konfliktus szimbolikus jelentőségű volt: úgy vélte, az a közösség, amelyet Fini korábban vezetett, nem tűnt el attól, hogy vezetője új politikai irányt választott.

A vita során Meloni politikai nyelve egyre keményebb lett Finivel szemben. Az egykori mentor már nem a jobboldalt modernizáló államférfiként, hanem olyan vezetőként jelent meg történetében, aki elhagyta saját táborát. A személyes és politikai konfliktus itt különösen erősen összekeveredett. Meloni saját életrajzi tapasztalata miatt is érzékenyen használta az elhagyás motívumát, és a történelmi jobboldal „árván maradt” közösségéről beszélt.

Az Olasz Testvérek első éveiben ugyanakkor a történelmi örökség önmagában kevés volt a növekedéshez. Az Olasz Szociális Mozgalom és a Nemzeti

Szövetség egykori választói nem alkottak akkora társadalmi tömböt, amelyből országos kormányzó pártot lehetett volna építeni. Meloninak olyan témákat kellett találnia, amelyek a régi jobboldali identitást összekapcsolják a 2010-es évek új európai konfliktusaival.

Ebben a folyamatban egyre nagyobb szerepet kapott a szuverenizmus. Az euróválság, a Monti-kormány, az Európai Központi Bank és az Európai Bizottság szerepe sok olasz választóban azt az érzést erősítette, hogy a nemzeti kormányok gazdaságpolitikai mozgástere beszűkült. Meloni ezt a csalódottságot politikai nyelvvé alakította. Brüsszelt egyre gyakrabban olyan technokrata központként ábrázolta, amely demokratikus felhatalmazás nélkül ír elő gazdasági és társadalmi szabályokat az olaszoknak.

A kritika ebben az időszakban sokkal radikálisabb volt, mint amit Meloni később miniszterelnökként képviselt. A párt euróval kapcsolatos álláspontjai is kemények voltak, és Meloni többször beszélt arról, hogy az egységes valuta Olaszország számára hátrányos feltételeket teremtett. Az Európai Unióval szembeni retorika jól illeszkedett ahhoz a politikai hagyományhoz, amely a nemzeti szuverenitást az Olasz Testvérek egyik legfontosabb értékének

tekintette.

A gazdasági nacionalizmushoz társadalmi konzervativizmus kapcsolódott. Meloni egyre erősebben hangsúlyozta a család, a születésszám, a keresztény kulturális örökség és a nemzeti identitás jelentőségét. A párt olyan világképet alakított ki, amely szerint Olaszországot több irányból egyszerre fenyegeti identitásvesztés: a globalizáció gazdaságilag, a bevándorlás demográfiaileg és kulturálisan, az európai technokrácia politikailag, a progresszív társadalmi változások pedig a hagyományos családi és nemi szerepek szintjén gyengítik a nemzeti közösséget.

Ez a gondolati rendszer nem volt teljesen új. Hasonló elemek Európa több radikális jobboldali pártjában megjelentek, és az olasz történelmi jobboldal is régóta foglalkozott a nemzet, a család és az állam kapcsolatával. Meloni újdonsága inkább abban állt, hogy ezeket a témákat korszerű kommunikációval kapcsolta össze. A nyelv kevésbé emlékeztetett a régi neofasiszta politikai szubkultúrára, miközben az identitásközpontú gondolkodás több régi motívuma tovább élt benne.

Az Olasz Testvérek első komoly választási tesztje a 2014-es európai parlamenti választás volt. A párt 3,7

százalékot kapott, és nem érte el a négyszázalékos bejutási küszöböt. Az eredmény különösen fájdalmas volt, mert mindössze néhány tized százalék választotta el az európai parlamenti képviseletről. Egy kevésbé kitartó vezetés számára ez akár annak bizonyítéka is lehetett volna, hogy a politikai projekt túl szűk társadalmi bázisra épül.

Meloni másként reagált. Nem adta fel a párt önállóságát, és nem próbált visszatérni Berlusconi szervezetébe. Ez a döntés később felemelkedésének egyik fontos előfeltételévé vált. A kis pártok vezetői gyakran akkor adják fel önállóságukat, amikor néhány százaléknál megrekednek, Meloni viszont abból indult ki, hogy a jobboldal erőviszonyai hosszabb távon még változhatnak.

Ehhez politikai türelem kellett. Az Olasz Testvérek 2013 és 2018 között nem produkált látványos áttörést. Támogatottsága fokozatosan emelkedett, de országos szinten továbbra is kis pártnak számított. Ebben az időszakban Meloni számára az volt a legfontosabb, hogy szervezeti jelenlétet építsen, önálló médiaprofilját erősítse és megakadályozza, hogy a párt valamelyik nagyobb jobboldali szereplő függelékévé váljon.

A 2014-es európai parlamenti kudarc után újabb változtatás történt a párt identitásában. A Nemzeti Szövetség nevének közvetlen használata fokozatosan háttérbe szorult, miközben a láng megmaradt. Ez jelzi azt a finom egyensúlyt, amelyre Meloni törekedett. A történelmi folytonosság jelképe szükséges volt a régi tábor számára, a párt nevét azonban már nem akarta teljesen egy megszűnt szervezethez kötni. Az Olasz Testvéreknek önálló márkává kellett válnia.

Meloni saját személyes politikai autonómiáját a 2016-os római polgármester-választás erősítette meg. A főváros vezetéséért indult, miközben várandós volt. Berlusconi ellenezte jelölését, és Guido Bertolasót támogatta. A konfliktusban Berlusconi olyan kijelentést tett, amely szerint Meloninak anyaként inkább gyermeke nevelésével kellene foglalkoznia. Ez politikailag különösen szerencsétlen támadás volt egy olyan nővel szemben, aki saját politikai identitásának középpontjába állította a család és a női önállóság összeegyeztethetőségét.

Meloni végül a szavazatok mintegy ötödét szerezte meg, és harmadik helyen végzett Virginia Raggi, az Öt Csillag Mozgalom jelöltje, valamint Roberto Giachetti, a Demokrata Párt jelöltje mögött. Nem jutott be a második

fordulóba, az eredmény azonban messze meghaladta pártja országos támogatottságát. Világossá vált, hogy Meloni személyesen jóval szélesebb választói kört tud megszólítani, mint az Olasz Testvérek akkori törzsbázisa.

A római kampány egyben a Berlusconival szembeni önállósodás látványos pillanata lett. Meloni már nem egykori fiatal miniszterként vagy a történelmi jobboldal örököseként lépett fel, hanem olyan politikusként, aki kész volt a jobbközép régi vezetőjével nyíltan szembemenni. A jobboldalon belül ekkor azonban már egy másik szereplő is gyorsan emelkedett, és nála jóval nagyobb veszélyt jelentett Meloni vezetői ambícióira.

Matteo Salvini 2013 végén lett az Északi Liga szövetségi titkára. A pártot mély válságban vette át, majd néhány év alatt alapvetően átalakította. A régi észak-olasz autonómista nyelvet fokozatosan országos nacionalista, bevándorlásellenes és euroszeptikus politikával váltotta fel. A párt nevéből később még az „Északi” jelzőt is háttérbe szorította, és Liga néven próbált egész Olaszországban terjeszkedni.

Ez közvetlenül veszélyeztette az Olasz Testvérek politikai terét. Salvini ugyanazokat a témákat használta, amelyekkel Meloni is növekedni akart: bevándorlás,

nemzeti szuverenitás, Európai Unió, biztonság, hagyományos társadalmi értékek. Ráadásul a Liga jóval nagyobb szervezettel, több önkormányzati vezetővel és jelentősebb anyagi háttérrel rendelkezett. A 2010-es évek közepén sokkal valószínűbbnek látszott, hogy Salvini lesz az olasz nacionalista jobboldal vezetője.

Meloni ezért sajátos versenyhelyzetbe került. Berlusconitól jobbra kellett maradnia, ugyanakkor meg kellett különböztetnie magát Salvinitől. Az egyik lehetséges választ a történelmi és nemzeti identitás adta. A Liga átalakulása gyors volt, és pártja évtizedeken át éppen az olasz nemzeti egységgel szembeni retorikát használta. Meloni ezzel szemben olyan politikai közösség örököseként léphetett fel, amely számára az olasz nemzet és az egységes állam régóta központi érték volt.

A másik különbséget a szervezeti és személyes politikai stílus jelentette. Salvini rendkívül intenzív, közösségi médiára épülő kommunikációval, állandó kampánnyal és látványos konfliktusokkal növelte népszerűségét. Meloni szintén sokat használta a közösségi médiát és nem kerülte a kemény retorikát, de egyre tudatosabban épített hosszabb távú pártszervezetet és nemzetközi kapcsolatokat. A két politikus közötti különbség akkor még nem tűnt

döntőnek, később azonban nagy jelentőséget kapott.

A migráció 2015-től mindkettőjük számára központi témává vált. A Földközi-tengeren keresztül érkező menedékkérők és bevándorlók számának növekedése, az európai menekültválság és az Európai Unió válaszainak bizonytalansága erősítette azokat a pártokat, amelyek szigorúbb határvédelmet követeltek. Meloni a bevándorlást egyre inkább nemzetbiztonsági, kulturális és demográfiai kérdésként kezelte.

Retorikájában megjelent az a gondolat, hogy az európai politikai elit a bevándorlás segítségével próbálja pótolni az alacsony születésszám miatt fogyó európai népességet. Ez az érvelés időnként közel került a radikális jobboldal „népességcsere” típusú narratíváihoz, még ha Meloni nem is minden alkalommal használta azok legszélsőségesebb formáját. A bevándorlásról szóló beszédeiben gazdasági, kulturális és biztonsági érvek keveredtek, miközben a családpolitika és a natalitás kérdését gyakran ugyanennek a problémának a másik oldalán helyezte el.

Az Olasz Testvérek identitása ezzel fokozatosan túlnőtt a régi történelmi jobboldal újjászervezésén. A párt bekapcsolódott az európai radikális és nemzeti

konzervatív jobboldal új politikai hálózataiba, és olyan témákat tett magáévá, amelyek Lengyelországtól Franciaországon át Magyarorszáig több politikai erő programjában megjelentek. A nemzeti szuverenitás, a migrációellenesség, a hagyományos család, a keresztény kulturális identitás és a politikai korrektség elleni küzdelem lassan egységes politikai csomaggá állt össze.

Meloni ebben az időszakban kezdett rendszeresen külföldi szövetségeseket keresni. A kapcsolatépítés később azért vált fontossá, mert lehetővé tette számára, hogy az Olasz Testvéreket ne elszigetelt olasz szélsőjobboldali pártként, hanem egy szélesebb európai és atlanti konzervatív mozgalom részeként mutassa be. A stratégia egyszerre szolgálta a nemzetközi legitimációt és a hazai politikai identitást.

A párt fejlődésének különösen fontos állomása lett az Európai Konzervatívok és Reformerek pártcsaládjához való közeledés. Ez a politikai közeg eltért Marine Le Pen francia Nemzeti Tömörülésének vagy más, keményebben euroszkeptikus pártoknak a szövetségétől. Az Európai Konzervatívok és Reformerek inkább az Európai Unió átalakítását, a nemzeti szuverenitás erősítését és a föderális integráció visszaszorítását hirdették, miközben nem feltétlenül az uniós tagság megszüntetésére

törekedtek.

Meloni számára ez ideális köztes térnek bizonyult. Lehetővé tette, hogy radikálisan bírálja Brüsszelt, de ne kelljen az olasz EU-tagság feladását vagy az európai integráció teljes elutasítását programjának középpontjába állítania. Ez a különbség később, miniszterelnökként különösen fontossá vált: az ellenzéki szuverenista retorikából így könnyebb volt eljutni az Európai Unión belüli kemény, de pragmatikus tárgyaló szerepéhez.

2017 decemberében a párt triesti kongresszusán újabb szervezeti és arculati konszolidáció zajlott. Az Olasz Testvérek neve ekkor már önálló politikai márkaként működött, a háromszínű láng pedig véglegesen beépült az emblémába. A párt ekkorra világosan úgy határozta meg magát, mint a nemzeti, konzervatív és szuverenista jobboldal képviselőjét.

A következő év parlamenti választása mégsem hozott áttörést. 2018 márciusában az Olasz Testvérek 4,35 százalékot szerzett. Ez ugyan több mint kétszerese volt a 2013-as eredménynek, de eltörpült a Liga 17 százaléka és az Öt Csillag Mozgalom 32 százalék feletti támogatottsága mellett. A jobboldali koalíción belül

Salvini pártja megelőzte Berlusconi Hajrá Olaszországát, és egyértelművé vált, hogy az olasz jobboldal vezetése generációt váltott.

Meloni számára az eredmény egyszerre jelentett sikert és figyelmeztetést. Pártja túlélte a korai éveket, megduplázta támogatottságát és stabil parlamenti jelenlétet szerzett. Ugyanakkor Salvini ugyanabban a politikai térben közel négyszer akkora támogatottságot ért el. Ha az Olasz Testvérek meg akart maradni, el kellett fogadnia, hogy egy ideig a Liga árnyékában működik.

A 2018-as választás után hosszas kormányalakítási tárgyalások kezdődtek. Salvini végül az Öt Csillag Mozgalommal kötött megállapodást, és Giuseppe Conte vezetésével megalakult az első Conte-kormány. Meloni és az Olasz Testvérek nem lépett be a kabinetbe. Bár több kérdésben támogatták a Liga politikáját, a párt megőrizte ellenzéki önállóságát.

Ez a döntés akkor nem látszott különösebben jelentősnek. Salvini belügyminiszterként hatalmas népszerűsége tett szert, a migrációellenes intézkedésekkel és folyamatos kampányával rövid idő alatt az ország legerősebb politikusává vált. Az Olasz

Testvérek ehhez képest négy-öt százalékos pártnak tűnt, amely ugyan fennmaradt, de kevés eséllyel veszélyeztette a Liga vezető pozícióját.

A következő négy év azonban megmutatta, milyen politikai értéke lehet annak, ha egy kis párt nem siet mindenáron kormányra. Salvini sorozatos döntései, a Conte-kormány felrobbantása, majd a Liga belépése Mario Draghi széles koalíciójába fokozatosan megnyitották Meloni előtt azt a teret, amelyre 2012 óta várt. Az Olasz Testvérek addigi történetét az önállóság megőrzése határozta meg. A következő szakaszban ugyanez az önállóság már a hatalom felé vezető utat szolgálta.

Amikor 2018 tavaszán a választási eredmények megszülettek, azonban ezt még kevesen látták. Giorgia Meloni egy 4,35 százalékos párt elnöke volt, Matteo Salvini pedig az olasz jobboldal vitathatatlanul legdinamikusabb szereplőjének látszott. Ha valaki ekkor azt állítja, hogy négy és fél év múlva Meloni lesz miniszterelnök, Salvini pedig az ő kormányában kap miniszteri tisztséget, aligha ezt tekintették volna a legvalószínűbb forgatókönyvnek. Éppen ezért a következő évek története nem a Meloni-párt elkerülhetetlen felemelkedéséről, hanem riválisainak

hibáiról és arról a következetes politikai döntésről szól, hogy az Olasz Testvérek mindig hagyjon magának helyet az elégedetlen jobboldali választók számára.

HÁTTÉRGYÁR

8. fejezet – Salvini árnyékából

A 2018-as választás után Giorgia Meloni helyzete első pillantásra nem sok jót ígért. Az Olasz Testvérek 4,35 százalékos eredményével ugyan biztos parlamenti jelenlétet szerzett, de Matteo Salvini Ligája csaknem négyszer ennyi szavazatot kapott, az Öt Csillag Mozgalom pedig minden korábbi várakozást felülmúlva az ország legerősebb pártjává vált. Meloni ekkor még nem az olasz jobboldal vezetőjének, hanem egyik kisebb szereplőjének számított. A következő négy év azonban azt mutatta meg, hogy az olasz politika gyors változásai között egy kis párt következetes helyezkedése többet érhet az egyszeri látványos győzelemnél.

A választás után hónapokig tartó tárgyalások kezdődtek. Az Öt Csillag Mozgalom nem akart visszatérni a hagyományos jobb- vagy baloldali koalíciók logikájához, Salvini pedig felismerte, hogy a Liga önállóan nem juthat kormányra. Végül 2018 júniusában megszületett az első Giuseppe Conte vezette kabinet, amelyben az Öt Csillag Mozgalom és a Liga kötött kormányzati megállapodást. Luigi Di Maio és Salvini miniszterelnök-helyettes lett, utóbbi pedig belügyminiszterként kapta meg azt a posztot, amelyből politikai erejét a következő másfél

évben látványosan növelte.

Meloni nem csatlakozott a kormányhoz. Az Olasz Testvérek több ponton rokonszenvezett a Liga programjával, különösen a bevándorlás, a közbiztonság, az Európai Unióval szembeni keményebb fellépés és a nemzeti szuverenitás kérdésében, de a párt vezetése nem akarta feladni önállóságát. A döntés részben kényszer volt, részben stratégiai lehetőség. Salvini számára az Öt Csillag Mozgalommal kötött alku elegendő parlamenti többséget biztosított, így Meloni támogatására nem volt szüksége. Az Olasz Testvérek viszont kívülről támogathatott egyes intézkedéseket, más ügyekben pedig szabadon támadhatta a kormányt.

Salvini ekkor szinte tökéletesen elfoglalta azt a politikai teret, amelyet Meloni magának szeretett volna. Belügyminiszterként a kikötők lezárásáról, a mentőhajók feltartóztatásáról és a bevándorlás visszaszorításáról beszélt, állandó jelenlétet biztosított magának a közösségi médiában, és egyszerre próbált rendpárti miniszterként, valamint az elittel szemben álló lázadóként megjelenni. A Liga támogatottsága meredeken emelkedett. A 2019-es európai parlamenti választáson több mint 34 százalékot szerzett, ami az olasz politikában rendkívüli eredménynek számított.

Az Olasz Testvérek ugyanazon a választáson körülbelül 6,4 százalékot kapott. Ez saját korábbi eredményéhez képest előrelépés volt, de Salvini sikere mellett eltörpült. A jobboldali választók jelentős része úgy látta, hogy a Liga vezetője már megvalósítja azt, amit Meloni ígér: keményebb migrációs politikát, Brüsszellel szembeni fellépést és határozott nemzeti retorikát. Az Olasz Testvérek számára ekkor a túléléshez kevés lett volna ugyanazt mondani valamivel kisebb hangerővel.

Meloni ezért egyszerre két irányban próbálta megkülönböztetni pártját. Salvinitől jobbra vagy legalábbis következetesebben kellett képviselnie a nemzeti konzervatív témákat, miközben a Liga rövid távú, sokszor improvizatív politikai stílusával szemben fegyelmezettebb és hosszabb távon is kormányképes szervezet képét akarta felépíteni. A különbség akkor még alig látszott, de később döntő jelentőségű lett.

Salvini egyik legfontosabb gyengesége éppen saját rendkívüli népszerűsége volt. A 2019-es európai választási győzelem után egyre inkább úgy viselkedett, mintha a következő miniszterelnöki poszt már csak idő kérdése lenne. Az Öt Csillag Mozgalom támogatottsága eközben csökkent, a Liga pedig minden felmérésben jóval előtte járt koalíciós partnerének. Salvini arra a

következtetésre jutott, hogy számára az előrehozott választás lenne a legkedvezőbb.

2019 augusztusában ezért felmondta a kormánykoalíciót, és új választást követelt. A döntést a nyári politikai szezon egyik leglátványosabb önhibájának tekintették. Salvini abban bízott, hogy a parlament feloszlata után a Liga és jobboldali szövetségesei egyértelmű többséget szereznek. Sergio Mattarella köztársasági elnök azonban nem volt köteles automatikusan választást kiírni, ha a parlamentben más többség is kialakítható volt.

Pontosan ez történt. Az addig hevesen egymást támadó Öt Csillag Mozgalom és a Demokrata Párt megállapodott egymással, Giuseppe Conte pedig új kormányt alakított. Salvini a belügyminisztériumból az ellenzékbe került, miközben azok a riválisai maradtak hatalmon, akiket néhány héttel korábban még politikailag legyőzöttnek hitt.

Meloni számára a fordulat ajándék volt. Nem ő robbantotta fel a kormányt, nem kellett magyaráznia a sikertelen taktikai manővert, és a Liga mellett immár ő is tisztán ellenzéki szerepet tölthetett be. A két párt közötti verseny ugyan folytatódott, de Salvini többé nem

rendelkezett a belügyminiszteri poszt állandó nyilvánosságával. A jobboldali ellenzéki tér újra megnyílt.

Az első Conte-kormány összeomlása után Meloni fokozatosan keményebben bírálta Salvininak azt a döntését is, hogy korábban az Öt Csillag Mozgalommal kötött szövetséget. Saját pártját úgy állította be, mint amely kezdettől következetesen ellenzékben maradt, nem vállalt részt sem a populista kísérletezésben, sem a baloldali politikai alkukban. Ez a kép részben leegyszerűsítő volt, hiszen az Olasz Testvérek több ügyben támogatta az első Conte-kormány jobboldali intézkedéseit, de politikailag jól működött: Meloni a „soha nem kötöttünk kompromisszumot” szerepét kezdte kiépíteni.

A következő évben a koronavírus-járvány mindent felülírt. Olaszország 2020 tavaszán Európa első olyan országa lett, amelyet tömegesen sújtott a járvány. Lombardia kórházai túlterhelődtek, több tízezer ember halt meg, a kormány pedig drasztikus korlátozásokat vezetett be. A kijárási tilalmak, üzletbezárások, utazási korlátozások és később az oltási szabályok az olasz társadalmat hosszú időre megosztották.

Meloni a járvány kezdetén nem utasított el minden korlátozást, később azonban egyre határozottabban bírálta Conte kormányának módszereit. Kifogásolta a miniszterelnöki rendeletek széles körű alkalmazását, a parlament háttérbe szorulását, a vállalkozásokra nehezedő terheket és azt, hogy szerinte az állam aránytalanul avatkozott be az emberek életébe. A kritika politikai értelemben kedvező terepet nyitott számára, de itt különösen fontos megkülönböztetni a jogos intézményi és gazdasági bírálatot attól a járványtagadó vagy tudományellenes retorikától, amely a radikális jobboldal egyes köreiben is megjelent.

Meloni igyekezett a kettő között maradni. Nem épített pártjának hivatalos politikájából oltásellenes programot, de erőteljesen fellépett a kötelező vagy széles körű igazolványrendszer ellen, és politikai teret adott azoknak, akik a korlátozásokban a szabadságjogok túlzott csorbítását látták. Ez lehetővé tette, hogy olyan választókat is megszólítson, akik nem tagadták a járvány létezését, de egyre elégedetlenebbek voltak a kormány intézkedéseivel.

A járvány egy másik folyamatot is felgyorsított. Az Európai Unió történetében példátlan helyreállítási programról döntött, amelynek Olaszország lett az egyik

legnagyobb kedvezményezettje. A korábban keményen euroszeptikus Meloni ekkor sem vált Brüsszel lelkes támogatójává, de a válság megmutatta számára, hogy az uniós pénzügyi kapcsolatok olyan súlyúak, amelyeket egy kormányzásra készülő olasz párt nem kezelhet pusztán ideológiai kérdésként. Az európai politikához való későbbi pragmatikusabb viszonyának bizonyos elemei már ekkor körvonalazódni kezdtek.

2020 szeptemberében Meloni nemzetközi pozíciója is jelentősen erősödött: az Európai Konzervatívok és Reformerek Pártjának (ECR Party) elnökévé választották. A tisztség túlmutatott az olasz belpolitikán. Egy mindössze néhány százalékos párt vezetőjeként olyan nemzetközi hálózat élére került, amelyben a lengyel Jog és Igazságosság és több más nemzeti konzervatív párt is fontos szerepet játszott.

Ez a pozíció két szempontból is hasznos volt számára. Egyrészt legitimációt adott: Meloni többé nem egy kis olasz posztfasiszta gyökerű párt vezetőjeként jelent meg külföldön, hanem egy európai pártcsalád elnökeként. Másrészt kapcsolatokat épített olyan politikusokkal, akik később az Európai Unióban vagy az Egyesült Államok konzervatív köreiben is fontos partnerré váltak.

A nemzetközi nyitás azonban nem jelentette a radikálisabb identitáspolitikai retorika feladását. Meloni egyre gyakrabban beszélt arról, hogy a nemzeti identitást, a keresztény kultúrát és a hagyományos családot egy olyan globális ideológia fenyegeti, amely szerinte gyökértelen fogyasztókká akarja alakítani az embereket. Beszédeiben gyakran támadta a „genderideológiát”, a politikai korrektséget, a bevándorláspárti elitként leírt ellenfeleit és azokat a nemzetközi szervezeteket, amelyek szerinte gyengítik a nemzeti szuverenitást.

A retorika bizonyos elemei a nemzetközi populista jobboldal közös nyelvéből származtak. Meloni ebben az időszakban egyre szorosabb kapcsolatokat ápolt Orbán Viktorral, a lengyel Jog és Igazságosság politikusaival, valamint az amerikai konzervatív mozgalom szereplőivel. Ugyanakkor már ekkor figyelhető volt nála az a törekvés, hogy ne az oroszbarát európai szélsőjobboldalhoz sorolják. Ez később, Oroszország Ukrajna elleni teljes körű támadása után különösen fontos különbséggé vált Salvinihez képest.

Az olasz belpolitika következő nagy fordulata 2021 elején érkezett. A második Conte-kormány elvesztette stabil parlamenti támogatását, miután Matteo Renzi kis

pártja kilépett a koalícióból. Sergio Mattarella köztársasági elnök Mario Draghit, az Európai Központi Bank korábbi elnökét kérte fel egy széles parlamenti támogatással rendelkező kormány megalakítására.

Draghi személye rendkívüli tekintélyt élvezett Olaszországban és külföldön. A legtöbb nagy párt gyorsan felsorakozott mögötte. A Demokrata Párt, az Öt Csillag Mozgalom, a Hajrá Olaszország és – politikailag talán legfontosabbként – Salvini Ligája is belépett a parlamenti többségbe. Meloni ismét nemet mondott.

Meloni ezzel pályája egyik legfontosabb stratégiai döntését hozta meg: az Olasz Testvérek egyedüli jelentős parlamenti pártként ellenzékben maradt. Meloni azt állította, hogy demokráciában szükség van valódi ellenzékre, és elfogadhatatlannak tartaná, ha szinte valamennyi párt ugyanazt a kormányt támogatná. Az érvelés intézményileg védhető volt, politikai haszna pedig hamar nyilvánvalóvá vált. Minden választó, aki elégedetlen volt a Draghi-kormánnyal, de jobboldali alternatívát keresett, egyre inkább az Olasz Testvérek felé fordulhatott.

Salvini döntése ezzel szemben saját pártjának identitását tette bizonytalanná. A Liga korábban évekig

bírálta az európai technokráciát, majd éppen az Európai Központi Bank egykori elnöke által vezetett kabinetet támogatta. Salvini próbált egyszerre kormánypárti és ellenzéki hangon beszélni: miniszterei részt vettek a döntésekben, miközben ő kívülről gyakran kritizálta azokat. Ez a kettős szerep rövid távon minden választói csoportot meg akart tartani, hosszabb távon azonban Meloninak kedvezett.

Az Olasz Testvérek támogatottsága ettől kezdve gyorsan emelkedett. A párt 2021 folyamán több felmérésben már a Ligát is megközelítette, majd megelőzte. Egy olyan szervezet, amely 2018-ban alig több mint négy százalékot kapott, néhány év alatt a húsz százalék körüli tartományba jutott. A növekedés döntő része jobboldali választói átrendeződésből származott: Salvini korábbi támogatói egyre nagyobb számban pártoltak át Melonihoz.

A változást stratégiai és politikai alkalmazkodás egyaránt magyarázta. Meloni politikai szerepe közben is átalakult. Egyre inkább azon dolgozott, hogy a tiltakozó pártvezető mellett kormányfőjelöltként is elfogadható legyen. Gazdasági kérdésekben mérsékeltebb hangot ütött meg, kapcsolatokat épített a vállalkozói világgal és igyekezett csökkenteni azokat a félelmeket, hogy egy

Olasz Testvérek vezette kormány az euróövezetből való kilépéshez vagy pénzügyi összeomláshoz vezetne.

A fordulat nem volt teljes, és a radikális nyelv sem tűnt el. Meloni továbbra is kemény bevándorlásellenes politikát hirdetett, élesen bírálta a baloldalt, a civil szervezetek egy részét és a társadalmi liberalizmust. A változás inkább abban állt, hogy egyre jobban elkülönítette a kormányzati hitelességhez szükséges területeket az identitáspolitikai mobilizációtól. A gazdasági és nemzetközi kérdésekben igyekezett kiszámíthatóbbnak látszani, miközben kulturális és társadalmi ügyekben megőrizte radikális táborának nyelvét.

Ebben a folyamatban a médiához való viszonya is professzionálisabb lett. Meloni ekkorra túllépett a jobboldali szubkultúra rendezvényein és saját közösségi oldalain. Interjúkat adott nemzetközi lapoknak, gazdasági szereplőkkel találkozott, külföldi konferenciákon lépett fel. A cél egyértelmű volt: előre megakadályozni, hogy egy későbbi választási győzelem után az európai partnerek Olaszország elszigetelődésétől tartsanak.

Különösen érdekes volt az Egyesült Államok felé történő nyitás. Meloni az amerikai konzervatív rendezvényeken olyan témákról beszélt, amelyek könnyen illeszkedtek a Republikánus Párt kulturális konfliktusaihoz: nemzet, család, vallás, gender, határvédelem és a politikai korrektség. Ezzel saját olasz politikai identitását egy szélesebb nemzetközi kultúrharc részévé tette. A washingtoni kapcsolatok ugyanakkor később azt is segítették, hogy miniszterelnökként atlantista politikusként mutatkozhasson.

A 2022. február 24-én megindított teljes körű orosz invázió Ukrajna ellen új próbatételt hozott. Az olasz jobboldal több vezetőjének korábbi kapcsolata volt Moszkvával. Salvini nyíltan dicsérte Vlagyimir Putyint, a Liga együttműködési megállapodást is kötött az Egységes Oroszországgal, Berlusconi pedig hosszú éveken át személyes barátságot ápolt az orosz elnökkel. Meloni szintén bírálta korábban az Oroszország elleni szankciók egy részét, de politikai kapcsolatrendszere jóval kevésbé kötődött Moszkvához.

Az invázió után egyértelműen Ukrajna mellett foglalt állást. Támogatta a fegyverszállításokat, elítélte az orosz agressziót és hangsúlyozta Olaszország NATO-tagságának jelentőségét. A külpolitikai döntés

egyúttal belpolitikai megkülönböztetés is volt Salvinitól és részben Berlusconiól. Meloni ezzel egy olyan területen választotta az atlanti főáramot, ahol a radikális európai jobboldal számos szereplője bizonytalan vagy kifejezetten oroszbarát maradt.

A döntésnek ára is volt. Saját választói között is akadtak, akik nem támogatták az Ukrajnának nyújtott katonai segítséget, és a jobboldali nyilvánosság egy részében erős volt a NATO-val és az Egyesült Államokkal szembeni bizalmatlanság. Meloni azonban nem engedett ebben a kérdésben. A későbbi miniszterelnöki hitelesség szempontjából ez kulcsfontosságúnak bizonyult: amikor 2022 őszén valóban közel került a hatalomhoz, Washingtonban és több európai fővárosban legalább attól nem kellett tartani, hogy Olaszország irányt vált az ukrajnai háború ügyében.

Mario Draghi kormánya 2022 nyarán került válságba. A folyamatot az Öt Csillag Mozgalom belső konfliktusai indították el, majd a Liga és a Hajrá Olaszország is úgy döntött, hogy nem biztosítja tovább a korábbi parlamenti támogatást. Draghi júliusban lemondott, Mattarella pedig előrehozott választást írt ki szeptember 25-re.

Meloni pontosan abban a helyzetben érkezett el a kampány kezdetéhez, amelyet évek óta épített. Nem viselte a Draghi-kormány döntéseinek terhét, nem vett részt az előző Conte-kormányokban, és 2011 óta nem volt kormánytag. Mindez lehetővé tette számára, hogy több mint egy évtizeddel saját miniszteri időszaka után friss politikai alternatívaként lépjen fel.

A jobboldali koalíció korábbi szabálya szerint annak a pártnak a vezetője kaphatta a miniszterelnöki jelöltséget, amely a legtöbb szavazatot szerzi. 2018-ban ez Salvinit jelentette volna. 2022 nyarán azonban minden felmérés szerint az Olasz Testvérek állt az élen, sokszor 24–25 százalék körüli támogatottsággal, miközben a Liga jelentősen visszaesett.

Salvini számára a szerepcsere különösen fájdalmas lehetett. Három évvel korábban 34 százalékos európai választási eredménnyel szinte megkérdőjelezhetetlenül uralta a jobboldalt. Most ugyanabban a koalícióban kellett kampányolnia, amelyben Meloni vált a vezető erővé. A politikai különbség nem valamiféle hirtelen ideológiai fordulatból következett. A jobboldali választók jelentős része egyszerűen arra a pártra váltott, amely a legkevésbé kompromittálódott az előző kormányokban, és amelynek vezetője következetesebbnek mutatkozott.

A Demokrata Párt és más ellenfelek a kampányban nagy hangsúlyt helyeztek az Olasz Testvérek posztfasiszta gyökereire. Nem minden alap nélkül: a párt jelvényében továbbra is ott szerepelt az Olasz Szociális Mozgalomtól örökölt láng, több vezetője pedig a történelmi jobboldal szervezeteiből érkezett. Külföldön is egyre több elemzés jelent meg arról, hogy Olaszország első ízben kaphat olyan miniszterelnököt, akinek politikai pályája közvetlen szervezeti láncon keresztül vezet vissza a neofasiszta hagyományhoz.

Meloni válasza kettős volt. Nem tagadta saját politikai származását, de igyekezett lezártnak nyilvánítani a fasizmushoz fűződő történelmi vitát. 2022 augusztusában idegen nyelvű videóüzenetben is hangsúlyozta, hogy az olasz jobboldal évtizedekkel korábban maga mögött hagyta a fasizmust, és elítéli a demokrácia elnyomását, valamint az antiszemitizmust. A megfogalmazás tudatosan a nemzetközi közönséghez szólt.

Ez nem oszlatott el minden kételyt. A kritikusok joggal mutattak rá arra, hogy a párton belül továbbra is megjelentek Mussolini iránt nosztalgiát mutató helyi politikusok, hogy az antifasizmus kérdésében Meloni és több társa rendszeresen kerülte a világosabb megfogalmazást, és hogy a láng megtartása

szimbolikusan is a történelmi folytonosságot jelezte. Ugyanakkor az sem felelt volna meg a valóságnak, ha 2022 Olasz Testvéreit az 1946-os Olasz Szociális Mozgalom változatlan folytatásaként írják le. A párt programja és működése a parlamenti demokrácia kereteire épült, politikai stratégiája pedig egy modern radikális jobboldali, nemzeti konzervatív tömegpárt felépítését célozta.

A kampányban Meloni ezért egyszerre próbálta megnyugtatni a mérsékeltebb választókat és megtartani radikális táborát. Nem beszélt Olaszország euróövezetből vagy Európai Unióból való kilépéséről, megerősítette az ukrajnai politikát és hangsúlyozta a költségvetési felelősséget. Ugyanakkor változatlanul kemény álláspontot képviselt a bevándorlás, a családpolitika, a béranyaság, a nemi identitás és az alkotmányos rendszer átalakítása ügyében.

Ez a kettős stratégia választási szempontból működött. A 2022. szeptember 25-i választáson az Olasz Testvérek mintegy 26 százalékot szerzett. Négy és fél év alatt támogatottsága csaknem meghatszorozódott. A Liga körülbelül kilenc százalékra esett vissza, a Hajrá Olaszország pedig nyolc százalék körüli eredményt ért el. A jobboldali koalíció kényelmes parlamenti többséghez

jutott.

Meloni politikai útjának egyik legkülönösebb számsora ezzel teljessé vált: 2013-ban két százalék, 2018-ban valamivel több mint négy, 2022-ben huszonhat. A növekedést könnyű utólag személyes diadalmenetként elbeszélni, de legalább ennyire a riválisok hibáinak története volt. Berlusconi politikai ereje fokozatosan elhasználódott, Salvini 2019-ben rosszul mérte fel saját lehetőségeit, majd belépett Draghi kormányába, az Öt Csillag Mozgalom elveszítette protestpárti hitelességének jelentős részét, a balközép pedig nem tudott olyan választási szövetséget kialakítani, amely ellensúlyozhatta volna a jobboldalt.

Meloni érdeme politikai értelemben az volt, hogy mindezt túlélte és kihasználta. Nem sietett olyan kormányokba, amelyekben pártja kisebb szereplő lett volna, megőrizte szervezeti önállóságát, és amikor a jobboldali választók új vezetőt kerestek, már létezett egy országos párt, amelyhez át lehetett vándorolni. Ez kevésbé látványos képesség, mint Salvini állandó médiakampánya, de hosszabb távon hatékonyabbnak bizonyult.

A választási győzelem után már nem az volt a kérdés, hogy Meloni átveheti-e a jobboldal vezetését. Ez megtörtént. A kérdés az lett, mi történik azzal a politikussal, aki pályája nagy részében kívülállóként és ellenzéki harcosként építette önmagát, amikor valóban övé lesz az állam végrehajtó hatalma.

2022. október 21-én Sergio Mattarella megbízta a kormányalakítással. Másnap Giorgia Meloni letette a miniszterelnöki esküt. Az Olasz Testvérek tíz évvel korábban még két százalékos pártként indult, politikai gyökerei pedig egy olyan közösséghez vezettek, amelyet évtizedeken át távol tartottak az olasz központi hatalomtól. Most ugyanennek a politikai családnak egy tizenöt éves korától benne nevelkedett tagja költözött be a Palazzo Chigibe.

A Salvini árnyékából való kilépés ezzel lezárult. Sokkal nehezebb szakasz kezdődött: Meloninak bizonyítania kellett, hogy az a politikai stílus, amely egy kis ellenzéki pártot huszonhat százalékgig vitt, alkalmas egy magas államadóssággal, gyenge növekedéssel, demográfiai válsággal és komoly nemzetközi kötelezettségekkel terhelt ország kormányzására is. A választási siker pillanatában már nem lehetett minden konfliktust az elittel, Brüsszellel vagy a korábbi kormányokkal

magyarázni. A kívülálló megérkezett a hatalom közepébe.

HÁTTÉRGYÁR

9. fejezet – „Nő, anya, olasz, keresztény”

Giorgia Meloni politikai felemelkedésének egyik legtöbbet idézett mondata nem kormányprogramból és nem is parlamenti beszédből származott. 2019. október 19-én, a római Piazza San Giovannin tartott jobboldali nagygyűlésen olyan formulát mondott ki, amely rövid idő alatt önálló politikai jelkép lett: „Giorgia vagyok, nő vagyok, anya vagyok, olasz vagyok, keresztény vagyok.” A mondat azonnal túlélte az eredeti politikai helyzetet. Ellenfelei gúnyolták, támogatói jelmondattá emelték, egy zenés remix pedig még azokhoz is eljuttatta, akik egyébként alig követték az olasz politikát. Meloni pedig gyorsan felismerte, hogy a gúnyból identitáspolitikai fegyver készíthető.

A formula politikai ereje egyszerűségében rejlett. Négy olyan identitáskategóriát sorolt fel, amelyek mindegyike könnyen érthető, érzelmileg erős és társadalmi konfliktusokkal terhelt. A női lét, az anyaság, a nemzeti hovatartozás és a vallásos-kulturális önazonosság egymás mellé rendezve azt az üzenetet közvetítette, hogy a modern politika bizonyos irányzatai ezeket az identitásokat fel akarják oldani vagy jelentőségüket csökkenteni akarják. Meloni ezzel nem

egy konkrét törvényjavaslat ellen érvelt, hanem egy nagyobb kulturális fenyegetettségérzést fogalmazott politikai nyelvvé.

Az identitás ilyen használata nem volt teljesen új az olasz jobboldalon, de Meloni különösen hatékonyan személyesítette meg. A mondatban szereplő minden elem valóban saját életére vonatkozott. Nőként működött egy sokáig erősen férfiközpontú politikai közegben, anyaként gyakran beszélt gyermekéről és családról, olasz nacionalistaként egész pályáját a nemzeti szuverenitás hangsúlyozására építette, a kereszténységet pedig elsősorban civilizációs és kulturális identitásként kezelte. A formula a kampányszlogennél többet jelentett: a politikai önábrázolás sűrített változata lett.

Ezzel együtt a felsorolt identitáskategóriák mögött jóval összetettebb politikai program húzódott. Meloni számára a női identitás nem a feminista egyenlőség nyelvéhez kapcsolódott. Az anyaságot inkább a társadalmi rend és a nemzeti folytonosság részeként értelmezte. Az „olasz” jelző a bevándorlási és szuverenista politikát erősítette, a kereszténység pedig a hagyományos család, a kulturális örökség és a progresszív társadalmi változásokkal szembeni ellenállás szimbóluma lett. A négy szó így egy egész politikai

világképet sűrített össze.

Különösen érdekes, hogy Meloni politikai pályája önmagában részben megkérdőjelezi azt a hagyományos nemi szereprendet, amelyet pártja sokszor kulturális értéként védelmez. Nem házasságban élt, miközben a klasszikus családmmodell jelentőségéről beszélt. Gyermekét aktív politikusi és később miniszterelnöki pálya mellett nevelte, vagyis saját életével azt bizonyította, hogy női vezetői ambíció és anyaság összeegyeztethető. Éppen ezért félrevezető volna pusztán konzervatív nőképként leírni politikáját. Meloni nem a nők közéleti szerepének korlátozását képviselte, hanem egy olyan értelmezést, amely szerint a női önállóság és a hagyományos családi értékek nem zárják ki egymást.

Ez a különbség politikailag fontos. Az olasz jobboldal történetében a női szerepek megítélése hosszú ideig erősen kötődött a család, az anyaság és a demográfiai küldetés gondolatához. A fasizmus idején az állam kifejezetten arra törekedett, hogy a nőket elsősorban anyai és családi funkciójukon keresztül határozza meg, és a születésszám növelését politikai célként kezelte. A háború után ez a nyílt állami politika megszűnt, de a jobboldali kulturális hagyományban továbbra is erős

maradt a családcentrikus női szerep eszménye. Meloni ugyan nem ezt a modellt próbálta egyszerűen visszaállítani, de politikai retorikájában rendszeresen a családot és az anyaságot tekintette társadalmi alapértéknek.

Sara Lucaroni munkája éppen arra mutat rá, hogy az olasz jobboldal nőkhöz való viszonya történetileg mindig összetettebb volt annál, mint amit a „nőellenes” vagy „nőbarát” címkék kifejeznek. A különböző jobboldali mozgalmak női aktivistái gyakran saját politikai szerepük megerősítésére használták fel a hagyományos családi értékeket, nem pedig azok elutasítására. Meloni ebben az értelemben egy hosszabb hagyomány modern változata: női vezetőként nem a konzervatív nemi szerepek lebontásának programját képviseli, hanem azt állítja, hogy saját felemelkedése bizonyítja a konzervatív női politika életképességét.

Ennek politikai ereje különösen akkor vált láthatóvá, amikor ellenfelei úgy próbálták támadni, mintha nőként saját nemének érdekei ellen cselekedne. Meloni erre rendszerint azzal válaszolt, hogy a baloldal csak azokat a nőket tekinti valóban szabadnak és emancipáltnak, akik elfogadják a progresszív társadalmi programot. Ezzel ügyesen fordította vissza az identitáspolitika nyelvét:

nem magát kellett védenie a konzervativizmus vádjával szemben, hanem ellenfeleit állíthatta be olyan elitként, amely nem fogadja el a politikailag másként gondolkodó nő autonómiáját.

A női identitás politikai használatát erősítette az is, hogy Meloni pályája során többször találkozott nyíltan szexista támadásokkal. Külső megjelenésével, testsúlyával, hangjával, anyaságával és magánéletével kapcsolatban egyaránt születtek olyan megjegyzések, amelyeket férfi politikusokkal szemben aligha ugyanilyen formában alkalmaztak volna. Ezek az esetek valódi alapot adtak számára ahhoz, hogy a kulturális elit kettős mércéjéről beszéljen. A probléma azonban akkor kezdődött, amikor minden politikai kritikát ugyanebbe a kategóriába sorolt, és a tartalmi bírálatot is identitása elleni támadásként kezelte.

Az anyaság Meloni politikájában még erősebb motívummá vált. Nemcsak személyes identitásként, hanem demográfiai problémaként is folyamatosan megjelent. Olaszország évtizedek óta rendkívül alacsony születésszámmal küzd, a népesség öregszik, a fiatalok jelentős része pedig gazdasági okokból később alapít családot vagy egyáltalán nem vállal gyermeket. Meloni ebből olyan nemzeti válságnarratívát épített, amelyben a

demográfia, a családpolitika, a bevándorlás és a gazdasági szuverenitás egyetlen összefüggő kérdéssé vált.

A születésszám csökkenése valódi és súlyos probléma, a politikai értelmezés azonban már vitatható. Meloni gyakran úgy beszélt róla, mintha a társadalmi értékvesztés és a családellenes kulturális tendenciák lennének a fő okok. A kutatások ezzel szemben azt mutatják, hogy a bizonytalan foglalkoztatás, a lakhatási nehézségek, az alacsony bérek, a bölcsődei és gyermekellátási rendszer hiányosságai, valamint a munka és család összeegyeztetésének problémái legalább ilyen fontos tényezők. Az olasz nők számára különösen nagy terhet jelent, hogy a gyermekvállalás gyakran komoly munkaerőpiaci hátránnyal jár.

Ebből következően a demográfiai politika egyik alapvető dilemmája az lett, hogy mennyiben elegendő a család kulturális védelme, ha nem társul hozzá olyan jóléti és munkaerőpiaci rendszer, amely ténylegesen csökkenti a gyermekvállalás költségeit. Meloni kormányfőként több családtámogatási és adópolitikai intézkedést is bevezetett vagy kibővített, de az olasz demográfiai fordulat nem következett be. Ez nem kizárólag az ő kormányának kudarca, hiszen több

évtizedes strukturális problémáról van szó, de jól mutatja a politikai retorika és a társadalmi valóság közötti távolságot.

Az anyaság és család kérdése szorosan összekapcsolódott Meloni LMBTQ-politikájával is. Már ellenzékben rendszeresen fellépett az azonos nemű párok családi jogainak bővítése ellen, különösen a gyermekvállalás és örökbefogadás területén. Kormányra kerülése után ez a kulturális konfliktus konkrét intézkedésekben is megjelent. A jobboldali politika itt különösen élesen választotta el egymástól a felnőttek magánéleti szabadságát és azt, amit a család jogi fogalmának tekintett.

A béranyaság ügyében a kormány ennél tovább ment. A parlament 2024 őszén törvénybe foglalta, hogy a november 4-én kihirdetett 169. számú törvény alapján az olasz állampolgár külföldön igénybe vett béranyasági eljárása is az olasz büntetőjog hatálya alá kerüljön. A politikai nyelv ezt gyakran „egyetemes bűncselekményként” emlegette, jogilag azonban pontosabb úgy fogalmazni, hogy az olasz állampolgárok külföldön végzett ilyen cselekményére terjesztették ki az olasz büntetőjog alkalmazását.

A béranyaság kérdésében Meloni különösen kemény álláspontot képviselt. Olaszországban a béranyaság már korábban is tiltott volt, a jobboldali kormány azonban később arra törekedett, hogy az olasz állampolgárok külföldön igénybe vett béranyasági eljárását is büntethetővé tegye. Ezt támogatói a gyermekek és a női test kereskedelmi kizsákmányolása elleni fellépésként értelmezték. A kritikusok viszont arra hívták fel a figyelmet, hogy a szabályozás különösen erősen érinti azokat az azonos nemű férfpárokat, akik számára más biológiai gyermekvállalási lehetőség nem áll rendelkezésre.

A kérdés jól megmutatja, hogy Meloni társadalompolitikája nem írható le pusztán vallási konzervativizmusként. A béranyaság kritikája feministák és baloldali gondolkodók egy részében is megjelenik, akik szintén a női test piacosítását látják benne. Meloni azonban ezt a problémát egy szélesebb családpolitikai és identitás politikai keretbe helyezte, amelyben a biológiai szülőség, a hagyományos családmodell és a nemzeti társadalom reprodukciója egyszerre jelent meg.

Hasonlóan összetett kérdés az abortusz. Meloni saját élettörténete miatt különösen személyes kapcsolatot alakított ki a témával, és többször hangsúlyozta, hogy ő

maga az élet védelme mellett áll. Kormányfőként ugyanakkor nem kezdeményezte az olasz abortusztörvény eltörlését. Az 1978-as 194-es törvény továbbra is lehetővé teszi a terhesség megszakítását meghatározott feltételekkel, és Meloni többször kijelentette, hogy nem kívánja megváltoztatni.

Az abortusz kérdésében Meloni nem nyúlt az eljárást szabályozó 194/1978-as törvény alapjához, 2024-ben azonban a kormánytöbbség lehetővé tette, hogy az anyaság támogatásával foglalkozó civil szervezetek – köztük abortuszellenes csoportok – bekapcsolódjanak a közfinanszírozott családi tanácsadók munkájába. A vita ezért nem az abortusz legalitásának megszüntetéséről, hanem a szolgáltatáshoz való gyakorlati hozzáférésről és a tanácsadói környezet ideológiai irányáról szólt.

A kérdés Olaszországban azért különösen érzékeny, mert az abortuszhoz való formális jog és a tényleges hozzáférés között már korábban is jelentős különbségek voltak. Az orvosok lelkiismereti okokra hivatkozva megtagadhatják a beavatkozás elvégzését, és egyes régiókban olyan magas az elutasítók aránya, hogy a nőknek nehézséget okozhat a szolgáltatás igénybevétele. A Meloni-kormány ezért anélkül is alakíthatta az abortusz tényleges hozzáférhetőségét, hogy magát a

törvényt formálisan megváltoztatta volna.

Ez a módszer több társadalompolitikai területen is visszatért. A kormány nem mindig választott látványos, ideológiailag maximális megoldást. Gyakran kisebb jogszabályi és intézményi változtatásokkal toltta el a rendszert saját értékrendje felé. Ezzel kisebb nemzetközi és belföldi ellenállást váltott ki, miközben a jobboldali tábor számára demonstrálhatta, hogy kulturális programja nem merül ki beszédekben.

A kereszténység politikai használata is ebbe a logikába illeszkedett. Meloni rendszeresen hivatkozott Európa keresztény gyökereire, a karácsony, a keresztény szimbólumok és a vallási hagyományok védelmére. Politikai retorikájában azonban a kereszténység többnyire nem teológiai vagy egyházi kérdésként jelent meg, hanem civilizációs identitásként. A „keresztény” ebben az értelemben azt jelentette, hogy az olasz és európai kultúrának vannak történelmileg kialakult alapjai, amelyeket szerinte a multikulturalizmus és a szekularizáció túlságosan relativizál.

Ez a civilizációs kereszténység időnként feszültségbe került az egyház társadalmi tanításának más elemeivel. Ferenc pápa migrációval kapcsolatos nyitottabb

álláspontja, a szegények és menekültek befogadásának hangsúlyozása, valamint a nacionalizmus veszélyeire vonatkozó figyelmeztetések több ponton eltértek az Olasz Testvérek politikájától. Meloni ezért a katolicizmussal való kapcsolatát sem lehet egyszerű egyházi-politikai szövetségként leírni. A kulturális kereszténység sokszor erősebb volt nála, mint az egyházi tanítás valamennyi társadalmi következményének elfogadása.

A nemzeti identitás ugyancsak központi elem lett. Meloni politikai beszédeiben az olasz nemzetet állampolgári közösségként, valamint történelmi, kulturális és családi kötődésként is értelmezte. Ez magyarázza álláspontját az állampolgársági vitákban. Hosszú időn át ellenezte az állampolgársághoz jutás automatikus könnyítését azok számára, akik bevándorló szülők gyermekeként Olaszországban születtek vagy ott jártak iskolába. A jobboldali érvelés szerint az állampolgárság adminisztratív státusznál többet jelent, és egy hosszabb integrációs folyamat eredménye.

A kritikusok ezzel szemben arra mutattak rá, hogy több százezer fiatal él Olaszországban, aki ott született, olaszul beszél, olasz iskolába jár és kulturálisan olasznak érzi magát, de jogilag csak később és bonyolultabb eljárásban szerezheti meg az állampolgárságot. A vita így

valójában arról szólt, mi tesz valakit olasz: a származás, a jogi státusz, a kulturális integráció vagy az életút. Meloni válasza következetesen a kulturális és jogi integráció szigorúbb értelmezése felé hajlott.

A „Giorgia vagyok” formula ezért nem személyes történetként, hanem politikai határhúzásként működött. Aki nő, anya, olasz és keresztény identitását ugyanígy értelmezi, az Meloni politikai közösségének részévé válhatott. Aki pedig ezeket az identitásokat kevésbé kötött vagy többféleképpen értelmezhető kategóriáknak tekintette, az könnyen a progresszív ellenoldalhoz sorolódott. A politika így kulturális önzonosságok versenyévé vált.

A módszer egyik legfontosabb előnye az volt, hogy gazdaságilag és társadalmilag eltérő választókat lehetett egyetlen kulturális koalícióba szervezni. Egy kisvállalkozó, egy katolikus családanya, egy bevándorlástól tartó munkás, egy déli konzervatív választó és egy északi középosztálybeli nem feltétlenül ugyanazt gondolja az adókról, a jóléti államról vagy a munkaerőpiacról. Abban viszont könnyebben egyetérthetnek, hogy a nemzeti identitást és a hagyományos családot védeni kell. Az identitáspolitika ezért a jobboldal számára társadalmi törésvonalakat

áthidaló eszközzé vált.

Meloni ebben a tekintetben ugyanazt a politikai technikát használta, amelyet ellenfelei gyakran a progresszív baloldalnak tulajdonítottak. Közösségeket identitások alapján szervezett politikai táborba, majd azt állította, hogy ezeket az identitásokat egy ellenséges kulturális elit fenyegeti. A különbség az volt, hogy a védendő kategóriák nem kisebbségi, hanem többségi identitásokként jelentek meg: nemzet, család, kereszténység, hagyomány.

Az identitáspolitika azonban egy idő után szükségszerűen beleütközik a társadalom sokféleségébe. Olaszországban milliók élnek házasságon kívüli kapcsolatban, rengetegen vallástalanok vagy csak kulturálisan kötődnek a katolicizmushoz, egyre több család tér el a klasszikus apa-anya-gyermek modelltől, a bevándorló háttérű olaszok pedig az ország társadalmi valóságának tartós részévé váltak. A Meloni-féle politikai közösség akkor tudott szélesedni, ha ezekből nem mindenkit helyezett automatikusan kívül a nemzeten.

Ezért kormányra kerülése után a retorika bizonyos pontokon mérséklődött. Meloni továbbra is ragaszkodott saját kulturális alapértékeihez, de miniszterelnökként

nem építhetett arra, hogy csak a saját társadalmi táborát képviseli. Olaszország első női kormányfőjeként ráadásul olyan választókat is el kellett érnie, akik nem osztották valamennyi konzervatív nézetét, de kormányzati stabilitást és politikai hatékonyságot vártak tőle.

Saját története itt ismét hasznos politikai eszközzé vált. Meloni egyszerre tudta magát hagyományos családi értékeket védő konzervatívként és autonóm, önálló nőként bemutatni. Nem volt szüksége arra, hogy a klasszikus antifeminista jobboldal nyelvét használja, mert személye önmagában megcáfolta azt a vádat, hogy politikai közege ne fogadna el női vezetőt. Az Olasz Testvérek politikai hierarchiájának csúcsán álló nő azonban még nem bizonyította azt, hogy a társadalom egészében is könnyebb lett a nők helyzete.

Ez az egyik legfontosabb kritikai pont. A női politikai reprezentáció és a nők társadalmi egyenlősége nem azonos. Egy ország élén állhat nő úgy is, hogy a női foglalkoztatottság alacsony, a bérkülönbségek fennmaradnak, a gyermekvállalás komoly karrierhátrányt jelent, és a gondozási feladatok aránytalanul nagy része továbbra is nőkre hárul. Meloni történelmi miniszterelnöksége szimbolikus áttörés volt, de ettől még külön vizsgálni kell, milyen tényleges

változásokat hozott a nők mindennapi helyzetében.

A saját kormányzati elit összetétele is ellentmondásos képet mutatott. Meloni személyes felemelkedése ellenére a jobboldali politikai hálózat továbbra is erősen férfidomináns maradt. A történelmi jobboldal régi vezetői, a mozgalmi barátok és a párt szervezeti magja között sok férfi politikus játszott meghatározó szerepet. Néhány női vezető előretört, de az Olasz Testvérek nem vált olyan párttá, amely a női politikai részvétel széles körű bővítését tette volna saját programja központjává.

Meloni ezzel kapcsolatban rendszerint meritokratikus érvelést használt. Nem női kvótákban, hanem egyéni teljesítményben hitt, és saját pályáját is annak példaként mutatta be, hogy egy nő támogatott kvótarendszer nélkül is eljuthat a legmagasabb pozícióig. A kritikusok viszont arra hívták fel a figyelmet, hogy az egyéni sikertörténet nem feltétlenül cáfolja a strukturális akadályok létezését. Egy kivételesen sikeres női politikus pályája önmagában nem mutatja meg, milyen esélyei vannak egy átlagos nőnek a munkaerőpiacon vagy a politikában.

A „nő, anya, olasz, keresztény” formula tehát egyszerre volt személyes és ideológiai. Meloni saját

élettörténetéből épített olyan politikai identitást, amelyet milliók magukra ismerhetőnek érezhettek. A sikerhez azonban nem az kellett, hogy minden választó ugyanezt a négy identitást vallja magáénak, hanem az, hogy elhiggye: Meloni azokat az alapvető közösségeket védi, amelyeket az ország gyors kulturális és gazdasági változásai veszélyeztetnek.

Ezzel az Olasz Testvérek túl tudott lépni történelmi törzsbázisán. A régi láng továbbra is ott maradt a párt jelvényében, de a választók többsége már nem az Olasz Szociális Mozgalom története miatt szavazott Melonira. Sokkal inkább azért, mert benne látta azt a vezetőt, aki világos identitást kínál egy bizonytalannak érzett korszakban. Ez a politikai ajánlat egyszerre volt modern és hagyományőrző: modern abban, ahogyan közösségi médián, személyes márkán és kultúrharcos konfliktusokon keresztül működött, hagyományőrző abban, milyen értékeket állított a középpontba.

A következő kérdés ezért már nem az, hogyan épült fel Meloni politikai identitása, hanem az, hová helyezhető maga a párt az európai jobboldal térképén. A „fasiszta”, „posztfasiszta”, „radikális jobboldali”, „populista” és „nemzeti konzervatív” elnevezéseket ellenfelek, támogatók és kutatók egyaránt használták az Olasz

Testvérekre. Ezek a fogalmak azonban nem ugyanazt jelentik, és politikai fegyverként sokszor pontatlanul kerülnek elő. Ahhoz, hogy Meloni történelmi örökségét tisztességesen meg lehessen ítélni, előbb azt kell tisztázni, melyik kategória mit ír le, és melyik mit takar el.

10. fejezet - Fasiszta, posztfasiszta vagy radikális jobboldali?

Giorgia Meloni hatalomra jutása után aligha akadt róla szóló politikai vita, amelyben előbb-utóbb ne került volna elő a fasizmus kérdése. Külföldi lapok gyakran posztfasiszta politikusként mutatták be, ellenfelei ennél is tovább mentek, és esetenként fasisztának nevezték. Meloni és pártja ezzel szemben nemzeti konzervatívként határozta meg önmagát, és azt állította, hogy a fasizmus történelmi korszak, amelyet az olasz jobboldal már évtizedekkel korábban maga mögött hagyott. A vita azért nehéz, mert a résztvevők sokszor ugyanazokat a szavakat eltérő értelemben használják. Ami a politikai küzdelemben hatásos címke, az tudományos elemzésként könnyen pontatlanná válhat.

A „fasiszta” elnevezéssel ezért különösen óvatosan kell bánni. A történelmi olasz fasizmus jóval többet jelentett nacionalizmusnál, rendpártiságnál vagy bevándorlásellenességnél. Mussolini rendszere felszámolta a többpárti demokráciát, megszüntette a politikai szabadságjogokat, állami erőszakot alkalmazott ellenfeleivel szemben, korporatív diktatúrát épített ki,

birodalmi háborúkat folytatott, majd faji törvényeket vezetett be. Az Olasz Testvérek programja nem a Mussolini-rendszer ilyen formában történő helyreállítására irányul. A párt választásokon vesz részt, elfogadja a parlamenti rendszert, ellenzékből kormányra, majd választások útján elvileg ismét ellenzékbe kerülhet. Ha ezt figyelmen kívül hagyjuk, a „fasiszta” szó inkább politikai sértéssé, mint történelmi kategóriává válik.

Ebből azonban nem következik, hogy a fasizmushoz vezető történelmi szál érdektelen volna. Az Olasz Testvérek pártcsaládfája kivételesen jól dokumentálható. Az 1946-ban Mussolini egykori híveinek közreműködésével létrejött Olasz Szociális Mozgalomból 1995-ben megszületett a Nemzeti Szövetség, annak politikai közösségéből pedig a Berlusconi-féle Szabadság Népe át 2012-ben kialakult az Olasz Testvérek. Meloni személyesen is ebben a szervezeti láncolatban szocializálódott. Tizenöt évesen az Olasz Szociális Mozgalom ifjúsági szervezetébe lépett be, majd a Nemzeti Szövetség ifjúsági vezetője, parlamenti képviselője és minisztere lett. Amikor létrehozta saját pártját, nem egy korábban politikán kívül álló új mozgalmat szervezett meg, hanem a történelmi nemzeti jobboldal embereinek, hálózatainak és választóinak egy

részét gyűjtötte össze.

A „posztfasiszta” jelző elsősorban ezt a történeti leszármazást írja le. Nem azt állítja, hogy Meloni ugyanazt a politikai rendszert akarja, mint Mussolini, hanem azt, hogy pártja olyan politikai hagyományból fejlődött ki, amelynek kiindulópontja a háború utáni neofasizmus volt. Ebben az értelemben a kifejezés jóval pontosabb a „fasisztánál”. A probléma akkor kezdődik, ha a posztfasisztát úgy használják, mintha az pusztán valamiféle enyhébb fasisztát jelentene. A „poszt” éppen arra utal, hogy változás történt, miközben a történeti kapcsolat nem szakadt meg teljesen.

Salvatore Vassallo és Rinaldo Vignati az Olasz Testvérekről írt részletes munkájukban azt mutatják meg, hogy a folytonosság több szinten egyszerre létezik. Megmaradtak politikai emberek, helyi szervezetek, személyes hálózatok és jelképek, miközben az ideológia, a választói bázis és a párt működése jelentősen átalakult. Az Olasz Testvérek 2022-es, mintegy huszonhat százalékos eredménye azt mutatja, hogy választói köre messze túlnőtt a régi neofasiszta szubkultúrán. Ebből semmi nem indokolja azt a következtetést, hogy támogatóinak többségét Mussolini iránti nosztalgia mozgatta volna. A régi láng politikai közössége

évtizedeken keresztül csak néhány százalékos törzsbázissal rendelkezett; Meloni sikere éppen abból származott, hogy ezen messze túl tudott lépni.

A folytonosság mégsem pusztán az ellenfelek által előásott múlt. Az Olasz Testvérek saját döntése volt, hogy megtartotta a háromszínű lángot a jelvényében. Meloni többször beszélt elismerően Giorgio Almirantéről, az Olasz Szociális Mozgalom egykori vezetőjéről, és élesen támadta Gianfranco Fini-t azért, mert szerinte megpróbálta felszámolni a történelmi jobboldal örökségét. A párt több helyi politikusa körül az évek során botrányok törtek ki Mussolini iránti nosztalgia, fasiszta jelképek vagy római karlendítés miatt. Ezeket nem lehet automatikusan Meloni személyes nézeteivel azonosítani, de azt mutatják, hogy a régi politikai szubkultúra bizonyos elemei nem tűntek el teljesen a párt környezetéből.

Sofia Ventura ezért különösen fontosnak tartja azt, amit érzelmi kapcsolatnak nevez a fasiszta és posztfasiszta múlttal. A különbség lényeges. Egy párt formális programjában elutasíthatja a diktatúrát, miközben aktivistáinak egy része továbbra is családi vagy mozgalmi örökségként tekint annak szereplőire és jelképeire. Az Olasz Testvérek esetében éppen ez az

ambivalencia okozza az állandó vitát. Meloni egyértelműen kijelentette, hogy az olasz jobboldal elítéli a demokrácia felszámolását, a faji törvényeket és az antiszemitizmust, ugyanakkor jóval kevésbé hajlandó az antifasizmust saját politikai identitásának pozitív alapjaként elfogadni.

Ez nem jelentéktelen szemantikai különbség. Az Olasz Köztársaság alkotmányos hagyományában az antifasizmus jóval több volt egy baloldali politikai tábor jelszavánál. A kereszténydemokraták, liberálisok, szocialisták, kommunisták és más ellenállási erők közös történelmi tapasztalatából nőtt ki az új rendszer. A történelmi jobboldal azonban évtizedeken át úgy élte meg ezt az alapvetést, mint saját politikai közösségének kirekesztését. Amikor Meloni az antifasizmus mai jelentőségét relativizálja vagy elutasítja, ennek a régi konfliktusnak a nyelve tér vissza, még akkor is, ha közben elfogadja a demokratikus intézményeket.

A kortárs politológiai szakirodalom ezért az Olasz Testvéreket gyakrabban helyezi a radikális jobboldal kategóriájába. Ez a fogalom nem azonos a hétköznapi magyar nyelvben sokszor tág értelemben használt „szélsőjobboldallal”. A szakirodalomban fontos különbséget tesznek a demokrácia alapelvét is elutasító

szélsőjobboldal és a radikális jobboldal között. Cas Mudde elterjedt meghatározása szerint az utóbbi elfogadja a népszuverenitást és a választásokat, ugyanakkor konfliktusba kerülhet a liberális demokrácia olyan elemeivel, mint a kisebbségi jogok erős védelme, a fékek és ellensúlyok rendszere, az intézményi pluralizmus vagy a jogállami korlátok.

Ez a megkülönböztetés Meloni esetében használhatóbb, mint az a kérdés, hogy személy szerint demokratának vagy antidemokratának tekintjük-e. Az Olasz Testvérek nem akarja felszámolni a választásokat, viszont politikai világképében erős az a gondolat, hogy a választási győzelem széles felhatalmazást ad a többségnek az intézmények átformálására. Meloni alkotmányos reformtervei, az erősebb miniszterelnöki hatalom támogatása, az igazságszolgáltatással kialakult konfliktusok, a közmédia irányításával kapcsolatos viták és a civil tiltakozások szigorúbb szabályozása ezért nem azért fontosak, mert egyenként „fasiszta” intézkedések lennének. Sokkal inkább azt kell vizsgálni, hogyan változtatják meg együttesen a liberális demokratikus intézmények közötti egyensúlyt.

A radikális jobboldal egyik további meghatározó eleme a nativizmus. Ennek lényege, hogy az államot elsősorban

a történelmileg kialakult nemzeti közösség politikai otthonának tekinti, és az idegennek minősített kulturális vagy társadalmi hatásokat potenciális fenyegetésként kezeli. Meloni politikájában ez világosan megjelenik a bevándorlással, állampolgársággal és nemzeti identitással kapcsolatos álláspontokban. A párt nem valamennyi bevándorlást utasítja el, és kormányon a munkaerőpiaci szükségletek miatt legális bevándorlási kvótákat is elfogadott, politikai kommunikációjában azonban az ellenőrizetlen migráció továbbra is a nemzeti közösség biztonságát és kulturális folytonosságát fenyegető jelenséggként szerepel.

Ehhez kapcsolódik az erős rendpártiság. A radikális jobboldal általában nagyobb hangsúlyt helyez a közbiztonságra, a büntetőjogi szigorra, a rendőrség tekintélyére és az állami kényszerítő eszközök alkalmazására. Az Olasz Testvérek ezen a területen kormányon is következetes maradt. A közterületi tiltakozások, útlezárások, illegális házfoglalások, rave-rendezvények, fiatalkori bűnözés és migráció kapcsán elfogadott intézkedések azt mutatják, hogy a párt számára az erős állam kézzelfogható politikai gyakorlat, nem retorikai díszítés.

A populizmus egy további címke, amelyet gyakran alkalmaznak Melonira, de önmagában ez sem ad teljes leírást. A populizmus nem feltétlenül jelent konkrét bal- vagy jobboldali gazdaságpolitikát. Lényege a „tisztá nép” és a korrupt vagy önérdékű elit szembeállítása, valamint az az állítás, hogy a politikának közvetlenül a nép egységes akaratát kell kifejeznie. Meloni ellenzéki retorikájában ez a szerkezet rendszeresen visszatért. A hétköznapi olaszokkal szemben ott álltak a brüsszeli bürokraták, a nemzetközi pénzügyi körök, a baloldali kulturális elit, a politikai korrektség képviselői vagy azok a nagyvállalati szereplők, amelyek szerinte a globalizációból profitálnak.

Ventura arra is felhívja a figyelmet, hogy Meloni több beszédében háromszereplős populista világkép rajzolódott ki. Van a védelemre szoruló nemzeti közösség, vannak a kívülről érkező vagy idegenként meghatározott csoportok, és van egy elit, amely ahelyett, hogy megvédené saját népét, az idegen érdekeket szolgálja. Ez a szerkezet a kortárs radikális jobboldal több pártjában megtalálható. Meloni saját változatában különösen erősen kapcsolódik hozzá a család és a keresztény kulturális identitás védelme.

A populista jelzővel mégis vigyázni kell. Olaszországban az Öt Csillag Mozgalomtól Berlusconiig számos politikai szereplő alkalmazott populista politikai technikákat, miközben programjuk jelentősen különbözött. A populizmus jól leírja Meloni kommunikációjának egy részét, de nem mondja meg, milyen társadalmat szeretne. Ehhez a nacionalizmus, a konzervatív családpolitika, a rendpártiság és az államról alkotott elképzeléseit is figyelembe kell venni.

Az Olasz Testvérek és Meloni ezért használja szívesen a „nemzeti konzervatív” meghatározást. A kifejezés valós elemeket tartalmaz. A párt valóban konzervatív társadalomképet, erős nemzeti államot, hagyományos családpolitikát és a nemzeti szuverenitás nagyobb védelmét hirdeti. Az Európai Konzervatívok és Reformerek pártcsaládjában elfoglalt helye szintén ezt az önbesorolást erősíti. A meghatározás azonban kevésbé mutatja meg a populista és radikális elemeket, valamint azt a történelmi örökséget, amely megkülönbözteti Meloni pártját egy hagyományos kereszténydemokrata vagy konzervatív párttól.

A „konzervatív” szó ugyanis önmagában túl széles kategória. A klasszikus európai konzervativizmus egyik fontos hagyománya éppen az intézmények, a jogi

folytonosság, a fokozatos változás és a hatalom korlátozásának tisztelete. A kortárs nemzeti konzervativizmus bizonyos irányzatai ezzel szemben jóval készségesebbek arra, hogy demokratikus választási felhatalmazás alapján gyorsan változtassák meg az intézményeket és a kulturális erőviszonyokat. Meloni politikájában mindkét elem megtalálható: kormányon több területen pragmatikusan elfogadta a meglévő korlátokat, más kérdésekben viszont kifejezetten a rendszer erőteljes átalakítására törekedett.

A jobboldal más szereplőivel való összehasonlítás segít pontosítani a képet. Matteo Salvini Ligája és az Olasz Testvérek sok témában hasonló álláspontot képvisel, mégsem teljesen azonos politikai jelenség. A Liga eredete északolasz regionalista és föderalista mozgalom, amelyet Salvini alakított át országos nacionalista párttá. Az Olasz Testvérek ezzel szemben kezdettől erős olasz nemzeti identitásra és egy centralizáltabb állam hagyományára épült. Ventura szerint Meloni társadalomképe ideológiailag strukturáltabb: a család, a nemzet, a közösség, az egyén kötelességei és a globalizáció elutasított következményei összefüggőbb rendszert alkotnak, mint Salvini jóval változékonyabb politikai kommunikációjában.

Marine Le Pen Nemzeti Tömörülésével szintén vannak hasonlóságok, de Meloni nemzetközi stratégiája eltérővé vált. A francia radikális jobboldal hosszú időn át sokkal közvetlenebbül kötődött az oroszbarát és az Európai Unióval szemben álló politikai táborhoz. Meloni ezzel szemben az Európai Konzervatívok és Reformerek keretében próbált olyan jobboldali pólust kiépíteni, amely radikális reformokat akar az Európai Unióban, de nem akarja feltétlenül felbomlasztani azt, és külpolitikailag összeegyeztethető marad a NATO-val.

A lengyel Jog és Igazságosság ennél közelebbi párhuzamot kínált. A nemzeti szuverenitás, a keresztény társadalmi értékek, a migráció és a kulturális konfliktusok terén Meloni sokáig szoros politikai közösséget vállalt vele. Ugyanakkor a lengyel kormány és az Európai Unió jogállamisági konfliktusai azt is megmutatták, milyen problémákat okozhat, amikor egy választási többség a bíróságok, a közmédia és más intézmények átalakítását a demokratikus felhatalmazás természetes következményének tekinti. Meloni kormányának értékelésekor ezért nem az a fontos, hogy mechanikusan azonosítsuk az olasz és a lengyel helyzetet, hanem hogy figyeljük, ugyanilyen irányú intézményi tendenciák megjelennek-e Olaszországban.

Orbán Viktorhoz fűződő kapcsolata ugyanezt a kérdést veti fel. Meloni éveken keresztül politikai szövetségesként és barátként beszélt a magyar miniszterelnökről, és több kulturális, migrációs és szuverenitási kérdésben hasonló álláspontot képviseltek. Kormányra kerülve azonban Meloni nem követte mindenben Orbán uniós stratégiáját, különösen Ukrajna ügyében vált látványossá a különbség. Ez a pragmatikus távolságtartás ismét azt mutatja, hogy politikája nem vezethető le kizárólag ideológiai rokonságból.

David Broder Mussolini unokái című munkája a folytonosságot erősebben hangsúlyozza, mint több politológiai elemzés. Broder arra figyelmeztet, hogy a posztfasiszta jobboldal normalizálódását nem szabad automatikusan ideológiai megtérésként értelmezni. Az, hogy egy politikai irányzat elfogadott kormányzati partner lett, részben annak is következménye lehet, hogy maga a politikai rendszer mozdult jobbra, és korábban elfogadhatatlan nézetek kerültek a közbeszéd főáramába. Ez különösen fontos szempont Meloni esetében: nemcsak azt kell vizsgálni, hogyan változott ő, hanem azt is, hogyan változott az a politikai környezet, amely már elfogadhatónak találta.

Ezzel szemben az Olasz Testvéreket nemzeti konzervatív pártként vizsgáló munkák joggal mutatnak rá arra, hogy az 1946-os kiindulópontból 2022-ig hatalmas intézményi és ideológiai út vezetett. Ha minden változást pusztán álruhának tekintünk, ugyanúgy elveszítjük a történet lényegét, mint akkor, ha a folytonosságot tagadjuk. Meloni sikere éppen abban rejlik, hogy egyszerre tudta megtartani a régi politikai közösség egy részének bizalmát és megszólítani olyan választók millióit, akiknek semmilyen személyes kötődésük nincs a neofasiszta múlthoz.

Ezért ebben a könyvben a különböző fogalmak eltérő kérdésekre adnak választ. A „posztfasiszta” elsősorban történeti származást jelöl. A „radikális jobboldali” a párt mai ideológiai és intézményi felfogásának több fontos elemét írja le. A „populista” Meloni politikai kommunikációjának és a nép-elit szembeállításnak egy lényeges vonását ragadja meg. A „nemzeti konzervatív” részben a párt saját önmeghatározása, ugyanakkor valódi programatikus elemeket is tartalmaz. Egyik kifejezés sem írja le önmagában az egész jelenséget.

A legkevésbé használható megközelítés az, amikor a címke helyettesíti a vizsgálatot. Ha Melonit eleve fasisztának nevezzük, minden intézkedésében a diktatúra

előjelét fogjuk keresni; ha eleve hagyományos konzervatívnak tekintjük, könnyen eljelentéktelenítjük a radikális jobboldali és posztfasiszta örökségből következő sajátosságokat. Mindkét út ugyanoda vezet: a valóság helyett egy előre elkészített politikai képet igazolunk.

Meloni kormányzásának megítélésében ezért az intézkedések fontosabbak a jelzőknél. Meg kell nézni, hogyan bánik a kormány a parlamenttel, a bíróságokkal, a sajtóval, a civil társadalommal és a kisebbségi jogokkal; milyen hatalmat akar adni a miniszterelnöknek; milyen lehetőséget hagy a politikai tiltakozásnak; hogyan viszonyul azokhoz az intézményekhez, amelyek korlátozzák a választási többség akaratát. Ezekből jóval pontosabban megállapítható, milyen irányba változik az olasz demokrácia, mint abból, hogy melyik politikai szereplő milyen történelmi jelzőt ragaszt a miniszterelnökre.

A kérdés így már nem az, hogy Giorgia Meloni titokban Mussolini rendszerét akarja-e visszaállítani. Erre sem programja, sem kormányzati gyakorlata nem ad alapot. A valódi kérdés az, hogy a demokratikus választásokon megszerzett hatalmat milyen típusú demokrácia kialakítására használja: olyasmire, amelyben az intézményi ellensúlyok és a pluralizmus önálló értéket

képviselnek, vagy egy olyan többségi rendszerre, amelyben a választási győzelem minél közvetlenebb politikai uralmat igazol.

Ez már nem történelmi vita a húszas vagy a negyvenes évekről. A választ 2022 után a kormányzati gyakorlatban kell keresni. Meloni körül ekkorra olyan politikai elit alakult ki, amelyben régi mozgalmi társak, családtagok, a történelmi jobboldal veteránjai és új technokrata szereplők egyaránt jelen voltak. Annak megértéséhez, hogy ez a rendszer hogyan működik, a következő lépésben nem az ideológiát, hanem magukat az embereket kell közelebbről megvizsgálni: kik kerültek a hatalom középpontjába, milyen kapcsolat fűzi őket Melonihoz, és mennyire vált személyessé az Olasz Testvérekből kinövő állami döntéshozatal.

11. fejezet - A hatalom emberei

Amikor Giorgia Meloni 2022 októberében beköltözött a Palazzo Chigibe, nem egy frissen összeállított politikai csapatot vitt magával. Környezetének több meghatározó alakját húsz-harminc éve ismerte. Együtt jártak ifjúsági gyűlésekre, ugyanabban a római jobboldali közegben szocializálódtak, végigélték az Olasz Szociális Mozgalom megszűnését, a Nemzeti Szövetség felemelkedését és felolvasását, Berlusconi korszakát, majd az Olasz Testvérek első, sikertelennek tűnő éveit. A miniszterelnöki hatalom ezért egy hosszú ideje kialakult bizalmi hálózatot emelt az állam központjába.

Ennek önmagában nincs rendkívüli vonása. A politikai vezetők rendszerint olyan emberekre támaszkodnak, akiket jól ismernek, akikben megbíznak, és akikkel közös politikai tapasztalatuk van. Meloni esetében azonban a hálózat különösen zárt és tartós. A párt felemelkedésének gyorsasága, a vezető központi szerepe és a történelmi jobboldal erős mozgalmi kultúrája együtt olyan rendszert alakított ki, amelyben a személyes lojalitásnak szokatlanul nagy politikai értéke lett.

Susanna Turco Re Giorgia című könyvének egyik visszatérő kérdése éppen ez: hol ér véget egy régi politikai közösség természetes összetartása, és hol kezdődik a hatalom túlzottan zárt, személyes körben történő koncentrációja. A kérdésre nem lehet pusztán azzal válaszolni, hogy Meloni régi barátokat és mozgalmi társakat nevezett ki fontos tisztségekbe. Annak van jelentősége, hogy ezek az emberek milyen hatásköröket kaptak, mennyire függ tőlük a döntéshozatal, és milyen lehetőségük maradt azoknak a szakmai vagy politikai szereplőknek, akik nem tartoznak a miniszterelnök személyes bizalmi köréhez.

A legközelebbi körben különleges helyet foglal el Arianna Meloni. Két évvel idősebb Giorgiánál, és gyerekkoruk óta szoros kapcsolatban állnak egymással. Ugyanabban a családi környezetben nőttek fel, ugyanazt az apai hiányt élték át, és fiatalon mindketten kapcsolatba kerültek a történelmi jobboldal politikai közegével. Arianna azonban sokáig háttérben maradt, miközben húga parlamenti képviselő, miniszter, pártvezető, majd miniszterelnök lett.

Ez 2023-ban változott meg látványosan. Arianna Meloni az Olasz Testvérek politikai titkárságának vezetője és a tagsági ügyekért felelős pártvezető lett. A

tisztség nem állami pozíció, ezért formálisan nem a kormányzati hatalom része, politikai jelentősége mégis komoly. A kormányzó párt tagságának, szervezeti kapcsolatainak és belső politikai működésének kezelése olyan feladat, amely közvetlen befolyást biztosít a párt jövőbeli elitjének kialakítására. Arianna Meloni 2026-ra már rendszeresen nyilatkozott országos politikai kérdésekről is, tehát korábbi háttérszerepe egyre inkább nyilvános politikai funkcióvá alakult.

Kinevezése érthetően váltott ki nepotizmusról szóló kritikákat. Egy miniszterelnök testvérének gyors felemelkedése a kormányzó párt vezetésében minden demokratikus rendszerben kérdéseket vet fel. A Meloni-párt válasza az volt, hogy Arianna évtizedek óta ismeri a politikai közösséget, nem állami tisztséget kapott, és munkája a pártszervezethez kötődik. Ez önmagában helytálló érv, ugyanakkor nem oldja fel azt a problémát, hogy egy erősen vezetőközpontú pártban a vezető családtagja különösen erős informális befolyásra tehet szert.

A helyzetet tovább bonyolította Arianna akkori családi kapcsolata Francesco Lollobrigidával. Lollobrigida az Olasz Testvérek egyik régi politikusa, Giorgia Meloni közeli szövetségese, és 2022-től a mezőgazdaságért,

élelmiszer-szuverenitásért és erdészetért felelős miniszter lett. Arianna Meloni és Lollobrigida hosszú ideig élettársi kapcsolatban éltek, két gyermekük született. Bár kapcsolatuk később véget ért, a rokoni és politikai hálózat éveken át azt a képet erősítette, hogy Meloni szűk családi körének tagjai a párt és a kormány legfontosabb pozícióinak közelében helyezkednek el.

Lollobrigida pályája ugyanakkor nem vezethető le családi kapcsolatából. Már jóval Meloni miniszterelnöksége előtt aktív politikus volt, a történelmi jobboldal szervezeteiben kezdte, regionális tisztségeket töltött be, majd az Olasz Testvérek parlamenti vezetésének fontos szereplője lett. Miniszteri kinevezése ezért politikai múltja alapján is indokolható volt. A családi kapcsolat inkább azt mutatja, milyen sűrűn fonódott össze a Meloni körül kialakult mozgalmi, baráti és rokoni hálózat.

Ha Arianna Meloni a családi bizalmat testesíti meg, Giovanbattista Fazzolari a politikai és ideológiai bizalom egyik legfontosabb alakja. Fazzolari már tizenéves korában az Olasz Szociális Mozgalom ifjúsági világában kezdett politizálni, később a Nemzeti Szövetség szervezeteiben dolgozott, és hosszú idő óta Meloni egyik legközelebbi tanácsadója. Amikor Meloni a képviselőház

alelnöke, majd Berlusconi kormányának ifjúsági minisztere lett, Fazzolari már akkor is közvetlenül mellette dolgozott.

A kapcsolat tartóssága önmagában sokat elárul Meloni politikai stílusáról. Fazzolari nem olyan szakértő, akit kormányalakításkor választott ki valamely konkrét feladat ellátására. Együtt járta végig vele a teljes politikai utat a történelmi jobboldal ifjúsági közegétől a Palazzo Chigiig. 2022 után a Minisztertanács Elnökségének államtitkáráként a kormányprogram végrehajtásával foglalkozott, és a párt, a miniszterelnöki hivatal, valamint a kormányzati kommunikáció összehangolásában is központi szerepet kapott. 2026-ban továbbra is ő vezette a kormányprogram végrehajtásának koordinációját.

Fazzolari alakja azért érdekes, mert befolyása sokáig jóval nagyobb volt annál, mint amit nyilvános ismertsége sugallt. Ritkábban szerepelt a televízióban, mint Salvini vagy más kormánytagok, a sajtó mégis rendszeresen Meloni egyik legfontosabb stratégiai bizalmasaként írta le. Foglalkozott programalkotással, politikai üzenetekkel és a kormányzati döntések követésével. Egy olyan rendszerben, amelyben a miniszterelnök személyesen próbálta kézben tartani a fő politikai vonalakat, az a

szereplő, aki hozzáfért a döntések előkészítéséhez és a kommunikáció összehangolásához, jelentős informális hatalomhoz jutott.

Meloni politikai környezetének másik fontos alakja Alfredo Mantovano. Ő kevésbé illeszkedik a garbatellai ifjúsági baráti kör képébe, de ugyanabból a szélesebb politikai családból érkezett. Pályája az Olasz Szociális Mozgalom, majd a Nemzeti Szövetség világához kapcsolódott, később államtitkári tisztségeket töltött be Berlusconi kormányaiban. Jogi háttere, katolikus konzervativizmusa és hosszú intézményi tapasztalata miatt egészen más típusú szereplő, mint a mozgalmi politikusok egy része.

A Meloni-kormányban Mantovano a Minisztertanács Elnökségének államtitkáráként, a miniszterelnöki hivatal egyik legbefolyásosabb vezetőjeként működött. Hozzá kerültek olyan érzékeny területek, amelyek az állam működésének központjához kapcsolódnak. A kormányzati gépezet koordinációjában betöltött szerepe azt mutatta, hogy Meloni nem kizárólag saját generációjának barátaira támaszkodott. Szüksége volt olyan tapasztalt intézményi szereplőkre is, akik ismerik az államigazgatás, a jogalkotás és a biztonsági rendszer működését.

Ez a kettősség általában is jellemző lett a Meloni-kormányra. A politikai döntések központja erősen személyes és bizalmi jellegű maradt, de a kulcsterületeken a miniszterelnök gyakran olyan embereket választott, akik szakmai vagy hosszú kormányzati tapasztalattal rendelkeztek. Ettől a rendszer nem vált technokratává, viszont kevésbé lett improvizatív annál, amit az ellenzéki Olasz Testvérek korábbi radikalizmusa alapján sokan vártak.

Guido Crosetto jó példa erre. Az Olasz Testvérek egyik alapítója volt, mégsem a történelmi neofasiszta jobboldal mozgalmi világából érkezett. Politikai múltja a Hajrá Olaszországhoz kötődött, vállalkozói és védelmi ipari kapcsolatai pedig más típusú tapasztalatot adtak neki. 2022-ben honvédelmi miniszter lett, és az orosz-ukrán háború időszakában a kormány atlantista politikájának egyik legkövetkezetesebb képviselőjévé vált.

Crosetto jelenléte különösen fontos volt a külföldi bizalom szempontjából. Egy Meloni-kormánytól 2022-ben sokan kiszámíthatatlan külpolitikai fordulatot vártak. A honvédelmi tárca olyan politikushoz került, aki világosan támogatta a NATO-t és Ukrajna katonai segítségét. Ez segített ellensúlyozni Salvini orosz kapcsolataival és Berlusconi Putyin iránti személyes rokonszenvével.

kapcsolatos félelmeket.

Más szerepet töltött be Ignazio La Russa. Az Olasz Testvérek egyik alapítója a történelmi jobboldal régebbi generációjából érkezett, politikai pályája az Olasz Szociális Mozgalomig vezethető vissza. Melonihoz képest sokkal hosszabb személyes kapcsolat fűzte az MSI és a Nemzeti Szövetség korábbi elitjéhez. 2022 októberében a szenátus elnökévé választották, így az állam egyik legmagasabb közjogi méltósága lett.

La Russa kinevezése szimbolikus szempontból is jelentős volt. Az Olasz Szociális Mozgalomból induló politikus az antifasiszta köztársaság egyik legmagasabb intézményi posztjára került. Személye körül ugyanakkor újra és újra fellángoltak a fasizmus emlékezetével kapcsolatos viták. Korábban beszélt arról, hogy otthonában Mussolini-relikviát őriz, később pedig az ellenállás és az 1943-as Via Rasella-i partizánakció értékelése miatt is éles kritikákat kapott. Az ilyen ügyek különösen megnehezítették Meloni azon törekvését, hogy a történelmi múlt kérdését lezártnak nyilvánítsa.

Fontos különbséget tenni La Russa személyes kijelentései és a kormány hivatalos politikája között. A szenátus elnöke nem a miniszterelnök alkalmazottja, és

az alkotmányos intézményrendszerben önálló tisztséget tölt be. Politikai szimbolikája azonban elválaszthatatlan az Olasz Testvérektől. Amikor a párt egyik alapítója és régi veteránja a fasiszta múlt körüli vitákba keveredik, az óhatatlanul visszahat arra a kérdésre is, mennyire zárta le a párt saját történelmi örökségét.

Az Olasz Testvérek szervezeti működésében Giovanni Donzelli vált az egyik legfontosabb emberre. Ő is a Nemzeti Szövetség ifjúsági világából érkezett, majd Meloni pártjának szervezeti kiépítésében vállalt szerepet. Feladatai az országos hálózat, a pártfegyelem és a politikai szervezés szempontjából tették fontossá. Donzelli nem tartozott a kormány legismertebb arcai közé, de egy olyan pártban, amely néhány év alatt néhány százalékos szervezetből az ország legerősebb politikai erejévé nőtt, a belső struktúra ellenőrzése komoly hatalmat jelentett.

Meloni számára különösen fontos volt, hogy az Olasz Testvérek gyors növekedése ne járjon a párt teljes felhígulásával. A négy-öt százalékos korszakban a tagság és a vezetői kör nagy része személyesen kötődött a történelmi jobboldali hálózatokhoz. Huszonhat-harminc százalékos pártnál ez már nem lehetséges. Új emberek, helyi politikusok, karrierlehetőséget kereső szereplők és

korábbi rivális pártokból átlépők tömege jelent meg. A szervezet egyik legnagyobb feladata ezért az lett, hogy megőrizze a régi mag politikai ellenőrzését, miközben országos tömegpárttá válik.

Ebben a folyamatban a személyes lojalitás természetes védelmi mechanizmussá vált. Meloni és régi társai pontosan tudták, milyen gyorsan bomlott fel korábban a Nemzeti Szövetség, amikor Gianfranco Fini elveszítette saját mozgalmi bázisának támogatását. Az Olasz Testvérek vezetése ebből azt a tanulságot vonta le, hogy a pártnak a kormányzás időszakában is erős, politikailag megbízható központtal kell rendelkeznie. Ez segített fenntartani a belső egységet, ugyanakkor csökkentette a nyilvános belső vita és a vezetői alternatívák kialakulásának lehetőségét.

Több politológiai elemzés ezért erősen személyre szabott pártként írja le az Olasz Testvéreket. Meloni szerepe jóval túlmutatott a formális pártelnöki tisztségen. Az ő népszerűsége, kommunikációja és politikai identitása adta a párt fő választási értékét. A 2024-es európai parlamenti választáson ezt egészen látványosan fejezte ki azzal, hogy a szavazólapon arra kérte támogatóit, egyszerűen a „Giorgia” nevet írják be preferenciaként. A keresztnév ekkorra önálló politikai

márkává vált.

A vezetőközpontú működésnek vannak kézzelfogható előnyei. A kormányzati kommunikáció fegyelmezettebb lehet, a párton belüli frakcióharcok kevésbé bénítják a döntéshozatalt, és a koalíciós partnerek számára is világos, kivel kell megállapodni. Meloni stabilitási rekordjához ez a centralizáció kétségtelenül hozzájárult. A Liga és a Hajrá Olaszország belső vitái ellenére az Olasz Testvérekben 2022 után nem alakult ki olyan vezetési válság, amely a kormány fennmaradását veszélyeztette volna.

Ugyanezen rendszer kockázatai azonban szintén világosak. Minél inkább egyetlen vezető köré épül a párt, annál nehezebb belülről korrigálni a hibákat. Ha a politikai előrelépéshez a vezető személyes bizalma döntő, akkor a szakmai teljesítmény mellett egyre fontosabbá válhat a lojalitás. A nyílt vita könnyen hűtlenségnek tűnhet, a kritika pedig olyan politikai kockázattá válik, amelyet kevesen vállalnak.

Ebből a szempontból érdemes óvatosan használni Turco „klán” jellegű értelmezését. A szó erős, és könnyen azt a benyomást keltheti, hogy a Meloni-rendszer valamiféle családi magánvállalkozásként működik. Erre

nincs bizonyíték. A kormány több meghatározó minisztere – Antonio Tajani, Giancarlo Giorgetti, Matteo Piantedosi és mások – nem Meloni személyes ifjúsági köréből érkezett, a koalíciós rendszer pedig eleve megkövetelte a Liga és a Hajrá Olaszország önálló hatalmi pozícióinak fenntartását. Az államigazgatás jelentős része szintén nem cserélődött le egyetlen párthálózatra.

A „klánpolitika” fogalma mégis rámutat egy valós sajátosságra. Meloni legszűkebb politikai bizalma valóban kevés ember között oszlik meg, és ebben a körben szokatlanul sok a több évtizedes személyes kapcsolat. Nővére pártvezető, egykori sógora miniszter, régi mozgalmi társa a program végrehajtásának és a kommunikáció koordinációjának központi embere, pártalapító társa a szenátus elnöke, másik alapítótársa honvédelmi miniszter. Ez a hálózat nem titkos, éppen ellenkezőleg: nagyon is látható része az Olasz Testvérek hatalmi szerkezetének.

A kormányzás szempontjából az a fontos kérdés, hogy ez a bizalmi rendszer miként viselkedik konfliktushelyzetben. Meloni első éveiben több alkalommal is megmutatta, hogy kész megvédeni közeli embereit, de akkor is képes politikai árat fizettetni velük,

ha egy botrány már a kormány egészének hitelességét veszélyezteti. Nem alakult ki olyan általános szabály, amely szerint a régi barátság automatikus sérthetetlenséget biztosítana. A személyes lojalitás azonban szemmel láthatóan magasabb tűréshatárt jelentett bizonyos esetekben.

A döntéshozatal centralizációját maga a Palazzo Chigi szerepének erősödése is fokozta. Meloni miniszterelnökként igyekezett személyesen ellenőrizni a stratégiai politikai irányokat, a külpolitikai ügyeket és a nagy kommunikációs döntéseket. Ez részben az olasz miniszterelnöki tisztség hagyományos gyengeségére adott válasz volt. Olasz kormányfők gyakran függtek koalíciós partnereiktől és erős minisztereiktől; Meloni ezzel szemben olyan modellt próbált kialakítani, amelyben a kormány politikai központja egyértelműen a miniszterelnöki hivatal.

Ez összhangban állt alkotmányos programjával is. A közvetlenebb és erősebb miniszterelnöki felhatalmazás gondolata nem kizárólag jogtechnikai reform volt, hanem saját kormányzási tapasztalatának intézményi kiterjesztése. Meloni úgy látta, Olaszország egyik történelmi problémája a gyenge végrehajtó hatalom és a folyamatos politikai instabilitás. Saját, vezetőközpontú

pártja és kormánya mintegy előzetesen megmutatta azt a politikai modellt, amelyet alkotmányos szinten is erősíteni akart.

A kritikusok számára éppen ez tette aggasztóvá a személyes hálózat jelentőségét. Egy erős miniszterelnöki rendszer másként működik akkor, ha mellette autonóm pártstruktúrák, erős parlamenti képviselők és egymástól független intézményi elitek állnak, és másként akkor, ha a politikai döntéshozatal egy szűk bizalmi körbe koncentrálódik. A kérdés ezért túlmutat azon, hogy Arianna Meloni vagy Fazzolari személy szerint mennyire alkalmas saját feladatára. Arról szól, milyen típusú hatalomgyakorlás formálódik körülöttük.

A rendszer egyelőre éppen stabilitásával bizonyította politikai hatékonyságát. Meloni első négy évében nem tört ki olyan belső pártlázadás, amely veszélyeztette volna pozícióját. Koalíciós partnerei időnként önálló politikát próbáltak folytatni, de Salvini és Tajani számára sem volt reális lehetőség arra, hogy a miniszterelnök vezető szerepét megkérdőjelezzék. Az Olasz Testvérek támogatottsága tartósan jóval a Liga és a Hajrá Olaszország fölött maradt, így a párton belüli központi hatalomhoz választói fölény is társult.

A hosszú távú probléma inkább az utódlás és az intézményesülés. Egy erősen személyre szabott párt addig működik különösen hatékonyan, amíg vezetője népszerű és sikeres. Sokkal nehezebb kérdés, mi történik, ha vereséget szenved, támogatottsága visszaesik vagy egyszer távozik. A Berlusconi-korszak megmutatta, milyen nehéz egy személy köré épült politikai szervezetnek vezetője nélkül új identitást kialakítania. Az Olasz Testvérek rendelkezik a Hajrá Olaszországnál mélyebb történelmi és szervezeti gyökerekkel, de 2026-ra politikai márkája annyira összeforrt Melonival, hogy az utódlás kérdésére még nem látszott valódi válasz.

Arianna Meloni növekvő pártbeli szerepe emiatt is kapott különös figyelmet. Minden olyan jel, amely arra utalt, hogy a miniszterelnök nővére később parlamenti vagy további vezetői szerepet vállalhat, azonnal dinasztikus értelmezéseket váltott ki. Ezek egy része túlzott, hiszen Arianna ekkor még nem rendelkezett választott országos mandátummal. A kérdés mégis indokolt: egy személyes vezetőre épülő párt miként alakítja ki következő politikai generációját, és ebben mekkora szerep jut a családi bizalomnak. 2026 nyarán az olasz sajtó már lehetséges parlamenti jelöltként is

számolt vele.

Meloni környezetének vizsgálata végül egy fontos ellentmondáshoz vezet. Politikai karrierjét outsiderként építette fel, kormányon azonban az egyik legösszetartóbb belső elittel rendelkezett az olasz pártrendszerben. Az egykori kirekesztett közösség tagjai több évtizedes közös út után kerültek az állam vezető intézményeibe. Számukra a választási győzelem történelmi visszaigazolást is jelentett: az a politikai család, amelyet hosszú ideig a köztársaság periferiájára szorítottak, immár a hatalom középpontjából irányította az országot.

Ebből önmagában nem következik sem demokratikus visszaélés, sem hatékony kormányzás. A személyes bizalom képes gyorsítani a döntéseket és csökkenteni a belső konfliktusokat, ugyanakkor képes elzárni a vezetést a kritikától és túlzott jelentőséget adni a lojalitásnak. Meloni rendszerének értékelésében ezért nem az a döntő, hogy régi barátok és családtagok vannak-e körülötte, hanem hogy az állami intézmények mennyire őrzik meg saját autonómiájukat ettől a hálózattól.

A hatalom személyi szerkezetének megértése után már pontosabban vizsgálható az is, mire használta ezt a stabil politikai háttérrel a kormány. Meloni 2022-ben úgy

érkezett a Palazzo Chigibe, hogy ellenzékben hosszú éveken át gazdasági szuverenitásról, olasz érdekek védelméről, adócsökkentésről és a globalizáció veszteségeinek támogatásáról beszélt. A kormányzati valóságban azonban magas államadóssággal, uniós költségvetési korlátokkal, energiaválsággal és alacsony növekedéssel találta szemben magát. A következő próba ezért már kevésbé az ideológiáról és sokkal inkább a számokról szólt: mi maradt a radikális ellenzéki gazdaságpolitikából, amikor a számlákat is neki kellett kifizetnie.

12. fejezet - Gazdaságpolitika ideológia nélkül?

Giorgia Meloni ellenzéki éveiben a gazdaságpolitika gyakran a szuverenitás nyelvén jelent meg. A globalizáció veszteseiről, az olasz kisvállalkozók túlzott adóterheiről, a brüsszeli költségvetési előírásokról, az euróövezet egyenlőtlen következményeiről és arról beszélt, hogy az államnak elsősorban saját polgárainak gazdasági biztonságát kell védenie. Pártjának korai programjaiban még jóval erősebb volt az Európai Unió gazdasági rendszerével szembeni bizalmatlanság, mint amennyit a 2022 után követett kormányzati politika alapján gondolhatnánk. Meloni hatalomra kerülése ezen a területen hozta az egyik leglátványosabb változást: a gazdasági nacionalista retorika jelentős része megmaradt, a költségvetési gyakorlat azonban gyorsan alkalmazkodott azokhoz a korlátokhoz, amelyeket ellenzékben gyakran bírált.

Ennek prózai oka volt. Olaszország 2022 őszén olyan államadóssággal rendelkezett, amely egyetlen kormánynak sem engedte meg, hogy tartós konfliktust idézzon elő a pénzügyi piacokon. A GDP-hez viszonyított

államadósság 2022-ben mintegy 140 százalék körül mozgott, az emelkedő kamatok pedig jelentősen növelték az adósságszolgálat költségeit. Meloni pontosan tudta, mi történt 2011-ben Silvio Berlusconi utolsó kormányával, amikor az állampapírhozamok emelkedése és a piacok bizalmának elvesztése politikai válságot is előidézett. Miniszterelnökként nem engedhette meg magának, hogy ugyanebbe a helyzetbe kerüljön.

A második korlátot az Európai Unió helyreállítási alapja jelentette. Olaszország volt a Covid-válság után létrehozott uniós program legnagyobb kedvezményezettje, és az országnak járó hatalmas támogatási és hitelösszegek folyósítása konkrét beruházásokhoz és reformokhoz kapcsolódott. A pénz infrastruktúrára, digitalizációra, energetikai beruházásokra, közigazgatási fejlesztésekre és számos más területre irányult. Egy olyan kormány, amely az uniós intézményekkel folyamatos politikai háborút kezd, saját beruházási programjának egyik legfontosabb finanszírozási forrását veszélyeztette volna.

Meloni ezért már első költségvetési döntéseivel igyekezett azt üzeni, hogy nem készül pénzügyi kalandra. Gazdasági és pénzügyminiszternek Giancarlo Giorgetti nevezte ki, a Liga egyik olyan vezetőjét, akit a

piacok és az európai partnerek jóval kiszámíthatóbbnak tartottak Salvininél. Giorgetti nem Meloni személyes pártjának politikusa volt, kinevezése tehát egyszerre szolgálta a koalíciós egyensúlyt és a külső bizalom erősítését. A választás jelezte, hogy a miniszterelnök a gazdasági tárcát nem akarta ideológiai kísérleti műhellyé tenni.

Ez komoly különbséget jelentett a 2010-es évek ellenzéki Melonijához képest. A pénzügyi piacokat, az Európai Központi Bankot és a brüsszeli költségvetési szabályokat korábban hajlamos volt olyan külső erőként bemutatni, amely korlátozza az olasz nép demokratikus döntését. Kormányon viszont már neki kellett gondoskodnia arról, hogy Olaszország olcsón finanszírozhassa adósságát. A szuverenitás fogalma ekkor jóval gyakorlatiasabb jelentést kapott: minél kisebb az ország pénzügyi sérülékenysége, annál nagyobb a kormány saját mozgástere.

A költségvetési óvatosság nem jelentette azt, hogy az Olasz Testvérek feladta minden gazdasági ígéretét. A kormány adócsökkentéssel próbálta növelni a nettó jövedelmeket, kedvezményeket adott bizonyos önfoglalkoztatói és vállalkozói csoportoknak, változtatott a szociális ellátórendszeren, és családpolitikai

intézkedéseket vezetett be. A gazdaságpolitika azonban nem állt össze olyan világosan elkülönülő modellé, amelyet önálló „melonizmusnak” lehetne nevezni. Sok intézkedés inkább a hagyományos olasz jobbközép adócsökkentő, vállalkozásbarát politikájának folytatásaként értelmezhető.

A Meloni-kormány egyik legfontosabb szociálpolitikai változtatása az Öt Csillag Mozgalomhoz kötődő reddito di cittadinanza rendszerének felszámolása és kettéválasztása volt. A munkaképesnek tekintett kedvezményezettek számára 2023 szeptemberétől elindult a Supporto per la formazione e il lavoro (SFL), amely a támogatást képzéshez és munkaerőpiaci aktivizáláshoz kapcsolta. 2024 januárjától az Assegno di inclusione (ADI) nyújtott jövedelmi segítséget elsősorban azoknak a háztartásoknak, amelyekben kiskorú, fogyatékkal élő, hatvan év feletti vagy más különösen kiszolgáltatott családtag él. A változás világosan jelezte, hogy a kormány a munkaképesnek minősített felnőtteknél szűkebbre akarta szabni a tartós, feltétel nélkülinek érzékelt jövedelempótlást.

Meloni már ellenzékben élesen támadta a rendszert. Kormányra kerülve fokozatosan felszámolta eredeti formáját, és két külön támogatási formával váltotta fel.

Az egyik elsősorban azokat a háztartásokat célozta, amelyekben gyermekek, idősek, fogyatékossgal élők vagy más, nehezebben foglalkoztatható személyek élnek. A munkaképesnek tekintett kedvezményezettek számára külön munkaerőpiaci támogatási rendszer készült, amely erősebben kapcsolódott képzéshez és álláskereséshez.

A reform mögött világos politikai filozófia állt. Meloni szerint az állam feladata azok támogatása, akik objektív okokból nem képesek eltartani magukat, a munkaképes felnőttek esetében viszont az elsődleges cél a munkába állítás. A rendszer kritikusai arra hívták fel a figyelmet, hogy ez a megkülönböztetés papíron jóval egyszerűbb, mint a valóságban. Olaszország számos térségében nem azért nem dolgoznak emberek, mert elutasítják a munkát, hanem mert kevés a stabil, megfelelően fizető állás, hiányos a közlekedés, gyenge a gyermekellátás vagy nincs olyan képzés, amely reális munkaerőpiaci lehetőséget teremtené.

A reform társadalmi földrajza ezért különösen fontos. Az állampolgári jövedelem kedvezményezettjeinek nagy része Dél-Olaszországban élt, ahol a foglalkoztatottság, a női munkavállalás és az átlagos jövedelem hosszú ideje elmarad az északi régiókéétól. A támogatás szigorítása így területileg is egyenlőtlenül érintette az országot. A

kormány azt remélte, hogy a munkaerőpiac növekvő kereslete felszívhatja az ellátásból kiesők jelentős részét; az ellenzék és a szociális szervezetek viszont attól tartottak, hogy sok háztartás egyszerűen kevesebb jövedelemmel marad.

A Meloni-kormány éveiben a foglalkoztatottsági mutatók valóban javultak. A munkanélküliség csökkent, a foglalkoztatottak száma történelmi csúcsok közelébe emelkedett, és a munkaerőpiac több szempontból kedvezőbb képet mutatott, mint a korábbi évtizedekben. A kormány ezt saját politikájának egyik fő sikerének tekintette. A számok azonban önmagukban nem bizonyítják, hogy a javulás közvetlenül a Meloni-kabinet intézkedéseinek következménye volt. A folyamat már korábban elkezdődött, az európai gazdasági ciklus, a járvány utáni újranyitás, a beruházások és a demográfiai változások egyaránt szerepet játszottak benne.

A munkaerőpiac szerkezetét vizsgálva további problémák láthatók. Olaszországban továbbra is alacsony a női foglalkoztatottság, különösen délen, és a fiatalok munkanélkülisége az európai összehasonlításban magas maradt. A stabil foglalkoztatási adatok mögött jelentős számú alacsony termelékenységű és alacsony bérű munkahely található. A miniszterelnök ezért joggal

beszélhetett több munkáról, de jóval nehezebb volt azt bizonyítani, hogy a munkából származó jövedelem hasonló ütemben javította a családok élethelyzetét.

A bérek problémája Meloni gazdaságpolitikájának egyik érzékeny pontja lett. Olaszország már kormányra kerülése előtt is azon európai országok közé tartozott, ahol a hosszú távú reálbér-növekedés különösen gyenge volt. A 2022 körüli inflációs hullám tovább rontotta a háztartások vásárlóerejét. A nominális bérek emelkedtek, de sok munkavállaló csak lassan tudta visszanyerni azt a reáljövedelmet, amelyet az energia- és élelmiszerárak gyors növekedése elvitt.

A kormány erre elsősorban a munkát terhelő adók és járulékok csökkentésével válaszolt. A cél az volt, hogy a munkáltatók bérköltségének drasztikus növelése nélkül emelkedjen a dolgozók nettó jövedelme. A módszer politikailag vonzó, mert a munkavállaló több pénzt vihet haza, miközben a vállalat számára nem feltétlenül nő ugyanilyen mértékben a bérköltség. Hosszú távon azonban ez is költségvetési forrást igényel, és nem oldja meg az olasz bérek mögött álló alacsony termelékenység problémát.

A minimálbér körüli vita jól megmutatta a kormány gazdasági gondolkodásának sajátosságait. Olaszországban nincs egységes, törvényben meghatározott országos minimálbér, a fizetések alsó határát nagyrészt kollektív szerződések szabályozzák. A balközép ellenzék és az Öt Csillag Mozgalom törvényi minimum bevezetését követelte, Meloni azonban ellenezte ezt. A kormány azzal érvelt, hogy az egységes minimálbér meggyengítheti a kollektív alkuk rendszerét, és bizonyos ágazatokban torzulásokat okozhat.

A vita mögött politikai választóvonal is húzódott. A baloldal a munkavállalók jogi védelmének erősítését hangsúlyozta, Meloni pedig inkább a foglalkoztatás bővítését, az adóterhek csökkentését és a vállalati versenyképességet. Ez jól mutatja, hogy az Olasz Testvérek szociális retorikája ellenére kormányon gazdaságpolitikailag nem tért vissza az Olasz Szociális Mozgalom régi, államközpontú vagy korporatív gazdasági elképzeléseihez. A Fiuggi után kialakult jobboldali piacgazdasági fordulat alapvetően megmaradt.

Ezt a folytonosságot a kisvállalkozókhoz és önfoglalkoztatókhöz való viszony különösen jól mutatja. Olaszország gazdaságában nagyon sok a kis- és családi vállalkozás, az önálló szakember és a mikrovállalkozás.

Ez a társadalmi réteg hagyományosan fontos jobboldali választói bázis, és különösen érzékeny az adózásra, a bürokráciára és az ellenőrzésekre. Meloni politikája több ponton igyekezett nekik kedvezni, többek között az egyszerűsített átalányadózási rendszer bővítésével és az adóhatóság bizonyos eljárásainak lazításával.

A kormány retorikájában az adófizető kisvállalkozó gyakran olyan emberként jelent meg, akit az állam eleve csalónak tekint, miközben ő munkát teremt és saját kockázatára működteti vállalkozását. Ez a jobboldali politikában régi motívum, és Berlusconi is előszeretettel használta. A megközelítés problémája az, hogy Olaszországban az adóelkerülés valóban súlyos strukturális gond, ezért minden olyan politika, amely az ellenőrzések enyhítését választói szabadságként értelmezi, könnyen konfliktusba kerül a költségvetési fegyelem követelményével.

Meloni kormányának ebből sajátos egyensúlyt kellett kialakítania. Egyrészt választóinak egy részétől azt az ígéretet örökölte, hogy az állam kevésbé zaklatja az adófizetőket és csökkenti a terheket. Másrészt Brüsszelnek és a pénzügyi piacoknak azt kellett bizonyítania, hogy az államháztartás bevételei stabilak és az adósság finanszírozható. A két cél közötti feszültség

végigkísérte a költségvetési politikát.

A választási kampány másik nagy ígérete az egykulcsos adó további kiterjesztése volt. Matteo Salvini Ligája ennél is erősebben követelte az általános egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetését, az Olasz Testvérek azonban szintén támogatta az alacsonyabb és egyszerűbb adózást. Kormányon az átfogó reform jóval korlátozottabb formában haladt előre. Az olasz állam bevételi szükséglete és a progresszív adózás alkotmányos elve egyaránt határt szabott annak, hogy a kampányban egyszerűnek látszó programból mennyi valósítható meg.

A nyugdíjrendszer szintén olyan terület lett, ahol a koalíciós ígéretek találkoztak a költségvetési realitással. Salvini hosszú időn át az úgynevezett Fornero-reform meghaladását követelte, és a korábbi nyugdíjba vonulás lehetőségét a Liga egyik identitáskérdésévé tette. Meloni kevésbé építette saját politikai márkáját erre, de a jobboldali koalíció részeként neki is számolnia kellett az elvárással. Az olasz társadalom öregedése és a nyugdíjkiadások magas aránya azonban olyan költségvetési terhet jelent, amely kevés teret enged nagyszabású engedményeknek.

A kormány ezért itt is átmeneti, korlátozott megoldásokkal próbálkozott. Bizonyos csoportok számára fennmaradtak vagy létrejöttek korábbi nyugdíjba vonulási utak, de nem történt meg a Fornero-rendszer teljes felszámolása. Ez politikailag különösen Salvini számára volt kellemetlen, és jól mutatta, hogyan csökkentette a kormányzás a jobboldal radikálisabb gazdasági követeléseinek mozgásterét.

A bankok 2023-ban bejelentett rendkívüli nyereségadója jól mutatta ezt a kettősséget. A kormány eredetileg 40 százalékos adót jelentett be a kamatkörnyezetből származó rendkívüli banki nyereség egy részére, majd a piaci reakció és a szakmai bírálatok után úgy módosította a szabályt, hogy a bankok a tényleges befizetést megfelelő, fel nem osztható tartalékképzéssel is kiválthatták. Giancarlo Giorgetti 2024 májusában elismerte, hogy addig egyetlen bank sem fizetett be az államnak az eredetileg nagy politikai zajjal bejelentett adóból. Az ügy ezért világosan mutatta a kabinet kettős kényszerét: látványos gesztussal válaszolni a választói elégedetlenségre, majd úgy módosítani az intézkedést, hogy ne veszélyeztesse a pénzügyi rendszer stabilitását.

A kormány gyorsan módosította az intézkedést, plafont szabott a fizetendő összegnek, és lehetővé tette, hogy a bankok bizonyos tőketartalék-képzéssel elkerüljék a közvetlen befizetést. Az eset tanulságos volt. Megmutatta, hogy a gazdasági populista gesztusok és a piacok megnyugtatósára épülő stratégia között könnyen konfliktus keletkezhet. A kormány végül inkább visszalépett, mintsem hosszabb pénzügyi bizonytalanságot idézzon elő.

A bankadó története egyben azt is jelezte, hogy Meloni gazdaságpolitikája nem következetesen neoliberalis. Amikor politikailag indokoltnak látta, kész volt különterhet kivetni nagyvállalati szereplőkre, beavatkozni az árképzésbe vagy stratégiai ágazatokban erősíteni az állami jelenlétet. Az Olasz Testvérek gazdasági gondolkodásában a piac szabadságánál mindig fontosabb maradt a nemzeti érdek fogalma. A kérdés inkább az volt, ki határozza meg, mi számít nemzeti érdeknek.

Az olasz gazdasági nacionalizmus egyik látványos területe a „Made in Italy” védelme lett. A kormány külön minisztériumi névben is hangsúlyozta az olasz termékek és ipari hagyomány jelentőségét. Adolfo Urso vállalkozási és Made in Italy miniszterként stratégiai iparágakról,

hazai termelésről, beszállítói láncokról és külföldi felvásárlások ellenőrzéséről beszélt. A retorika összhangban állt Meloni szuverenista világképével, ugyanakkor sok eleme más európai kormányok iparpolitikájában is megjelent a járvány, az ukrajnai háború és az amerikai–kínai gazdasági verseny után.

A Meloni-kormány tehát egy olyan korszakban érkezett, amikor maga a gazdasági főáram is távolodott a korábbi, korlátlan globalizáció eszményétől. Az ellátási láncok sérülékenysége, az energiabiztonság, a hadiipar és a stratégiai technológiák kérdése miatt az állami iparpolitika ismét elfogadottabbá vált. Ami tíz évvel korábban radikális gazdasági nacionalizmusnak tűnhetett, abból bizonyos elemek 2022 után már az európai gazdaságpolitika általános irányába illeszkedtek.

Különösen nagy problémát jelentett az úgynevezett Szuperbónusz öröksége. A Conte-kormány alatt bevezetett épületfelújítási támogatási rendszer rendkívül nagy állami költséget okozott, miközben az építőipart és a beruházásokat jelentősen felpörgette. Meloni kormánya már hivatalba lépése után szembesült azzal, hogy a korábbi program költségvetési hatása sokkal nagyobb, mint amire eredetileg számítottak. A kormány ezért szigorította és fokozatosan leépítette a rendszert.

Az ügy jól használható lenne arra, hogy a gazdasági teljesítményt ne pártpolitikai propagandaként értelmezzük. Az építőipari növekedés egy része a korábbi kormány rendkívül költséges ösztönző programjából származott, miközben annak államháztartási terhei már Meloni idején jelentkeztek teljes súlyukkal. Egy kormány gazdasági mérlegében ezért nem lehet minden kedvező adatot saját teljesítményként, minden kellemetlen költséget pedig elődei örökségeként elszámolni.

Hasonló a helyzet az uniós helyreállítási programmal. A beruházások jelentős része Meloni kormányzása alatt valósult meg, de maga a terv, finanszírozása és számos vállalása Mario Draghi, illetve részben Giuseppe Conte időszakából származott. Meloni kormánya több ponton újratárgyalta és módosította a programot, valamint neki kellett végrehajtania annak nagy részét. Jogos tehát részt követelnie az eredményekből, de nem lehet úgy bemutatni az uniós beruházási hullámot, mintha saját kormánya teremtette volna meg.

A gazdaság egészének teljesítménye 2022 után inkább stabilitást, mint látványos fellendülést mutatott. Olaszország elkerülte azt a pénzügyi válságot, amelytől Meloni győzelme előtt néhányan tartottak, a foglalkoztatottság erős maradt, a költségvetési hiány

fokozatosan csökkent, és az ország kockázati megítélése több időszakban javult. A kormány ebből joggal épített stabilitási narratívát. Ugyanakkor a gazdasági növekedés szerény maradt, a termelékenység régi problémája nem oldódott meg, és az államadósság továbbra is rendkívül magas szinten állt.

2025-ben a gazdaság mindössze körülbelül fél százalékkal nőtt. A következő évre is hasonló nagyságrendű bővülést vártak a nagy nemzetközi intézmények, bár 2026 első felének adatai valamivel kedvezőbbek voltak. Ezek a számok távol állnak egy gazdasági csodától. A Meloni-kormány legfontosabb gazdasági eredményét ezért valószínűleg nem a növekedési ráta, hanem az jelenti, hogy a magas adósság ellenére megőrizte a pénzügyi bizalmat és nem idézett elő súlyos költségvetési konfliktust sem Brüsszellel, sem a piacokkal.

Ez azonban politikailag érdekes ellentmondáshoz vezet. Meloni éppen azoknak a gazdasági korlátoknak az elfogadásával stabilizálta kormányát, amelyek ellen ellenzékben gyakran szuverenista nyelven tiltakozott. Az Európai Unió költségvetési szabályai, az állampapírpiacok reakciói, az Európai Központi Bank kamatpolitikája és a hitelminősítők véleménye továbbra

is közvetlenül befolyásolta az olasz kormány mozgásterét. A gazdasági szuverenitás nem abban állt, hogy ezeket figyelmen kívül hagyta, hanem abban, hogy igyekezett közöttük minél nagyobb mozgásteret teremteni.

Meloni hívei ezt felelős politikai fejlődésnek tekinthetik. Egy ellenzéki pártvezető radikálisabb megfogalmazásokkal kampányolhat, kormányfőként viszont kénytelen figyelembe venni egy G7-ország pénzügyi érdekeit. A kritikus értelmezés szerint viszont a változás azt bizonyítja, hogy az ellenzéki szuverenizmus jelentős része olyan politikai retorika volt, amelyet a hatalom megszerzése után nem lehetett végrehajtani. Mindkét olvasatban van igazság.

A gazdaságpolitikában különösen láthatóvá vált Meloni pragmatizmusa. Ideológiai következetesség helyett gyakran politikai prioritások alapján döntött. Adócsökkentést támogatott, de különadókat is alkalmazott; a piacgazdaságot védte, de stratégiai ágazatokban erősebb államot akart; visszaszorította az állampolgári jövedelmet, miközben családpolitikai támogatásokat bővített; költségvetési fegyelemről beszélt, de választói csoportjai számára célzott kedvezményeket keresett.

Ezért félrevezető lenne a Meloni-kormány gazdaságpolitikáját valamely tiszta ideológiai iskola alapján értékelni. Nem klasszikus neoliberais, mert az államot stratégiai és szociális területeken aktív szereplőnek tekinti. Nem hagyományos szociális jobboldali modell, mert a szociális ellátások jelentős részét erősebben munkához és családi státuszhoz köti. Nem is protekcionista gazdasági rendszer, hiszen Olaszország mélyen beágyazott az európai egységes piacba és az exportgazdaságba. Inkább egy pragmatikus nemzeti konzervatív gazdaságpolitika rajzolódik ki, amely a pénzügyi stabilitást igyekszik összeegyeztetni saját választói koalíciójának érdekeivel.

A rendszer legnagyobb próbatétele továbbra is az ország régi strukturális problémáinak megoldása maradt. A termelékenység gyenge növekedése, a dél-olasz régiók lemaradása, a fiatalok kivándorlása, a női foglalkoztatás alacsony szintje, a demográfiai visszaesés, az állami bürokrácia lassúsága és az oktatási rendszer egyenlőtlenségei nem négy év alatt keletkeztek. Éppen ezért igazságtalan volna kizárólag Meloni számlájára írni őket. Négy év kormányzás után viszont már egyre nehezebb pusztán az elődök örökségével magyarázni, ha a változás lassú.

A kormány stabilitása ebben a tekintetben saját politikai mércévé vált. Meloni azzal indokolta hosszú hivatalban maradásának jelentőségét, hogy a politikai folytonosság lehetőséget ad mélyebb reformokra. Ha egy kabinet négy-öt éven át zavartalanul működhet, kevesebb joga van arra hivatkozni, hogy az állandó kormányválság akadályozta programja megvalósítását. A rekord tehát gazdasági szempontból is kettős természetű: előny, mert időt biztosít a reformokra, és teher, mert a hosszú idő elteltével az eredményeket egyre nehezebb pusztán kommunikációval helyettesíteni.

A pénzügyi stabilitás ugyanakkor fontos politikai tőkét adott Meloninak Európában. A 2022-ben vele szemben bizalmatlan politikusok és befektetők fokozatosan hozzászótkak ahhoz, hogy az olasz kormány nem kezdeményez költségvetési lázadást. Ez hozzájárult ahhoz is, hogy a miniszterelnök külpolitikai mozgástere bővüljön. Brüsszelben sokkal könnyebb szuverenista reformokról beszélni, ha közben a pénzügyminiszter nem idéz elő állampapírpiaci válságot.

A gazdasági pragmatizmus tehát ugyanannak a kormányzati kettősségnek az egyik oldala, amely Meloni egész miniszterelnökségét jellemezte. Azokon a területeken, ahol a pénzügyi vagy nemzetközi

következmények azonnal jelentkeztek, gyorsan alkalmazkodott. Ott viszont, ahol az állam jóval szabadabban alakíthatta saját szabályait, a kormány sokkal határozottabban érvényesítette ideológiai programját.

A migráció pontosan ilyen területnek látszott 2022 őszén. Meloni éveken át tengeri blokádról, az illegális bevándorlás megállításáról és a Földközi-tenger déli partján létrehozandó központokról beszélt. A választóknak azt ígérte, hogy kormányon visszaszerzi az ellenőrzést az olasz határok fölött. Hamar kiderült azonban, hogy ezen a területen is sokkal egyszerűbb volt ellenzékben kimondani a célt, mint kormányon végrehajtani. A tengeri útvonalakat nem lehetett egy politikai mondattal lezárni, az olasz bíróságok, az európai jog, Tunézia, Líbia és végül Albánia pedig mind beleszólt abba, milyen migrációs rendszert lehet ténylegesen létrehozni.

13. fejezet - A blokádtól Albániáig

A bevándorlás Giorgia Meloni politikai pályájának egyik legállandóbb témája. Gazdaságpolitikai álláspontjai változtak, az Európai Unióhoz fűződő viszonya kormányra kerülve jelentősen pragmatikusabbá vált, Oroszország és Ukrajna ügyében pedig világosan elmozdult az atlanti főáram felé. A migráció kérdésében azonban sokkal erősebb folytonosság figyelhető meg. Már ellenzékben azt állította, hogy Olaszország elveszítette ellenőrzését déli tengeri határai fölött, az embercsempészek pedig részben azért tudják működtetni üzleti modelljüket, mert az európai államok nem képesek vagy nem hajlandók megakadályozni az indulásokat. Miniszterelnökként ugyanezt a problémát próbálta kezelni, ám a kampányszlogenek világánál jóval összetettebb jogi, diplomáciai és gyakorlati rendszerrel találta szemben magát.

Az ellenzéki Meloni egyik legfeltűnőbb javaslata a „tengeri blokád” volt. A kifejezés politikailag hatásos, jogilag azonban sokkal nehezebben értelmezhető. Klasszikus értelemben a tengeri blokád a nemzetközi jogban fegyveres konfliktushoz kapcsolódó eszköz, amelyet nyilvánvalóan nem lehet egyszerűen alkalmazni

az Észak-Afrikából induló migránsokat szállító csónakokkal szemben. Meloni ezért idővel úgy magyarázta elképzelését, hogy nem katonai támadásról beszél, hanem európai misszióról, amely az észak-afrikai hatóságokkal együttműködve megakadályozná az illegális indulásokat, a menedékjog iránti kérelmek elbírálását pedig lehetőség szerint még az európai területen kívül végezné el.

A különbség nem jelentéktelen, de a politikai üzenet lényegét nem változtatta meg. Meloni azt ígérte, hogy az érkezések kezeléséről az indulások megakadályozására helyezi át a hangsúlyt. A korábbi olasz kormányok szerint túlságosan sok energiát fordítottak arra, mi történjen azokkal, akik már elérték az olasz felségvizeket vagy kikötőket, miközben nem sikerült felszámolni az embercsempész-hálózatok működési feltételeit. Az Olasz Testvérek választói számára ez világos különbséget jelentett a humanitárius befogadásra nagyobb hangsúlyt helyező baloldali megközelítéssel szemben.

A valóságban azonban már Meloni előtt is több olasz kormány próbálkozott az indulások külső feltartóztatásával. A Líbiával kialakított együttműködés, a líbiai parti őrség támogatása, az Európai Unió és Törökország megállapodása, valamint a különböző

észak-afrikai migrációs egyezmények mind abba az irányba mutattak, hogy Európa fokozatosan saját külső határain túl próbálja kezelni a migrációt. Meloni tehát nem teljesen új politikát talált ki. Sokkal következetesebben és keményebb nyelven képviselte azt a folyamatot, amelyet később gyakran a migrációs politika externalizálásának neveztek.

Kormányra kerülésekor ráadásul gyorsan kiderült, hogy a tengeren érkezők számát nem lehet politikai akarattal egyik napról a másikra drasztikusan csökkenteni. 2023-ban kifejezetten nagy migrációs hullám érte el Olaszországot. A tengeri érkezések száma jelentősen meghaladta a Meloni hivatalba lépése előtti év adatát, ami különösen kellemetlen volt egy olyan kormány számára, amely határvédelemmel kampányolt. Lampedusa időnként ismét túlszűfoltta vált, és a miniszterelnöknek ugyanazokkal a képekkel kellett szembesülnie, amelyekkel korábban elődeit támadta.

A kormány kommunikációjában ezért egyre nagyobb hangsúlyt kapott, hogy a migráció nem kizárólag olasz rendészeti kérdés. A Földközi-tenger közepén fekvő Olaszország földrajzi helyzetét egyetlen kabinet sem képes megváltoztatni, az indulások pedig olyan országok politikai és gazdasági viszonyaitól függenek, amelyek

fölött Rómának nincs közvetlen ellenőrzése. Tunézia gazdasági válsága, Líbia tartós politikai megosztottsága, a Száhel-övezet instabilitása és a szubszaharai afrikai migrációs útvonalak mind olyan tényezők, amelyek az olasz belpolitikától függetlenül befolyásolják az érkezők számát.

Meloni ennek felismeréséből építette fel az úgynevezett Mattei-tervet is. Enrico Mattei, az ENI legendás alapítója és vezetője az ötvenes-hatvanas években arra törekedett, hogy Olaszország az afrikai és közel-keleti országokkal a régi gyarmati hatalmakétól eltérő, kölcsönös érdekekre épülő kapcsolatokat alakítson ki. Meloni kormánya ennek emlékét felhasználva egy szélesebb afrikai együttműködési programot hirdetett meg, amely energiáról, beruházásokról, mezőgazdaságról, oktatásról és fejlesztési segítségről egyaránt szólt.

A Mattei-terv a kormány hivatalos nyelvében nem kizárólag migrációs program volt, politikai háttérét mégis nehéz elválasztani ettől a kérdéstől. Meloni azt az érvet használta, hogy az illegális migrációt csak akkor lehet tartósan mérsékelni, ha az afrikai országokban javulnak a gazdasági lehetőségek, és az embereknek nem kell Európába indulniuk. Ez a gondolat önmagában

aligha vitatható, bár a migrációkutatás ennél összetettebb kapcsolatot mutat a fejlődés és az elvándorlás között. A jövedelmek kezdeti növekedése sok esetben éppen növeli a migráció lehetőségét, mert több ember képes finanszírozni az utazást; csak magasabb fejlettségi szinten csökkenhet tartósan a kivándorlási nyomás.

A terv emellett jóval kisebb pénzügyi keretekkel indult annál, mint ami Afrika strukturális gazdasági problémáinak érdemi átalakításához szükséges lenne. Politikai jelentősége inkább abban állt, hogy Meloni a bevándorlásellenes politikát igyekezett összekapcsolni egy pozitívabb külpolitikai ajánlattal. Nem csupán azt mondta, hogy „ne jöjjenek”, hanem azt is, hogy Olaszországnak gazdasági partnerséget kell kínálnia azoknak az országoknak, ahonnan vagy amelyeken keresztül a migránsok elindulnak.

A gyakorlatban a legfontosabb megállapodások mégis az indulások visszaszorítására irányultak. Tunézia különös szerepet kapott ebben. Kais Saied elnök rendszere egyre autoriterebbé vált, gazdasági problémái pedig fokozódtak, miközben az ország fontos tranzitponttá vált a Földközi-tenger középső útvonalán. Meloni többször személyesen tárgyalt Saieddel, és

központi szerepet játszott abban, hogy az Európai Unió pénzügyi és gazdasági együttműködést ajánljon Tunéziának a migráció ellenőrzéséért cserébe.

Ez a politika eredményeket és morális problémákat egyszerre hozott. Ha a tunéziai hatóságok hatékonyabban akadályozzák meg az indulásokat, kevesebb csónak éri el az olasz partokat. Ugyanakkor emberi jogi szervezetek súlyos vádakat fogalmaztak meg a tunéziai biztonsági erők migránsokkal szembeni bánásmódjáról, beleértve azt is, hogy szubszaharai afrikai embereket embertelen körülmények között tettek ki sivatagi határterületeken. Az externalizáció alapvető dilemmája éppen itt jelenik meg: egy demokratikus európai állam úgy csökkentheti a saját területére érkezők számát, hogy a határellenőrzés egy részét olyan államokra bízza, amelyekben a jogi és emberi jogi garanciák lényegesen gyengébbek.

Líbiában még komolyabb a probléma. Az ország politikailag tartósan megosztott, területén fegyveres csoportok működnek, a migránsok fogva tartásának körülményeit pedig hosszú évek óta súlyosan bírálják nemzetközi szervezetek. Olaszország már jóval Meloni előtt támogatta a líbiai parti őrséget, amely feltartóztatja a Földközi-tengeren induló hajókat és visszaviszi az

utasokat Líbiába. A Meloni-kormány ezt a rendszert nem számolta fel, hanem saját migrációs stratégiájába illesztette.

Ezen a ponton különbséget kell tenni az embercsempészet elleni fellépés és a menedékjog között. Az embercsempész-hálózatok valóban súlyos bűncselekményeket követnek el, túlsúlyolt és alkalmatlan hajókon indítanak útnak embereket, miközben gyakran tisztában vannak azzal, hogy életveszélybe sodorják őket. Az államnak jogos érdeke és kötelessége ezeknek a hálózatoknak a felszámolása. Ugyanakkor az, hogy valaki embercsempész segítségével érkezik, önmagában nem zárja ki, hogy üldöztetés elől menekül és jogosult lehet nemzetközi védelemre. A két kategória politikai retorikában gyakran összeecsúszik, a jogban azonban nem tehető egyenlőségjel közéjük.

A kérdés 2023. február 26-án különösen tragikus formában került elő. A cutrói hajótörésben 94 ember halt meg, köztük 35 kiskorú. A katasztrófa heves vitát váltott ki arról, megfelelően reagáltak-e az olasz hatóságok a hajó közeledésére, és milyen felelőssége van a kormány kemény migrációs politikájának. A hatósági reagálás körüli vita később büntetőeljárássá is vált: 2026-ban négy pénzügyőr és két parti őr állt bíróság előtt a mentés

állítólagos késedelme miatt. Ez önmagában nem bizonyítja felelősségüket, de mutatja, hogy a tragédia körül felmerült kérdések büntetőjogi vizsgálat tárgyává váltak. Meloni visszautasította azt az állítást, hogy kormánya ne tett volna meg mindent az emberéletek megmentéséért, és az embercsempészek felelősségét hangsúlyozta.

A kabinet néhány nappal később éppen Cutróban tartott kormányülést, majd újabb szigorításokat jelentett be az embercsempészet ellen. A politikai válasz jellemző volt Meloni megközelítésére: a tragédiát nem a befogadási rendszer elégtelenségének, hanem elsősorban annak bizonyítékeként értelmezte, hogy meg kell akadályozni az életveszélyes utak megszervezését. Kritikusai szerint ezzel háttérbe szorult a tengeri mentés felelőssége; a kormány szerint viszont éppen az a valóban humanitárius politika, amely nem engedi, hogy emberek eleve veszélyes hajókra szálljanak.

A civil mentőhajók körül már korábban is súlyos konfliktus alakult ki. Matteo Salvini belügyminisztersége idején a kikötők lezárása vált a jobboldali migrációs politika jelképévé. Meloni kormánya jogilag más módszert alkalmazott: korlátozta a civil szervezetek hajóinak működését, és olyan szabályokat vezetett be,

amelyek alapján mentés után kijelölt kikötőbe kellett haladniuk, sokszor az adott mentési helyszíntől jelentős távolságra.

A kormány érve az volt, hogy a mentőhajók nem működhetnek önálló tengeri taxiszolgalatasként, és tevékenységüket az állami hatóságok koordinációjába kell illeszteni. A civil szervezetek ezzel szemben azt állították, hogy a távoli kikötők kijelölése napokra kivonja hajóikat a mentési övezetből, ami csökkenti a Földközi-tengeren rendelkezésre álló életmentő kapacitást. A vita mögött ismét ugyanaz az alapvető különbség állt: a kormány a mentőkapacitás jelenlétében részben az indulást ösztönző tényezőt látott, a civil szervezetek pedig azt hangsúlyozták, hogy embereket akkor is ki kell menteni, ha útnak indulásuk körülményei politikailag vitathatók.

A Meloni-kormány migrációs politikájának ugyanakkor kevésbé ismert oldala a legális bevándorlás jelentős bővítése. Ez első pillantásra nehezen egyeztethető össze a kemény migrációellenes retorikával, valójában azonban világosan megmutatja a kormány megkülönböztetését illegális és gazdaságilag szükséges bevándorlás között. Olaszország demográfiai hanyatlása, a munkaerőhiány és egyes ágazatok – mezőgazdaság, turizmus, építőipar,

gondozás – munkaerőigénye miatt a kormány több évre jelentős számú legális munkavállalási belépési kvótát engedélyezett.

Ez a politika nem feltétlenül ellentmondásos, ha a kormány célját szó szerint vesszük. Meloni soha nem állította, hogy egyáltalán ne érkezzenek külföldiek Olaszországba; azt állította, hogy az államnak kell meghatároznia, ki, milyen jogcímen és milyen számban érkezhet. A politikai üzenet tehát a bevándorlás ellenőrzéséről, nem teljes megszüntetéséről szólt. Ugyanakkor a választási kommunikációban ez a különbség gyakran kevésbé hangsúlyosan jelent meg, mint a tengeri érkezésekhez kapcsolódó fenyegetés.

A keményebb szabályozás másik fontos területe a nemzetközi védelemhez kapcsolódó különleges jogállások szűkítése lett. A kormány igyekezett csökkenteni azoknak a lehetőségeknek a körét, amelyek alapján a menedékjog klasszikus feltételeit nem teljesítő, de különösen kiszolgáltatott emberek Olaszországban maradhattak. Emellett növelni kívánta a kitoloncolás céljából történő őrizet időtartamát és bővíteni a visszatérési központok hálózatát.

A kitoloncolás azonban az európai migrációs politika egyik legmakacsabb gyakorlati problémájának bizonyult. Jogi határozatot hozni arról, hogy valakinek el kell hagynia az országot, lényegesen egyszerűbb, mint ténylegesen visszajuttatni származási országába. Ehhez az érintett személy azonosítására, utazási okmányokra, a származási ország együttműködésére és gyakran jelentős pénzügyi erőforrásokra van szükség. Sok állam nem siet visszafogadni állampolgárait, különösen akkor, ha nincs megfelelő kétoldalú megállapodás.

Meloni ezért a migrációs diplomácia egyik fő elemévé tette a visszafogadási megállapodásokat. A logika egyszerű: az Európai Unió és Olaszország kereskedelmi, vízum- vagy fejlesztési előnyöket kínál, cserébe a partnerország együttműködik saját állampolgárainak visszavételében és az illegális indulások megakadályozásában. A politika nem olasz találmány, és az Európai Unió egészében egyre erősebben terjedt. Meloni jelentősége abban állt, hogy az externalizáció egyik legaktívabb európai szószólójává vált.

Ennek legnagyobb szabású kísérlete az Albániával kötött megállapodás lett. Giorgia Meloni és Edi Rama albán miniszterelnök 2023. november 6-án írta alá a migrációs együttműködési protokollt. Olaszország 2024.

február 21-én ratifikálta, nemzetközileg pedig március 25-én lépett hatályba. A megállapodás lehetővé tette, hogy Olaszország albán területen, olasz joghatóság alatt működtessen migrációs központokat. Politikai jelentősége abban állt, hogy konkrét formát adott annak az elképzelésnek, amelyről Meloni ellenzékben régóta beszélt: a migrációs eljárások egy részét az Európai Unió területén kívül kell lefolytatni.

Az eredeti modell alapján azoknak a meghatározott feltételeknek megfelelő migránsoknak egy részét lehetett volna Albániába szállítani, akik az olasz hatóságok hajóira az olasz vagy más uniós tagállamok felségvizein kívül kerültek fel, akár tengeri mentési művelet során. Shengjinben végezték volna az első fogadási és azonosítási eljárást, Gjadërben pedig a menedékkérelmek gyorsított elbírálására, illetve szükség esetén a kitoloncolás előtti őrizetre kialakított létesítmény működött volna. Gyermeket, várandós nőket és más sérülékeny személyeket elvileg nem szántak a rendszerbe.

A terv támogatói szerint ez áttörést jelentett. Ha a menedékkérelmet nem olasz területen lévő befogadóközpontban bírálják el, csökkenhet az a helyzet, amelyben az elutasított kérelmezők az eljárás után mégis

tartósan Olaszországban maradnak. A központok egyben elrettentő üzenetet küldhettek volna az embercsempészeknek és az útnak indulóknak: a Földközi-tenger átkelése nem jelent automatikus belépést az Európai Unió területére.

A kritikusok kezdettől több problémára figyelmeztettek. Kérdés volt, hogyan biztosítható ténylegesen a jogi képviselet, az egészségügyi ellátás, a független ellenőrzés és a bírósághoz fordulás joga egy harmadik országban működő, olasz joghatóságú létesítményben. Az is vitát váltott ki, hogy a rendszer fajlagos költsége arányban áll-e a kezelt migránsok számával. A központok építése, őrzése és olasz személyzettel történő működtetése jelentős kiadást jelentett, miközben kapacitásuk az olasz migrációs rendszer egészéhez képest korlátozott maradt.

A legsúlyosabb akadály azonban jogi természetű lett. Az olasz bíróságok sorozatosan vizsgálták, hogy az Albániába szállított emberek őrizete megfelel-e az európai és olasz jognak, különösen az úgynevezett biztonságos származási országok meghatározása körül alakult ki vita. A kormány gyorsított eljárásának egyik feltétele ugyanis az volt, hogy bizonyos országokból érkező kérelmezők esetében előzetesen nagyobb

valószínűséggel lehessen abból kiindulni: nincs szükségük nemzetközi védelemre.

A „biztonságos ország” kategória azonban nem lehet pusztán politikai lista. Az európai jog megköveteli, hogy a minősítés ténylegesen ellenőrizhető körülményeken alapuljon, és a kérelmező egyéni helyzetét továbbra is vizsgálni kell. Egy ország lehet általában biztonságos, miközben bizonyos régiókban vagy meghatározott társadalmi csoportok számára komoly üldöztetés áll fenn. Az olasz kormány és a bíróságok között ezért alapvető vita alakult ki arról, milyen széles mérlegelési jog illeti meg a végrehajtó hatalmat.

Meloni politikai válasza kemény volt. Többször azzal vádolta a bírói kar egy részét, hogy politikai eszközökkel próbálja megakadályozni a választásokon felhatalmazást kapott kormány migrációs programját. Ez a konfliktus már túlmutatott magán a bevándorláson. A kormányfő és támogatói szerint demokratikus legitimációs probléma, ha bírák sorozatosan blokkolják a parlamenti többség döntéseit; ellenfelei szerint éppen a jogállam lényege, hogy a végrehajtó hatalom még választási többség birtokában sem lépheti át a törvényi és európai jogi korlátokat.

Az albániai rendszer emiatt nem az eredeti terv szerint működött. Az első csoportok átszállítását követően bírósági döntések miatt több embert vissza kellett vinni Olaszországba, így a projekt kezdeti hónapjai politikai és jogi kudarcnak tűntek. A kormány azonban nem mondott le róla. Megváltoztatta a jogi konstrukciót, és az albániai létesítményeket egyre inkább azoknak az embereknek az őrizetére és visszatérési eljárására próbálta használni, akik ellen már Olaszországban kitoloncolási döntés született.

Ez lényeges változás volt. Az eredeti terv az Európába történő belépés előtti vagy azzal párhuzamos menedékjogi feldolgozás úttörő modelljének készült. A rendszer súlypontja ezzel az eredeti gyorsított határeljárásról egyre inkább az Olaszországban már elrendelt őrizet és kitoloncolás Albániába történő részleges kiszervezésére helyeződött át. 2026-ra a jogi viták továbbra sem zárultak le; az Európai Unió Bírósága előtt is olyan ügyek folytak, amelyek azt vizsgálták, milyen feltételek mellett működtethet egy tagállam harmadik országban őrzési és visszatérési létesítményeket. Az uniós főtanácsnoki álláspontok ekkor már nem zárták ki elvi alapon az olasz-albán konstrukciót, de hangsúlyozták, hogy az uniós

menedékjogi és alapjogi garanciákat Albániában is teljes mértékben biztosítani kell.

Ez a fejlemény fontos, mert az albán modell története 2026-ban még nem zárható le egyszerűen sikernek vagy kudarcnak. Az eredeti konstrukció jelentős részét a bírósági akadályok miatt át kellett alakítani, vagyis Meloni nem tudta változatlanul megvalósítani egyik leglátványosabb migrációs tervét. Ugyanakkor az az alapgondolat, hogy az Európai Unión kívül is létrejöhessenek visszatérési vagy migrációs központok, egyre kevésbé maradt az olasz radikális jobboldal különálló követelése. 2026-ra több európai kormány is hasonló harmadik országbeli „visszatérési központok” létrehozását kereste. Az uniós politika ebben az értelemben közelebb került Meloni eredeti gondolatához, még ha az olasz megvalósítás jogi problémákkal küszködött is.

A folyamat jól példázza Meloni európai politikai hatásának sajátos természetét. Nem feltétlenül azzal ér el sikert, hogy Olaszországban minden radikális javaslatát eredeti formájában végrehajtja. Bizonyos kérdésekben az is politikai győzelem, ha néhány év alatt az európai főszólam olyan eszközökről kezd tárgyalni, amelyeket korábban főként a radikális jobboldal követelt.

A migráció külső kezelése, a biztonságos harmadik országok szerepe, a gyorsított eljárások és a visszatérési központok kérdése ilyen területté vált.

Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy az olasz migrációs politika eredményessége kizárólag az elfogadott intézkedésekből mérhető. A tengeri érkezések száma erősen ingadozik, és több olyan tényezőtől függ, amelyre a kormánynak csak korlátozott hatása van. A 2023-as nagy növekedést később jelentős csökkenés követte, amit a kabinet saját diplomáciai és rendészeti politikája eredményeként mutatott be. Ebben kétségtelenül szerepet játszhattak a Tunéziával és más észak-afrikai országokkal kötött megállapodások, de az útvonalak természetéből adódóan az indulások változása, az időjárás, a helyi hatóságok fellépése és az embercsempész-hálózatok alkalmazkodása is befolyásolja a számokat. Az olasz belügyminisztérium 2026-ban továbbra is napi frissítésű adatokat közölt a tengeri érkezésekről, ami önmagában mutatja, hogy a jelenség nem szűnt meg, hanem kezelendő állandó feladattá vált.

A kormány migrációs programjának értékelésekor ezért két túlzó állítást érdemes kerülni. Az egyik szerint Meloni hatalomra kerülésével Olaszország lezárta határait és megoldotta az illegális migráció problémáját.

Ez nyilvánvalóan nem történt meg. A másik szerint semmit nem változtatott, és migrációs politikája kizárólag kommunikációból állt. Ez sem felel meg a valóságnak. Szűkítette a befogadási rendszer egyes elemeit, erősítette a kitoloncolásra és őrizetre épülő politikát, korlátozta a civil mentőhajók működését, új megállapodásokat épített ki észak-afrikai államokkal, és létrehozta az albániai rendszert, még ha annak eredeti formáját nem is tudta működőképessé tenni.

Az eredmények és következmények értékelésében az emberi jogi szempontot sem lehet elhagyni. A migrációs kontroll növelése önmagában legitim állami cél. Egy demokratikus állam meghatározhatja a belépés feltételeit, felléphet az embercsempészekkel szemben és végrehajthatja a jogerős kitoloncolási határozatokat. A jogállami határ ott húzódik, hogy közben minden egyes ember számára biztosítani kell a menedékkérelem tényleges elbírálását, a jogi képviselőt, az embertelen bánásmód tilalmát és a bírósági kontrollt. Az externalizáció nem jelentheti ezeknek a kötelezettségeknek a kiszervezését.

Meloni migrációs politikájának valódi újdonsága talán éppen abban áll, hogy a választások előtt még radikális követelésként megfogalmazott külső határpolitika

fokozatosan európai kormányzati eszköztárrá vált. A miniszterelnök ebben a kérdésben egyszerre igazodott az európai realitásokhoz és toltá is el azok határait. A tengeri blokád nem valósította meg, de az indulások külső feltartóztatásának logikája erősebb lett. Az albániai gyorsított menedékjogi modell komoly jogi akadályokba ütközött, de az Unión kívüli visszatérési központok gondolata közben európai vitatémából konkrét kormányzati tervvé vált.

Ez a politikai siker azonban árnyaltabb annál, mint amit a kampányszlogenek sugallnak. A migráció nem szűnt meg, Olaszországnak továbbra is működtetnie kell több ezer befogadóhelyet és visszatérési központot, és a gazdaság közben jelentős számú külföldi munkavállalóra szorul. A határvédelem tehát együtt létezik a munkaerő-bevándorlással, a visszatoloncolási politika a menedékjogi kötelezettségekkel, az afrikai partnerség pedig olyan autoriter kormányokkal kötött alkukkal, amelyek emberi jogi teljesítménye távol áll az Európai Unió saját normáitól.

A bevándorlás ezért jól mutatja, hogyan működik Meloni kormányzati pragmatizmusa. A célok jelentős része változatlan maradt, a megvalósítás eszközei viszont folyamatosan módosultak, amikor bíróság, uniós jog,

gazdasági szükséglet vagy diplomáciai realitás állta útjukat. A miniszterelnök nem adta fel a kemény migrációs politikát, de megtanulta, hogy a „blokád” szóval leírt egyszerűség egy kormány számára nem létezik.

Az albániai központok sorsa 2026-ban ezért többet mond Meloni politikai rendszeréről, mint maga a migráció kérdése. A kormány radikális tervet hirdetett, végrehajtotta, a bíróságok korlátozták, a kabinet módosította a jogszabályokat, új funkciót adott a központoknak, majd az európai jogi kerethez próbálta hozzáigazítani őket. Ebben egyszerre látható a demokratikus intézményrendszer működése és az a kormányzati törekvés, hogy a jogi akadályok ellenére a politikai célt valamilyen formában mégis keresztülvigyék. A Reuters 2026 augusztusi mérlege ezért joggal írhatta le az albániai projektet olyan kezdeményezésként, amelyet a sorozatos jogi problémák eredeti ambíciójához képest jelentősen visszafokoztak.

A migráció területén lezajló konfliktus így átvezet Meloni kormányzásának következő nagy területére. Az Olasz Testvérek nemcsak azt ígérte, hogy másképp védi az ország határait, hanem azt is, hogy kulturálisan megváltoztatja Olaszországot. A család, az oktatás, a

nemi szerepek, a történelmi emlékezet, a művészet és az állami kulturális intézmények fölötti vitákban ugyanaz a politikai kérdés tért vissza más formában: vajon a 2022-es választási győzelem pusztán kormányváltást jelentett, vagy felhatalmazást adott arra is, hogy a jobboldal több évtizedes kulturális kisebbségi helyzetét felszámolva saját értékrendjét tegye az állam egyik meghatározó irányává.

14. fejezet - Kulturális ellenforradalom

A Meloni-kormány számára a kultúrpolitika sosem szűkölt múzeumokra, színházakra vagy állami támogatásokra. Az Olasz Testvérek politikai világában a kultúra tágabb jelentést kapott: történelmi emlékezetet, családfelfogást, nemzeti identitást, oktatást, nyelvet, vallást, nemi szerepeket és azt a kérdést is, kik határozzák meg, mi számít társadalmilag elfogadható normának. Meloni és környezete hosszú ideje abból indult ki, hogy az olasz jobboldal választásokat időnként meg tud nyerni, kulturálisan azonban évtizedeken át kisebbségi helyzetben maradt. A baloldal szerintük erősebb pozíciókat őrzött az egyetemeken, a sajtóban, a filmben, a színházban, az irodalmi és művészeti intézményekben, valamint az állami kulturális apparátus jelentős részében.

Ez az értelmezés önmagában is a történelmi jobboldal egyik régi sérelméhez vezet vissza. Az Olasz Szociális Mozgalom évtizedeken át valóban az alkotmányos rendszer peremén maradt, és a háború utáni kulturális elit jelentős része antifasiszta hagyományból érkezett. A kommunisták és szocialisták erősen jelen voltak a kultúrában, az egyetemeken és a művészeti világban,

miközben a kereszténydemokrata politikai centrum saját intézményi hálózatokat épített. A neofasiszta jobboldal számára ebből az a tapasztalat maradt fenn, hogy politikai létezése nem jár együtt kulturális legitimációval. Ez a sérelem generációkon át öröklődött, még akkor is, amikor az erőviszonyok már régen megváltoztak.

Meloni nemzedékében ezért nagy jelentőséget kapott a kulturális önállóság megteremtése. A jobboldali ifjúsági közeg saját könyveket, folyóiratokat, fesztiválokat, zenét és történelmi hivatkozásokat keresett. Az Atreju is ennek a törekvésnek a része volt: politikai rendezvényként működött, de közben kulturális közösséget is épített. A cél az volt, hogy a jobboldal ne pusztán reagáljon az ellenfelei által kijelölt vitákra, hanem saját nyelvet és saját értelmezési keretet alakítson ki.

Kormányra kerülve ez a régi ambíció új helyzetbe került. Ami ellenzékben kulturális lázadásnak számított, az államhatalom birtokában kinevezési, finanszírozási és intézményi kérdéssé vált. A jobboldal már nem azt kérdezte, hogyan jusson be olyan kulturális intézményekbe, amelyeket baloldali dominanciájúnak tartott, hanem azt, milyen vezetőket nevezzen ki az állami múzeumok, kulturális alapítványok, közszolgálati médiumok és más szervezetek élére.

A változást Meloni hívei sokszor pluralizálásként írták le. Érvelésük szerint nem arról volt szó, hogy a jobboldal elfoglalja a kultúrát, hanem arról, hogy megszűnik egy évtizedek óta fennálló baloldali monopólium. Ez a nyelv fontos, mert ugyanazt a döntést két teljesen eltérő módon lehet értelmezni. Ha egy új kormány saját politikai közegéből nevez ki vezetőket, támogatói ezt demokratikus váltógazdaságnak tekinthetik, ellenfelei pedig politikai tisztogatásnak. A különbséget csak az mutatja meg, milyen mértékben marad fenn az intézmények szakmai autonómiája, mennyire politikai lojalitás alapján történnek kinevezések, és milyen sokszínűség marad a támogatási rendszerekben.

Meloni kulturális politikájának egyik legfontosabb háttere az a meggyőződés, hogy a jobboldalnak vissza kell szereznie a nemzeti történelem értelmezését. Az olasz köztársaság történelmi önképét évtizedeken át erősen meghatározta az ellenállás és az antifasizmus. Április 25., a felszabadulás napja nem egyszerű állami ünnep, hanem az antifasiszta köztársaság egyik alapító emléknapja. A történelmi jobboldal viszonya ehhez mindig ambivalens volt. A demokratikus rendszert elfogadta, de nem feltétlenül érezte saját hagyományának azt a történelmi elbeszélést, amelyben

az ellenállás a nemzeti újjászületés fő forrása.

Meloni kormányfőként nem számolta fel ezeket az ünnepeket, és nem tett kísérletet a fasizmus hivatalos rehabilitációjára. A hangsúly inkább az emlékezet átrendezésére került. A jobboldali politika nagyobb teret adott olyan történeteknek, amelyekben az olasz nemzeti szenvedés, a kommunista erőszak, a jugoszláv partizánok által elkövetett foibegyilkosságok és az Isztriából, Fiuméből, Dalmáciából elűzött olaszok története kapott hangsúlyt. Ezek a témák valós történelmi eseményekhez kapcsolódnak, és hosszú időn át valóban kevesebb figyelmet kaptak az olasz közbeszédben, mint a fasizmus és az ellenállás története.

A probléma akkor kezdődik, amikor az egyik elhallgatott történet helyreállítása a másik relativizálásává válik. A foibék áldozatainak emlékezete nem teszi kevésbé valóságossá a Mussolini-rendszer szlovénokkal és horvátokkal szembeni elnyomását, az olasz megszálló politika erőszakát vagy a fasiszta diktatúra felelősségét. A történelmi jobboldal egyes szereplői azonban hajlamosak voltak a két emlékezetet politikai mérlegként kezelni: ha a kommunista vagy jugoszláv erőszakot hangsúlyozzák, az mintha részben ellensúlyozná a fasizmus történelmi súlyát.

Meloni politikájának értékelésénél ezért fontos elválasztani az emlékezet bővítését a történelmi relativizálástól. Az olasz nemzeti emlékezetnek nyilvánvalóan helyet kell adnia azoknak az áldozatoknak is, akik nem illeszkedtek a háború utáni antifasiszta politikai főtörténetbe. Ugyanakkor az antifasiszta alkotmányos rend történeti alapjai túlmutatnak egyetlen pártpolitikai tábor narratíváján. Ez a különbség végigkísérte a Meloni-korszak emlékezetpolitikai vitáit.

A kultúrharc másik terepe a nyelv lett. Az Olasz Testvérek több politikusa hangsúlyozta az olasz nyelv védelmét az angol kifejezések túlzott használatával szemben, és időről időre felmerültek olyan javaslatok, amelyek a közintézményekben vagy hivatalos kommunikációban erősebb nyelvi védelmet biztosítottak volna. A politika itt könnyen ironikus helyzetbe került, hiszen a globalizált gazdaság, a tudomány és a technológia számos angol kifejezést tett mindennapossá, amelyeket adminisztratív úton aligha lehet eltüntetni.

A nyelvi kérdés mögött azonban komolyabb politikai gondolat húzódott. Meloni számára a nemzeti identitás nem kizárólag jogi állampolgárság, hanem történelmi és kulturális közösség. A nyelv, az irodalom, a helyi hagyományok, az étkezési kultúra és a történelmi

emlékezet ugyanennek a közösségnek a részei. Ezért került különös hangsúly a „Made in Italy” fogalmára is, amely a gazdasági mellett kulturális jelentést kapott: az olasz terméket, életformát és hagyományt egyszerre lehetett védeni.

Hasonló logika jelent meg az élelmiszerpolitikai és gasztronómiai vitákban. A hagyományos olasz konyha védelme, az állati sejt kultúrából előállított, úgynevezett sejttenyésztett hús betiltása vagy az olasz mezőgazdasági termékek kiemelése gazdasági kérdés mellett identitáspolitikai jelentést is kapott. A kormány ezeket gyakran egy életforma védelmének tekintette a globalizált, szabványosított fogyasztási kultúrával szemben. A „nemzeti konzervativizmus” itt kézzelfoghatóvá vált: nem alkotmányos elméletként, hanem étel, nyelv és hagyomány formájában.

A kulturális politika legnagyobb konfliktusai azonban nem ezekből az ügyekből származtak, hanem abból, hogyan osztotta el a kormány a kulturális intézmények fölötti befolyást. A múzeumok és más állami kulturális intézmények vezetői kinevezésénél több esetben felmerült, hogy az új kormány tudatosan olyan személyeket kíván helyzetbe hozni, akik közelebb állnak a jobboldal értékrendjéhez. Támogatói ezt egy régi

aránytalanság korrekciójaként értékelték. A kritikusok viszont attól tartottak, hogy a szakmai autonómia helyére politikai lojalitás kerülhet.

A kérdés azért különösen érzékeny, mert az állami kultúra eleve nem működik teljesen politika nélkül. A kormányok döntenek a költségvetési támogatásokról, pályázati rendszerekről, kinevezésekről és stratégiai prioritásokról. A valódi probléma nem az, hogy egy jobboldali kormány jobboldali értékeket is támogat, hanem az, ha csak saját politikai közegét tekinti legitim kultúrának. Meloni kormányzásának mércéje ezért itt is a pluralizmus: fennmarad-e tér azoknak a művészeknek, intézményeknek és történelmi értelmezéseknek, amelyek élesen bírálják a kormányt.

A jobboldal kulturális térfoglalásának egyik visszatérő terepe a RAI lett. A közszolgálati média politikai befolyásolása jóval Meloni előtt kezdődött, az olasz pártrendszerben évtizedek óta ismert jelenség a vezetői és műsorpolitikai pozíciók pártok közötti felosztása. A Meloni-kormány jelentősége itt abban állt, hogy az Olasz Testvérek először rendelkezett akkora súllyal, amellyel a közmédia irányításában és személyi döntéseiben is meghatározó szerepet játszhatott.

A személyi átrendeződések és szerkesztőségi viták miatt ellenfelei hamar „TeleMeloni” néven kezdték emlegetni a közmédiát. A kérdés részletesebben a sajtóról és az állami információs hatalomról szóló fejezetben kerül elő; kulturális szempontból itt az a lényeg, hogy a jobboldal a RAI-t is annak a térnek tekintette, ahol korábbi kulturális kisebbségi helyzetét meg kívánta változtatni.

A kulturális változás az oktatásban is megjelent. Giuseppe Valditara oktatási miniszter a fegyelem, az érdem, a tanári tekintély és a nemzeti identitás fontosságát hangsúlyozta. A jobboldal szerint az iskola túl sokáig a tekintélyelvűség minden formáját gyanakvással kezelő pedagógiai kultúrát követett, miközben romlott a fegyelem, nőtt az agresszió és csökkent a teljesítmény. A kormány ezért nagyobb súlyt kívánt adni a magatartás értékelésének, a tanárok védelmének és a fegyelmi következményeknek.

Ezek az intézkedések önmagukban nem írhatók le szélsőjobboldali oktatáspolitikaként. Számos európai országban zajlik vita az iskolai fegyelemről, mobiltelefonokról, tanári tekintélyről és alapkompenciákról. A Meloni-féle megközelítés politikai sajátossága inkább abban rejlik, hogy az oktatási

rend kérdését gyakran összekapcsolja a nemzeti és kulturális identitás védelmével. Az iskola nemcsak tudást ad, hanem a politikai közösség kulturális folytonosságának egyik intézménye is.

A történelemoktatás ezért különösen érzékeny terület. A jobboldalon időről időre megfogalmazódott, hogy az olasz iskolák történelmi narratívája túlságosan baloldali, és a huszadik századot egyoldalúan az antifasiszta értelmezés alapján tanítja. A kritika bizonyos pontokon jogos lehet, ha valóban ideologikus vagy leegyszerűsítő tananyagokról van szó. A veszély azonban nyilvánvaló: a „kiegyensúlyozás” könnyen a fasizmus felelősségének relativizálásává válhat, ha minden történelmi konfliktust pusztán két politikai tábor egyenértékű erőszakaként mutatnak be.

A Meloni-kormány a család és a nemi szerepek kérdését is bevitte az oktatási kultúrharcba. A jobboldali diskurzusban rendszeresen megjelent a „genderideológia” fogalma, amely alatt nagyon különböző jelenségeket értettek: a nemi identitásról szóló iskolai programokat, az LMBTQ-érzékenyítést, a szexuális nevelés egyes formáit és azt a társadalomtudományi szemléletet, amely a nemi szerepek kulturális és társadalmi összetevőit

hangsúlyozza.

A kifejezés politikailag hatékony, de tudományosan nehezen körülhatárolható. Nincs egységes „genderideológia”, amely egyetlen központból irányítaná az oktatást vagy a társadalmi változásokat. Különböző tudományos megközelítések, jogvédő programok és pedagógiai gyakorlatok kerülnek egy kategóriába. Meloni politikájának ereje éppen abban állt, hogy ezt a sokféle jelenséget egyetlen kulturális fenyegetés képévé tudta összerendezni.

A kormány ugyanakkor ezen a területen is óvatosabb volt annál, mint amit a legradikálisabb támogatók követeltek. Nem vezette be az amerikai kultúrharc legszigorúbb oktatási szabályait, és nem épített ki olyan centralizált ideológiai ellenőrzést, amely az iskolarendszer egészében meghatározná, miről lehet beszélni. Inkább politikai és adminisztratív üzenetekkel, kinevezésekkel és egyes szabályozási lépésekkel próbálta eltolni a hangsúlyokat.

A kulturális kormányzás egyik érdekes területe a névváltoztatás, a szimbolikus elismerés és az emlékművek körüli politika lett. Olaszországban különösen sok közterület, intézmény és emlékmű

kapcsolódik az ország megosztott huszadik századi történetéhez. A jobboldal helyi politikusai gyakran kezdeményeztek olyan névadásokat, amelyek történelmi jobboldali személyiségeknek biztosítottak nagyobb nyilvános elismerést. Ezek egy részét egyszerű történelmi pluralizálásként lehet értelmezni, más esetekben azonban olyan figurák kerültek elő, akiknek fasiszta múltja miatt komoly vita alakult ki.

Giorgio Almirante emlékezete különösen érzékeny maradt. Meloni és több párttársa politikai elődként tisztelte, miközben Almirante fasiszta múltja és a rasszista propagandában betöltött szerepe történelmileg dokumentált. Az Almirantéről elnevezendő utcák és közterületek körül ezért rendszeresen olyan vita alakult ki, amely túlmutatott egy háború utáni parlamenti politikus megítélésén. A kérdés az is volt, hogyan viszonyul az olasz köztársaság azokhoz, akik politikai pályájuk jelentős részét egy olyan mozgalomhoz kötötték, amely a fasiszta múltból nőtt ki.

A kulturális ellenforradalom kifejezés ugyanakkor könnyen túlzáshoz vezet, ha azt sugallja, hogy Meloni négy év alatt teljesen átírta az olasz kulturális életet. Ez nem történt meg. Az egyetemek, a filmipar, a könyvkiadás, a sajtó, a művészeti világ és a helyi

kulturális intézmények nagy része nem áll közvetlen kormányzati ellenőrzés alatt. Olaszország kulturális társadalma továbbra is rendkívül sokszínű, és a kormánykritikus művészek, rendezők, írók vagy értelmiségiek nyilvánosan működhettek.

A változás inkább abban állt, hogy a jobboldal többé nem tekintette természetesnek saját kulturális kisebbségi szerepét. A kormányzat nyíltan vallotta, hogy neki is joga van saját értékeit képviselő személyeket állami pozíciókba juttatni és kulturális prioritásokat meghatározni. A kérdés az lett, meddig tart a legitim demokratikus váltás és hol kezdődik az intézmények pártpolitikai bekebelezése.

E határ meghatározásában sokat számít a kinevezések minősége. Ha valaki politikailag konzervatív, de szakmailag alkalmas és autonóm vezető, kinevezése önmagában nem bizonyít politikai megszállást. Ha viszont szakmai tapasztalat nélkül, elsősorban politikai lojalitás alapján kerül fontos intézmény élére, már más értékelés indokolt. A Meloni-korszak kulturális kinevezéseit ezért ügyenként kell vizsgálni, nem egyetlen általános ítélettel.

A kultúrharc legfőbb politikai haszna azonban nem is feltétlenül az intézmények fölötti kontroll. Sokkal inkább az, hogy folyamatosan fenntartja a tábor mobilizációját. Ha a gazdasági növekedés szerény, a bérek lassan emelkednek vagy az adósság továbbra is magas, a kulturális konfliktus akkor is világos választ ad arra, miért kell összetartani. A politikai közösséget nemcsak az anyagi érdek, hanem az a meggyőződés is egyben tarthatja, hogy életformáját, identitását vagy történelmi emlékezetét védeni kell.

Meloni ebben különösen erős politikusnak bizonyult. Képes volt olyan kulturális konfliktusokat választani, amelyek saját táborát összekötik, de nem feltétlenül riasztják el valamennyi mérsékeltebb választót. Az abortusztörvényt például nem számolta fel, miközben támogatta az életvédő szervezetek nagyobb jelenlétét. Nem kérdőjelezte meg a köztársasági rendszert, de relativizálta az antifasizmus kizárólagos politikai használatát. Nem tiltott be progresszív kulturális intézményeket, de tudatosan épített jobboldali vezetői hálózatokat.

Ez a fokozatosság politikailag hatékonyabb lehet a látványos ideológiai támadásnál. Nem vált ki minden esetben olyan széles ellenállást, amely egy radikális

reformot megakadályozna, ugyanakkor évek alatt képes eltolni az intézményi és kulturális hangsúlyokat. A Meloni-kormány több területen éppen ezzel a módszerrel dolgozott: apróbb jogi, személyi és finanszírozási döntésekből épített fel egy nagyobb irányváltást.

A kulturális politika ezért jól illeszkedik kormányzásának egészéhez. A nemzetközi és gazdasági kérdésekben gyakran pragmatikus, ott viszont, ahol kisebb a pénzügyi vagy geopolitikai kockázat, jóval következetesebben érvényesíti ideológiai programját. A család, a történelmi emlékezet, az oktatás és a kulturális intézmények ilyen területnek bizonyultak.

A következő lépésben ugyanez a dinamika még keményebb formában jelenik meg. A kulturális konfliktusokban a tét elsősorban az értelmezés, az identitás és az intézményi befolyás. A közbiztonság és tiltakozás szabályozásában viszont már közvetlenül az állam kényszerítő erejéről van szó. A Meloni-kormány itt nemcsak szimbolikus változásokat hajtott végre, hanem olyan jogszabályokat fogadott el, amelyek meghatározzák, milyen eszközökkel léphet fel az állam tüntetőkkel, fogvatartottakkal, illegális házfoglalókkal vagy más rendészeti problémaként kezelt csoportokkal szemben. Ezen a területen válik igazán láthatóvá, milyen

politikai tartalmat adott Meloni és az Olasz Testvérek az „erős állam” fogalmának.

HÁTTÉRGYÁR

15. fejezet - Rend, engedelmesség, tiltakozás

Giorgia Meloni kormányzásának egyik legkövetkezetesebb területe a közbiztonság lett. Miközben több nagy alkotmányos reformja lassan haladt, egy részüket a bíróságok vagy a választók korlátozták, a rendészeti és büntetőjogi szigorítások területén a kabinet jóval gyorsabban és eredményesebben tudta érvényesíteni politikai elképzeléseit. A folyamat szinte az első kormányulással megkezdődött, majd 2025-ben és 2026-ban újabb, egyre szélesebb biztonsági törvénycsomagokkal folytatódott. Ezek mögött világosan felismerhető az Olasz Testvérek régi politikai alapelve: az állam egyik legfontosabb feladata a rend biztosítása, a szabályok megsértésével szembeni következetes fellépés és azok védelme, akik az államot képviselik.

A rendpárti politika önmagában nem különíti el Melonit a demokratikus jobbközép pártoktól. A közbiztonság javítása, az erőszakos bűncselekmények üldözése vagy a rendőrök védelme minden demokratikus kormány legitim célja. A kérdés inkább az, milyen szélesre húzza meg a kormány a „biztonsági probléma” fogalmának határait, és milyen eszközöket tart arányosnak azokkal szemben, akik megszegik a közrendi

szabályokat. A Meloni-korszakban ebbe a kategóriába egyre több olyan magatartás került, amely nem klasszikus erőszakos bűncselekmény, hanem politikai tiltakozás, polgári engedetlenség, fogvatartotti ellenállás vagy szociális konfliktus formája.

Az első látványos jelzés már 2022 őszén megérkezett. Meloni alig néhány napja volt miniszterelnök, amikor a kormány szigorú fellépést hirdetett az illegális rave-rendezvények ellen. Az apropót egy modenai nagy összejövetel adta, ahol több ezer ember gyűlt össze egy elhagyott ipari területen. A kormány gyorsan olyan rendeletet fogadott el, amely új büntetőjogi tényállást vezetett be az engedély nélküli, veszélyesnek minősített nagy rendezvények szervezőivel szemben. Az eredeti szöveget már rövid időn belül módosítani kellett, mert jogászok és ellenzéki pártok arra figyelmeztettek, hogy túlságosan tág megfogalmazása más gyülekezésekre, akár politikai vagy szakszervezeti akciókra is alkalmazható lenne.

A módosítások után a szabályozás szűkebb lett, a politikai üzenet azonban megmaradt. A Meloni-kormány kezdettől azt akarta mutatni, hogy az állam többé nem tűri el azokat a helyzeteket, amelyekben egy csoport saját döntése alapján használ magántulajdont vagy

közterületet, és utólag várja el a hatóságoktól, hogy alkalmazkodjanak hozzá. A „rend helyreállítása” kifejezés a következő években számos egészen eltérő ügyben visszatért.

Ugyanez a logika jelent meg az illegális lakásfoglalások ügyében. Olaszország nagyvárosaiban régóta léteznek olyan épületfoglalások, amelyek mögött nagyon különböző társadalmi helyzetek állnak. Vannak politikai aktivisták által fenntartott szociális központok, vannak évek óta üresen álló ingatlanok elfoglalásából létrejött közösségek, és vannak olyan esetek is, amikor családok vagy bűnözői csoportok mások tényleges otthonába jutnak be jogellenesen. A kormány kommunikációjában ezek a különbségek kevésbé kerültek előtérbe, mint az alapelv: aki más tulajdonát jogellenesen elfoglalja, annak gyors és súlyos következményekkel kell számolnia.

A 2025-ben elfogadott biztonsági jogszabály külön bűncselekménnyé tette a más lakásául szolgáló ingatlan jogellenes elfoglalását, és súlyos büntetést helyezett kilátásba. A kormány a szabályt elsősorban a tulajdonhoz való jog védelmével indokolta, és olyan eseteket emelt ki, amikor idősek vagy más kiszolgáltatott emberek nem tudták visszaszerezni saját lakásukat. Ezzel nehéz

vitatkozni: az államnak valóban biztosítania kell, hogy valakit ne lehessen tényleges otthonából kiszorítani. A kritikusok azonban arra figyelmeztettek, hogy a nagyon széles büntetőjogi megközelítés a lakhatási válság és a hajléktalanság társadalmi problémáját is elsősorban rendészeti kérdéssé alakíthatja.

Ez a különbség Meloni egész biztonságpolitikájának egyik kulcsa. A kormány hajlamos volt olyan társadalmi konfliktusokat is a rend fenntartásának nyelvén értelmezni, amelyek mögött gazdasági vagy szociális problémák húzódnak. A közbiztonsági válasz ettől még lehet részben indokolt, de ha a büntetés válik elsődleges eszközzé, könnyen háttérbe szorul az a kérdés, miért alakult ki maga a probléma.

A környezetvédő aktivisták tiltakozásai körüli vita különösen jól mutatta ezt. A 2020-as években több olasz és európai klímamozgalom választotta a polgári engedetlenség látványos eszközeit: utakat zártak le, műalkotások üvegfelületét festékkel vagy mosható anyaggal öntötték le, középületeket festettek össze, és forgalmas köztereken bénították meg átmenetileg a közlekedést. Az aktivisták célja éppen az volt, hogy zavaró akciókkal kényszerítsék ki a figyelmet a klímaváltozásra.

A kormány és a jobboldali sajtó ezzel szemben egyre inkább úgy beszélt ezekről a csoportokról, mint amelyek más emberek jogait és a kulturális örökséget veszélyeztetik. Már 2024-ben szigorúbb szankciók léptek életbe a kulturális javak és műemlékek megrongálásával vagy összefestésével kapcsolatban. A politikai vita itt is túlmutatott azon, hogy jogos-e megbüntetni a tényleges károkozást. A konfliktus arról szólt, mennyire tekinthető a közlekedés vagy közterület ideiglenes megzavarása a demokratikus tiltakozás legitim formájának.

A 2025-ös biztonsági törvénycsomag már közvetlenül érintette az útlezárásokat. A közúti vagy vasúti közlekedés több ember által végrehajtott blokkolása bizonyos körülmények között büntetőjogi következményekkel járhatott, és súlyosabb esetekben szabadságvesztés is kiszabhatóvá vált. A kormány támogatói szerint semmilyen politikai cél nem jogosít fel egy kis csoportot arra, hogy munkába igyekvő emberek ezreit feltartsa, mentők útját akadályozza vagy gazdasági károkat okozzon. Jogvédő szervezetek viszont arra figyelmeztettek, hogy az útblokád a munkásmozgalmaktól a polgárjogi küzdelmekig a békés polgári engedetlenség történelmi eszköze, és a túl súlyos büntetés elrettentheti az embereket a tiltakozástól. A

szabályozás központi eleme a 2025. április 11-i 48. számú törvényerejű rendelet volt, amelyet a június 9-i 80. számú törvény alakított végleges jogszabállyá; a rendelkezések június 10-én léptek hatályba.

A két megközelítés között nincs minden esetben egyszerű határ. A gyülekezés szabadsága nem jelent korlátlan jogot arra, hogy bárki bármikor bárhol megakadályozza mások közlekedését. Ugyanakkor egy tiltakozás természetéből következik, hogy bizonyos mértékben megzavarja a mindennapi életet. Ha csak olyan demonstráció tekinthető elfogadhatónak, amelyet senki nem vesz észre, a gyülekezési jog kiüresedik. A demokratikus állam feladata ezért az arányosság megtalálása, és ezen a ponton váltak különösen vitatottá a Meloni-kormány szigorításai.

A 2025-ös jogszabály nem egyetlen ügyet szabályozott, hanem számos, egymástól eltérő területet kapcsolt össze. Szigorította a közrend megsértésének egyes eseteit, új büntetőjogi tényállásokat vezetett be, erősítette a rendvédelmi dolgozók jogi védelmét, és szabályozta a börtönökben, valamint a migránsok őrizetére szolgáló központokban történő ellenállást is. A törvényt támogatók éppen átfogó jellege miatt tartották szükségesnek: szerintük az államnak egységes üzenetet

kell küldenie arról, hogy az erőszak, a közrend megzavarása és a hatóságokkal szembeni agresszió nem tolerálható.

A kritikusok azonban egészen másképp látták ugyanezt az egységességet. Amnesty International és más jogvédők szerint a törvény olyan magatartásokat mosott össze, amelyek társadalmi és jogi szempontból eltérőek. Más megítélést igényel egy rendőr megtámadása, egy közlekedést ideiglenesen akadályozó ülősztrájk és egy börtönben történő passzív engedetlenség. Ha mindegyikre ugyanannak a rendészeti politikának a részeként tekintünk, a közbiztonság fogalma fokozatosan kiterjed a politikai dissent olyan formáira is, amelyek nem erőszakosak.

A börtönök kérdése különösen érzékeny volt. Olaszország fogvatartási rendszere régóta túlsúlyfolttsággal, rossz körülményekkel és magas öngyilkossági aránnyal küzd. A rabok tiltakozásai ezért sokszor valós és súlyos intézményi problémákból indulnak ki. A Meloni-kormány ezzel párhuzamosan szigorúbb fellépést akart lehetővé tenni a börtönlázadásokkal szemben, és a törvény a „passzív ellenállás” bizonyos kollektív formáit is a büntethető magatartások közé vonta.

A „passzív ellenállás” kifejezés itt okozta az egyik legnagyobb vitát. Egy börtönben vagy migrációs őrizeti központban a rend fenntartása természetesen különösen fontos, mert a hatóságnak egyszerre kell garantálnia a fogvatartottak és a személyzet biztonságát. Másfelől az olyan fogvatartottak, akik békésen megtagadnak bizonyos utasításokat vagy kollektívan tiltakoznak a körülményeik ellen, jóval kevesebb lehetőséggel rendelkeznek véleményük kifejezésére, mint a szabad társadalom tagjai. Jogvédők szerint ezért különösen veszélyes, ha a nem erőszakos tiltakozás könnyen „lázadás” kategóriájába kerülhet.

A kormány érvelése arra épült, hogy a passzívnak nevezett ellenállás is képes egy intézményt működésképtelenné tenni, és veszélyes helyzetet kialakítani. Ez nem teljesen alaptalan. Több száz fogvatartott összehangolt utasításmegtagadása egy zárt intézményben más következményekkel járhat, mint egy közterületi ülősztrájk. Az arányosság kérdése azonban itt is megmaradt: milyen ponton válik a fegyelmi probléma büntetőjogi bűncselekménnyé, és mennyire pontosan fogalmazza meg ezt a törvény.

A migránsok őrizeti központjaira ugyanilyen szabályok kiterjesztése további kritikákat váltott ki. A

kitoloncolásra váró emberek egy része nem követett el klasszikus értelemben vett bűncselekményt, hanem jogállási okokból van szabadságában korlátozva. Az ilyen intézményekben történő kollektív tiltakozás büntetőjogi kezelése ezért különösen érzékeny alapjogi kérdés. A kormány számára viszont ezek is zárt rendészeti intézmények, amelyekben az államnak fenn kell tartania a működési rendet.

A rendőrök és más rendvédelmi dolgozók védelme Meloni politikájának egyik legerősebb identitáseleme lett. Az Olasz Testvérek már ellenzékben rendszeresen azt állította, hogy a rendőrök, csendőrök és más egyenruhások túl gyakran kerülnek olyan helyzetbe, amelyben erőszakos támadásoknak vannak kitéve, miközben a politikai és médiakörnyezet könnyebben gyanúsítja őket túlkapással, mint amennyire megvédi munkájukat. A kormány ezért több ponton súlyosította a közhivatalnokok, illetve rendvédelmi személyek elleni erőszak következményeit, és jogi támogatást biztosított szolgálati ügyekben vizsgálat alá kerülő rendőröknek.

A jogvédő szervezetek nem a rendőrök fizikai védelmének szükségességét vitatták, hanem azt, hogy ezzel párhuzamosan nem erősödött megfelelően az elszámoltathatóság. Olaszországban régóta vita folyik

arról, hogy a rendőröknek viselniük kellene-e jól látható egyedi azonosító kódot tüntetések idején. Ez megkönnyítené az egyéni felelősség megállapítását olyan esetekben, amikor jogellenes erőszak gyanúja merül fel. A Meloni-kormány inkább a testkamerák alkalmazását támogatta, de a széles körű egyedi azonosítók bevezetését nem tette a reform központi elemévé.

Ez újra ugyanahhoz az államfelfogáshoz vezet. A kormány szemében a rendvédelmi dolgozó elsősorban az állam törvényes tekintélyének képviselője, akit meg kell védeni. A liberális jogállami megközelítés ehhez hozzáteszi, hogy éppen ezért különösen erős ellenőrzés alatt kell állnia, mert olyan kényszerítő eszközöket használhat, amelyekkel egy átlagos állampolgár nem rendelkezik. A két elv nem zárja ki egymást, a politikai hangsúly azonban sokat elárul a kormány prioritásairól.

A 2025-ös csomag körüli eljárás is komoly vitát váltott ki. A parlamentben már hosszabb ideje tárgyaltak egy biztonsági törvényjavaslatot, amely számos módosítást és kritikát kapott. A kormány végül sürgősségi rendelet formájában emelte át a rendelkezések jelentős részét, majd a parlament rövid időn belül törvénnyé alakította. A kabinet azzal érvelt, hogy a biztonsági helyzet gyors döntést igényelt. Alkotmányjogászok és ellenzéki

szereplők szerint viszont ezzel a kormány lényegében megkerülte az elhúzódó parlamenti vitát.

Ez az eljárási kérdés politikailag azért fontos, mert a Meloni-kormány gyakran hivatkozik arra, hogy választási felhatalmazása alapján joga van végrehajtani programját. A parlamenti vita azonban nem a kormányzati program végrehajtásának akadálya, hanem maga is a demokratikus döntéshozatal része. A sürgősségi rendeletek túlzott használata minden olasz kormány esetében régi probléma, tehát Meloni nem új jelenséget teremtett. A választott módszer mégis különös súlyt kapott egy olyan törvény esetében, amely közvetlenül érintette a tiltakozás és gyülekezés szabadságát.

A 2026-os újabb biztonsági szabályozás ennél is tovább ment. A február 24-i 23. számú törvényerejű rendeletet április 24-én az 54. számú törvény erősítette meg. Nyilvános demonstrációk esetén legfeljebb tizenkét óras rendőrségi előállítást és visszatartást tett lehetővé azoknál, akiknél konkrét tények alapján megalapozottan feltételezhető, hogy veszélyt jelenthetnek a rendezvény békés lebonyolítására. A döntés ügyészi kontroll alatt áll: az ügyészséget azonnal értesíteni kell, és elrendelheti a szabadon bocsátást. A rendelkezés így is olyan megelőző jogosítványt teremtett, amely már a jogellenes

cselekmény elkövetése előtt alkalmazható.

A preventív rendészet minden demokratikus államban kényes terület. A rendőrségnek nyilvánvalóan nem kell megvárnia, amíg egy ismert erőszakos csoport ténylegesen támadást indít, ha konkrét információ alapján közvetlen veszély áll fenn. A jogállami probléma akkor jelentkezik, ha a veszély fogalma túlságosan általánossá válik, és politikai aktivitás vagy korábbi részvétel alapján már önmagában valakit potenciális rendzavarónak kezelnek. A szabadságjogok szempontjából ezért nemcsak az számít, milyen hatáskör áll a rendőrség rendelkezésére, hanem az is, milyen szigorú bírói és adminisztratív kontroll kíséri alkalmazását.

Meloni rendpárti politikájának másik visszatérő célpontja a fiatalkori bűnözés lett. Egyes nagyvárosokban és különösen a sajtó által sokat tárgyalt erőszakos ügyek után a kormány azt hangsúlyozta, hogy a fiatalkor önmagában nem lehet következmények nélküli erőszak igazolása. A caivanói intézkedéscsomag a Nápoly környéki súlyos bűnügyek után született, és a büntetőjogi szigor mellett erősebb rendőri jelenlétet, területi ellenőrzést és részben szociális beruházásokat is tartalmazott.

Ez az ügy megmutatta, hogy a Meloni-féle „rend” nem mindig kizárólag büntetést jelent. A kormány felismerte, hogy egy olyan térségben, ahol szervezett bűnözés, iskolai lemorzsolódás, szegénység és állami szolgáltatáshiány egyszerre van jelen, a rendőrségi fellépés önmagában kevés. A kritikusok ugyanakkor arra figyelmeztettek, hogy a kommunikációban mégis sokkal nagyobb hangsúlyt kapott a szigor, mint a hosszú távú társadalompolitikai beavatkozás.

Ugyanez figyelhető meg a városi „baby gangekről” szóló diskurzusban. Valós problémáról van szó: fiatalok által elkövetett rablások, erőszakos támadások és bandajellegű cselekmények több városban komoly aggodalmat keltettek. A jobboldali kommunikáció azonban gyakran összekapcsolta ezt a migrációval és a kulturális integráció kudarcával, ami könnyen általánosításhoz vezetett. A bűncselekmények elkövetőit származásuktól függetlenül felelősségre kell vonni, de a teljes bevándorló háttérű fiatalságot egy biztonsági narratíva részévé tenni már politikai konstrukció.

A 2025-ös szabályozás a várandós elítéltek és az egyévesnél fiatalabb gyermekek anyái esetében a büntetés-végrehajtás korábban kötelező halasztását mérlegelhetővé tette. Ha a halasztást nem rendelték el,

az érintett nőt főszabály szerint enyhébb őrzésű anya-gyermek intézetben kellett elhelyezni. A kormány a jog előtti egyenlőségre és arra hivatkozott, hogy a terhesség nem jelenthet általános büntetlenséget; az ellenzők viszont arra figyelmeztettek, hogy a szabadságelvonnás következményeit a születendő vagy kisgyermek is viseli, ezért megfelelő anya-gyermek intézményekre és alternatív végrehajtási formákra van szükség.

A Meloni-kormány biztonsági politikájának feltűnő sajátossága, hogy a szigorítások gyakran magas társadalmi támogatottságot élveztek még akkor is, amikor jogvédők élesen bírálták őket. A lakásfoglalók, az utakat lezáró aktivisták, az erőszakos tüntetők vagy a visszaeső zsebtolvajok kevésbé népszerű csoportok, így politikailag könnyű velük szemben kemény fellépést ígérni. A szabadságjogok védelmének egyik nehézsége éppen az, hogy sokszor olyan emberek jogait kell megvédeni, akikkel a társadalom többsége nem rokonszenvez.

Ez azonban a jogállam egyik próbaköve. A véleménynyilvánítás, a gyülekezés vagy a tisztességes eljárás joga nem azért létezik, hogy kizárólag népszerű embereket védjen. A demokratikus rendszernek azok

számára is garanciákat kell biztosítani, akik zavaró, radikális vagy akár kifejezetten ellenszenves véleményt képviselnek. A kormány feladata közben az is, hogy megvédje azokat, akik a tiltakozás vagy bűncselekmények következményeit elszenvedik. Az egyensúly tehát valóban nehéz.

Meloni politikai előnye abból származott, hogy ezt az egyensúlyt következetesen a rend oldaláról közelítette meg. Ellenfelei gyakran a szabadságjogokból indulnak ki, majd keresik azok szükséges korlátait; Meloni először a közösség biztonságát és a törvény betartását hangsúlyozza, majd ezen belül keresi a tiltakozás számára fenntartható teret. A kiindulópont különbsége sok konkrét ügyben eltérő eredményhez vezet.

A 2025-2026-os intézkedések azért különösen jelentősek, mert együttesen már nem elszigetelt szigorításokról van szó. A rave-rendezvényekkel kezdődő sorozatba beilleszkedett a kulturális javak védelme, az útlezárások büntetése, az illegális lakásfoglalás, a fogvatartotti ellenállás, a rendőrök erősebb védelme, a megelőző intézkedések bővítése és a tüntetési környezetben alkalmazható új eszközök. Egyenként mindegyik mellett felhozhatók közbiztonsági érvek; együtt azonban világos politikai irányt alkotnak.

Ez az irány sokkal sikeresebben valósult meg, mint Meloni néhány nagy intézményi reformja. A miniszterelnök közvetlen megválasztását célzó elképzelés elakadt, az igazságügyi reform egyik kulcsfontosságú része 2026-ban népszavazási vereséget szenvedett, a regionális autonómia szabályait pedig az Alkotmánybíróság több ponton korlátozta. A biztonsági törvények ezzel szemben sorra életbe léptek. A kormány számára ezért a „rend” olyan területté vált, ahol ténylegesen fel tudta mutatni ideológiai programjának végrehajtását.

Ez nem jelenti azt, hogy Olaszország 2026-ra rendőrállammá vált volna. Az ellenzéki pártok szabadon működtek, nagy tüntetéseket tartottak, a sajtó nyilvánosan bírálhatta a kormányt, a bíróságok pedig többször a kabinet politikájával ellentétes döntéseket hoztak. A „diktatúra” típusú megfogalmazás ezért elfedi azt a jóval érdekesebb folyamatot, amely ténylegesen zajlott: egy demokratikusan megválasztott, rendpárti kormány fokozatosan tágította a büntetőjog és a rendőrségi megelőzés szerepét a társadalmi konfliktusok kezelésében.

A valódi kockázat nem feltétlenül egyetlen drámai törvényben rejlik. Sokkal inkább abban, hogy az

egymásra rakódó kisebb változások idővel megváltoztatják a polgár és az állam közötti viszonyt. Ha egy aktivista nagyobb büntetési kockázattal számol egy útlezárás miatt, ha egy tüntetőt könnyebben tarthatnak vissza megelőző intézkedéssel, ha egy fogvatartott békés ellenállása is büntetőjogi következménnyel járhat, akkor a jogszabály nemcsak azt befolyásolja, mi történik a szabály megsértése után. Azt is meghatározza, mit mernek az emberek előzetesen megtenni.

A támogatók ezt elrettentésnek nevezik, és éppen ezt tartják a büntetőjog egyik céljának. Az ellenzők ugyanezt dermesztő hatásként írják le, ha a magatartás politikai véleménynyilvánításhoz kapcsolódik. Mindkét fogalom ugyanazt a jelenséget írja le, csak eltérő értékítélettel: az ember mérlegeli a várható következményt, mielőtt cselekszik. A demokratikus vita arról szól, mely magatartásokat akarja az állam joggal elrettenteni, és melyeknél válik az elrettentés a politikai szabadság túlzott korlátozásává.

A rendészet körüli viták ezért közvetlenül kapcsolódnak ahhoz a kérdéshez, amely Meloni teljes politikai világképének középpontjában áll. Mit jelent a választási többség felhatalmazása? A kormány szerint a választók éppen azért adtak neki többséget, hogy

megváltoztassa azokat a szabályokat, amelyeket túl engedékenynek tartottak. A jogvédők és az ellenzék egy része szerint viszont a többség hatalmát éppen azok az alkotmányos alapjogok korlátozzák, amelyek nem változhatnak a pillanatnyi politikai népszerűség szerint.

Ez a vita a következő fejezetben még közvetlenebb formában jelenik meg. A biztonsági törvények az állam és az egyén mindennapi konfliktusairól szólnak; Meloni alkotmányos reformjai viszont magának az államhatalomnak a szerkezetét érintik. A közvetlenebb miniszterelnöki felhatalmazás, az igazságszolgáltatás átalakítása és a régiók jogköreinek újraszabása mind ugyanabból a meggyőződésből indul ki: Olaszország túl sokáig szenvedett gyenge kormányoktól, lassú döntéshozataltól és egymást blokkoló intézményektől. A kérdés az, hogy az erősebb kormányzás ára mekkora lehet anélkül, hogy maga az alkotmányos egyensúly sérüljön.

16. fejezet - Átírni a köztársaság szabályait

Giorgia Meloni már ellenzékben is úgy beszélt az olasz intézményrendszeréről, mint amelynek egyik legfőbb betegsége a gyenge végrehajtó hatalom. A kormányok gyorsan váltják egymást, a koalíciók a parlamenti ciklus közben átrendeződnek, miniszterelnökök kerülhetnek hivatalba közvetlen választási győzelem nélkül, az állam pedig nehezen hajt végre több évre szóló programokat. Ez a diagnózis nem kizárólag a radikális jobboldalon létezett. Olaszország intézményi reformjáról évtizedeken keresztül vitatkoztak jobb- és baloldali politikusok, több kormány pedig maga is megpróbálta megváltoztatni az alkotmányt. Meloni azonban a kérdést saját politikai identitásának egyik központi elemévé tette: szerinte a választóknak nemcsak pártokról kellene döntenüik, hanem világosabban arról is, ki vezesse az országot.

A probléma történelmi háttere valós. Az 1948-ban életbe lépett olasz alkotmány tudatosan olyan rendszert hozott létre, amelyben a végrehajtó hatalom korlátozott, a parlament erős, a köztársasági elnök pedig politikai válságokban fontos kiegyensúlyozó szerepet tölthet be. A konstrukciót nem lehet elválasztani a fasizmus tapasztalatától. Mussolini diktatúrája után az

alkotmányozók nem akartak olyan intézményi rendszert, amelyben egyetlen politikai vezető könnyen személyes hatalmi központtá válhat. A fékek, ellensúlyok és a parlamenti közvetítés ezért részben tudatos biztosítékot jelentettek egy újabb autoriter fordulattal szemben.

A rendszer ára a politikai instabilitás lett. Az Olasz Köztársaság első évtizedeiben ugyan sok kabinet mögött lényegében ugyanaz a politikai többség állt, a kormányok gyakran cserélődtek, a miniszterelnökök pedig erősen függtek saját pártjuktól és koalíciós partnereiktől. A második köztársaság időszakában sem szűnt meg teljesen ez a jelenség. Silvio Berlusconi hosszú politikai korszakot teremtett, de kabinetjei között ellenzéki periódusok voltak. A 2018-as választás után egyetlen parlamenti ciklusban Giuseppe Conte két különböző politikai többség élén is kormányzott, majd Mario Draghi szakértői és pártközi támogatású kabinetje következett. Meloni számára mindez annak bizonyítéka volt, hogy a választói döntés és a tényleges kormányzás között túl nagy tér marad a parlamenti alkuknak.

A saját politikai tapasztalata különösen kedvezett ennek az érvelésnek. 2022-ben világos választási győzelmet aratott a jobboldali koalíció, és annak legerősebb pártjaként az Olasz Testvérek vezetője lett

miniszterelnök. A kabinet mögött stabil többség állt, és Meloni négy éven keresztül képes volt együtt tartani koalícióját. Ezt később maga is intézményi érvként használta: szerinte Olaszország nem azért működik jobban, mert valami sajátosan különleges kabinet került hatalomra, hanem mert a politikai stabilitás lehetőséget ad a hosszabb távú kormányzásra. Amikor 2026 szeptemberében kormánya megdöntötte a köztársasági korszak időtartamrekordját, a stabilitást már egyenesen saját kormányzásának „első nagy reformjaként” ünnepelte.

A paradoxon nyilvánvaló. Meloni úgy akarta alkotmányosan megerősíteni a miniszterelnöki tisztséget, hogy saját kormányzása közben a jelenlegi szabályok mellett is példátlan politikai stabilitást ért el. Ez egyszerre erősítette és gyengítette érvelését. Erősítette, mert bizonyíthatta, milyen előnyökkel jár, ha egy kormány hosszú ideig hivatalban marad. Gyengítette viszont, mert felmerülhetett a kérdés: ha a stabilitás az alkotmány módosítása nélkül is megteremthető, valóban szükséges-e alapvetően átalakítani a köztársaság hatalmi szerkezetét.

A kormány 2023 őszén terjesztette elő a közvetlen miniszterelnök-választás tervét, amelyet Olaszországban

röviden premierato néven emlegettek. Meloni eredetileg még erősebb elnöki vagy félelnöki rendszer lehetőségéről is beszélt, végül azonban kompromisszumosabbnak szánt modellt választott. A köztársasági elnök közvetlen választását nem vezették volna be, és formálisan nem szüntették volna meg a parlamentáris köztársaságot. Ehelyett a választók közvetlenül döntöttek volna a miniszterelnök személyéről.

A terv egyik alapgondolata az volt, hogy a kormányfő és a parlamenti többség választása összekapcsolódjon. A miniszterelnök-jelölt győzelméhez olyan választási szabályt kellett volna társítani, amely működő parlamenti többséget biztosít számára. A reform célja ezzel az volt, hogy megszüntesse az úgynevezett „palotakormányok” lehetőségét: a választási ciklus közben ne lehessen könnyen teljesen új politikai többséget létrehozni egy olyan miniszterelnök mögött, akire a választók nem a győztes koalíció vezetőjeként szavaztak.

A kormány szerint ezzel az olasz választó végre ténylegesen eldönthetné, ki irányítsa az országot. Meloni gyakran azt hangsúlyozta, hogy nem saját hatalmát akarja növelni, hanem a következő évtizedek kormányait stabilabbá tenni. Formálisan ebben volt igazság: az alkotmánymódosítás csak későbbi választásokon lépett

volna életbe, és nem adott volna visszamenőleges személyes mandátumot neki. Politikai értelemben ugyanakkor nehéz elválasztani a reformot attól a vezetőközpontú kormányzási modelltől, amelyet maga Meloni képviselt.

Az ellenzők legfontosabb kifogása nem az volt, hogy Olaszországnak nincs stabilitási problémája. Sok alkotmányjogász maga is elismerte ezt. Inkább azt vitatták, hogy a közvetlen miniszterelnök-választás jó megoldás-e rá. Az olasz rendszerben a köztársasági elnök politikai válság idején azért tud közvetítőként fellépni, mert nem valamely kormánytöbbség közvetlen riválisaként kapja felhatalmazását. Ha a miniszterelnök saját, közvetlen népi mandátummal rendelkezik, a két tisztség politikai súlya közötti egyensúly óhatatlanul megváltozik akkor is, ha az alkotmányszöveg formálisan nem vesz el minden jogkört az államfőtől.

A parlament szerepével kapcsolatban hasonló probléma merült fel. A képviselők és szenátorok a jelenlegi rendszerben elvileg megvonhatják a bizalmat egy kormánytól, és új többséget hozhatnak létre. Ez politikailag olykor zavaros, és valóban lehetőséget ad olyan manőverekre, amelyek távol kerülnek az eredeti választási eredménytől. Egy közvetlenül választott

miniszterelnök azonban sokkal erősebb érvet használhat a parlamenttel szemben: ő maga közvetlenül a néptől kapta felhatalmazását. A parlamenti kontroll így formálisan fennmaradhat, de politikailag gyengülhet.

A reform első olvasatban 2024 júniusában átment a szenátuson. A szavazás azonban már megmutatta, hogy szó sincs széles alkotmányos konszenzusról. A kormánytöbbség elfogadta a javaslatot, az ellenzék jelentős része viszont ellene szavazott. Ez az olasz alkotmánymódosítás szabályai miatt különösen fontos. Az alkotmány megváltoztatásához mindkét parlamenti kamarának kétszer kell jóváhagynia ugyanazt a szöveget, a két szavazás között pedig legalább három hónapnak kell eltelnie. Ha a második körben nem születik kétharmados többség, a módosításról megerősítő népszavazást lehet tartani.

A közvetlen miniszterelnök-választás ügye azonban a szenátusi jóváhagyás után lelassult. A javaslat 2024 nyarán átkerült a képviselőházhoz, ahol bizottsági szakaszban maradt. 2026 nyaráig sem fejeződött be az első parlamenti kör, így egyre kisebb lett az esélye annak, hogy a teljes alkotmánymódosítás a 2027-ben lejáró ciklus vége előtt hatályba léphessen. Meloni egyik legjelentősebb intézményi ígérete négy év után tehát

még mindig nem vált valósággá.

A 2026-os választójogi reform részben ebben a helyzetben kapott nagyobb jelentőséget. A kormánykoalíció olyan rendszert dolgozott ki, amely a jelenlegi vegyes választási szabályt arányosabb modellel váltaná fel, ugyanakkor mandátumbónusszal biztosítana parlamenti többséget annak a koalíciónak, amely legalább 42 százalékot ér el. A tervezet azt is előírta, hogy a koalíciók programjukban nevezzék meg miniszterelnök-jelöltjüket. A képviselőház 2026 nyarán már jóváhagyta a javaslatot; szeptember 8-án a szenátus alkotmányügyi bizottsága még a módosító indítványokat tárgyalta. Ez nem azonos a közvetlen miniszterelnök-választással, de politikailag erősítené a választás kormányfői felhatalmazásként való értelmezését.

A választójogi reform körüli konfliktus azért is érdekes, mert a kormány 2026 júliusában egy titkos szavazáson váratlan vereséget szenvedett saját, kényelmes képviselőházi többsége ellenére. Egy módosító javaslat mindössze egyetlen szavazattal bukott el, és a kormánypárti becslések szerint húsznál is több többségi képviselő szavazhatott saját oldalával szemben. Másnap a kabinet természetesen nem bukott meg, a

törvényhozási folyamat folytatódott. Az eset mégis figyelmeztetett arra, hogy egy erősen vezetőközpontú politikai rendszerben sem válik a parlament automatikusan engedelmes szavazógéppé.

A második nagy intézményi vállalkozás, a differenciált regionális autonómia egészen más eredetű volt. Ez elsősorban a Liga régi követelése, és Roberto Calderoli regionális ügyekért felelős miniszter nevéhez kötődött. Az olasz alkotmány már korábban lehetővé tette, hogy az általános jogállású régiók bizonyos területeken további hatásköröket kapjanak, de a gyakorlatban ennek végrehajtása lassan haladt. A Meloni-kormány 2024-ben olyan törvényt fogadott el, amely keretet adott az egyes régiók és az állam közötti különmegállapodásokhoz.

A támogatók szerint a reform közelebb viheti a döntéseket az állampolgárokhoz. Lombardia, Veneto vagy Emilia-Romagna gazdasági és közigazgatási helyzete jelentősen különbözik több dél-olaszországi régióétól, ezért szerintük nem indokolt minden feladatot azonos módon központilag szabályozni. A hatékonyabban működő régiók nagyobb döntési szabadsága ösztönözheti az innovációt és a felelősebb gazdálkodást.

Az ellenzők viszont éppen Olaszország rendkívül erős észak-déli különbségei miatt tartották veszélyesnek a rendszert. Attól féltek, hogy a gazdagabb régiók több közpénzt és nagyobb szolgáltatási autonómiát tudnak megtartani, miközben a gyengébb déli területek lemaradása tovább nő. Egészségügyben, oktatásban vagy közlekedésben már a reform előtt is jelentős területi különbségek léteztek. Ha a decentralizáció nem jár világosan meghatározott országos minimumszintekkel és megfelelő kiegyenlítő finanszírozással, a lakóhely még erősebben meghatározhatja, milyen minőségű állami szolgáltatáshoz jut valaki.

A kérdés itt is jóval bonyolultabb volt annál, mint amit a politikai jelszavak sugalltak. Az autonómia önmagában nem okoz szükségszerűen egyenlőtlenséget, és a központosítás sem garantál egyforma minőségű közszolgáltatásokat. A döntő az, milyen feladatokat adnak át, milyen forrással együtt, milyen országos szolgáltatási minimumokat írnak elő, és milyen ellenőrzés marad az államnál. A 2024-es törvény éppen ezeknek a garanciáknak egy része miatt került az Alkotmánybíróság elé.

A testület nem semmisítette meg teljes egészében a differenciált autonómia rendszerét, de 2024 végén több

fontos rendelkezését alkotmányellenesnek nyilvánította vagy szűkebben értelmezte. Különösen lényeges volt az az elv, hogy nem lehet egész szakpolitikai területeket automatikusan és általánosságban átadni valamely régiónak. Egyes konkrét állami funkciók átruházását külön-külön kell indokolni, figyelembe véve a szubszidiaritást, az országos szolidaritást és az állampolgárok egyenlő jogait.

A döntés lényegében visszafogta a reform eredeti lendületét. A bíróság azt is hangsúlyozta, hogy az állami szolgáltatások alapvető szintjeinek meghatározása nem technikai részlet, hanem olyan kérdés, amelyet megfelelő parlamenti és alkotmányos garanciák mellett kell rendezni. A gazdagabb régiók autonómiája nem vezethet oda, hogy a köztársaság kevésbé legyen képes biztosítani az alapvető jogok azonos szintjét az ország egész területén.

Az autonómiatörvény ellen ellenzéki pártok és civil szervezetek népszavazást is kezdeményeztek. A folyamat azonban sajátos fordulatot vett. Miután az Alkotmánybíróság a törvény lényeges részeit megváltoztatta, 2025 elején ugyanaz a testület az egész törvény eltörlésére irányuló népszavazási kérdést már nem találta kellően világosnak és egyértelműnek. A

referendum így elmaradt. Ez nem jelentette a kormány eredeti törvényének teljes igazolását; éppen ellenkezőleg, azért vált bizonytalanra a népszavazás tárgya, mert a bíróság korábban jelentősen átalakította a jogszabály értelmét.

A kormány és a Liga ezután sem mondott le a regionális autonómiáról. A reform 2026-ban új, óvatosabb szakaszba lépett. Veneto, Lombardia, Piemont és Liguria több konkrét területen kezdett előzetes megállapodást kidolgozni az állammal. A folyamat azonban már jól mutatta az Alkotmánybíróság hatását: nem egyetlen nagy hatáskörátadással, hanem körülhatároltabb funkciók tárgyalásával próbáltak haladni. Calderoli 2026 szeptemberében már maga is körülbelül egy évre becsülte, mire a folyamat végleges szakaszba juthat. A Liga történelmi követelése tehát formálisan életben maradt, de a kezdetben elképzelnél jóval lassabban és szűkebb jogi pályán haladt.

A harmadik intézményi front az igazságszolgáltatás volt, és ez okozta Meloni legnagyobb közvetlen politikai vereségét. Az olasz jobboldal és a bírói kar konfliktusa nem vele kezdődött. Berlusconi évtizedeken keresztül azt állította, hogy politikai célokat követő ügyészek és bírák próbálják eltávolítani a hatalomból. A történelmi

jobboldalon is régóta élt a gyanú, hogy az igazságszolgáltatás egy része ideológiailag baloldali, és a jog eszközeivel avatkozik be a politikai versenybe.

A másik oldalról nézve viszont éppen az olasz politikai korrupció, a maffia elleni küzdelem és a nagy pártfinanszírozási botrányok mutatták meg, miért van szükség erős, politikailag független ügyészségre és bírói karra. A Tiszta Kezek vizsgálatai nélkül a kilencvenes évek rendszerszintű korrupciójának jelentős része sem került volna felszínre. A kérdés ezért nem redukálható arra, hogy a bírák vagy a politikusok oldalán állunk. A valódi probléma a függetlenség és az elszámoltathatóság közötti egyensúly.

Carlo Nordio igazságügyi miniszter reformja ezt az egyensúlyt kívánta megváltoztatni. A legfontosabb elem a bírák és ügyészek pályájának végleges szétválasztása volt. Olaszországban mindkét szakma ugyanahhoz a bírói rendhez tartozik, közös felvételi rendszerből indul, és bár az átjárást már korábban is jelentősen korlátozták, elvileg lehetséges volt a két pálya közötti váltás. A kormány szerint ez túl közeli intézményi kapcsolatot teremt a vádat képviselő ügyész és az ítéletet hozó bíró között.

Az elképzelés első hallásra könnyen érthető. Egy büntetőeljárásban az ügyész a vádat képviseli, a bíró pedig pártatlan döntőbíró. Sok demokratikus országban szervezetileg is világosan elkülönül egymástól a két pálya. A kormány ezért azt állította, hogy a szétválasztás nem támadás a bírói függetlenség ellen, hanem a vádló és az ítélező szerep közötti különbséget teszi egyértelműbbé.

Az olasz bírói és ügyészi szervezetek viszont attól tartottak, hogy ez csak az első lépés az ügyészség végrehajtó hatalom alá rendelése felé. Maga a reform ezt még nem tette volna meg: az ügyészek továbbra is függetlenek maradtak volna a kormánytól. A történelmi tapasztalat és a jobboldal régóta tartó konfliktusa a magisztrátussal azonban erősítette a bizalmatlanságot. A kritikusok úgy látták, hogy a szervezeti szétválasztás hosszabb távon megkönnyítheti az ügyészség külön politikai ellenőrzését.

A reform ennél tovább is ment. A bírói önigazgatás addigi központi szerve, a Legfelsőbb Bírói Tanács helyett külön tanács jött volna létre a bírák és az ügyészek számára. A tagok kiválasztásában sorsolósos elem jelent volna meg, amelyet a kormány a bírói karon belüli frakciók, az úgynevezett áramlatok túlzott befolyásának

megtörésével indokolt. Ez a probléma nem volt kitalált. Korábbi botrányok megmutatták, hogy a bírói önjagazgatásban is működnek szervezett csoportok, személyi alkuk és pozícióharcok.

A sorsolás azonban vitatható megoldás. A támogatók szerint csökkenti a belső klikkek lehetőségét arra, hogy előre egyeztetett jelöltekkel ellenőrizték az önjagazgatást. Az ellenzők szerint viszont egy olyan szervezet vezető és fegyelmi testületeiben, ahol nagy szakmai tapasztalatra és tekintélyre van szükség, a véletlenszerű kiválasztás nem feltétlenül javítja a minőséget. A reform külön felső fegyelmi bíróságot is létrehozott volna, ami tovább alakította volna a bírói önjagazgatás hagyományos rendszerét.

A parlament 2025 őszére végigvitte az alkotmánymódosítást, de a szükséges kétharmados támogatás nélkül. Ezzel megnyílt az út a megerősítő népszavazás előtt. Meloni ekkor nagy politikai tétet vállalt. Bár azt hangsúlyozta, hogy vereség esetén nem mond le, a kampányt kormánya egyik fontos reformjáról szóló országos döntéssé tette. Az ellenzék pedig gyorsan felismerte a lehetőséget arra, hogy a referendumot a miniszterelnök politikájának általánosabb megítélésévé alakítsa.

2026. március 22-én és 23-án az olaszok az urnákhoz járultak. Az alkotmányos megerősítő népszavazásnál nincs részvételi küszöb, tehát önmagában az érvényességhez nem kellett a választók felének megjelennie. A részvétel ennek ellenére megközelítette a hatvan százalékot, ami jelezte a kérdés politikai súlyát.

Az eredmény egyértelmű politikai vereség volt Meloni számára: a nem szavazatok aránya közel 54 százalék lett, a reformot támogatók körülbelül 46 százalékot kaptak. A különbség nem jelentett földcsuszamlást, de egyértelmű volt. A választók többsége elutasította a kormány igazságügyi alkotmánymódosítását. A miniszterelnök számára ez különösen fájdalmas eredményt jelentett, mert 2022 után hozzászólt ahhoz, hogy választási és politikai versenyeinek többségét megnyeri.

Nem állítható biztosan, hogy minden nemmel szavazó választó a reform konkrét jogi tartalmát utasította el. Országos referendumok rendszeresen válnak a hivatalban lévő kormány népszerűségi próbájává, és az ellenzék nyíltan Meloni elleni politikai alkalomként is használta a kampányt. Ugyanakkor ugyanilyen félrevezető volna azt állítani, hogy az eredmény nem szólt magáról az igazságszolgáltatásról. A bírói függetlenség kérdése, a hatalmi egyensúly és a

sorsolósos öniszazgatás valódi tartalmi vitát váltott ki.

Meloni nem mondott le, Carlo Nordio igazságügyi miniszter sem távozott. A kormány azt hangsúlyozta, hogy a választók döntését elfogadja, de továbbra is indokoltnak tartja az igazságszolgáltatás reformját. Ez demokratikus szempontból fontos pillanat volt. A miniszterelnök egyik kiemelt programját a parlamenti többség végigvitte, majd az alkotmányos rendszer által biztosított népszavazáson a társadalom elutasította, és a reform megbukott. Az intézményi fék működött.

A három nagy intézményi projekt 2026 őszére ezért meglepően vegyes mérleget mutatott. A közvetlen miniszterelnök-választás terve a szenátusi első jóváhagyás után lényegében elakadt a képviselőházban. A differenciált autonómia törvényét az Alkotmánybíróság nem semmisítette meg, de több alapvető ponton korlátozta, és a tényleges hatáskörátadás még csak hosszú tárgyalási szakaszban járt. Az igazságügyi reformot pedig a választók népszavazáson elutasították.

Ez jelentős különbséget mutat a biztonságpolitikai törvényekhez képest. Ott a kormány több egymást követő szigorítást keresztül tudott vinni. Az alkotmányos rendszer mélyebb átformálásánál azonban sokkal

erősebb intézményi ellenállásba ütközött. Az Alkotmánybíróság, a parlamenti eljárás és végül maguk a választók olyan korlátokat jelentettek, amelyeket a stabil kormánytöbbség sem tudott egyszerűen félretenni.

Ez a tény önmagában fontos Meloni rendszerének megítéléséhez. Az olasz demokrácia 2026-ban nem olyan rendszer volt, amelyben a miniszterelnök parlamenti többsége automatikusan végrehajthatta minden intézményi elképzelését. A bíróságok döntései több alkalommal korlátozták a kabinetet, a parlamenti folyamat lassította a reformokat, és a népszavazás képes volt teljes egészében megakadályozni egy alkotmánymódosítást. Éppen ezért pontatlan lenne az olasz intézmények teljes bekebelezéséről beszélni.

Másfelől az is világos, hogy Meloni nem mondott le az erősebb végrehajtó hatalom gondolatáról. A választási törvény 2026-os átalakítása, a miniszterelnök-jelölt nevének hivatalosabb szerepe, a kormányzati többségi prémium és a közvetlen miniszterelnök-választás hosszabb távú terve mind ugyanabba az irányba mutattak: a választási eredmény és a végrehajtó hatalom közötti kapcsolatot közvetlenebbé, a kormányzást pedig kevésbé kiszolgáltatottá akarta tenni a parlamenti átrendeződésnek.

Az alapvető vita ezért 2026-ban sem zárult le. Meloni szerint Olaszország történelmi gyengesége az volt, hogy túl könnyű kormányt bukítani és túl nehéz dönteni. Ellenfelei szerint a köztársaság alkotmányos rendszerének lényeges erénye éppen az, hogy a végrehajtó hatalom nem válhat túl könnyen önálló politikai központtá. Mindkét álláspont mögött valós történelmi tapasztalat áll: az egyik mögött a kormányzati instabilitás, a másik mögött a diktatúra emléke.

Meloni saját kormányzása különös módon mindkettőt bizonyította. Négy év stabilitással megmutatta, hogy az olasz parlamentáris rendszer képes hosszú életű kormányt fenntartani. Ugyanebben az időszakban az intézményi korlátok pedig megmutatták, hogy egy stabil, erős többséggel rendelkező kabinet sem alakíthatja át korlátlanul a köztársaság szabályait.

A miniszterelnök számára ez akár politikai tanulság is lehetett volna: a választási győzelem nagy felhatalmazást ad, de nem azonos az állam valamennyi intézménye fölötti rendelkezési joggal. Meloni nyilvánosan elfogadta az alkotmányos döntéseket, ugyanakkor környezetéből rendszeresen érkeztek olyan kijelentések, amelyek politikai motivációt tulajdonítottak a kormánnyal szemben fellépő bírának és intézményeknek. A

demokratikus rendszer minőségét ezért nem kizárólag az mutatja meg, betartják-e végül a bírósági ítéletet vagy a népszavazás eredményét. Az is számít, hogyan beszél a hatalom azokról az intézményekről, amelyek nemet mondanak neki.

Ez a kérdés különösen élesen jelent meg a következő ügyben. A Meloni-kormány és a bírói kar konfliktusa, a közmédia politikai befolyásolása és az újságírók megfigyelésével kapcsolatos botrányok 2024–2026 között olyan ponton találkoztak, ahol már nem egy alkotmányos reform elméleti következményeiről volt szó. A Paragon kémiszoftver körüli történet azt vetette fel, használhatták-e az állam biztonsági eszközeit újságírók és civil szereplők megfigyelésére, és ha igen, ki adott erre felhatalmazást. Itt a hatalmi egyensúly kérdése már nem alkotmányjogi tervezetként, hanem konkrét emberek telefonján jelent meg.

17. fejezet - Az állam figyelő szeme

2025. január 31-én Francesco Cancellato, a Fanpage főszerkesztője üzenetet kapott a WhatsApptól. A szolgáltató arra figyelmeztette, hogy telefonját egy különösen fejlett kémsoftverrel támadhatták meg. A technológia nem az internetes bűnözés mindennapos eszközei közé tartozott. A Graphite nevű programot az izraeli alapítású Paragon Solutions fejlesztette, és a vállalat állítása szerint kizárólag ellenőrzött állami szerveknek, bűnüldöző és hírszerző szolgálatoknak értékesítette. Ha ez így volt, Cancellato telefonjának megfertőzése rögtön politikai kérdést is felvetett: melyik állami szereplőnek állhatott érdekében egy olasz oknyomozó újságíró megfigyelése?

A válasz 2026 őszen sem ismert teljes bizonyossággal. Ez a bizonytalanság teszi a Paragon-ügyet fontosabbá egy átlagos politikai botránynál. A rendelkezésre álló adatok alapján biztosan tudható, hogy olasz hírszerző szolgálatok megvásárolták és használták a Graphite-ot. Biztosan tudható az is, hogy Cancellato telefonján a későbbi ügyészségi szakértői vizsgálat kémsoftveres fertőzés nyomait találta. Ugyanakkor az olasz nyomozó hatóságok 2026 márciusában nem találtak bizonyítékot

arra, hogy az AISI, a belső hírszerzés hajtotta volna végre a Cancellato elleni műveletet. A történet központi kérdése ezért nem az, hogy bizonyítottan Giorgia Meloni kormánya rendelte-e el egy vele kritikus újságíró megfigyelését. Ilyen bizonyíték nincs. A súlyosabb intézményi probléma az, hogy több mint másfél évvel az első leleplezés után sem sikerült hitelt érdemlően megállapítani, ki tette, miközben a használt technológia hozzáférése elvileg szűk állami körre korlátozódott.

A Graphite ahhoz a kémszoftver-generációhoz tartozik, amely alapvetően megváltoztatta a titkos megfigyelés lehetőségeit. A klasszikus telefonlehallgatásnál a hatóság a távközlési rendszer valamely pontján fér hozzá a kommunikációhoz. Egy modern kémszoftver ezzel szemben magát a készüléket támadja meg. Ha sikerrel jár, a titkosított üzenetek védelme is elveszítheti jelentőségének nagy részét, mert a tartalom a titkosítás előtt vagy annak feloldása után közvetlenül az eszközön válhat hozzáférhetővé. Különösen veszélyesek az úgynevezett kattintás nélküli támadások, amelyekhez a célszemélynek még fertőzött linket sem kell tudatosan megnyitnia.

Egy ilyen eszköz legitim használatának is lehet helye. Terrorista hálózatok, szervezett bűnözői csoportok,

kémek vagy emberrablók ellen a hagyományos nyomozati módszerek elégtelenek lehetnek, miközben a kommunikáció egyre erősebben titkosított. A demokratikus probléma nem maga a technológia létezése, hanem az ellenőrzése. Minél kevésbé észlelhető egy megfigyelés, minél szélesebb hozzáférést biztosít egy ember életéhez, annál szigorúbb jogi, bírói és parlamenti garanciákra van szükség.

Cancellato esete azért vált azonnal politikailag érzékennyé, mert lapja rendszeresen közölt kellemetlen anyagokat a Meloni-kormányról és az Olasz Testvérekről. A Fanpage 2024-ben rejtett kamerás riportokkal tárta fel az Olasz Testvérek ifjúsági szervezetének, a Nemzeti Ifjúságnak egyes köreiben tapasztalható szélsőjobbboldali, fasiszta nosztalgiát és antiszemita megnyilvánulásokat. A riportok különösen kellemetlenek voltak annak a Meloninak, aki ekkor már nemzetközi szinten igyekezett azt bizonyítani, hogy pártja végleg maga mögött hagyta a fasiszta hagyományt.

Ebből azonban nem következik, hogy a Fanpage munkája miatt rendelték el Cancellato megfigyelését. Az időbeli és politikai összefüggés gyanút ébreszthet, bizonyítékot viszont nem helyettesít. Éppen itt kell óvatosan bánni Cancellato később megjelent könyvével,

Il nemico dentro című személyes beszámolójával is. A szerző maga hangsúlyozza, hogy érintettként ír, és történetét saját tapasztalatán, gyanúin, interjúin és a rendelkezésére álló dokumentumokon keresztül rekonstruálja. Könyve fontos forrás annak megértéséhez, hogyan élte meg egy újságíró a megfigyelés felfedezését és az állami válaszok hiányát, de az általa felvetett politikai összefüggéseket nem szabad automatikusan bizonyított tényként átvenni.

Az első nyilvánosságra került eset ráadásul gyorsan nagyobb történetté vált. A WhatsApp mintegy kilencven felhasználót figyelmeztetett különböző országokban, és az olasz érintettek között nemcsak újságírók jelentek meg. Luca Casarini és Giuseppe Caccia, a Mediterranea Saving Humans nevű tengeri mentőszervezet ismert szereplői szintén a Graphite célpontjai voltak. Ez különösen érzékeny ügynek számított, mert a Meloni-kormány évek óta konfliktusban állt azokkal a civil szervezetekkel, amelyek migránsokat mentettek ki a Földközi-tengeren.

A későbbi parlamenti vizsgálat ezen a ponton fontos különbséget tett az esetek között. A Köztársaság Biztonságáért Felelős Parlamenti Bizottság, a COPASIR 2025 júniusában arra jutott, hogy az olasz hírszerzés

jogszerűen alkalmazta a Graphite-ot Casarini, Caccia és David Yambio megfigyelésére. A bizottság szerint a művelet nem civil vagy emberi jogi tevékenységük általános ellenőrzésére irányult, hanem az illegális bevándorlás elősegítésével kapcsolatos nemzetbiztonsági vizsgálathoz kötődött. A hírszerzési műveletet a szolgálatokat politikailag felügyelő Alfredo Mantovano is jóváhagyta.

Ez a tény önmagában súlyos kérdéseket vet fel, de másokat, mint Cancellato esete. Ha a megfigyelés szabályosan engedélyezett volt, a vita arról szól, megfelelően tág-e az a nemzetbiztonsági indok, amely alapján civil aktivisták telefonjára egy ennyire behatoló eszközt telepíthetnek. A kormány és a szolgálatok szerint a cél nem politikai véleményük ellenőrzése volt. Jogvédők viszont attól tartottak, hogy a migrációs civil tevékenység és a nemzetbiztonsági fenyegetés közötti határ veszélyesen elmosódhat.

Az ilyen ügyekben a jogszerűség önmagában sem old fel minden demokratikus problémát. Egy titkos megfigyelés formálisan megfelelhet az engedélyezési szabályoknak, miközben továbbra is vitatható, hogy szükséges és arányos volt-e. A modern kémszoftverek sokkal több információhoz adhatnak hozzáférést, mint

amennyi egy meghatározott nyomozati kérdés megválaszolásához szükséges. Ezért különösen fontos, hogy a felhatalmazás ne általános gyanúra, hanem pontosan körülhatárolt célra épüljön, használatát pedig utólag független szerv is ellenőrizhesse.

A COPASIR ugyanakkor nem talált bizonyítékot arra, hogy Cancellatót az olasz szolgálatok figyelték volna meg. A bizottság betekintett a hírszerzés Graphite-rendszerének adatbázisaiba és ellenőrzési naplóiba, és nem talált Cancellato telefonszámához kapcsolódó műveletet. Ugyanez vonatkozott Mattia Ferrari katolikus papra, aki a Mediterranea tevékenységéhez kötődött, és szintén értesítést kapott a megfigyelési kísérletről.

A 2025-ös parlamenti jelentés ezért első pillantásra jelentős mértékben tehermentesítette a Meloni-kormányt a legsúlyosabb vád alól. Nem igazolta azt az állítást, hogy az olasz hírszerzés kormánykritikus újságírókat figyelt volna meg. Az ügy azonban ettől nem zárult le. A jelentés csak azt állapította meg, hogy az általa megvizsgált olasz hírszerzési rendszerekben nem volt ilyen művelet nyoma. Arra továbbra sem adott választ, ki juttatta a Graphite-ot Cancellato telefonjára.

A Paragon reakciója tovább növelte a bizonytalanságot. A vállalat azt állította, hogy felajánlott az olasz hatóságoknak egy technikai lehetőséget annak megállapítására, használták-e rendszerét Cancellato ellen a szerződés és az olasz jog megsértésével. A cég szerint az olasz fél nem kérte ezt az ellenőrzést, ezért Paragon megszüntette olaszországi szerződéseit. Az olasz szolgálatok más magyarázatot adtak: szerintük a vállalat által javasolt vizsgálat bizalmas hírszerzési információkat tehetett volna hozzáférhetővé egy külföldi magáncég számára, ezért nemzetbiztonsági okból nem fogadhatták el.

Mindkét álláspontban van érthető elem. Egy állam nem engedhet korlátlan hozzáférést külföldi vállalatnak saját hírszerzési adatbázisaihoz. Másrészt egy olyan ügyben, amelyben éppen az a kérdés, visszaéltek-e egy beszállító technológiájával, nehezen fogadható el, ha az ellenőrzés elutasítása után nem jön létre más, független és technikailag hiteles módszer ugyanennek a kérdésnek a megválaszolására. A titkosság indoka nem válhat automatikus válasszá minden elszámoltathatósági problémára.

2025 tavaszán a történet tovább bővült. Ciro Pellegrino, a Fanpage nápolyi szerkesztőségének

vezetője az Apple-től kapott figyelmeztetést arra, hogy kifinomult kémprogramos támadás célpontjává vált. A Torontói Egyetem Citizen Lab kutatói később igazságügyi pontosságú technikai vizsgálat során nagy bizonyossággal azonosították telefonján a Paragon Graphite-jához kapcsolódó nyomokat. Ugyanahhoz a támadói infrastruktúrához kötötték egy másik, nevét nyilvánosságra nem hozó európai újságíró esetét is.

Ez fontos új információ volt, mert megmutatta, hogy Cancellato figyelmeztetése nem elszigetelt technikai tévedés környezetében jelent meg. Egy második Fanpage-újságírót bizonyíthatóan Graphite-tal céloztak. Ettől még továbbra sem lehetett kijelenteni, hogy ugyanaz az állami megrendelő állt minden eset mögött. A Citizen Lab arra tudott bizonyítékot találni, milyen technológiát és támadói infrastruktúrát használtak, arra nem, hogy melyik kormányzati szerv adott utasítást.

A megfigyelték köre később tovább szélesedett. Roberto D'Agostino, a politikai és gazdasági háttérinformációkról ismert Dagospia alapítója is bekerült az ügybe, és az olasz ügyészségek több újságíró, aktivista és más érintett készülékét vizsgálni kezdték. Az eset így egyre nehezebben volt kezelhető néhány technológiai anomáliaként. Róma és Nápoly ügyészségei

közös technikai vizsgálatot rendeltek el, és ismeretlen elkövetők ellen indult eljárás jogosulatlan informatikai hozzáférés és kommunikációs titok megsértése miatt.

A nyomozás 2026 márciusában hozta az egyik legfontosabb fordulatot. A szakértők hét vizsgált készülék közül háromnál találtak olyan nyomokat, amelyek igazolták a kémsoftveres támadást: Luca Casarini, Giuseppe Caccia és Francesco Cancellato telefonján. Cancellato esetében tehát többé nem kizárólag a WhatsApp riasztására kellett hagyatkozni. Az olasz ügyészségi vizsgálat is megerősítette, hogy készülékét kémsoftverrel kompromittálták.

Ugyanez a vizsgálat azonban továbbra sem kötötte a Cancellato elleni műveletet az AISI-hoz. Az ügyészek hozzáfértek a belső hírszerzés rendszeréhez, és nem találtak olyan nyomot, amely szerint az olasz szolgálat célpontként kezelte volna az újságírót. A hírszerzés külön magyarázatot adott arra is, miért mutattak egyes technikai adatok azonos, 2024. december 14-i időpontra Cancellato, Casarini és Caccia készülékén. Álláspontja szerint a Paragon rendszere korábban hetekig nem működött megfelelően, majd ezen a napon állt újra üzembe több ügyfélnél, ezért az időpont egybeesése önmagában nem bizonyít közös műveletet. Ez a

szolgálatok magyarázata, nem pedig a Cancellato-ügy elkövetőjének azonosítása.

Az eset különös állapotba jutott: egyre több technikai részlet vált bizonyossá, miközben a legfontosabb politikai kérdés továbbra is nyitva maradt. Biztos lett, hogy Cancellatót megfigyelték. Biztos lett, hogy az olasz szolgálatok Graphite-ot használtak más személyek ellen. Nem született bizonyíték arra, hogy az olasz hírszerzés figyelte volna meg Cancellatót. De arra sem, hogy ki más tette.

A nyomozás 2026 tavaszán azért sem jutott végső válaszhoz, mert az olasz ügyészségek még mindig nem kapták meg a Paragontól azokat az adatokat, amelyek segíthették volna az operátor azonosítását. Izraeli hatóságokon keresztül nemzetközi jogsegélyt is kértek, de hónapokkal később sem érkezett minden szükséges technikai információ. Így éppen annak a magánvállalatnak az adatai hiányoztak, amely a rendszer működéséről a legtöbbet tudhatta.

Ez a helyzet a kémszoftver-piac egyik alapvető problémájára világít rá. A demokratikus állam egy magánvállalattól vásárol olyan technológiát, amely különlegesen érzékeny állami képességet biztosít

számára. A gyártó viszont saját infrastruktúrával, technikai naplókkal és üzleti titkokkal rendelkezik, amelyek nélkül egy esetleges visszaélés későbbi rekonstruálása nehezzé válhat. A hírszerzés titoktartási kötelezettsége, a vállalati titok és a nemzetközi joghatóság így egymásra rakódva olyan rendszert hozhat létre, amelyben minden szereplő csak a történet egy részét látja, a megfigyelt polgár pedig éveken át nem tudja meg, ki és miért jutott be a telefonjába.

A Paragon-ügyet ezért túlzás volna bizonyítékként használni arra, hogy Meloni személyes utasítására újságírókat figyeltek meg. Ezt az állítást a rendelkezésre álló bizonyítékok nem támasztják alá. Ugyanilyen hiba volna azonban úgy kezelni az esetet, mintha a 2025-ös parlamenti jelentés teljesen lezárta volna. 2026-ban az Európai Bizottság jogállamisági jelentése is úgy fogalmazott, hogy a vizsgálatok tovább folynak az olasz újságírók elleni kémszoftveres művelet elkövetőinek azonosítására. Ez már maga is mutatja, hogy az ügy intézményi értelemben nyitott maradt.

A botrány jelentőségét a Meloni-kormány sajtóhoz fűződő tágabb viszonya növelte. Olaszországban a politikai befolyás a közszolgálati televízióra jóval régebbi Giorgia Meloninál. A RAI vezetői posztjainak pártpolitikai

elosztása a köztársaság történetének hosszú ideje ismert gyakorlata, amelynek még külön neve is kialakult: lottizzazione. Éppen ezért történelmietlen volna úgy ábrázolni, mintha Meloni találta volna fel a közmédia politikai megszállását.

A kérdés az, hogy kormányzása csökkentette vagy erősítette ezt a függést. A RAI-nál 2023 után jelentős személyi átrendeződés történt. Carlo Fuortes vezérigazgató mandátuma lejárt előtt távozott, arra hivatkozva, hogy politikai konfliktus alakult ki és olyan szerkesztési változásokat vártak tőle, amelyeket nem tartott a RAI érdekében állónak. Több vezető és ismert képernyős távozott vagy került más szerepbe, a RAI újságíróinak legnagyobb hagyományos szakszervezete pedig 2024-ben sztrájkot szervezett, mert szerinte a kormány túlzott befolyást szerzett a közmédiában.

A kormány ezt visszautasította. Arra hivatkozott, hogy a RAI korábban is politikai kinevezési rendszerben működött, és az új vezetés sem akadályozta meg a kabinetet bíráló műsorok és riportok sugárzását. Ebben is van igazság. A RAI Meloni alatt sem vált egyetlen hangon megszólaló propagandacsatornává, és több műsora folytatott a kormánynak kellemetlen oknyomozást. A probléma sokkal inkább a szerkezeti

függőség: ha a vezetői kinevezések és a finanszírozás jelentős részben a mindenkori politikai többségtől függenek, az öncenzúra és a szerkesztőségi alkalmazkodás kockázata akkor is fennállhat, ha nincs közvetlen napi utasítás.

Az Antonio Scurati körüli 2024-es ügy ennek jelképévé vált. A Mussolini felemelkedéséről szóló nagyregény szerzőjét a felszabadulás napjához kapcsolódó műsorba hívták, ahol a fasizmusról és Meloni pártjának történelmi felelősségéről szóló szöveget olvasott volna fel. Fellépését röviddel a műsor előtt törölték. A RAI vezetése díjazási és szerkesztési okokra hivatkozott, a műsorvezető és Scurati viszont ezt vitatta. Meloni végül saját közösségi oldalán nyilvánosságra hozta a szöveget, azzal érvelve, hogy ha cenzúráról lenne szó, aligha terjesztené maga is.

A történet ezért önmagában nem bizonyít központilag elrendelt cenzúrát. Arra viszont alkalmas volt, hogy megmutassa, mennyire alacsony a bizalom a RAI politikai függetlenségében. Egy valóban erős szerkezeti garanciákkal rendelkező közmédiában egy műsorszám elmaradása kevésbé válna automatikusan kormányzati beavatkozás gyanújává. Olaszországban a történelmi pártbefolyás miatt szinte minden ilyen döntés politikai

értelmezést kap.

A helyzet 2026-ra sem rendeződött teljesen. Az Európai Bizottság jogállamisági jelentése szerint már napirenden volt a RAI irányításának és finanszírozásának reformja az Európai Médiaszabadság Törvény követelményeihez igazodva. A tervezet többek között csökkentené a kormány közvetlen kinevezési lehetőségeinek egy részét. Ugyanakkor civil és szakmai szervezetek továbbra is kockázatot láttak a közmédia független működésében, a RAI pedig a 2026-os finanszírozási csökkentések hosszabb távú következményeire is figyelmeztetett.

A sajtószabadság helyzetét ezért itt sem lehet egyetlen politikai címkével összefoglalni. Olaszországban 2026-ban létezett élénk kormánykritikus nyilvánosság, működtek ellenzéki lapok, oknyomozó szerkesztőségek és televíziós műsorok. Cancellato maga is tovább vezette a Fanpage-et és nyilvánosan támadhatta a kormányt. Ez nem egy olyan rendszer képe, amelyben a sajtó szabadságát felszámolták.

Ugyanakkor több egymást erősítő probléma is jelen volt. A közszolgálati média politikai függőségének régi rendszere nem szűnt meg, az újságírókat érintő

stratégiai perek és rágalmazási eljárások komoly terhet jelentettek, a sajtómunkások elleni fenyegetések és erőszak továbbra is létezett, és közben egy állami ügyfeleknek szánt katonai szintű kémszoftver került újságírók telefonjára. A Riporterek Határok Nélkül 2026-os indexében Olaszország az 56. helyre csúszott vissza a 180 vizsgált ország között. Egy rangsor önmagában nem ítélet egy kormány demokratikus jellegéről, de figyelmeztető jel, ha több különböző mutató és szakmai szervezet hasonló problémákra mutat rá.

Meloni politikai stílusa ebben a környezetben különösen fontos. Gyakran személyesen, kemény hangon reagál újságírókra és szerkesztőségekre, ha szerinte igazságtalanul támadják. Ez demokratikus jogának része: a politikusnak is joga van bírálni a sajtót. A hatalmi helyzet azonban nem szimmetrikus. Egy miniszterelnök mögött állami apparátus, jelentős kommunikációs gépezet és kinevezési hatalom áll, ezért más következményekkel jár, ha ő nevez egy újságírót politikailag elfogultnak vagy megbízhatatlannak, mint amikor egy szerkesztőség bírálja a kormányfőt.

A Paragon-ügy éppen ezt az aszimmetriát tette szélsőségesen láthatóvá. Egy modern kémprogram birtokosa olyan információkhoz férhet hozzá, amelyekről

a megfigyelt személy még saját családjának vagy munkatársainak sem beszél. Egy oknyomozó újságírónál ez az újságíró magánéletén is túlmutató kérdés. A telefonban források, készülő történetek, dokumentumok, bizalmas beszélgetések és olyan emberek adatai találhatóak, akik azért vállalják az információ átadását, mert arra számítanak, hogy kilétük titokban marad.

Ha egy forrás nem hihet abban, hogy az újságíróval folytatott beszélgetése biztonságos, a megfigyelés hatása jóval túlnő egyetlen ember jogainak megsértésén. Mások nem beszélnek többé. Az újságíró bizonyos témákat nem vállal, vagy kénytelen olyan biztonsági rendszereket használni, amelyek jelentősen nehezítik munkáját. A megfigyelés így akkor is befolyásolhatja a nyilvánosságot, ha az ellopott információkból soha semmi nem kerül nyilvánosságra.

Ezért különösen lényeges, hogy egy kémszoftveres ügyben ne az legyen a végpont, hogy nem sikerült bizonyítani a kormány felelősségét. Demokratikus államban az államnak pozitív kötelezettsége is van: fel kell derítenie, ki tört be egy újságíró kommunikációs rendszerébe, különösen akkor, ha a felhasznált eszközt jellemzően kormányoknak adják el. Meloni kormányának megítélése ezen a ponton nemcsak azon múlik, részt

vett-e a megfigyelésben, hanem azon is, mennyire következetesen segítette annak feltárását.

Cancellato könyvének indulatos megfogalmazásai ebben a tekintetben érthetőek, de történészi vagy politikai elemzésben óvatosabb következtetés szükséges. A „rezsimmódszer” kifejezés erős értékítélet, amely a könyv címében is megjelenik. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján nem állítható, hogy a Meloni-kormány egységes politikai megfigyelőrendszert épített volna ki ellenzéki újságírók ellen. Azt azonban már dokumentumok és hatósági vizsgálatok bizonyítják, hogy az olasz hírszerzés rendkívül invazív kémszoftvert használt civil aktivisták ellen, miközben legalább egy kormánykritikus újságírót ugyanazzal a technológiával ismeretlen szereplő sikeresen megfigyelt.

A demokratikus veszély éppen az ilyen szürke zónákban alakulhat ki. Nem szükséges hozzá központi utasítással működő politikai titkosrendőrség. Elég, ha olyan technológiák kerülnek állami szervezetek kezébe, amelyek használata nehezen követhető; ha a felügyelet titkossága miatt csak szűk kör látja a teljes képet; ha egy visszaélés feltárásához szükséges adatok magánvállalatoknál vannak; és ha a politikai polarizáció miatt a társadalom egyik fele eleve nem hisz a másik

vizsgálatainak.

A Paragon-ügy ezért nem azért fontos Meloni történetében, mert bizonyítaná, hogy Olaszország diktatúrává alakult. Éppen ellenkezőleg: az ügyészségek önállóan nyomoztak, a parlament ellenőrző bizottsága vizsgálatot folytatott, a sajtó hónapokon át foglalkozott az esettel, és a kormánynak nyilvánosan válaszolnia kellett. A demokratikus ellenőrzés intézményei működtek. A történet mégis azt mutatja, milyen nehezen tudják ezek az intézmények követni azt a technológiai hatalmat, amelynek néhány másodperc alatt egy ember teljes digitális élete megnyílhat.

Meloni rendszerének egyik legfontosabb kérdése ezért nem az, hogy az állam erős-e. Az Olasz Testvérek mindig erős államot akart. A kérdés az, ki látja, mit csinál az erős állam akkor, amikor tevékenysége természete szerint titkos. A rendőrség, a hírszerzés és a nemzetbiztonság demokratikus ellenőrzése éppen azért fontos, mert a polgár maga nem képes ellenőrizni őket.

A probléma közvetlenül kapcsolódik a sajtóhoz is. Egy olyan kormány, amely rendszeresen a nép választott képviselőinek és a velük szemben álló politikai, bírói vagy kulturális elitek konfliktusaként írja le a közéletet,

könnyen olyan környezetet teremt, amelyben a kritikus újságíró nem ellenőrző intézményként, hanem politikai ellenfélként jelenik meg. Ettől még nem válik automatikusan üldözötté, de az állam és a sajtó közötti egészséges távolság csökkenhet.

2026 őszén a Paragon-ügy végső válasza továbbra is hiányzott. Francesco Cancellato már tudta, hogy telefonját valóban megfertőzték. A nyomozók tudták, hogy az olasz hírszerzés ugyanazt a rendszert törvényes engedéllyel más célpontok ellen használta. Azt viszont nem tudták bizonyítani, ki ült a másik oldalon, amikor Cancellato készülékét feltörték. Ez a hiány nem teszi bizonyítottá a legsúlyosabb gyanút, de nem is engedi meg annak lezárását.

Meloni külpolitikájának vizsgálatakor egészen más képet látunk. Ott a miniszterelnök kifejezetten arra törekedett, hogy a róla kialakult radikális képet mérsékelje, szövetségeseket szerezzen és kiszámítható partnerként viselkedjen. Míg Rómában a bírakkal, újságírókkal és civil szervezetekkel gyakran kemény konfliktust vállalt, Brüsszelben és Washingtonban jóval óvatosabb nyelvet használt. Ebből született meg miniszterelnökségének egyik legérdekesebb kettőssége: hogyan lehet valaki egyszerre Orbán Viktor politikai

barátja, Donald Trump konzervatív szövetségese, Ukrajna határozott támogatója és Ursula von der Leyen egyik használható európai partnere.

HÁTTÉRGYÁR

18. fejezet - Mérsékelt Brüsszelben, radikális Rómában?

Giorgia Meloni 2022-es választási győzelme után Európában sokan arra számítottak, hogy Olaszország csatlakozik az Európai Unióval folyamatos konfliktusban álló kormányok táborához. A pártvezető hosszú éveken át szuverenista nyelven beszélt Brüsszelről, baráti kapcsolatot ápolt Orbán Viktorral és a lengyel Jog és Igazságossággal, pártja pedig az Európai Konzervatívok és Reformerek családjában a föderálisabb Európa egyik következetes ellenfele volt. Olaszország súlya miatt egy ilyen fordulat jóval nagyobb következményekkel járt volna, mint egy kisebb tagállam lázadása. A harmadik legnagyobb euróövezeti gazdaság kormányfője már nem engedhette meg magának ugyanazt a szabadságot, amelyet egy ellenzéki párt vezetőjeként élvezett.

Meloni gyorsan felismerte ezt. Miniszterelnökként nem tett kísérletet Olaszország euróövezeti vagy uniós tagságának megkérdőjelezésére, nem indított átfogó költségvetési háborút az Európai Bizottsággal, és az uniós helyreállítási alap több tízmilliárd eurós olasz programjának végrehajtását kormánya egyik

legfontosabb feladatává tette. A korábbi szuverenista nyelv nem tűnt el, de jelentése módosult. Az Európai Unióból való távolodás helyett egy olyan Unióról beszélt, amelyben több hatalom marad a nemzetállamoknál, szigorúbb a migrációs politika, kisebb a szabályozási teher, nagyobb szerepet kap a védelem és a versenyképesség, valamint kevésbé meghatározó az a progresszív kulturális irány, amelyet Meloni a brüsszeli elit egyik sajátosságának tekintett.

Meloni kormányfői euroszkepticizmusa ezért nem az Európai Unió felszámolására, hanem politikai irányának megváltoztatására irányult. Ezzel lényegesen eltért azoktól a politikusoktól, akik hosszabb időn át az euró vagy akár az uniós tagság elhagyásával játszottak, és közelebb került ahhoz a nemzeti konzervatív elképzeléshez, amely az integrációt elsősorban az államok együttműködéseként szeretné megtartani.

Az első nagy próba már hivatalba lépése előtt adott volt: Ukrajna. Az Olasz Testvérek történeti környezetében és az olasz jobboldalon komoly orosz kapcsolatok léteztek. Silvio Berlusconi személyesen jó viszonyt ápolt Vlagyimir Putyinnal, Matteo Salvini éveken keresztül nyílt rokonszenvvel beszélt az orosz elnökről, és a Liga megállapodást is kötött az Egységes

Oroszországgal. Az olasz közvélemény jelentős része ráadásul jóval kevésbé lelkesedett a fegyverszállításokért, mint több észak- vagy kelet-európai ország társadalma.

Meloni ebben a kérdésben nem a koalíciós partnereihez igazodott. 2022 februárja után egyértelműen elítélte az orosz inváziót, támogatta Ukrajna fegyveres segítségét és az Olaszország NATO-tagságából következő kötelezettségeket. Kormányra kerülése után ezt az irányt akkor is fenntartotta, amikor Salvini rendszeresen kételyeket fogalmazott meg a további katonai támogatással kapcsolatban. 2026 júliusában, az ankarai NATO-csúcson Meloni ismét kijelentette, hogy Olaszország várhatóan további katonai segítséget küld Ukrajnának, és Volodimir Zelenszkijjal folytatott találkozóján megerősítette Róma támogatását egy igazságos és tartós békéhez.

Ez a következetesség különösen fontos szerepet játszott Meloni nemzetközi elfogadásában. A 2022 őszén vele szemben bizalmatlan washingtoni és európai politikusok gyorsan azt tapasztalták, hogy Olaszország külpolitikai alapiránya nem változik. Egy radikális jobboldali gyökerű olasz kormánytól több partner éppen azt várta, hogy gyengíti az Oroszországgal szembeni

egységet. Meloni ehelyett olyan területen bizonyult kiszámíthatónak, amely a Nyugat biztonságpolitikájának központi kérdésévé vált.

A döntés politikai szempontból azért is racionális volt, mert egy nagy mediterrán ország külpolitikai lehetőségei jóval szűkebbek, mint amit az ellenzéki szuverenista retorika sugall. Olaszország biztonsága a NATO-ra, gazdasága az uniós egységes piacra és az euróra, államadosságának finanszírozása az európai pénzügyi rendszer stabilitására épül. Meloni miniszterelnökként nem a Nyugattal való szakításban, hanem azon belül akart nagyobb olasz súlyt teremteni.

Ez a stratégia az Európai Bizottsághoz fűződő kapcsolatában is megjelent. Ursula von der Leyen és Meloni politikailag nagyon különböző háttérből érkezett, de hamar kialakítottak működő munkakapcsolatot. A migráció különösen fontos közös terület lett. Von der Leyen többször Melonival együtt utazott észak-afrikai tárgyalásokra, és az Európai Unió migrációs politikája fokozatosan nagyobb hangsúlyt helyezett az indulások megakadályozására, a harmadik országokkal kötött megállapodásokra és a visszatérítésekre. Ebben Meloni joggal érezhette úgy, hogy az európai politika részben az ő irányába mozdult.

A kapcsolat azonban soha nem vált politikai szövetséggé. A 2024-es európai parlamenti választások után Meloni erősen bírálta azt az alkut, amelyben a nagy centrista pártcsaládok Ursula von der Leyent jelölték újabb bizottsági elnöki ciklusra, António Costát az Európai Tanács, Kaja Kallast pedig az uniós külpolitika élére. Meloni szerint az Európai Konzervatívok és Reformerek választási erősödését figyelmen kívül hagyták, és a legfontosabb állásokról ismét a hagyományos pártok egyeztek meg egymással.

Az Olasz Testvérek európai parlamenti képviselői végül 2024 júliusában nem támogatták von der Leyen második bizottsági elnöki mandátumát. Ez kockázatos döntésnek tűnt, mert Olaszországnak közben erős pozíciót kellett szereznie az új Bizottságban, és szüksége volt Brüsszel együttműködésére a helyreállítási program végrehajtásához. Meloni ezzel egyszerre kívánta megőrizni jobboldali hitelességét és fenntartani kormányzati tárgyalóképességét.

Néhány hónappal később kiderült, hogy a két cél nem feltétlenül zárja ki egymást. Meloni Raffaele Fittót jelölte olasz biztosnak, aki korábban kormányában az európai ügyekkel és a helyreállítási programmal foglalkozott. Von der Leyen az új Bizottság egyik ügyvezető alelnökének

jelölte, és a kohéziós politikát, valamint a reformokat bízta rá. Fitto 2024 végétől az Európai Bizottság hat ügyvezető alelnökének egyike lett, vagyis Olaszország jelentős pozíciót kapott annak ellenére, hogy Meloni pártja nem szavazott von der Leyenre.

Ez talán minden látványos brüsszeli beszédnél jobban megmutatta Meloni uniós stratégiáját. Ideológiailag kívül maradhatott a néppárti, szocialista és liberális közép hagyományos együttműködésén, miközben Olaszország kormányfőjeként alkut kötött ugyanazzal az intézményrendszerrel. A szuverenizmus itt már nem bojkottot jelentett, hanem olyan tárgyalási politikát, amelyben a konfliktus mellett folyamatosan kereste az ország számára hasznos kompromisszumot.

Az Európai Konzervatívok és Reformerekben betöltött szerepe biztosította ehhez az ideológiai háterszágot. Meloni 2020-tól vezette az európai pártcsaládot, és elnöksége alatt annak súlya jelentősen nőtt. A 2024-es európai választás után az ECR az Európai Parlament meghatározó jobboldali csoportjai közé tartozott. Meloni 2025 januárjában adta át az európai párt elnökségét Mateusz Morawiecki volt lengyel miniszterelnöknek, miközben az Olasz Testvérek továbbra is központi szereplője maradt a pártcsaládnak.

A pártcsalád-választás Meloni egész európai stratégiáját meghatározta. Nem csatlakozott Marine Le Pen politikai táborához, noha migrációban, identitáspolitikában és a nemzeti szuverenitás kérdésében jelentős hasonlóságok léteztek közöttük. Le Pen és több szövetségese jóval kritikusabb volt Ukrajna támogatásával és az európai intézményekkel szemben, és hosszabb ideig közelebbi kapcsolatot tartott fenn Moszkvával. Meloni ezzel szemben olyan európai jobboldalt akart építeni, amely képes a döntéshozatal részesévé válni anélkül, hogy feladná nemzeti konzervatív identitását. A két stratégia közötti különbség már a 2024-es európai választás előtt nyílt rivalizálássá vált.

Ebben az értelemben Meloni különös köztes helyet foglalt el. Ideológiailag sok tekintetben közelebb állt a radikális európai jobboldalhoz, mint a kereszténydemokrata középhez, kül- és gazdaságpolitikai érdekei viszont arra ösztönözték, hogy a döntéshozatal főáramán belül maradjon. Ez tette lehetővé, hogy egyszerre bírálja Brüsszelt és legyen annak egyik legfontosabb tárgyalópartnere.

Orbán Viktorhoz fűződő viszonya ugyanezt az ellentmondást mutatta. Meloni hosszú ideig politikai és

személyes rokonszenvvel beszélt a magyar miniszterelnökről. A családpolitika, a bevándorlás, a keresztény kulturális identitás és a nemzetállami szuverenitás kérdésében sok közös pontjuk volt. Orbán a szuverenista jobboldal egyik korai európai példáját jelentette Meloni nemzedékének, és az Olasz Testvérek rendezvényein is szívesen látott partnernek számított.

A kormányzás azonban megmutatta a különbségeket. Az Ukrajna elleni orosz háborúban Orbán rendszeresen vitába került az uniós és NATO-partnerekkel a szankciók, a katonai támogatás és az Oroszországhoz fűződő kapcsolatok miatt. Meloni ezzel szemben ezen a területen az európai fővonalhoz csatlakozott. Ha az uniós döntéseknél kompromisszumra volt szükség Magyarországgal, az olasz kormányfő olykor közvetítői szerepet is vállalhatott, de saját országának stratégiai irányát nem kötötte Budapest politikájához.

A különbség azt is megmutatta, hogy a „szuverenista internacionálé” önmagában ellentmondásos konstrukció. Ha minden nemzet elsősorban saját érdekeit követi, ezek az érdekek szükségszerűen eltérhetnek. Olaszországnak mediterrán migrációs problémái, hatalmas államadóssága, jelentős exportgazdasága és szoros atlanti biztonsági érdekei vannak. Magyarország

földrajzi, energetikai és politikai helyzete más. A közös kultúrharcos nyelv ezért nem jelentett automatikus közös külpolitikát.

Orbán Viktor 2026. áprilisi választási veresége és Magyar Péter kormányának hivatalba lépése után ez a személyes tengely elveszítette korábbi kormányközi jelentőségét. Az új magyar kormány jóval erősebben törekedett az EU- és NATO-kapcsolatok helyreállítására, így Meloni számára is megváltozott a budapesti kapcsolat politikai természete. A történet egyben megmutatta a személyes politikai szövetségek korlátját: a nemzetközi kapcsolatok végül nem pártvezetők barátságaira, hanem állami érdekekre és változó választási eredményekre épülnek.

Donald Trumphoz fűződő kapcsolata ennél látványosabb pályát járt be. Meloni már Trump első elnökségének időszakában rokonszenvvvel figyelte az amerikai konzervatív politika kulturális fordulatát, a migrációs szigort, a nemzeti szuverenitás hangsúlyozását és a progresszív identitáspolitikával szembeni fellépést. Amerikai konzervatív konferenciákon szerepelt, és az Egyesült Államok jobboldali köreiben olyan európai politikusként vált ismertté, aki egyszerre képviseli a nacionalista és az atlantista irányt.

Trump 2024-es választási győzelme kezdetben igazolni látszott Meloni hosszú távú kapcsolatépítését. A 2025. januári elnöki beiktatáson jelen lévő európai vezetők egyikeként Meloni látványosan jelezte, hogy közvetlen kapcsolatot kíván fenntartani az új amerikai elnökkel, és több elemző azt várta tőle, hogy közvetítő szerepet tölthet be az új amerikai adminisztráció és az Európai Unió között. Ezt a szerepet maga Meloni is szívesen vállalta. Az európai vezetők jelentős része tartott Trump vám-, NATO- és Ukrajna-politikájától, az olasz miniszterelnök viszont abból indult ki, hogy az ideológiai közelség segítségével befolyásolhatja Washingtont.

A stratégia egy ideig növelte Meloni nemzetközi súlyát. Az amerikai jobboldallal fennálló kapcsolata olyan hozzáférést biztosított neki, amellyel több európai partner nem rendelkezett. Ugyanakkor komoly kockázatot is vállalt. Ha egy európai kormányfő túl erősen személyes kapcsolatba fektet egy amerikai elnökkel, saját tekintélye részben kiszolgáltatottá válik annak kiszámíthatatlan döntéseinek és belpolitikai érdekeinek.

2026-ban ez a kockázat valósággá vált. Az Egyesült Államok és Izrael Iránnal folytatott háborúja komoly feszültséget okozott Róma és Washington között.

Olaszország nem kívánt automatikusan katonailag részt venni az amerikai műveletekben. Március végén Guido Crosetto védelmi miniszter megtagadta több amerikai katonai gép Sigonellában tervezett leszállásának engedélyezését, miután a repülési tervet előzetes konzultáció nélkül, a gépek indulását követően közölték, és a tervezett feladat nem tartozott a kétoldalú megállapodás szerinti szokásos logisztikai műveletek közé. Meloni később Donald Trump XIV. Leó pápával kapcsolatos támadásait is nyilvánosan bírálta, és hangsúlyozta, hogy az olasz kormány tiszteletben tartja az egyházfő háborúellenes álláspontját.

A személyes kapcsolat júniusban nyílt konfliktussá fajult. Trump egy olasz televízióknak azt állította, hogy Meloni egy G7-találkozón könyörgött neki egy közös fényképért. Az olasz miniszterelnök ezt teljes kitalációnak nevezte, és azzal vádolta az amerikai elnököt, hogy a Nyugat ellenségeivel olykor nagyobb tisztelettel bánik, mint régi szövetségeseivel. Antonio Tajani külügyminiszter a konfliktus után el is halasztott egy tervezett amerikai útját.

A történet jelentősége túlmutatott a személyes sértésen. Meloni korábban politikai tőkét fektetett abba a képbe, hogy ő lehet Trump egyik leghatékonyabb európai

partnere. A nyilvános amerikai támadások ezt a szerepet megrendítették. Egy olyan vezető számára, aki belpolitikájában nagy hangsúlyt helyez a tekintélyre és a nemzeti méltóságra, különösen nehéz lett volna tartósan eltérni, hogy egy külföldi szövetséges nyilvánosan lekezelően beszéljen róla.

Meloni mégsem fordított hátat az Egyesült Államoknak. A júliusi NATO-csúcson azt mondta, nem bánta meg a Trumphoz fűződő kapcsolatba fektetett politikai energiát, mert számára a Nyugat egysége stratégiai kérdés. Trump hangneme ekkor már valamivel békülékenyebb volt, bár továbbra is bírálta Olaszországot az iráni katonai műveletekhez nyújtott korlátozott támogatás miatt.

Az amerikai-olasz államközi együttműködés közben folytatódott. 2026 nyarán Olaszország csatlakozott az amerikai Pax Silica kezdeményezéshez, amely a mesterséges intelligenciához, félvezetőkhez, kritikus nyersanyagokhoz és fejlett gyártáshoz kapcsolódó szövetséges ellátási láncok biztonságát kívánta erősíteni. Az aláírásra éppen azután került sor, hogy a politikai konfliktus miatt Tajani korábban lemondott egy washingtoni látogatást. Az eset jól mutatta, hogy a személyes Trump-Meloni viszony romlása nem jelentett

stratégiai szakítást az Egyesült Államokkal.

Meloni atlantizmusa tehát tartósabbnak bizonyult Trump iránti személyes rokonszenvénél. Ez fontos különbség. Az olasz külpolitika számára az Egyesült Államokkal fennálló kapcsolat évtizedes biztonsági struktúra része, nem egyetlen elnök ideológiai közelségének következménye. Amikor a kettő konfliktusba került, Meloni 2026-ban már láthatóan inkább az állami érdekből indult ki.

Kínával szemben hasonló pragmatizmus jelent meg. Meloni már ellenzékben ellenezte, hogy Giuseppe Conte kormánya 2019-ben csatlakoztatta Olaszországot a kínai Övezet és Út kezdeményezéshez. Miniszterelnökként 2023 végén kivezette az országot a programból, arra hivatkozva, hogy az nem hozta meg a várt kereskedelmi előnyöket. Ezzel Róma egyúttal megszüntette azt a különös helyzetet, hogy a G7 egyetlen tagjaként része legyen Hszi Csin-ping kiemelt geopolitikai projektjének.

A kilépés után viszont nem kezdett gazdasági hidegháborút Pekinggel. 2024-ben maga utazott Kínába, ahol hároméves együttműködési cselekvési tervet írtak alá, és olasz vállalatok számára próbált jobb piaci lehetőségeket teremteni. Az álláspont lényege az lett,

hogy Olaszország stratégiai kínai függőséget nem akar, kereskedni és beruházásokat vonzani viszont igen.

Ez ismét ugyanaz a minta: ideológiai és biztonsági kérdésekben egyértelmű nyugati elkötelezettség, gazdasági ügyekben ennél jóval rugalmasabb politika. Meloni külpolitikája ezért kevésbé forradalmi, mint ahogyan ellenzéki beszédei alapján várni lehetett. A „nemzeti érdek” számára kormányon sokszor azt jelentette, hogy a meglévő szövetségi rendszereket használja fel olasz gazdasági és politikai célokra.

A külpolitikai pragmatizmus azonban nem tüntette el ideológiai világképét. Nemzetközi beszédeiben továbbra is rendszeresen beszélt a keresztény identitásról, az illegális migrációról, a család védelméről, a globalista elit kritikájáról és a nemzetállam elsődlegességéről. Az amerikai konzervatív világban továbbra is a „woke” kultúrával szembeni harcot tekintette közös politikai ügynek, és 2026 nyarán, a Trumppal kialakult konfliktus közepette is hangsúlyozta, hogy bevándorlásban és kulturális kérdésekben sok közös pontjuk maradt.

A különbség inkább az volt, hol engedhette meg magának, hogy ez az ideológia közvetlen állami politikává váljon. A család, az LMBTQ-jogok, a

közbiztonság vagy a kulturális intézmények ügyében Olaszország jóval nagyobb autonómiával rendelkezik. A NATO, az államadósság, az euró vagy Ukrajna esetében egy olasz kormány mozgásterét sokkal több külső tényező korlátozza. Innen ered a Meloni-kormány egyik leggyakrabban megfigyelt kettőssége: Rómában kemény kulturális és rendpárti program, Brüsszelben és Washingtonban óvatosabb stratégiai politika.

A „két Meloni” magyarázat mégis túl kényelmes lenne. Nem arról van szó, hogy a miniszterelnök külföldön titokban mérsékelt, otthon pedig valójában radikális. Ugyanaz a politikai gondolkodás működik mindkét területen, csak eltérő intézményi korlátok között. Meloni mindenütt az állam és a nemzeti politikai közösség mozgásterének növelésére törekszik. Belföldön ezt biztonsági törvényekkel, kulturális kinevezésekkel vagy alkotmányos reformokkal próbálja elérni; Európában pedig azzal, hogy nagyobb szerepet követel a nemzeti kormányoknak és Olaszországnak.

Az Európai Unióval szembeni korábbi retorika ezért nem tűnt el teljesen, inkább tárgyalási programmá alakult. Meloni számára Brüsszel már nem külső ellenségként volt politikailag hasznos, hanem olyan hatalmi térként, amelyben az olasz jobboldalnak végre

részt kell vennie a szabályok meghatározásában. Ez jóval ambiciózusabb cél, mint kívülről kiabálni az intézményekre, és sokkal több kompromisszumot is követel.

A 2024–2029-es Európai Bizottság összetétele ebből a szempontból Meloni számára részleges sikert jelentett. Pártja nem támogatta von der Leyent, mégis az Olasz Testvérek politikusa, Raffaele Fitto lett az egyik ügyvezető alelnök. Az Európai Unió migrációs politikája szigorúbb irányba mozdult. A versenyképesség, a védelmi ipar, a szabályozás egyszerűsítése és az európai ipar védelme pedig sokkal fontosabb témává vált, mint a 2019-ben induló Bizottság első éveiben. Meloni joggal mondhatta, hogy több általa képviselt ügy közelebb került az európai főáramhoz.

Más kérdésekben viszont nem tudta átformálni Európát. Nem alakult ki egységes nemzeti konzervatív többség az Európai Parlamentben, a hagyományos néppárti-szocialista-liberális együttműködés továbbra is képes volt fontos döntéseket keresztülvinni, és a radikális jobboldal különböző pártcsaládjai egymással is versenyeztek. Ukrajna, Oroszország, gazdaságpolitika és az Európai Unió jövője ügyében akkora különbségek voltak közöttük, hogy a kulturális hasonlóságok nem

tudták őket egységes politikai blokká szervezni.

Meloni számára ez részben előny volt. Minél elszigeteltebbek maradtak a tőle jobbra vagy nála radikálisabb európai pártok, annál fontosabb hídszerepet tölthetett be ő maga. A hagyományos európai közép számára elfogadhatóbb tárgyalópartner volt Marine Le Pennél vagy az Alternatíva Németországért vezetőinél, saját táborának pedig azt mondhatta, hogy éppen azért képes eredményeket elérni, mert nem engedi át Európát a baloldálnak és a liberálisoknak.

A külpolitikai mérséklődésnek azonban Olaszországon belül jóval mélyebb következményei voltak annál, hogy Meloni egyre elfogadottabb tárgyalópartner lett Brüsszelben és Washingtonban. A kormányfő nemzetközi normalizálódása fokozatosan átrendezte az egész olasz jobboldalt, megváltoztatta saját pártjának társadalmi összetételét, új feszültségeket teremtett a Ligával, és részben azt is meghatározta, milyen ellenzéki stratégia maradt a balközép számára. Ami külföldről pragmatikus alkalmazkodásnak látszott, az otthon politikai térfoglalás volt.

Meloni legfontosabb hazai nyeresége az lett, hogy el tudta venni ellenfeleitől a „veszélyes kísérlet” érvet. A

2022-es választás előtt a balközép kampányának egyik legerősebb állítása az volt, hogy az Olasz Testvérek győzelme pénzügyi bizonytalansághoz, európai elszigetelődéshez és az olasz külpolitikai orientáció megingásához vezethet. Ha Meloni valóban konfliktust kezd az euróval, megtagadja Ukrajna támogatását vagy állandó vétópolitikát folytat Brüsszelben, ez a jóslat könnyen önbeteljesítővé válhatott volna. Ehelyett az első kormányzati években éppen az ellenkező képet építette fel: vitatkozik az uniós intézményekkel, de tárgyal velük; nacionalista, de NATO-párti; radikális gyökerű, de nem sodorja pénzügyi válságba az országot.

Ennek következménye az volt, hogy a Melonival szembeni félelem fokozatosan csökkent azokban a társadalmi csoportokban, amelyek 2022-ben még nem feltétlenül azonosultak az Olasz Testvérek kulturális programjával. Egy vállalkozó vagy magasabb jövedelmű középosztálybeli választó számára másodlagos lehetett a párt történelmi származása, ha közben azt látta, hogy a kormány nem veszélyezteti az eurót, fenntartja Olaszország helyét a nyugati szövetségi rendszerben, és nem okoz olyan pénzügyi bizonytalanságot, amely azonnal megjelenne a hitelkamatokban, az állampapírhozamokban vagy a beruházásokban. Ez

segítette Melonit abban, hogy pártja túllépjen eredeti radikális jobboldali törzsközönségén.

Az Olasz Testvérek választói koalíciója ezzel szerkezetileg is megváltozott. A két-három százalékos korszakban a párthoz való kötődésben sokkal nagyobb szerepet játszott a történelmi jobboldali identitás, a mozgalmi közeg és a Meloni személyéhez fűződő lojalitás. Huszonöt-harminc százalék körüli támogatottságnál ilyen homogén tábor már nem létezhetett. A pártnak egyszerre kellett megtartania azokat, akik számára fontos volt a láng, az antifasiszta konszenzussal szembeni régi sérelem vagy a kemény migrációs politika, és azokat, akik elsősorban stabil jobbközép kormányt, alacsonyabb adókat és kiszámítható nemzetközi politikát vártak.

A külpolitikai pragmatizmus ezért egyfajta politikai biztosításként működött. Meloni otthon jóval nagyobb szabadsággal folytathatott kulturális és rendészeti jobboldali politikát, ha közben a választók kevésbé tartottak attól, hogy kül- vagy gazdaságpolitikai válságot okoz. A két terület kölcsönösen erősítette egymást. Brüsszeli kiszámíthatósága megnyugtatta a mérsékeltebb választókat, a család-, migrációs és biztonságpolitikai keménység pedig azt üzent a

radikálisabb tábornak, hogy a kormányfő nem vált a hagyományos centrista elit részévé.

Ez részben megmagyarázza, miért nem okozott számára automatikus politikai veszteséget az, hogy számos korábbi szuverenista kijelentését nem ültette át szó szerint a kormányzásba. Az euró elleni korábbi támadások eltűntek, a brüsszeli „diktátumokkal” szembeni hangnem visszafogottabb lett, az Ukrajna melletti elkötelezettség pedig jóval erősebbnek bizonyult annál, amit az európai radikális jobboldal egy része elfogadhatónak tartott. A párt mégsem omlott össze. Meloni más területeken továbbra is elegendő identitáspolitikai konfliktust kínált ahhoz, hogy választói ne érezzék teljes megtérésnek a változást.

A hazai jobboldali erőviszonyok legnagyobb vesztese Matteo Salvini lett. A Liga vezetője évekkel korábban még maga próbált egyszerre rendszerellenes és kormányképes politikussá válni, de 2019 után több döntése gyengítette ezt az egyensúlyt. Meloni felemelkedése után ráadásul egyre szűkebb politikai tér maradt számára. Ha mérsékelt hangot ütött meg, az Olasz Testvérek erősebb és hitelesebb kormányzati szereplőként jelent meg. Ha radikalizálta álláspontját migrációban, Ukrajna ügyében vagy Brüsszellel

szemben, saját miniszterelnökével került konfliktusba, miközben továbbra is ugyanannak a kormánynak volt tagja.

Ez a helyzet Salvinit állandó kettős játékra kényszerítette. Kormánytagként felelősséget viselt a kabinet döntéseiért, pártvezetőként viszont időnként úgy kellett beszélnie, mintha ellenzékben lenne. Ukrajna támogatásának bírálata, a szankciókkal kapcsolatos fenntartásai vagy az Európai Unióval szembeni keményebb kijelentései részben arra szolgáltak, hogy megőrizze a Ligának azt a választói részét, amely Melonit már túlságosan atlantistának vagy rendszerpártinak látta. A probléma az volt, hogy minden ilyen különállás egyúttal a miniszterelnök vezető szerepét is hangsúlyozta: a külpolitikai végső döntéseket nem Salvini, hanem Meloni határozta meg.

Meloni nemzetközi súlya így közvetlenül erősítette hazai koalíciós fölényét. Egy miniszterelnök, akit rendszeresen fogadnak Washingtonban, aki az Európai Tanács meghatározó tárgyalásain vesz részt, és aki közvetlen kapcsolatot alakít ki az uniós intézmények vezetőivel, más politikai súllyal ül le saját koalíciós partnereivel is. A külpolitika ebben az értelemben belpolitikai hatalomforrás. Salvini vagy Antonio Tajani

saját pártjában továbbra is önálló vezető lehetett, de egyikük sem rendelkezett olyan nemzetközi láthatósággal és kormányfői legitimitással, amely Meloni pozícióját valóban veszélyeztethette volna.

A Hajrá Olaszország számára a változás más jellegű problémát teremtett. Berlusconi pártja hosszú ideig azért volt nélkülözhetetlen a jobboldalon, mert ő képviselte a mérsékeltebb, üzletbarát és európai beágyazottságú pólust. Meloni kormányfőként éppen ennek a politikai térnek jelentős részét foglalta el. Ha az Olasz Testvérek egyszerre képes kulturálisan jobboldali és külgazdaságilag kiszámítható pártként működni, akkor a Hajrá Olaszország hagyományos megkülönböztető szerepe csökken. Tajani ezért elsősorban liberálisabb társadalmi hanggal, erősebb Európa-pártisággal és a vállalkozói közép felé történő nyitással próbálhatta megőrizni pártja önállóságát.

Berlusconi halála után ez a kérdés még sürgetőbbé vált. A Hajrá Olaszország már nem számíthatott alapítójának személyes karizmájára, médiabirodalmára és arra a képességére, hogy nagyon eltérő jobboldali választókat egyetlen személy köré gyűjtsön. Meloni viszont éppen ilyen vezetővé kezdett válni. Az Olasz Testvérek tehát a radikális jobboldali térből is

kiszorította riválisait, és a korábbi jobbközép politikai funkcióinak egy részét is magába olvasztotta.

A külpolitikai normalizálódás a balközép ellenzék stratégiáját is nehezebbé tette. A Demokrata Párt számára sokkal egyszerűbb lett volna egy olyan Meloni ellen politizálni, aki látványosan összeütközik az Európai Unióval, ingadozik Ukrajna ügyében vagy veszélybe sodorja az olasz pénzügyi stabilitást. A tényleges kormányfővel szemben azonban az antifasiszta és európai veszélyre épülő figyelmeztetés idővel kevésbé hatott azokra, akik mindennapi életükben nem érzékeltek rendszerszintű összeomlást.

Ez nem tette érvénytelenné a demokratikus intézményekről, a sajtóról, a kisebbségi jogokról vagy a történelmi emlékezetéről szóló kritikákat. A politikai kommunikáció problémája inkább az lett, hogy egy olyan választó számára, aki Meloni alatt stabil kormányt és változatlan nyugati külpolitikai orientációt látott, a „veszélyben a demokrácia” típusú általános figyelmeztetés könnyen túlzónak tűnhetett. Az ellenzék csak akkor tudott erősebb támadást felépíteni, amikor konkrét ügyekhez – biztonsági törvényekhez, RAI-kinevezésekhez, bírói konfliktusokhoz, kémszoftverbotrányhoz – kötötte a kritikát.

Meloni ezzel részben megfosztotta a balközepet attól a kényelmes stratégiától, hogy őt kizárólag múltja alapján határozza meg. Minél hosszabb ideig kormányzott, annál kevésbé lehetett elegendő az Olasz Szociális Mozgalom történetére visszavezetni minden politikai vitát. Az ellenzéknek saját gazdasági, szociális és intézményi alternatívát kellett kínálnia. Ez különösen fontos volt egy olyan országban, ahol a bérek, a lakhatás, az egészségügy, a fiatalok kivándorlása és a déli régiók lemaradása sok választó számára közvetlenebb kérdés, mint a politikai rendszer történeti genealógiája.

A normalizálódás egy másik következménye az olasz politikai közép további gyengülése lett. Meloni ugyanis olyan választókat is integrált saját pártjába, akik korábban talán technokrata, mérsékelt vagy hagyományos jobbközép alternatívát kerestek volna. Ha a miniszterelnök egyszerre tud erős nemzeti identitást és pénzügyi kiszámíthatóságot kínálni, csökken az igény egy külön centrista jobbközép formációra. A politikai közép nem feltétlenül azért zsugorodik, mert a társadalom radikalizálódik, hanem azért is, mert egy korábban radikálisnak tartott párt részben elfoglalja a közép funkcióit.

Ennek ára az Olasz Testvéreken belül jelentkezhetett. Egy gyorsan növekvő néppártban az eredeti mozgalmi mag szükségszerűen kisebbségbe kerül. Olyan emberek lépnek be, akiknek nincs személyes kötődésük Almirantéhoz, az MSI-hez, a Colle Oppiéhoz vagy a kilencvenes évek jobboldali ifjúsági világához. Őket nem a történelmi identitás, hanem a hatalom, a karrierlehetőség, a kormányzati teljesítmény vagy Meloni személyes népszerűsége vonzza. Ez növeli a pártot, de megváltoztatja belső természetét.

A régi aktivisták számára ezért a kormányzati siker ambivalens lehetett. Évtizedekig azért dolgoztak, hogy politikai közösségük kitörjön a perifériáról; amikor ez megtörtént, az új tömegpárt már egyre kevésbé hasonlított arra a zárt mozgalmi világra, amelyhez ők csatlakoztak. Meloni feladata az lett, hogy egyszerre biztosítsa számukra a történelmi folytonosság érzését és nyissa meg a pártot olyan választók előtt, akiknek ez a múlt teljesen közömbös. A láng megtartása pontosan ezt a kompromisszumot szolgálta: a régi közösség felismerhette saját jelképét, miközben az új szavazók többsége már nem feltétlenül tulajdonított neki különösebb történelmi jelentőséget.

A nemzetközi mérséklődés ezért a párton belüli kultúrharcos hangsúlyok fenntartását is ösztönözte. Minél kevesebb különbséget lehetett felmutatni az euró, a NATO vagy a költségvetési fegyelem ügyében a hagyományos kormányzó pártokhoz képest, annál fontosabb lett a család, a bevándorlás, a nemzeti identitás, a béranyaság, a közrend és a történelmi emlékezet. Ezek garantálták, hogy az Olasz Testvérek kormányzó néppárttá válása ne jelentse politikai karakterének teljes elvesztését.

Ebből a szempontból Meloni 2026-os helyzete már gyökeresen eltért a 2022-estől. Akkor az volt legfőbb politikai vagyona, hogy még nem bizonyította, mire képes hatalmon. Mindenki belevetíthette saját várakozását: a radikális választó rendszerváltást, a konzervatív középosztály stabilitást, a családpolitikai szavazó kulturális fordulatot, a vállalkozó adócsökkentést. Négy év kormányzás után ezek az elvárások már összevethetők voltak a tényleges eredményekkel. A hosszú kormányzás ugyan növelte tekintélyét, de megszüntette az ismeretlen alternatíva előnyét.

A külpolitikai normalizálódás ezért az outsider-szerep lassú eróziójához vezetett. Meloni továbbra is használhatta a politikai elit elleni nyelvet, de egyre

nehezebb lett teljes hitelességgel úgy beszélnie, mint aki nem tartozik az elithez. Ő nevezte ki a minisztereket, tárgyalta az Európai Bizottság elnökével, G7-csúcsokon vett részt, állami költségvetéseket terjesztett elő, és kormánya már a köztársasági korszak leghosszabb ideig hivatalban lévő kabinetje lett. Az egykori rendszerellenes politikus ekkorra maga vált a rendszer egyik legfontosabb szereplőjévé.

Ez a változás kommunikációs szempontból is új stratégiát követelt. Meloni egyre kevésbé építhetett arra, hogy „engedjék végre kipróbálni”, és egyre inkább arra kellett hivatkoznia, hogy az általa létrehozott stabilitást nem szabad veszélyeztetni. A politikai ajánlat lényege így lassan módosult. A 2022 előtti Meloni a változás embere volt; a 2026-os Meloni már egyre inkább annak bizonygatására kényszerült, hogy az ő kormányzása jelenti a kiszámíthatóságot.

Ez a politikai átalakulás különösen érdekes egy radikális jobboldali gyökerű párt esetében. Az Olasz Testvérek sikerének első szakasza az elégedetlenségből táplálkozott, a második viszont már az állandóság ígéretére épült. A párt vezetője egyszerre próbálta megtartani a tiltakozás energiáját és a hatalom biztonságát. Ez hosszú távon nehezen fenntartható

kettősség: aki a rendszer vezetője, annak előbb-utóbb a rendszer eredményeiért és kudarcaiért is felelősséget kell vállalnia.

A hazai következmények közül ezért talán ez a legfontosabb. Meloni nemzetközi pragmatizmusa megnyugtatta Brüsszelt és Washingtonot, közben pedig átalakította az olasz jobboldal politikai középpontját. Az Olasz Testvérekből olyan kormányzó erőt formált, amely egyszerre szívott fel egykori berlusconiánus mérsékelt választókat és tartott meg jelentős radikális táborot. Ezzel évekre fölénybe kerülhetett saját koalíciós partnereivel szemben, de közben maga teremtette meg annak feltételeit, hogy egy új szereplő a jobboldal „igazi” rendszerellenes pólusaként lépjen fel.

A külpolitikai normalizálódás tehát nem gyengítette automatikusan Melonit. Rövid és középtávon éppen ellenkezőleg: kiszélesítette választói koalícióját, növelte kormányzati tekintélyét, és megnehezítette az ellenzék dolgát. A hosszabb távú kockázat abból fakad, hogy minden sikeres normalizálódás elvesz valamennyit abból a politikai különállásból, amely eredetileg felemelte. Meloni 2026-ra már nem azért volt erős, mert kívül állt az olasz és európai hatalmi rendszeren, hanem azért, mert annak egyik legerősebb szereplőjévé vált. Ez

politikai győzelem volt, de egyúttal új sebezhetőség is.

Meloni nemzetközi normalizálódásának végső hazai következménye az lett, hogy egyre nehezebben tarthatta fenn a kívülálló szerepét. Négy év kormányzás, brüsszeli alkuk, G7-csúcsok és a köztársasági korszak stabilitási rekordja után már maga is az olasz politikai rendszer központi szereplője volt. Éppen ezért vált egyre fontosabbá az a történet, amelyet saját múltjáról, Garbatelláról, a kirekesztett jobboldalról és a hatalommal szembeni küzdelemről mesélt. A következő kérdés már nem az, mennyire fogadták el Melonit Brüsszelben vagy Washingtonban, hanem az, hogyan tudta életben tartani a kívülálló politikus mítoszát akkor, amikor maga állt a hatalom középpontjában.

19. fejezet - A Meloni-mítosz

Giorgia Meloni politikai felemelkedését különös irodalmi kísérőjelenség övezte. Mire 2022-ben miniszterelnök lett, már nemcsak politikai program és pártszervezet épült köré, hanem egész élettörténet. Könyvek, interjúk, kampánybeszédék és róla készült portrék ugyanazokat a motívumokat kezdték újra és újra elmondani: a Garbatellában felnövő apa nélküli lány történetét, aki tizenévesen belépett egy megvetett politikai közösségbe, saját erejéből kapaszkodott felfelé, férfiak uralta világban jutott vezető szerephez, kitartott elvei mellett akkor is, amikor pártja alig két százalékon állt, majd Olaszország első női miniszterelnöke lett.

A történet azért működik jól, mert jelentős része valóban igaz: Meloni valóban szerényebb társadalmi körülmények között nőtt fel, apja gyerekkorában eltávolodott a családtól, fiatalon kezdett politizálni, nem örökölt országos pártot vagy vállalatbirodalmat, és hosszú éveken keresztül egy kicsi politikai szervezetet vezetett. Valóban férfiak uralta politikai közegben tört előre, és Olaszország történetének első női miniszterelnöke lett. A mítoszipítés ezért nem abban áll, hogy kitalált eseményeket helyeznek az életrajzába.

Sokkal inkább abban, hogy a valós élettörténetből kiválasztott elemeket úgy rendezik egymás mellé, hogy egyetlen, erkölcsileg világos történetté álljanak össze.

A politikai életrajzok egyik legegyszerűbb módszere az események utólagos szükségszerűséggé alakítása. Ha tudjuk, hogy a történet végén a főszereplő miniszterelnök lesz, gyerekkorának minden konfliktusa előjelként kezd működni. Az apa távozása a későbbi önállóság forrásává válik, a testalkata miatt elszenvedett gyerekkori csúfolódás a harciasság magyarázatává, a garbatellai környezet pedig annak bizonyítékává, hogy a politikus mindig kapcsolatban maradt „a néppel”. Egy kamaszlány politikai belépése pedig már nem egy adott történelmi és családi környezetben meghozott döntés, hanem egy majdani országvezető korai elhivatottsága lesz.

Italo Bocchino könyvének már a címe is ennek a történetnek a lényegét fogalmazza meg: Giorgia, la figlia del popolo, vagyis Giorgia, a nép lánya. A megjelölés politikailag nagyon erős. A „nép” itt nem társadalomtudományi kategória, hanem erkölcsi közösség. Aki a nép lánya, az nem az elit gyermeke, nem valamely hatalmi dinasztia örököse, hanem alulról érkezik, ezért feltételezhetően ösztönösen érti a hétköznapi emberek problémáit. A könyv Meloni

történetét ebből az irányból olvassa, és személyes felemelkedését annak bizonyítékává teszi, hogy az olasz politikában egy kívülálló is győzhet.

A valóság ennél árnyaltabb. Meloni társadalmi származása valóban távol áll az olasz gazdasági elit hagyományos családjaitól, politikailag viszont nagyon korán intézményes pályára került. Huszonegy éves korában már római tartományi tanácstag lett, huszonkilenc évesen bekerült a parlamentbe, harmincegy évesen miniszteri tisztséget kapott Silvio Berlusconi kormányában. Mire 2012-ben megalapította az Olasz Testvéreket, több mint másfél évtizednyi politikai tapasztalattal, országos ismertséggel, parlamenti mandátummal és korábbi kormányzati pozícióval rendelkezett.

A „kívülálló” ezért csak bizonyos értelemben pontos. Meloni kívül állt azon a technokrata, balközép és liberális kulturális eliten, amelyet rendszeresen támadott, de egyáltalán nem állt kívül a professzionális politikán. A miniszterelnöki hivatalba nem az utcáról érkezett, hanem az olasz pártrendszerben eltöltött negyedszázad után. A politikai mítosz ezt a különbséget hajlamos eltüntetni, mert az „egy közülünk” története hatékonyabb, ha nem emlékeztetjük folyton a hallgatót a parlamenti

tisztségekre és minisztériumi évekre.

A Garbatella ugyanilyen erős szimbólummá vált. A római városrész nevének említése Meloni történetében már önmagában társadalmi jelentést hordoz. Nem paloták, diplomaták vagy nagyiparosok világát idézi, hanem lakónegyedet, utcai életet, helyi közösséget. Ezzel a miniszterelnök származási helye politikai rövidítéssé alakult: Garbatella bizonyítja, hogy Giorgia „normális emberek” között nőtt fel.

Ez sem hamis állítás, de a politikai jelentést utólag kapta. Milliók nőnek fel hasonló városrészekben anélkül, hogy ebből meghatározott politikai értékrend következne. A környék ráadásul történelmileg erős baloldali hagyományokkal is rendelkezett, tehát aligha lehet természetes jobboldali társadalmi közegként értelmezni. Éppen ezért Meloni politikai történetében Garbatella még hasznosabb: azt sugallja, hogy nem valamely jobboldali elit zárt világába született, hanem olyan környezetben alakította ki politikai identitását, ahol annak meg kellett küzdenie a helyéért.

Saját önéletrajza, az *Io sono Giorgia* különösen fontos forrás ennek az önképnek a megértéséhez. Önéletrajzként azonban szükségszerűen válogat. Minden

politikus úgy meséli el saját életét, hogy a múltbeli döntések értelmet nyerjenek a jelenből nézve. Meloni könyvében a családi történet, az anyával és nővérével kialakult szoros kapcsolat, az apai elhagyás, a politikai közösséghez tartozás és az ellenfelekkel vívott küzdelmek egységes történetet alkotnak. A főszereplő folyamatosan ugyanaz marad: makacs, lojális és kész megvédeni saját közösségét.

Ez a következetesség a Meloni-mítosz egyik legfontosabb eleme. Támogatói szemében legnagyobb erénye az, hogy soha nem árulta el, honnan jött. Nem követte Finit, amikor az szakított Berlusconival és egyre távolabb került a történelmi jobboldaltól. Nem olvadt vissza a nagyobb jobbközép pártokba, amikor az Olasz Testvérek támogatottsága alig érte el a két százalékot. Nem lépett be Mario Draghi széles koalíciójába akkor sem, amikor szinte minden más nagyobb párt megtette. Várt, és végül győzött.

A történet valóban figyelemre méltó politikai kitartásról árulkodik. Utólag azonban könnyű megfeledkezni arról, hogy több döntés kimenetele akkor egyáltalán nem volt biztos. Ha az Olasz Testvérek 2014-ben a négyszázalékos európai parlamenti küszöb elbukása után eltűnik, Meloni következetességét ma

valószínűleg politikai merevségként értelmeznék. Ha Salvini 2019-ben nem robbantja fel saját kormányát, vagy a Liga nem lép be a Draghi-kabinetbe, Meloni talán évekig egy közepes méretű jobboldali párt vezetője marad. A siker utólag erkölcsi erénnyé alakítja azokat a döntéseket, amelyek eredetileg kockázatos politikai fogadások voltak.

A „soha nem köt kompromisszumot” kép ráadásul nehezen egyeztethető össze a miniszterelnöki évekkel. Meloni kormányon számos kérdésben módosította korábbi álláspontját. Az euróövezet elhagyásának vagy az egységes valuta radikális újragondolásának gondolata eltűnt. Az Európai Unióval szembeni politika jóval pragmatikusabb lett. A tengeri blokád helyét külső migrációs megállapodások, jogi kísérletek és albániai központok vették át. A költségvetésben elfogadta azokat a pénzügyi korlátokat, amelyeket ellenzékben gyakran támadott. Donald Trumppal is hajlandó volt konfliktust vállalni, amikor az olasz állami érdeket vagy saját politikai tekintélyét veszélyeztetve látta.

Ezeket a változásokat lehet árulásként értelmezni, de jóval indokoltabb kormányzati alkalmazkodásként vizsgálni őket. Minden tartósan sikeres politikus különbséget tesz alapvető cél és alkalmazott eszköz

között. Meloni valódi politikai ügyességéhez éppen az tartozik, hogy támogatóinak jelentős része a változások ellenére továbbra is következetes politikusnak látja. A politikai márka stabil maradt akkor is, amikor a gyakorlati politika alkalmazkodott.

A női felemelkedés története a mítosz másik meghatározó eleme. Olaszország első női miniszterelnökének megválasztása vitathatatlan történelmi esemény. A jelenség különösen érdekes, mert Meloni nem a hagyományos feminista politikai mozgalmakból érkezett, sőt ezek több céljával nyíltan szemben állt. Így képes volt saját személyes sikerét a konzervatív női emancipáció bizonyítékává tenni: szerinte nincs szükség progresszív ideológiára ahhoz, hogy egy nő a legmagasabb politikai posztra jusson.

A hagiografikus értelmezés ezt könnyen egy új női politikai korszak kezdeteként ábrázolja. Az óvatosabb értékelés szerint Meloni személyes áttörése valóban jelentős, de nem jelenti automatikusan a nők társadalmi vagy politikai helyzetének általános átalakulását. Saját pártjának felső vezetése is jelentős részben férfiakból állt, és a női foglalkoztatottság, bérek, gyermekvállalás és gondozási terhek strukturális problémái továbbra is fennmaradtak. A kivételesen sikeres egyéni pálya nem

cáfolja azokat az akadályokat, amelyekkel más nők szembesülnek.

Mégis éppen ettől működik a Meloni-féle női politikai narratíva. Nem társadalmi csoport nevében követel jogokat, hanem saját személyes eredményét állítja példának. A mögöttes üzenet szerint az egyén képes áttörni az akadályokat, ha elég kitartó. Ez jól illeszkedik a jobboldali meritokratikus felfogáshoz, ugyanakkor kevésbé alkalmas annak vizsgálatára, hogy a társadalmi intézmények mindenki számára ugyanolyan lehetőségeket teremtenek-e.

A „nép lánya” mellett a „harcos anya” figurája is központi lett. Meloni saját anyaságát rendszeresen kapcsolta össze a családpolitikával és a demográfiai válsággal. Ebben a történetben a politikai vezető nem absztrakt statisztikákról beszél, hanem maga is ismeri a munka és a gyermeknevelés összeegyeztetésének nehézségeit. Az anyaság így egyszerre adott személyes hitelességet a családpolitikai programhoz és szolgált identitáspolitikai jelképül.

A valós életrajz ezen a ponton érdekes ellentmondást is tartalmaz. Meloni hosszú időn át házasság nélkül élt gyermeke apjával, miközben politikai retorikájában a

hagyományos családot központi értéként védte. Kritikusai ebből rendszeresen képmutatást próbáltak levezetni. Ez azonban túl egyszerű következtetés. A hagyományos család intézményének politikai támogatása nem szükségszerűen jelenti azt, hogy mindenki saját magánéletében pontosan ugyanazt a modellt követi. A relevánsabb kérdés az, hogy az állam mennyiben teszi hátrányosabbá azokat a családformákat, amelyek eltérnek az általa előnyben részesített eszménytől.

A Meloni körül kialakuló kedvező életrajzi irodalom másik fontos motívuma az üldözöttség. A főszereplő nemcsak alulról érkezik, hanem állandó ellenszélben jut fel. Gúnyolják akcentusa, külseje, politikai közössége, katolicizmusa, nőisége vagy anyasága miatt; a kulturális elit lenézi; külföldi sajtó fasisztaként bélyegzi; brüsszeli körök pedig megpróbálják megakadályozni a választók akaratának érvényesülését. A politikai siker ebben a történetben folyamatos ellenállás leküzdésének eredménye.

Az üldözöttség egy része tényleges tapasztalatokra épül. Melonit valóban érték szexista és személyeskedő támadások. Több külföldi értékelés pedig hajlamos volt a párt történelmi gyökereiből túl gyors következtetéseket levonni arra, hogyan fog majd kormányozni. Az azonban

már politikai konstrukció, amikor minden kritika ugyanannak az ellenséges elitnek a támadásává válik. Egy miniszterelnök négy év kormányzás, parlamenti többség, kiterjedt pártszervezet és jelentős médiabefolyás mellett csak nagyon sajátos értelemben nevezhető üldözött kívülállónak.

A támadottság érzésének fenntartása politikailag mégis hasznos. Segít egyben tartani a tábor, mert minden botrányt vagy kritikát nagyobb konfliktus részévé lehet tenni. A RAI körüli vita ebben az önértelmezésben a baloldali kulturális monopólium megtöréséről szól, az igazságügyi konfliktus a választói felhatalmazás és a politikainak tekintett magistrátus összeecsapásává válik, a bevándorlási jogvita pedig uniós jogértelmezési kérdésből a demokratikus kormány és a határvédelmet akadályozó intézményi elit harcává alakul.

A mítosz így nemcsak Meloni múltját értelmezi, hanem a jelen eseményeit is. Ha a politikus egész élettörténete küzdelem az őt visszatartani próbáló erőkkel, akkor minden új akadály megerősíti az eredeti történetet. Még a vereség is beépíthető. A 2026-os igazságügyi népszavazás elvesztése nem feltétlenül a reform tartalmának elutasítása, hanem egy olyan ellenzéki és intézményi mozgósítás eredménye lehet, amely ismét

megpróbálta feltartóztatni a változást. A narratíva önmagát védi.

A pro-Meloni irodalom ezért különösen hasznos forrás, ha nem azt kérdezzük tőle, milyen Giorgia Meloni „valójában”, hanem azt, hogyan akarja politikai közössége látni. Lucas Almanza és Italo Bocchino írásai, Meloni saját könyvei vagy a vele rokonszenvező portrék együtt egy világos alakot hoznak létre: közösségéhez hű, egyszerű származású, hazafias, családcentrikus nő, aki ellenfelei fölényeskedése ellenére jutott hatalomra, és közben nem felejtette el, honnan érkezett.

Ez a kép nem értéktelen azért, mert pozitív. Sőt, nélküle nehéz megérteni, miért kötődnek választók milliói személyesen Melonihoz. A politikában az identitás és az érzelmi azonosulás valóságos erő. Egy választó nem szakpolitikai tanulmányok összevetése után feltétlenül választ vezetőt. Azt is mérlegeli, kiben bízik, kit tart hozzá hasonlónak, kinek hiszi el, hogy érti problémáit. Meloni ezen a területen kivételesen hatékony.

A másik oldalon ugyanakkor létrejött az ellenmítosz is. Ennek Giorgia Melonija nem a nép lánya, hanem a fasizmus új csomagolásban megjelenő örököse; következetesség helyett oportunizmus vezeti, a

stabilizáció helyett lassú intézményi bekebelezésre törekszik, európai pragmatizmusa pedig csak átmeneti taktika egy autoriterebb rendszer felé. Ez a kép valós problémákból is táplálkozik, de ugyanúgy leegyszerűsítheti Meloni kormányzását, mint a róla szóló hagiográfiai történetek.

Andrea Scanzi *La sciagura* című könyvének már címe – nagyjából „A csapás” – megadja ezt a hangot. Az ilyen művek gyakran sok dokumentált problémát gyűjtenek össze a kormány működéséről, de a válogatás iránya eleve meghatározza a végeredményt. Ha kizárólag kudarcokat, botrányokat, ellentmondásokat és radikális kijelentéseket helyezünk egymás mellé, ugyanúgy előre megírt szereplőt kapunk, mint a hagiográfiában, csak fordított előjellel.

A polemikus Meloni-kritika egyik gyengesége, hogy hajlamos minden politikai változást ugyanabba az autoriter fejlődéstörténetbe illeszteni. A RAI személyi átrendezése cenzúra, az igazságügyi reform a bírói függetlenség felszámolása, a biztonsági törvények a tiltakozás betiltása, a premierato a személyi diktatúra előkészítése, a kulturális kinevezések pedig az állami kultúra ideológiai megszállása lesznek. Minden egyes ügyben vannak valódi demokratikus kockázatok, de ha a

végkövetkeztetés minden esetben előre adott, eltűnik a különbség veszély, szándék és tényleges eredmény között.

A 2022–2026 közötti tapasztalat több olyan tény is mutatott, amelyek nem illeszkednek egy gyors autoriter hatalomátvétel képébe. Az Alkotmánybíróság fontos kormányzati reformokat korlátozott. A bírák az albániai migrációs rendszer több elemét blokkolták. A 2026-os igazságügyi alkotmánymódosítást népszavazáson elutasították, a kabinet pedig tudomásul vette az eredményt. Az ellenzék működött, kormánykritikus lapok jelentek meg, nagy tüntetéseket tartottak, és a kormány népszerűségvesztésének vagy későbbi leváltásának intézményi lehetősége fennmaradt.

Ezekből nem következik, hogy a demokratikus aggályok alaptalanok lennének. Inkább azt mutatják, hogy az olasz rendszerben a kormány centralizációs törekvései és az intézményi ellenállás egyidejűleg léteznek. Ez jóval érdekesebb és pontosabb kép annál, mintha egy előre eldöntött „fasizálódási” folyamat állomásait keresnénk.

Ugyanígy félrevezető a kormány gazdasági mérlegét teljes katasztrófaként leírni. Olaszország növekedése

valóban gyenge maradt, a bérek régi problémái nem oldódtak meg, az államadósság magas, a demográfiai válság pedig folytatódott. Ugyanakkor nem következett be az a pénzügyi összeomlás, amelytől 2022-ben egyes ellenfelei tartottak, a foglalkoztatottság kedvezően alakult, a kabinet pedig megőrizte a piacok és az európai partnerek működő bizalmát. A „gazdasági csoda” és a „gazdasági csapás” egyaránt túlzó értelmezés.

Susanna Turco munkája azért hasznosabb a két szélsőséges képnél, mert a személyes hatalom szerkezetét vizsgálja. Kritikus Melonival szemben, de kevésbé arra törekszik, hogy egyetlen történelmi címkével magyarázza. A családi és régi mozgalmi kapcsolatok, Arianna Meloni szerepe, Fazzolari, La Russa és más bizalmi emberek súlya valódi sajátosság. Ezekből indokolt kérdéseket feltenni a vezetőkörponti pártról és kormányzásról. A „király Giorgia” kép azonban már értelmezés, amelyet az intézmények tényleges működésével kell ellenőrizni.

Michael Braun és David Broder történelmi megközelítése egy másik fontos korrekciót ad. A Meloni-jelenséget nem lehet megérteni a posztfasiszta hagyomány nélkül. Ha kizárólag mai kormányzati teljesítményét nézzük, elveszítjük annak magyarázatát,

honnan jöttek a jelképek, személyi hálózatok és politikai nyelvi elemek. Ugyanakkor a genealógia önmagában sem ad választ arra, mivé vált az Olasz Testvérek 2022 után. A leszármazási vonal dokumentálása nem azonos azzal, hogy két különböző történelmi korszak pártjait politikailag ugyanannak tekintjük.

A tudományos elemzések – Vassallo és Vignati, Bruno és Morini, Vampa, Ventura és mások munkái – ezen a ponton különösen fontosak. Ezek alapján az Olasz Testvérek szervezete, vezetése és ideológiája egyszerre mutat kontinuitást és változást. A párt radikális jobboldali, nemzeti konzervatív és populista elemeket egyesít, történelmi gyökerei pedig a posztfasiszta politikai családhoz vezetnek. E kategóriák egyikéből sem következik automatikusan, hogyan viselkedik minden konkrét kormányzati ügyben.

A Meloni-mítosz egyik legerősebb állítása szerint ő „megváltoztatta Európát”. Ebben is van valóságmag. A migrációs politika, a nemzeti szuverenitás, a védelmi kiadások, az iparpolitika és a kulturális konzervativizmus több kérdésében az európai politikai vita valóban közelebb került ahhoz, amit Meloni korábban képviselt. A miniszterelnök európai súlya pedig jelentősen nagyobb lett annál, amire egy 2018-ban négyszázalékos párt

vezetőjétől bárki számíthatott.

Az európai változások jelentős része azonban Melonitól független folyamatok eredménye. A 2015-ös migrációs válság, az ukrajnai háború, az energiaválság, a kínai-amerikai rivalizálás, a Covid-járvány után átalakuló gazdaságpolitika és az európai választók jobbratolódása mind hozzájárult az új politikai környezethez. Meloni ezeknek egyszerre alakítója és haszonélvezője volt. Az a kép, amelyben ő egyedül tolja jobbra Európát, ugyanúgy túl személyes értelmezés, mint az, amely szerint kizárólag passzívan alkalmazkodik az eseményekhez.

Hasonlóan kell kezelni a 2026-ra kialakult stabilitási mítoszt. Történelmi tény, hogy kabinetje szeptember 4-én túllépte Berlusconi második kormányának folyamatos hivatali rekordját. Egy olyan országban, amely híres kormányválságairól, ez politikailag jelentős teljesítmény. Meloni fegyelmezte saját pártját, egyben tartotta a Ligát és a Hajrá Olaszországot, és sikeresen kerülte azokat az önpusztító koalíciós konfliktusokat, amelyek több elődjének végét okozták.

A hosszú élettartam azonban nem önmagában a jó kormányzás mércéje. Egy kabinet maradhat sokáig hivatalban úgy is, hogy egyes reformjai kudarcot

vallanak, gazdasági növekedése gyenge, vagy társadalmi problémákat nem old meg. A stabilitás eszköz, amely időt ad a politikára. Minél tovább marad azonban valaki hatalmon, annál kevésbé hivatkozhat arra, hogy nem volt ideje az eredményekre.

Meloni önképe 2026-ra ezért érdekes módon elmozdult. Korábban a kitartó lázadó volt, aki a rendszeren kívülről ostromolja a hatalmat. Miniszterelnökként egyre inkább ő lett a stabilitás őrzője, aki arra figyelmeztetett, hogy politikai ellenfelei visszahoznák a régi olasz bizonytalanságot. A rendszerellenes történetből lassan rendszerfenntartó történet lett.

Ez a változás nem jelenti azt, hogy a korábbi Meloni eltűnt. Politikájában továbbra is erősen jelen van a kultúrharc, a nemzeti identitás, a rendpártiság és az a meggyőződés, hogy az olasz és európai intézmények jelentős része túl sokáig egy olyan kulturális elit értékeit képviselte, amely nem azonos a társadalom többségével. A különbség az, hogy immár ő maga is kinevez, finanszíroz, törvényeket alkot és az állami intézményrendszer csúcsán ül.

A Meloni-mítosz ezért 2026-ban már két korszak történetéből állt. Az első a felemelkedésé: apa nélküli lány, Garbatella, ifjúsági aktivista, fiatal miniszter, két százalékos párt, magányos ellenzék, győzelem. Ez szinte kész politikai regény. A második viszont már kevésbé alkalmas hőstörténetre, mert a kormányzás tele van kompromisszumokkal, részleges eredményekkel, visszavont intézkedésekkel, bírósági vereségekkel és olyan problémákkal, amelyekre nincs látványos megoldás.

Éppen ezért válik egyre fontosabbá a kommunikáció. A kormányzati eseményeket újra és újra bele kell illeszteni az eredeti történetbe. Ha Brüsszelben alkut köt, azért teszi, hogy megvédje Olaszország érdekeit. Ha egy migrációs programot bíróság korlátoz, az a kormány és az intézményi elit konfliktusának bizonyítéka. Ha a gazdasági ígéretekből kevesebb valósul meg, az előző kormányok öröksége és az európai pénzügyi korlátok magyarázzák. Ha külpolitikai álláspontja mérséklődik, az felelős államférfiúi fejlődésként jelenik meg.

Az ellenmítosz ugyanezzel a mechanizmussal működik fordított irányban. Ha Brüsszellel megállapodik, képmutató. Ha keményebb migrációs politikát folytat, autoriter. Ha egy reformja elbukik, alkalmatlan. Ha

sikerül stabilan kormányoznia, azért, mert megszállta az intézményeket. Ha Ukrajna mellett áll, csak azért teszi, hogy elfogadtassa magát Washingtonnal. Ebben a rendszerben éppúgy nincs olyan esemény, amely megváltoztathatná az előre elkészített képet.

A történeti elemzés feladata éppen az, hogy mindkettőtől távolságot tartson. Meloni nem a saját önéletrajzának hősnője, de nem is ellenfelei legsötétebb jóslatainak automatikus megtestesülése. Olyan politikus, aki szokatlan politikai pályát járt be, kivételes kommunikációs képességgel rendelkezik, következetesen épített pártot, és jól használta ki riválisai hibáit. Ugyanakkor hatalma erősen személyre szabott, politikai közössége történetileg a posztfasiszta jobboldalból nőtt ki, és kormányzása több területen valódi kérdéseket vet fel a pluralizmus, a sajtó, a büntetőpolitika és az intézményi egyensúly szempontjából.

E két megállapítás egyszerre lehet igaz, és éppen ezt a kettősséget kell megőrizni az értékelésben. Talán éppen ezt a legnehezebb elfogadni egy olyan politikusról, akinek személye ennyire polarizál. A támogatók hajlamosak minden kritikát a régi kulturális kirekesztés folytatásának tekinteni, az ellenfelek pedig minden sikert kizárólag kommunikációs manipulációnak vagy a

rendszer gyengeségének tulajdonítani. Meloni politikai jelentősége azonban akkor érthető meg, ha elismerjük valódi teljesítményét anélkül, hogy átvennénk önmitológiáját, és komolyan vesszük kormányzásának demokratikus kockázatait anélkül, hogy már megtörténtnek tekintenénk azt, amitől tartunk.

A mítoszok egyik tulajdonsága, hogy egyszerűbbek a valóságnál. Giorgia Meloni politikai története azért érdekes, mert a valóság mindkét róla szóló mítosznál bonyolultabb.

A következő kérdés pedig már arról szól, meddig tartható fenn ez az egyensúly. A miniszterelnök négy év alatt a jobboldal radikális kihívójából az olasz állam központi szereplőjévé vált. Ezzel szükségképpen maga mögött hagyott politikai teret. Ahogyan egykor ő támadta Berlusconit és a rendszerrel kompromisszumot kötő jobboldalt, 2026-ra egy újabb szereplő kezdte azt állítani, hogy Meloni is túlságosan alkalmazkodott Brüsszelhez, Washingtonhoz és az olasz establishmenthez. Roberto Vannacci felemelkedése ezért több egy új rivális történeténél: annak próbája, képes-e Meloni kormányzó néppárttá válni úgy, hogy közben ne veszítse el azokat, akik valaha éppen rendszerellenes radikalizmusa miatt választották.

20. fejezet – Ki van Melonitól jobbra?

Giorgia Meloni felemelkedésének egyik alapfeltétele az volt, hogy éveken keresztül ő képviselhette az olasz jobboldalon a kompromisszumokat elutasító alternatívát. Berlusconi kormányzott, Salvini kormányzott, később mindketten támogatták Mario Draghi kabinetjét, az Olasz Testvérek viszont ellenzékben maradt. Meloni ebből építette fel következetességének politikai legendáját. 2026-ra ugyanez a helyzet kezdett kialakulni vele szemben. Négy év kormányzás után már ő tárgyal Brüsszellel, ő fogadta el a költségvetési korlátokat, ő támogatta Ukrajna felfegyverzését, és neki kellett összeegyeztetnie a migrációs ígéreteket az olasz gazdaság külföldi munkaerőigényével. A tőle jobbra megnyíló térbe Roberto Vannacci lépett be.

Vannacci különös módon nem hivatásos politikusként kezdte pályáját. Katonatiszt, ejtőernyős és tábornok volt, külföldi missziókban szolgált, és katonai diplomataként Moszkvában is dolgozott. Országos ismertségét 2023-ban szerezte meg *Il mondo al contrario*, vagyis nagyjából A feje tetejére állított világ című, saját kiadásban megjelent könyvével. A műben a bevándorlásról, a homoszexualitásról, a feminizmusról, a kisebbségekről és

az általa „normálisnak” nevezett társadalmi rendről olyan kijelentéseket tett, amelyek heves közéleti vitát váltottak ki. A védelmi minisztérium elhatárolódott tőle, katonai pályáján fegyelmi következményekkel is szembesült, politikai értelemben azonban éppen a botrány tette ismertté.

Vannacci gyorsan felismerte azt a mechanizmust, amelyet Meloni is sikeresen használt: ha valakit a kulturális és médiavilág nagy része elfogadhatatlannak minősít, ebből a radikális jobboldalon politikai tőke teremthető. Kritikusai számára kijelentései kirekesztők, homofóbok vagy rasszisták voltak, támogatói viszont olyan embernek látták, aki kimondja azt, amit mások a politikai korrektség miatt nem mernek. A „józan ész” fogalma ugyanazt a szerepet kapta politikájában, amelyet a populista jobboldalon másutt is: saját álláspontját természetesnek és magától értetődőnek, ellenfeleiét pedig mesterséges ideológiai konstrukciónak mutatta.

Matteo Salvini elsőként próbálta ezt a népszerűséget pártpolitikai keretbe terelni. A 2024-es európai parlamenti választáson Vannacci a Liga jelöltje lett, Matteo Salvini kifejezett támogatásával, több régi pártvezető fenntartásai ellenére. A döntés választási értelemben bejött. Vannacci 532 368 személyes

preferenciát szerzett, és európai parlamenti mandátumhoz jutott. A Liga egészének eredménye messze elmaradt 2019-es csúcsától, Vannacci viszont bebizonyította, hogy önálló választói vonzerővel rendelkezik.

Salvini számára a siker hamarosan problémává vált. Vannacci nem olyan politikus volt, akit könnyű beilleszteni egy már működő párthierarchiába. Nem a Liga északi önkormányzati hálózatából érkezett, nem vett részt a régi autonomista mozgalomban, és országos népszerűségét sem a pártnak köszönhette teljes egészében. Sok támogatója kifejezetten személyi hozzá kötődött. Ugyanaz a dilemma jelent meg, amely korábban más személyre szabott populista mozgalmaknál is: a sztárjelölt addig erősíti a pártot, amíg elfogadja annak vezetőjét. Ha saját politikai ambíciója nagyobb lesz, hamar riválissá válhat.

2026. február 3-án Vannacci kilépett a Ligából, és létrehozta a Futuro Nazionale, magyarul hozzávetőleg Nemzeti Jövő nevű politikai mozgalmat. Június 14-én Rómában megtartották a párt alakuló országos kongresszusát. A rendezvény stílusa tudatosan vezetőközpontú volt: a volt tábornokot „Generale” kiáltások fogadták, egyik párttársa pedig egyenesen

modern Julius Caesarként mutatta be. Vannacci maga a társadalom elutasítottjainak képviselőjeként beszélt mozgalmáról, és nyíltan azt a politikai közönséget célozta meg, amely Meloni kormányzását már túlságosan kompromisszumosnak tartotta.

A hasonlóság Meloni korábbi felemelkedésével feltűnő. A Futuro Nazionale programjának több eleme olyan követelés volt, amelyhez hasonlókat az Olasz Testvérek is képviselt ellenzéki korszakában, majd kormányra kerülve részben feladott vagy mérsékelte. Vannacci újra meg akarta nyitni a vitát az euró olaszországi jövőjéről, az Európai Unió politikai integrációjának megállítását sürgette, elutasította az uniós zöld átállás több elemét, keményebb migrációs politikát követelt, és a családokat adókedvezményekkel támogató natalista programról beszélt. A különbséget nem feltétlenül minden célban, hanem a megengedhető eszközök határában kereste.

A migrációban ez különösen látványossá vált. Vannacci 2026-os programja már nem az érkezések csökkentéséről vagy a kitoloncolások hatékonyabbá tételéről beszélt, hanem a „remigráció” fogalmát használta. Azt hirdette, hogy jelentősen csökkenteni kellene az Olaszországban élő külföldiek arányát, és a

beilleszkedésre alkalmatlannak minősített bevándorlók távozását is ösztönözni vagy kikényszeríteni kellene. Az állampolgárság megszerzéséhez szükséges tartózkodási időt húsz évre emelné, és általában sokkal szűkebben határozná meg, ki válhat az olasz politikai közösség teljes jogú tagjává.

Ezzel a különbség Melonihoz képest kézzelfoghatóvá vált. A miniszterelnök továbbra is szigorú illegális migrációs politikát képviselt, közben kormánya százezres nagyságrendű legális munkavállalási kvótákat engedélyezett, mert az olasz mezőgazdaság, turizmus, építőipar és gondozási rendszer külföldi munkaerőre szorult. Vannaccinak ellenzékből nem kellett ezt az ellentmondást kezelnie. Azt állíthatta, hogy a nemzeti identitás követelménye fontosabb a munkaadók rövid távú igényeinél.

Társadalompolitikai programja szintén tovább ment Meloni kormányánál. A miniszterelnök ellenezte az azonos nemű párok családi jogainak bővítését, de nem számolta fel a 2016 óta létező azonos nemű civil élettársi kapcsolat intézményét. Vannacci már ennek eltörlését is követelte. A Meloni-féle kulturális konzervativizmus ezzel egy radikálisabb jobboldali összehasonlításban hirtelen mérsékeltebbnek kezdett látszani.

Ez politikai szempontból különösen kényelmetlen helyzetet teremtett Meloninak. Éveken keresztül az volt egyik előnye, hogy ellenfelei hozzá képest túlságosan centristának tűntek. Most megjelent valaki, aki pontosan ugyanezzel támadhatta őt. Amikor Meloni a már meglévő családjogi kompromisszumot nem bontotta fel, Vannacci engedékenységről beszélhetett. Amikor az albániai migrációs rendszer bírósági akadályok miatt módosult, azt mondhatta, a kormány nem képes érvényesíteni akaratát. Amikor Meloni együttműködött az Európai Bizottsággal, Vannacci az európai szuverenitás feladását emlegethette.

Ukrajna ügyében még mélyebb lett a különbség. Vannacci katonai múltja ellenére – vagy részben éppen saját moszkvai tapasztalataira hivatkozva – ellenezte az Ukrajnának küldött olasz fegyvereket, és az Oroszországgal folytatott gazdasági kapcsolatok újraindítását sürgette. Meloni ezzel szemben miniszterelnökségének egyik legkövetkezetesebb külpolitikai vonalává tette Ukrajna támogatását. A két politikus közötti vita ezért már nem a jobboldali kultúrharc árnyalatairól, hanem Olaszország stratégiai helyéről szólt.

Vannacci oroszbarátabb iránya egyszerre kínált lehetőséget és védelmet Meloninak. Lehetőséget azért, mert az olasz társadalom egy részében jelentős a háborús fáradtság, sokan ellenzik a további fegyverszállításokat, és történelmileg a jobboldalon és baloldalon egyaránt létezett erős oroszbarát hagyomány. Ezekből a csoportokból Vannacci támogatókat szerezhetett. Meloninak viszont a különbség lehetőséget adott arra is, hogy saját magát az államférfiúi felelősség képviselőjeként állítsa szembe riválisával. A NATO-szövetség, az olasz biztonság és az európai együttműködés kérdéseiben a volt radikális pártvezető így a kiszámíthatóság oldalára kerülhetett.

A helyzet különös iróniája, hogy 2026 szeptemberére Vannacci már maga is megkezdte azt a normalizálódási utat, amelyet néhány évvel korábban Meloni járt végig. Meghívást kapott a Comói-tó mellett rendezett cernobbiói TEHA gazdasági fórumra, az olasz üzleti és politikai elit egyik legfontosabb éves találkozására. Ott Mario Monti volt miniszterelnökkel vitázott Európa jövőjéről. A „rendszer által elhallgattatott” tábornok alig néhány hónappal pártalapítása után az ország egyik legelittebb politikai-gazdasági rendezvényének színpadán állt.

Ez nem jelenti Vannacci politikai mérséklődését. Cernobbióban továbbra is az európai politikai integráció leállítását sürgette, a nemzeti szuverenitást és az európai kulturális identitást hangsúlyozta, és pozitívan beszélt a kontinens radikális jobboldali erőinek térnyeréséről. A részvétel mégis fontosabb volt maguknál a kijelentéseknél. A politikai rendszer ugyanis azzal is normalizál egy szereplőt, hogy vitapartnerként fogadja el. Ugyanez történt korábban Melonival: előbb veszélyes outsiderként kezelték, majd egyre több gazdasági és nemzetközi fórum meghívottja lett, végül maga lett az állam vezetője.

2026 szeptemberében már a közvélemény-kutatások sem tették lehetővé Vannacci egyszerű marginalizálását. A szeptember 7-én ismertetett SWG-felmérés 7,7 százalékra mérte a Futuro Nazionalet, miközben a Hajrá Olaszország 6,9, a Liga pedig 5,7 százalékon állt. Az új párt hét hónappal létrejötté után ezzel Olaszország negyedik legerősebb politikai erejévé vált a mérésben. Az Olasz Testvérek továbbra is messze vezetett 26,8 százalékkal. Ezek pillanatfelvételt jelentő közvélemény-kutatási adatok, nem választási eredmények, de világosan jelezték, hogy valódi választói kereslet jelent meg Melonitól jobbra.

Egy új párt támogatottsága különösen változékony lehet, és Vannaccinak még bizonyítania kellett, hogy országos szervezetet, helyi jelölti hálózatot és tartós pártidentitást tud építeni személyes ismertsége köré. Olaszország közelmúltja tele van gyorsan felemelkedő politikai formációkkal, amelyek néhány év alatt hasonló gyorsasággal össze is omlottak. A 7,7 százalék ezért nem kész választási eredményt, hanem azt mutatta, hogy mérhető politikai tér nyílt egy Melonitól jobbra álló ajánlat számára.

A közvélemény-kutatási eredmény ugyanakkor Matteo Salvini számára már egzisztenciális problémát jelentett. Vannacci a Liga listáján jutott be az Európai Parlamentbe, majd saját pártjával néhány hónap alatt megelőzte azt a szervezetet, amely politikai pályára segítette. Salvini két irányból szorult. Ha radikalizálta a Ligát, Vannacci hitelesebben mondhatta, hogy ő képviseli ezt az irányt kompromisszum nélkül. Ha kormányképesebb és mérsékeltebb politikát választott, Meloni és részben Tajani kínált nála erősebb változatot ugyanebből.

Vannacci elszakadása a Liga számára a közvetlen szavazatvesztésnél nagyobb problémát jelentett. Felvetette azt is, van-e még önálló politikai funkciója a

pártnak az olasz jobboldalon. Az egykori északi autonómista mozgalmat Salvini országos bevándorlásellenes párttá alakította. Az autonómia témája azonban egyre kevésbé mozgósított országosan, a nacionalista és migrációellenes teret pedig előbb Meloni, majd Vannacci foglalta el. A Liga története így figyelmeztetés lehetett az Olasz Testvérek számára is: egy sikeres stratégiai átalakulás nem garantál tartós vezető szerepet.

Meloni számára a 2027-es választás közeledtével az lett a legfontosabb kérdés, mit kezdjen Vannaccival. Ha a Futuro Nazionale önállóan indul a jobboldali koalíción kívül, jelentős számú olyan szavazatot vihet el, amely máskülönben az Olasz Testvérekhez, a Ligához vagy a Hajrá Olaszországhoz kerülne. Egy szoros választáson hét százalék körüli különálló jobboldali erő akár eldöntheti, melyik blokk szerez parlamenti többséget. A 2026-os választójogi reform ezt még fontosabbá tehetette: a képviselőház által már jóváhagyott tervezet legalább 42 százalékos koalíciós eredményhez kötötte a parlamenti többséget biztosító mandátumbónuszt, miközben szeptember elején a szenátus még tárgyalta a javaslatot.

Vannacci ezért abba a különleges helyzetbe került, hogy támogatottsága jóval kisebb Meloniénál, mégis

döntő alkupozíciót szerezhethet. Ha nélküle a jobboldali koalíció nem éri el a többségi bónuszhoz szükséges szintet, csatlakozása értékesebbé válik, mint amit pártja önálló mérete indokolna. Ez a kis pártok klasszikus politikai ereje: nem az számít kizárólag, hány százalékuk van, hanem hogy nélkülük összeáll-e a szükséges többség.

A koalícióba való befogadása azonban szintén súlyos kockázattal járna Meloni számára. Vannacci nem csendes szövetségesként akart belépni. 2026 augusztusában nyilvánosan jelezte, hogy várja Meloni telefonhívását, és a Futuro Nazionalet a jobbközép egyik fő tárgyalópartnerévé kívánja tenni. Közben azzal vádolta a jelenlegi kormányt, hogy számos kérdésben ugyanazt a politikát folytatja, mint korábban a baloldal. Egy ilyen partner bevonása így nem lezárná a Meloni jobboldali hitelességéről szóló vitát, hanem bevinné azt a koalíció belsejébe.

A Hajrá Olaszország számára Vannacci befogadása különösen nehéz lenne. Tajani pártja az Európai Néppárt tagja, vállalkozásbarát, hagyományosan atlantista és az Olasz Testvéreknél társadalmi kérdésekben is mérsékeltebb. Egy olyan koalíció, amelyben Vannacci jelentős súlyt szerez, könnyen elveszíthet olyan

jobbközép választókat, akik Melonit még elfogadhatónak tartják, a civil uniók eltörlését, az euró-tagság megkérdőjelezését vagy az Oroszországhoz való közeledést viszont már nem.

Ez a dilemma Meloni egész kormányzati stratégiáját veszélyeztetheti. Négy éven keresztül azért tudta szélesíteni társadalmi bázisát, mert egyszerre adott kulturális biztonságot a radikálisabb jobboldalnak és pénzügyi, külpolitikai kiszámíthatóságot a mérsékeltebb választóknak. Vannacci arra kényszerítheti, hogy válasszon a két oldal között. Ha utána indul jobbra, visszanyerhet néhány radikális szavazót, de elveszíthet középről. Ha nem követi, megőrizheti államférfiúi imázsát, de átengedhet egy növekvő tiltakozó tábor riválisának.

A legrosszabb stratégia valószínűleg az lenne számára, ha Vannacci határozná meg a politikai napirendet. Ebben az esetben a miniszterelnök minden héten arra kényszerülne, hogy válaszoljon riválisa újabb migrációs, kulturális vagy külpolitikai követelésére. Már maga a vita is Vannaccinak kedvezne, mert az ő választott témáin zajlana. Meloni felemelkedésének egyik titka korábban az volt, hogy nem hagyta, hogy Salvini folyamatosan őt kényszerítse reakcióra. Most ugyanezt a

képességet kellett megőriznie egy új kihívóval szemben.

A Vannacci-jelenség azonban nem vezethető vissza kizárólag Meloni kompromisszumaira. Saját társadalmi alapja is van. Olaszországban jelentős azoknak a választóknak a száma, akik a bevándorlást, a közbiztonságot és az identitáspolitikai változásokat sokkal súlyosabb problémának tekintik annál, mint ahogyan a hagyományos pártok kezelik. Mások az ukrajnai háború elhúzódása, az energiaárak és az Oroszország elleni szankciók miatt keresnek alternatív politikát. Ismét másokat az a meggyőződés mozgósít, hogy az Európai Unió túlságosan sok szabályt ír elő a nemzeti kormányoknak.

Vannacci ezeket az elégedetlenségeket katonai életrajzzal kapcsolta össze. A „tábornok” megnevezés politikai márkává vált, amely rendet, fegyelmet és közvetlenséget sugallhatott hívei számára. Ez az identitás különbözött Melonietől. Ő a mozgalomban felnőtt politikus, aki hosszú pártkarrier után jutott hatalomra; Vannacci az állítólagos kívülálló, aki egy másik intézményi világból érkezik, és azt állítja, hogy a politikai osztály túl bonyolultan beszél olyan problémákról, amelyekre szerinte egyszerű válasz létezik.

A katonai háttér ugyanakkor kockázatokat is hordoz. A demokratikus politika kompromisszumokra, intézményi alkukra és eltérő érdekek összeegyeztetésére épül, míg a hadsereg parancsnoki rendszere egészen más logikát követ. Vannacci politikai sikere azon is múlik majd, képes-e saját karizmatikus személye köré olyan szervezetet építeni, amely önkormányzati jelölteket, szakpolitikusokat és parlamenti képviselőket termel ki. Egy választási listát könnyebb létrehozni, mint működő országos pártot.

Meloninak ezen a ponton van komoly előnye riválisával szemben. Az Olasz Testvérek mögött évtizedek alatt kialakult szervezeti és személyi hálózat áll, önkormányzati politikusokkal, parlamenti apparátussal és kormányzati tapasztalattal. Vannacci pártja 2026-ban még döntően alapítójának személyes népszerűségére épült. Ez gyors növekedést tesz lehetővé, ugyanakkor sebezhetővé is teszi: egy politikai hiba, botrány vagy a vezető személyes hitelességének megingása sokkal gyorsabban érintheti az egész mozgalmat.

Az első hónapok alapján azonban Vannacci tudatosan próbált túllépni a pusztán provokátorszerepen. Cernobbiói fellépése azért is fontos, mert az üzleti élet szereplői előtt adókról, bürokráciáról és versenyképességről

beszélt, vagyis olyan területen, ahol egy tiltakozó pártnak kormányzati hitelességet kell építenie. Ugyanaz a folyamat kezdődött el, amely Meloni esetében is megfigyelhető volt 2021-2022-ben: a kulturális konfliktus révén megszerzett ismertséget gazdasági és intézményi kompetencia képével kell kiegészíteni.

Ezzel Vannacci története kellemetlen tükröt tartott Meloni elé. A miniszterelnök pontosan ismerte a politikai mechanizmust, amely ellenfele felemelkedését táplálta, mert korábban maga is hasonló utat járt. Tudta, milyen előnyt jelent ellenzékben azt állítani, hogy a kormány csak azért nem valósítja meg ígéreteit, mert nincs hozzá elég bátorsága. Azt is tudta, hogy az ellenzéki radikalizmus addig könnyű, amíg nem kell költségvetést készíteni, nemzetközi megállapodásokat betartani vagy az Alkotmánybíróság döntéseihez alkalmazkodni.

Ezért Meloni egyik legerősebb válasza Vannaccival szemben éppen saját négyéves kormányzati tapasztalata lehetett. Azt mondhatta választóinak, hogy ő már megtanulta, hol húzódik a kíváncsú és a végrehajtható politika határa. Ebből a perspektívából az ellenzéki kompromisszummentesség nem bátorság, hanem felelőtlenség. Ez azonban gyökeresen más politikai üzenet annál, amellyel maga Meloni néhány évvel

korábban felemelkedett.

A szerepek tehát felcserélődtek. Meloni lett az, aki a stabilitást, a pénzügyi hitelességet és a nemzetközi kötelezettségeket hangsúlyozta. Vannacci lett az, aki azt állította, hogy a rendszer ezeket kifogásként használja a valódi változás elkerülésére. Az egykori kívülálló a rend őrzőjévé, az egykori tábornok pedig politikai lázadóvá vált.

Mindez nem jelenti azt, hogy Vannacci szükségképpen átveszi Meloni helyét. A két politikus helyzete nagyon eltér. Meloni hosszú pártszervezeti munka, több választási ciklus és tudatos nemzetközi kapcsolatépítés után vált kormányfővé. Vannacci 2026-ban még pályája első országos pártpolitikai évében járt. A közvélemény-kutatási ugrás bizonyította a lehetőséget, de az intézményesülést még nem.

A jelentősége akkor is nagy, ha pártja később gyengül. Megjelenésével ugyanis bebizonyosodott, hogy Meloni nem foglalhatja el tartósan az olasz jobboldal teljes politikai terét. Attól, hogy az Olasz Testvérek radikális jobboldali gyökerekből érkezett, kormányzása közben nála keményebb alternatíva is létrejöhet. A jobboldal politikai skálája a miniszterelnök felemelkedésével nem

ért véget.

Ez hosszabb távon akár Meloni pártjának identitását is megváltoztathatja. Ha az Olasz Testvérek meg akarja őrizni a mérsékeltebb, Berlusconi egykori táborából megszerzett választókat, miközben Vannacci tartósan jelen van tőle jobbra, fokozatosan olyan nagy nemzeti konzervatív néppárttá válhat, amelynek radikális történelmi származása már kevésbé határozza meg napi politikáját. Ugyanakkor az is elképzelhető, hogy a verseny újra jobbra tolja Meloni retorikáját és bizonyos szakpolitikáit.

A 2027-es választás ezért jóval többről ígérkezett döntenivalő annál, hogy Giorgia Meloni kap-e második ciklust. Arról is szólt, sikerült-e tartósan átalakítani az olasz jobboldal szerkezetét. Ha Vannacci kívül marad és erős eredményt ér el, a jobboldal hosszú idő után ismét több, egymással versengő nacionalista pólusra szakadhat. Ha belép Meloni koalíciójába, annak programját és nemzetközi arculatát tolhatja jobbra. Ha támogatottsága összeomlik, az azt bizonyíthatja, hogy a radikális tiltakozó választók jelentős része végül mégis Meloni kormányzóképesebb változatát részesíti előnyben.

A legérdekesebb lehetőség azonban az, hogy mindketten tartósan megmaradnak. Ebben az esetben Meloni azt a szerepet töltheti be, amelyet egykor Berlusconi kívánt: a radikális jobboldalt a kormányzó koalícióban tartó, közben a politikai közép felé is kommunikálni képes vezetőét. Vannacci pedig annak az állandó jobboldali elégedetlenségnek lehet képviselője, amely minden kompromisszumot túl nagy engedménynek lát.

Ez a konstrukció Meloni számára egyszerre lehet hasznos és veszélyes. Hasznos, mert egy tőle jobbra álló erős politikus mellett saját maga mérsékeltebbnek tűnhet olyan választók és külföldi partnerek szemében, akik néhány évvel korábban még őt tekintették szélsőségesnek. Veszélyes, mert a koalíción belül állandó licit kezdődhet arról, ki keményebb migrációban, közbiztonságban vagy kulturális kérdésekben. A mérsékelt és radikális szerep közötti egyensúly így folyamatos politikai alkuk tárgyává válna.

Vannacci felemelkedése végül azért fontos Giorgia Meloni történetében, mert lezárja kívülállói korszakának utolsó illúzióját. 2026-ban már létezett olyan jelentős jobboldali politikai erő, amely az Olasz Testvéreket is a rendszer részének nevezhette. A történelmi láng pártja,

amely évtizedeken keresztül az olasz köztársaság periferiáján élt, immár maga lett az a hatalom, amely ellen jobbról lázadni lehetett.

Ez talán a siker legbiztosabb jele. Egy politikai mozgalom akkor kerül végleg a rendszer központjába, amikor már nem ő támadja az establishmentet, hanem őt támadják establishmentként.

Giorgia Meloni 2026-ban eljutott erre a pontra. A következő kérdés ezért már nem az, honnan jött, vagy milyen ellenfelet talált magától jobbra. A könyv végén azt kell mérlegelni, mi maradt utána négy év kormányzás után: milyen változások bizonyultak tartósnak az olasz jobboldalban, az állam működésében, Európához való viszonyában és abban a történelmi hagyományban, amelynek háromszínű lángját a párt továbbra is a jelvényén viseli.

21. fejezet - Mit változtatott meg Giorgia Meloni?

Giorgia Meloni 2026 őszére már nem az a politikus volt, akinek 2022-es győzelmét sok európai megfigyelő rendkívüli kísérletként figyelte. Négy év kormányzás után a rendkívüliség részben hétköznapivá vált. Kabinetje túlélte azokat a koalíciós konfliktusokat, amelyek korábban gyakran néhány hónap alatt megbuktatták az olasz kormányokat, nem sodorta ki az országot az euróövezetből, nem szakított a NATO-val, nem változtatta meg Olaszország alapvető külpolitikai orientációját, és nem omlott össze az államháztartás sem. A történelmi jelentőség éppen ebben a kettősségben rejlik: egy posztfasiszta politikai családból származó párt jutott az állam élére, miközben kormányzása több alapvető területen jóval kevésbé bizonyult forradalminak annál, mint amit támogatóinak és ellenfeleinek egy része egyaránt várt.

Ez nem jelenti azt, hogy Meloni keveset változtatott volna. A legmélyebb változások egy része nem törvényekben mérhető. Először is átalakította az olasz jobboldal legitim politikai centrumát. Az Olasz Szociális

Mozgalom örököseinek politikai közössége évtizedeken át kívül állt azon a körön, amelyből az olasz köztársaság miniszterelnökei érkezhettek. Gianfranco Fini a Nemzeti Szövetséggel elérte, hogy ez a közösség kormánykoalíció részévé válhasson. Meloni ennél is tovább ment: már nem egy nagyobb jobbközép párt partnereként, hanem saját politikai családja vezetőjeként foglalta el a miniszterelnöki hivatalt.

A különbséget nem szabad alábecsülni. 1994-ben Berlusconi nyitotta ki az ajtót az egykori neofasiszta jobboldal előtt, 2022-ben viszont már ennek a politikai hagyománynak az örököse vezette be a többieket a kormányba. A hierarchia megfordult. A Hajrá Olaszország és a Liga lett az Olasz Testvérek kisebb koalíciós partnere, nem fordítva. Ez önmagában olyan történelmi fordulat, amely akkor is Meloni örökségének része marad, ha pártja később választást veszít.

A második tartós változás a történelmi jobboldal normalizálódása. A háromszínű láng nem tűnt el a párt jelvényéből, az Olasz Testvérek vezetői közül többen közvetlenül az Olasz Szociális Mozgalom vagy a Nemzeti Szövetség világából érkeztek, és a párt kulturális emlékezetében Giorgio Almirante továbbra is fontos szereplő. Mindez 2022 előtt gyakran annak

bizonyítékként jelent meg, hogy Meloni kormányra kerülése valamilyen különleges demokratikus veszélyt hordoz.

Négy év után a kép bonyolultabb lett. A történelmi kontinuitás nem szűnt meg, de hétköznapiabbá vált. Az Olasz Testvérek vezetői minisztériumokat irányítottak, költségvetést készítettek, európai kompromisszumokat kötöttek, NATO-csúcsokon vettek részt, és ugyanazokkal az adminisztratív problémákkal küzdöttek, amelyekkel korábban minden olasz kormány. A mozgalmi múlt ettől nem vált érdektelenné, politikai jelentése viszont módosult. Egy történelmi szubkultúra kormányzó néppárttá alakult.

Ez a normalizálódás azonban nem feltétlenül jelent teljes ideológiai mérséklődést. Inkább azt, hogy korábban radikálisnak tekintett politikai elemek egy része bekerült a főáramba. A migráció külső kezelése, a harmadik országokban működő visszatérési központok gondolata, a családpolitikai konzervativizmus, a kulturális identitás erős hangsúlyozása vagy az Európai Unió föderális fejlődésének bírálata már nem kizárólag periférikus pártok programjában jelent meg. Meloni egyszerre változott a rendszerhez és segített megváltoztatni a rendszer határait.

A harmadik nagy öröksége a jobboldali politika személyre szabása. Berlusconi természetesen már jóval korábban felépített egy vezérközpontú pártot, Meloni modellje azonban más társadalmi és szervezeti alapokra támaszkodott. Az Olasz Testvérek nem televíziós vállalatból megszervezett választási gépezetként indult. Régi mozgalmi hálózatokat, ifjúsági szervezeteket, helyi pártstruktúrákat és évtizedes személyes kapcsolatokat örökölt. Erre épült rá Meloni rendkívül erős személyes márkája.

A párt politikai kommunikációja 2026-ra szinte elválaszthatatlanná vált vezetőjétől. A 2024-es európai parlamenti kampányban Meloni arra kérte támogatóit, hogy a preferenciavoksnál egyszerűen a „Giorgia” nevet írják a szavazólapra. A gesztus világosan mutatta, hogy a személyes márka központi szerepet kapott az Olasz Testvérek választási stratégiájában. Ez komoly előny, de hosszabb távú szervezeti kockázat is: Meloni sikere egy olyan pártot hozott létre, amelynek intézményi és helyi gyökerei jóval erősebbek Berlusconi egykori mozgalmánál, politikai identitása mégis nagyrészt egyetlen ember köré összpontosult.

Az olasz kormányzati rendszerben Meloni szintén erősebb miniszterelnöki központot alakított ki. Ehhez

nem volt szüksége alkotmánymódosításra. A koalíciós partnerek gyengesége, pártja fölénye, személyes népszerűsége és fegyelmezett belső hálózata együttesen lehetővé tette, hogy a Palazzo Chigi politikai súlya megnőjön. A kabinet stabilitási rekordja részben ennek eredménye.

Éppen ezért érdekes, hogy nagy alkotmányos reformprogramja lényegesen kevésbé bizonyult sikeresnek. A közvetlen miniszterelnök-választás terve nem jutott el a megvalósításig, a differenciált regionális autonómiát az Alkotmánybíróság érdemben korlátozta, az igazságszolgáltatás alkotmányos átalakítását pedig a 2026-os népszavazás elutasította. Meloni tehát a gyakorlatban erősebb kormányfő lett anélkül, hogy a köztársaság formális intézményi szerkezetét sikerült volna saját elképzelései szerint átírnia.

Ez fontos ellenpont minden olyan értelmezéssel szemben, amely szerint 2022 után az olasz intézményrendszer ellenállás nélkül engedett a kormányzati centralizációnak. Nem ez történt. A bíróságok több migrációs döntést korlátoztak, az Alkotmánybíróság belenyúlt a regionális reformba, a parlamenti eljárás lassította a premieratót, a választók pedig népszavazáson megakadályoztak egy

alkotmánymódosítást. A köztársaság intézményi fékei működtek.

Ebből azonban nem következik az sem, hogy a demokratikus aggályok alaptalanok lettek volna. A biztonsági törvények összességükben növelték a büntetőjog szerepét a társadalmi konfliktusok kezelésében. A RAI politikai függőségének régi problémáját Meloni kormánya nem oldotta meg, több személyi döntés pedig éppen ellenkező irányú benyomást keltett. A kulturális intézmények vezetésében a jobboldal tudatosan növelte saját jelenlétét. A bírói karral folytatott politikai konfliktusban a kormány egyes szereplői időnként úgy beszéltek az ítéletekről, mintha azok a választói akarat elleni politikai fellépések lennének.

A kérdés tehát nem az, felszámolta-e Meloni az olasz demokráciát. Nem számolta fel. Inkább az, milyen irányba mozdította annak politikai kultúráját. Kormányzása erősebben többségi, rendpártibb és vezetőközpontú demokráciafelfogást képviselt, amelyben a választási felhatalmazás különösen nagy jelentőséget kap, az intézményi ellensúlyok pedig könnyebben jelennek meg a kormányzati cselekvés akadályaként. Az olasz alkotmányos rendszer azonban mindeddig elegendő autonómiát őrzött ahhoz, hogy ezeket a törekvéseket

korlátozza.

A gazdaságpolitikában Meloni öröksége jóval kevésbé látványos. Nem hozott létre olyan sajátos gazdasági rendszert, amelyet később könnyen az ő nevéhez lehetne kötni. Adócsökkentő intézkedések, szociális szigorítások, családtámogatások, vállalkozásbarát politika és stratégiai állami beavatkozások keveredtek egymással. A pénzügyi fegyelem jóval fontosabb lett kormányon, mint ellenzékben, és a radikális euroszeptikus gazdasági ígéretek nagy része eltűnt.

Ebben a pragmatizmusban maga a gazdasági eredmény is vegyes. Olaszország nem került pénzügyi válságba, a foglalkoztatottság kedvezően alakult, az állam finanszírozható maradt, és a helyreállítási alap beruházásai tovább folytatódtak. Ezzel szemben a növekedés szerény maradt, az államadósság továbbra is rendkívül magas, a reálbérek hosszú távú problémája nem oldódott meg, a termelékenység gyenge és a déli régiók lemaradása tartós.

A demográfiai válság különösen fájdalmas tesztje Meloni politikájának. Talán egyetlen kérdésről sem beszélt annyira identitásának részeként, mint a család és a gyermekvállalás támogatásáról. Kormánya több

intézkedéssel segítette a családokat, de a születésszám történelmi fordulata nem következett be. Ez nem meglepő: az alacsony termékenység mögött több évtizedes gazdasági, munkaerőpiaci és társadalmi folyamatok állnak. Mégis jól mutatja a politikai akarat határait. A családot lehet kulturális értéként védeni, de gyermekvállalási fordulathoz lakhatás, stabil jövedelem, gyermekellátás és kiszámítható életpálya is kell.

A migrációban hasonlóan vegyes kép alakult ki. Meloni nem valósította meg a kampányban emlegetett tengeri blokádot. 2023-ban kifejezetten magasra emelkedett a tengeri érkezések száma, majd később jelentősen csökkent. Kormánya keményebb jogszabályokat fogadott el, szigorította a civil mentőhajók működését, erősítette a Tunéziával és Líbiával kialakított együttműködést, valamint létrehozta az albániai központokat, amelyek eredeti működési modelljét bírósági döntések miatt többször át kellett alakítani.

A politikai hatás itt talán fontosabb a közvetlen számszerű eredménynél. A migráció külső kezelésének logikája 2026-ra sokkal szélesebb európai elfogadottságot szerzett. Olyan megoldások, amelyek néhány évvel korábban főként a radikális jobboldal

programjához tartoztak, egyre inkább bekerültek az uniós kormányok politikai eszköztárába. Meloni ebben az értelemben valóban hozzájárult az európai vita irányának eltolódásához.

A külpolitikában ennél egyértelműbb a változás. A 2022 előtti Meloni nemzetközileg sokak számára kockázatot jelentett, a 2026-os miniszterelnök már kiszámítható G7- és NATO-partner volt. Ukrajna támogatásában stabilan tartotta az olasz irányvonalat, akkor is, amikor saját koalíciójában voltak ezzel szembeni hangok. Kínával stratégiai távolságot tartott, de nem mondott le a gazdasági együttműködésről. Az Európai Unióval keményen tárgyalt, de nem a blokkolás politikáját tette kormányzása lényegévé.

Donald Trumphoz és Orbán Viktorhoz fűződő kapcsolata megmutatta ennek a pragmatizmusnak a korlátait és fejlődését. Ideológiai rokonság létezhetett, de amikor az olasz állami érdek eltért szövetségesei politikájától, Meloni képes volt távolságot tartani. Ez talán a legfontosabb különbség az ellenzéki és kormányzó Meloni között. A politikai barátság helyére fokozatosan az állami érdek hierarchiája került.

Ez a külpolitikai mérséklődés hazai politikai szerkezetet is átalakított. Meloni elfoglalta a korábbi jobbközép jelentős részét anélkül, hogy teljesen feladta volna radikális táborát. A Hajrá Olaszország egykori politikai funkciójának egy részét átvette, Salvininél kormányképesebb nacionalista vezetővé vált, miközben a baloldalnak egyre nehezebb volt pusztán nemzetközi veszélyként bemutatnia. A normalizálódás rövid távon szélesítette hatalmát.

Hosszabb távon azonban éppen ebből született Roberto Vannacci kihívása. Meloni 2026-ra megtapasztalta azt, amit minden rendszerellenes politikus előbb-utóbb megtanul, ha tartósan kormányra kerül: a kompromisszumok elkerülhetetlenek, de mindig lesz valaki, aki ezek hiányát ígéri. A tőle jobbra kialakult új politikai tér azt mutatta, hogy az Olasz Testvérek nem zárta le a radikális jobboldal fejlődését. Inkább új középpontot teremtett számára.

Ez különösen érdekes a „fasizmus” kérdésének szempontjából. Meloni kormányzása nem igazolta azokat a várakozásokat, amelyek szerint Olaszország rövid idő alatt egy új autoriter rendszer felé fordul. A többpártrendszer, a bírói függetlenség, az ellenzéki sajtó és a választási váltógazdaság alapjai fennmaradtak.

Ugyanakkor a történelmi jobboldali kultúra több eleme olyan legitimitást kapott, amely korábban elképzelhetetlen lett volna. A háromszínű láng egy kormányzó párt emblémája lett, az egykori MSI politikai közösségének tagjai a köztársaság legmagasabb tisztségeibe jutottak, és az antifasiszta történelmi konszenzus több elemét nyíltabban kezdték vitatni.

Meloni örökségét ezért nem lehet azzal lezárni, hogy „fasiszta volt” vagy „nem volt fasiszta”. Az első állítás nem írja le megfelelően kormányzati gyakorlatát, a második viszont könnyen elrejtetheti azt a történeti folytonosságot, amely nélkül pártja sem érthető meg. Pontosabb azt mondani, hogy ő tette végleg kormányképesé és tömegpárttá az olasz posztfasiszta politikai hagyományból kinövő jobboldalt, miközben annak programját egy kortárs radikális jobboldali és nemzeti konzervatív irányba alakította.

A döntő szó ebben a mondatban talán a „kortárs”. Meloni nem Mussolini politikáját másolta, és nem az Olasz Szociális Mozgalom ötvenes évekbeli programját elevenítette fel. A huszonegyedik század konfliktusaiból építette fel saját világképét: migráció, globalizáció, demográfiai hanyatlás, Európai Unió, nemi identitás, kulturális polarizáció, közbiztonság, digitális

kommunikáció és nemzeti szuverenitás. A régi történelmi közösség jelképei ebben az új politikai környezetben kaptak új funkciót.

Ezért téved az is, aki Meloni sikerét kizárólag az olasz fasizmus feldolgozatlanságával magyarázza. A történelmi örökség fontos, de az Olasz Testvérek 2022-es, mintegy huszonhat százalékos eredménye messze meghaladta a régi neofasiszta szubkultúra társadalmi bázisát. A kampányt és a választói koalíciót a stabil kormányzás, a migráció, az adózás, a családtámogatás, a közrend, a nemzeti identitás és az általános változásigény is formálta. Meloni sikere azért lehetett ekkora, mert történelmi törzsközösségének identitását hozzá tudta kapcsolni olyan problémákhoz, amelyeket jóval szélesebb társadalmi rétegek tartottak fontosnak.

A saját önmitológiája ugyanakkor hajlamos elfedni, hogy felemelkedése nem kizárólag személyes kitartás eredménye. Berlusconi normalizálta a történelmi jobboldalt, Fini intézményileg elfogadhatóbb pártot épített belőle, Salvini több korábban periférikus témát a közbeszéd centrumába emelt, a Draghi-kormány pedig véletlenül tökéletes ellenzéki pozíciót adott Meloninak. Riválisainak hibái, az olasz pártrendszer összeomlásai, a migrációs válság, a gazdasági bizonytalanság és az

európai jobbratolódás ugyanúgy hozzátartozik sikertörténetéhez, mint saját politikai tehetsége.

E tehetséget azonban nem érdemes kisebbiteni. Kevés olyan politikus akad, aki egy két százalék körüli szervezetből egy évtized alatt az ország legerősebb pártját építi fel, miközben riválisai sorra hibáznak, ő pedig életben tartja saját szervezetét. Meloni kiválóan érzékelte, mikor kell nemet mondani egy kormányzati pozícióra, mikor kell radikálisnak maradni, mikor kell mérsékelni a hangot, és hogyan lehet saját élettörténetet politikai márkává alakítani. A szerencse önmagában nem magyaráz ilyen tartós felemelkedést.

A politikai kommunikációban szintén jelentős változást hozott. A „nő, anya, olasz, keresztény” formula, a Giorgia keresztnév márkává alakítása, a Garbatellából induló életút és a régi mozgalmi hűség egyetlen felismerhető figurává állt össze. Ezzel a pártszervezet mellett érzelmi politikai közösséget is épített. A modern jobboldal egyik legerősebb fegyvere éppen ez lett: a választó nemcsak programot választ, hanem identitást és történetet.

Az ilyen személyes politikának azonban megvan a saját határa. Ha a gazdaság tartósan gyenge marad, a közszolgáltatások nem javulnak, a demográfiai válság

folytatódik vagy a kormány körül komolyabb botrányok halmozódnak fel, egy élettörténet már nem feltétlenül elegendő. A kormányzás idővel a legjobb kommunikációt is számon kérhető eredményekké alakítja. Meloni 2026-ra ezért politikai pályájának új szakaszába lépett: már nem azt kellett bizonyítania, hogy képes hatalomra kerülni, hanem azt, hogy a stabilitás valódi társadalmi teljesítménnyé alakítható.

A 2026. szeptember 4-i rekord emiatt szimbolikusabb, mint első pillantásra látszik. Az a politikai közösség, amelynek elődjét hosszú időn át távol tartották a köztársaság központi hatalmától, olyan kormányt adott Olaszországnak, amely minden korábbi republikánus kabinetnél hosszabb ideig maradt folyamatosan hivatalban. Ez önmagában történelmi fordulat.

A rekord azonban egy másik korszak kezdetét is jelölte. Ettől a naptól kezdve Meloni még kevésbé beszélhetett úgy, mint aki csak most kapott lehetőséget. Négy év elegendően hosszú idő ahhoz, hogy egy kormányt már saját döntései alapján ítéljenek meg. A problémák jelentős része természetesen régebbi nála, de a hosszú kormányzás egyik politikai következménye éppen az, hogy az elődök örökségére való hivatkozás ereje fokozatosan csökken.

A 2027-es választás ezért a Meloni-jelenség második nagy vizsgája lehet. 2022-ben a választók a változás ígéretéről döntöttek. A következő alkalommal már egy tényleges kormányzati mérlegről, a jobboldalon megjelent új riválisokról, a gazdaság állapotáról és arról is, elfogadhatónak tartják-e az elmúlt évek intézményi és kulturális irányát. Egy második győzelem bizonyítaná, hogy az Olasz Testvérek a 2022-es politikai helyzet különleges nyerteséből tartós kormányzó néppárttá vált. Egy vereség viszont nem törölné el azt a változást, amelyet Meloni addigra már végrehajtott az olasz jobboldalon.

Gianfranco Fini valamikor azt hitte, hogy a történelmi jobboldal csak úgy válhat teljesen elfogadottá, ha végleg eltávolodik saját múltjától. Meloni ennek ellenkezőjét bizonyította. Megtartotta a lángot, visszavette a politikai közösség régi szimbólumait, és mégis eljutott a Palazzo Chigiig. Ebben áll politikai projektjének egyik legerősebb üzenete saját táborának: szerinte nem kellett megtagadniuk történetüket ahhoz, hogy az állam vezető erejévé váljanak.

Éppen ezért a láng marad a legjobb jelkép történetének megértéséhez. Ugyanaz a grafikai motívum más politikai rendszereken és több generáción keresztül

jutott el az Olasz Szociális Mozgalomtól a Nemzeti Szövetségen át az Olasz Testvérekig. Jelentése közben folyamatosan változott. Egykor a háború utáni neofasiszta közösség identitását jelentette, később a történelmi jobboldal kontinuitását, Meloni idején pedig egy olyan párt emblémája lett, amely választásokon megszerezte Olaszország vezetését.

A szimbólum történeti eredetét ettől nem lehet kitörölni. Ugyanakkor mai jelentését sem lehet kizárólag az eredetéből levezetni. Ez a kettősség Giorgia Meloni egész pályájára igaz.

Aki kizárólag a láng múltját nézi, nem érti meg, hogyan tudott Meloni választók millióit megszólítani, akik semmilyen nosztalgiát nem éreznek a neofasiszta világ iránt. Aki viszont csak a mai miniszterelnököt látja, és figyelmen kívül hagyja a láng történetét, nem érti meg, milyen politikai közösségből érkezett, milyen emlékezetet hordoz pártja, és miért térnek vissza újra meg újra ugyanazok a történelmi viták.

Giorgia Meloni politikai jelentősége éppen e két világ összekapcsolásában áll. A történelmi jobboldal örökségét átfordította a huszonegyedik század nyelvére, majd ezt a nyelvet kormányzó programmá alakította. Az eredmény

nem volt sem fasiszta restauráció, sem hagyományos kereszténydemokrata konzervativizmus. Egy sajátos olasz nemzeti konzervatív és radikális jobboldali kormányzati modell jött létre, amely a nemzetközi politikában pragmatikus, a kulturális és rendészeti ügyekben jóval ideologikusabb, az intézményekkel szemben pedig erősen többségi logikát követ.

Hogy ez a modell hosszabb távon mennyire alakítja át Olaszországot, azt 2026 őszén még nem lehetett végleg megmondani. Sok reform félúton állt, több politikai konfliktus lezáratlan maradt, a 2027-es választás kimenetele pedig nyitott volt. A történelmi fordulat azonban már megtörtént: a lángot viselő politikai család eljutott az olasz végrehajtó hatalom középpontjába.

Bibliográfia

Könyvek és tanulmányok

Almanza, Lucas: Giorgia Meloni – La Figlia d'Italia. Come una ribelle è diventata il leader più controverso d'Europa. BookRix, 2026.

Bocchino, Italo: Giorgia, la figlia del popolo. Solferino, 2026.

Braun, Michael: Von Berlusconi zu Meloni. Italiens Weg in den Postfaschismus. Verlag J. H. W. Dietz Nachf., 2024.

Broder, David: Mussolini's Grandchildren. Fascism in Contemporary Italy. Pluto Press, 2023.

Bruno, Valerio Alfonso – Morini, Mara: The Rise of the Brothers of Italy. Organisation, Leadership and Ideology. Springer Nature Switzerland, 2026.

Cancellato, Francesco: Il nemico dentro. Caso Paragon, spie e metodi da regime nell'Italia di Giorgia Meloni. Rizzoli, 2025.

Lucaroni, Sara: La destra e le donne. Da Mussolini a Giorgia Meloni. Compagnia Editoriale Aliberti, 2025.

Macry, Paolo: La destra italiana. Da Guglielmo Giannini a Giorgia Meloni. Editori Laterza, 2023.

Meloni, Giorgia: Giorgia's Vision. Skyhorse Publishing, 2026.

Meloni, Giorgia: Io sono Giorgia. Le mie radici, le mie idee. Rizzoli, 2021.

Meloni, Giorgia: Mon itinéraire. Chora éditions, 2022.

Meloni, Giorgia – Sabelli Fioretti, Claudio: Giorgia on my mind. Compagnia Editoriale Aliberti, 2022.

Scanzi, Andrea: La sciagura. Giorgia Meloni e il suo governo disastroso. Paper First, 2023.

Turco, Susanna: Re Giorgia. Edizioni Piemme, 2022.

Vampa, Davide: Brothers of Italy. A New Populist Wave in an Unstable Party System. Palgrave Macmillan, Cham, 2023.

Vassallo, Salvatore – Vignati, Rinaldo: Fratelli di Giorgia. Il partito della destra nazional-conservatrice. il Mulino, 2023.

Ventura, Sofia: Giorgia Meloni und ihre Partei Fratelli d'Italia. Eine personalisierte Partei zwischen

rechtsextrem und rechtsradikal.
Friedrich-Ebert-Stiftung, Rom, 2022.

Hivatalos és intézményi források

Camera dei deputati: Giorgia Meloni parlamenti adatlapjai, képviselőházi dokumentumok, törvényjavaslatok és szavazási jegyzőkönyvek.

Corte costituzionale della Repubblica Italiana: a differenciált regionális autonómiával és más alkotmányossági ügyekkel kapcsolatos határozatok.

COPASIR – Comitato parlamentare per la sicurezza della Repubblica: a Paragon kémsoftver olaszországi alkalmazásáról készített jelentések és vizsgálati dokumentumok.

Consiglio dell'Unione europea: migrációs, bel- és igazságügyi, valamint intézményi dokumentumok.

Corte di giustizia dell'Unione europea: az albániai migrációs rendszerrel, a biztonságos származási országokkal és harmadik országban működő visszatérési központokkal kapcsolatos eljárások és határozatok.

Commissione europea: Olaszországra vonatkozó jogállamisági jelentések, gazdasági előrejelzések,

helyreállítási és rezilienciaépítési dokumentumok.

European Conservatives and Reformists Party: Giorgia Meloni és Mateusz Morawiecki pártelnöki tevékenységével kapcsolatos hivatalos közlemények és dokumentumok.

Ministero dell'Interno: migrációs, tengeri érkezési és befogadási statisztikák.

NATO: Olaszország, Ukrajna és a szövetségi politika kapcsolatára vonatkozó hivatalos dokumentumok és csúcstalálkozó közlemények.

Presidenza del Consiglio dei ministri: a Meloni-kormány programjai, közleményei, jogszabály-előkészítő dokumentumai és kormányzati anyagai.

Senato della Repubblica: törvényjavaslatok, bizottsági dokumentumok, alkotmánymódosítások és szavazási jegyzőkönyvek.

Statisztikai és gazdasági források

Eurostat: Olaszország gazdasági, foglalkoztatási, demográfiai és társadalmi mutatói.

International Monetary Fund: Italy. Article IV Consultation és kapcsolódó gazdasági jelentések.

ISTAT – Istituto Nazionale di Statistica: népesedési, foglalkoztatási, gazdasági és társadalmi statisztikák.

European Commission: European Economic Forecast – Olaszországra vonatkozó fejezetek.

Sajtó- és hírforrások

ANSA: olasz belpolitikai, külpolitikai és intézményi hírek, 2022–2026.

Corriere della Sera: politikai, gazdasági és társadalmi háttéranyagok, 2022–2026.

Il Sole 24 Ore: gazdaságpolitikai, költségvetési és vállalati háttéranyagok, 2022–2026.

La Repubblica: belpolitikai, társadalmi és intézményi tudósítások, 2022–2026.

La Stampa: politikai és külpolitikai háttéranyagok, 2022–2026.

Reuters: olasz belpolitikai, európai uniós, gazdasági és külpolitikai tudósítások, 2022–2026.

Sky TG24: választási adatok, politikai interjúk és belpolitikai hírek, 2022-2026.

Jogvédő és kutatóintézeti források

Amnesty International: az olasz biztonsági törvényekkel, tiltakozási joggal és migrációs politikával kapcsolatos jelentések és állásfoglalások.

Citizen Lab, University of Toronto: a Paragon Solutions Graphite kémszoftverével kapcsolatos technikai és forenzikus vizsgálatok.

Reporters Without Borders – Riporterek Határok Nélkül: Olaszország sajtószabadságának helyzetéről szóló éves jelentések és rangsorok.

UNHCR: Olaszországra és a földközi-tengeri migrációra vonatkozó adatok, jelentések és jogi háttéranyagok.

International Organization for Migration: földközi-tengeri migrációs adatok és jelentések.

Giorgia Meloni négy év alatt az olasz politika pereméről a hatalom középpontjába jutott. De mit jelent valójában az Olasz Testvérek felemelkedése? Hogyan lett a posztfasiszta jobboldalból kormányzó erő? Miben változott meg Olaszország, és miben alkalmazkodott maga Meloni is a kormányzás kényszereihez?

A könyv kritikus, mégis tárgyyszerű portrét rajzol Meloniról: végigköveti politikai pályáját a Garbatellától a Palazzo Chigiig, feltárja pártja történeti örökségét, vizsgálja migrációs, kulturális, gazdasági és külpolitikai döntéseit, valamint azt is, milyen hatása volt kormányzásának Európára és Magyarországra.

A láng öröksége nem hagiográfia és nem vádirat, hanem annak bemutatása, miként vált Giorgia Meloni korunk egyik legfontosabb európai jobboldali politikusává.

Háttérgyár

AI-val készült borító

